מנורה מבטחים

2016

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח תקופתי

לשנת

2016

מנורה מבטחים

דוח תקופתי
לשנת 2016

פרק א': תיאור עסקי התאגיד

פרק ב': דוח הדירקטוריון

פרק ג': דוחות כספיים

פרק ד': דוח פרטים נוספים על התאגיד

פרק ה': נספחים

מספר חברה: 520042540
משרד ראשי: רח' אלנבי 115, תל אביב, 6581708
מוקד שירות לקוחות ארצי: 03-7107777
פקס: 03-7107788
www.menoramivt.co.il

מנורה מבטחים

פרק א':

תיאור עסקי התאגיד

תוכן עניינים

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד 3
1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו 3
1.2 תרשים מבנה אחזקות הקבוצה 3
1.3 תחומי פעילות 4
1.4 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו 4
1.5 חלוקת דיבידנדים 4
2. תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח 8
2.1 תיאור כללי של התחום 8
2.2 מוצרים ושירותים 10
2.3 תחרות 13
2.4 לקוחות 15
3. ביטוח רכב חובה 15
3.1 תיאור כללי של תחום הפעילות 15
3.2 מוצרים ושירותים 18
3.3 תחרות 19
3.4 לקוחות 20
4. ביטוח רכב רכוש 21
4.1 תיאור כללי של תחום הפעילות 21
4.2 מוצרים ושירותים 22
4.3 תחרות 22
4.4 לקוחות 23
5. ביטוח כללי אחר 24
5.1 תיאור כללי של תחום הפעילות 24
5.2 מוצרים ושירותים 24
5.3 תחרות 29
5.4 לקוחות 30
6. ביטוח בריאות 31
6.1 תיאור כללי של תחום הפעילות 31
6.2 מוצרים ושירותים 33
6.3 תחרות 36
6.4 לקוחות 37
7. מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה 45
7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד 45

7.2 חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם 67
7.3 גורמי הצלחה קריטיים 68
7.4 השקעות 68
7.5 ביטוח משנה 70
7.6 הון אנושי 78
7.7 שיווק והפצה 80
7.8 ספקים ונותני שירותים 83
7.9 רכוש קבוע ומתקנים 84
7.10 עונתיות 84
7.11 נכסים לא מוחשיים 85
7.12 הליכים משפטיים 85
7.13 מימון 85
7.14 מיסוי 85
7.15 גורמי סיכון 86
7.16 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה 86
8. אירוע או ענין החורגים מעסקי התאגיד הרגילים 90
9. היבטי ממשל תאגידי 90
9.1 דירקטורים חיצוניים 90
9.2 מבקרת פנים 90
9.3 רואה חשבון מבקר 92
9.4 בקרות ונהלים לגבי הגילוי ובקרה פנימית על הדיווח הכספי 92
9.5 היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה **Solvency II** 93

מנורה מבטחים

חלק א':
פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

דוח זה נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998 ובהתאם לחוזרי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון מס' 1-1-2007, מס' 4-1-2010 מס' 13-1-2014 מס' 24-1-2016, אשר החילו את תקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות ניירות ערך"), על מבטחים, בשינויים המתחייבים מאופי פעילותם, לעיתים, תוך קביעת פירוט שונה מהנדרש לפי התקנות האמורות, וכן בהתאם לחוזרים נוספים שפורסמו על ידי הממונה, מעת לעת.

פרק זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח ו/או תקנון, לפי העניין.

יש לקרוא את הדוח התקופתי, על כל חלקיו, כמקשה אחת.

הגדרות

למען הנוחיות, בפרק זה, תהיינה לקיצורים הבאים, המשמעות הרשומה לצידם, אלא אם כן צוין במפורש אחרת:

כללי

"**החברה**" - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ;

"**הקבוצה**" - החברה והחברות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין;

"**מנורה מבטחים גיוס הון**" - מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ;

"**מנורה מבטחים החזקות**" ו/או "**החברה האם**" - החברה האם, מנורה מבטחים החזקות בע"מ;

"**מנורה מבטחים מהנדסים**" - מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ;

"**מנורה מבטחים פנסיה וגמל**" - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ;

"**סוכנות אורות**" או "**אורות**" - אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ;

"**קבוצת מנורה מבטחים**" - מנורה מבטחים החזקות בע"מ והחברות הבנות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין;

"**שומרה**" - שומרה חברה לביטוח בע"מ והחברות שבשליטתה, אלא אם כן משתמע או צוין במפורש אחרת;

מונחים

"**איגרות חוב מיועדות**" - איגרות-חוב ממשלתיות צמודות למדד, לא סחירות בעלות תשואה מובטחת המונפקות לקרנות פנסיה ולחברות ביטוח;

"**גוף מוסדי**" - מבטח וחברה מנהלת;

"**דמי ביטוח**", "**פרמיה**" - הסכום שעל המבוטח לשלם למבטח בהתאם לתנאי הפוליסה לרבות דמים;

"**דמי גמולים**" - הסכום שמשלם עמית (שכיר, עצמאי ומעסיק) בקרן פנסיה או עמית בקופת גמל עבור הביטוח הפנסיוני או החיסכון בקופת הגמל, לפי העניין;

"**הדוחות הכספיים**" - הדוחות הכספיים המבוקרים של החברה ליום 31 בדצמבר 2016;

"**הממונה**" - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, כהגדרתו בחוק הפיקוח;

"**השקעות חופשיות**" - השקעות של נכסי הקבוצה שלא באמצעות איגרות חוב מיועדות;

"**חברה מנהלת**" - חברה המנהלת קרן פנסיה או קופות גמל אשר קיבלה רישיון לכך, בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;

"**חוזרי הממונה** " - חוזרים, ניירות עמדה והבהרות המתפרסמים על ידי הממונה;

"**חוק ביטוח בריאות ממלכתי**" - חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994;

"**חוק הייעוץ הפנסיוני**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005;

"**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999;

"**חוק חוזה הביטוח**" - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;

"**חוק הפיקוח**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981;

"**חוק ניירות ערך**" - חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968;

"**חוק הפלת"ד**" - חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975;

"**חוק קופות הגמל**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;

"**חיתום**" - תהליך אישור הצעת הביטוח ופעולת תמחור הפוליסה המבוצעת, בין היתר, בעזרת הנחות אקטואריות;

"**מוצר פנסיוני**" - כהגדרתו בחוק הייעוץ הפנסיוני;

"**פקודת מס הכנסה**" או "**הפקודה**" - פקודת מס הכנסה [נוסח חדש];

"**פרמיה שהורווחה**" - פרמיה המתייחסת לשנת הדוח;

"**רשות שוק ההון**" - רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון, כהגדרתה בחוק הפיקוח;

"**שייר**" - יתרת סיכון המוטלת על המבטח לאחר העברת חלק מהסיכון למבטח משנה;

"**תקנות דרכי ההשקעה**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001;

"**תקנות כללי השקעה**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012;

"**תקנות ההון המינימאלי**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998;

"**תקנות החישוב**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(חישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי), התשע"ג-2013;

"**תקנות פרטי דין וחשבון**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998;

"**תקנות קופות הגמל**" - תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964;

"**S&P**" - חברת דירוג אשראי הבינלאומית Standard & Poor's.

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") הינה חברת ביטוח הפעילה בכל תחומי הביטוח העיקריים בישראל - ביטוח כללי, ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וביטוח בריאות, והיא נמנית על חמש חברות הביטוח הגדולות בישראל.

1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

1.1.1 בשנת 1935 נתאגדה בישראל (פלשתינה) החברה האם של החברה, מנורה מבטחים החזקות, בשם משרד לאחריות כללית בע"מ, וזאת כחברה פרטית שעיסוקה בענפי הביטוח השונים, בשם משרד לאחריות כללית בע"מ. לפרטים אודות בעלי השליטה בקבוצת מנורה מבטחים ראה סעיף 7 לדוח פרטים נוספים (להלן: **"דוח פרטים נוספים"**).

1.1.2 בשנת 1998, בוצע הליך של פיצול עסקי הביטוח של החברה האם, כך שהועברו אל החברה, אשר נתאגדה בשנת 1995 כחברה פרטית בשם בני ראובן יזמים (1995) בע"מ. לאחר מספר שינויי שם, במהלך השנים, שינתה בשנת 2006 את שמה, לשמה הנוכחי.

1.2 תרשים מבנה אחזקות הקבוצה

להלן תרשים סכמטי של מבנה האחזקות העיקריות של הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016. רשימה של החברות המוחזקות המהותיות של החברה מפורטת בחלק הרביעי לדוח התקופתי, במסגרת תקנה 11 לתקנות ניירות ערך לדוח פרטים נוספים.

בהעדר סימון אחוז החזקה - בעלות מלאה.
* חברת אג"ח שהיתה תאגיד מדווח.
** יתרת המניות מוחזקת על ידי מנהלים באחזקות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ.

1.3 תחומי פעילות

החברה עוסקת בתחומי הפעילות הבאים:

1.3.1 **<u>ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח</u>:** תחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך הטווח מעניק למבוטחים/עמיתים אפשרות לחיסכון לרבות פנסיוני לטווח ארוך (פנסיית זקנה או משיכה חד-פעמית בהגיע המבוטח/עמית לגיל הרלבנטי) (להלן: "**חיסכון**"), וכן בחלק מהמוצרים גם כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: אובדן כושר עבודה, נכות ומוות (בין כתשלום חד פעמי ובין כתשלום עיתי) (להלן: "**ריסק**"). לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 2 להלן.

1.3.2 **<u>ביטוח כללי</u>:** הפעילות בביטוח כללי כוללת את תחומי הפעילות הבאים:

<u>ביטוח רכב חובה</u>: ביטוח זה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "**פקודת ביטוח רכב מנועי**"). ביטוח זה מעניק כיסוי ביטוחי לבעל רכב ולנוהג בו, מפני חבות בה הם עלולים לחוב לפי חוק הפלת"ד ומפני כל חבות אחרת, שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה משימוש ברכב מנועי. ביטוח רכב חובה הינו ביטוח שבו מחויב כל אדם המשתמש או הגורם שאדם אחר ישתמש, ברכב מנועי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 3 להלן.

<u>ביטוח רכב רכוש</u>: ביטוח זה כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ולחבות המבוטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 4 להלן.

<u>ביטוח כללי אחר</u>: תחום זה כולל את פעילות החברה ביתר ענפי הביטוח הכללי, שאינם נכללים בענפי ביטוח רכב חובה או ביטוח רכב רכוש. בתחום זה, החברה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף הפעילות בהם אינו מהותי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 5 להלן.

1.3.3 **<u>ביטוח בריאות</u>**: תחום זה כולל את פעילות החברה בענפי הבריאות לטווח ארוך, ובכללן ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוחי שיניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך) וביטוח מחלות קשות וכן פוליסות ביטוח בריאות לטווח קצר, של עד שנה- ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 6 להלן.

כמו כן, מחזיקה החברה בסוכנות ביטוח כמפורט בתרשים מבנה האחזקות של הקבוצה.

תיאור תחומי הפעילות של החברה יעשה בנפרד, למעט בעניינים הנוגעים לכלל תחומי הפעילות של החברה, אשר יתוארו יחדיו, במסגרת סעיף 7 להלן.

תחומי הפעילות דלעיל, כפופים להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות הממונה, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על תחומי הפעילות, ראה סעיף 7.1.1 להלן.

1.4 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו

בשנתיים האחרונות לא התבצעו השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו.

1.5 חלוקת דיבידנדים

בשנים 2015 ו- 2016 החברה לא חילקה דיבידנדים.

נכון למועד הדוח יתרת הרווחים הראויים לחלוקה, כמשמעותם בחוק החברות, הינה 641 מיליוני ש"ח.

יצוין כי החברה לא אימצה מדיניות חלקת דיבידנד. למגבלות חלוקת דיבידנד, הנובעות מהיות החברה "מבטח", ראה באור 14 לדוחות הכספיים.

מנורה מבטחים

חלק ב':
תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד

2. תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

2.1 תיאור כללי של התחום

תחום פעילות זה כולל את פעילויות ביטוח החיים, הכולל ניהול כספי חיסכון, לרבות חסכון פנסיוני וכיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: ביטוח למקרי מוות, נכות ואובדן כושר עבודה.

בשנים האחרונות, חלו שינויים רבים בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך הטווח, אשר השפיעו או עשויים להשפיע על פעילות החברה בתחום, וזאת לאור שינויים ורפורמות רגולטוריות שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות ושיפור רמת הדיגיטציה הקיימת בשוק באמצעות המסלקה הפנסיונית, האחדת מוצרים והקמת קרנות ברירת מחדל שמטרתן הורדת דמי ניהול בשוק החסכון הפנסיוני.

מדיניות זו של הממשלה והממונה באה לידי ביטוי ברפורמות מקיפות בענף, שמתבצעות באופן תדיר וגורמות לשינויים גדולים בתנאי התחרות ובפעילות הגורמים הפועלים בשוק, כאשר חלק מהרפורמות הינן רפורמות מהעת האחרונה שנכנסו לתוקף בשלהי שנת 2016, ולכן לא השפיעו עד כה באופן מהותי על החברה, ובחלק מהמקרים מדובר ברפורמות מתוכננות שמצויות עדיין בשלבי טיוטה אך עשויות להשפיע לעיתים באופן מהותי על תנאי התחרות בשנים הבאות דוגמת דוגמת רפורמות האג"ח המיועדות. לפרטים בדבר הרפורמות האמורות ראה סעיף **7.1.3** להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על החברה בפעילותה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וכן בכלל פעילות החברה, ראה סעיפים **7.1.1**, **7.1.2** ו- **7.1.3** להלן.

להלן יתוארו בתמצית עיקרי הרפורמות המרכזיות אשר הונהגו בתחום בשנים האחרונות.

2.1.1 הפסקת שיווק תכניות ביטוח חיים עם מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים

החל משנת 2013, לא ניתן לשווק תכניות ביטוח חיים משולבות חיסכון עם מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים (**"מקדמי קצבה מובטחים"**) חדשות, למעט במקרים מסוימים. החל מחודש דצמבר 2015, ניתנה האפשרות למובטחים לנייד את החיסכון שלהם בתכניות ביטוח חיים עם מקדמי קצבה מובטחים, תוך שמירה על המקדם המובטח, בהתאם לחוזר שעניינו **"שיווק פוליסות ביטוח חיים הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים"**. אפשרות זו עשויה להגדיל את כוח המיקוח של החוסכים אל מול חברות הביטוח אשר היו צפויות להתחרות ביניהן על הפחתה בדמי ניהול אגב שימור. בשנת 2016 אפשרות ניוד חדשה זו טרם התממשה על ידי חברות הביטוח.

לפרטים נוספים ראה באור **36** לדוחות הכספיים.

2.1.2 מסלקה פנסיונית

במחצית השנייה של שנת 2013, החלה לפעול המסלקה הפנסיונית. מטרת המסלקה הפנסיונית הינה ניהול מסלקת מידע וכספים בתחום החיסכון ארוך הטווח, תוך הסדרת ממשקי העבודה בין כלל הגופים המוסדיים, החוסכים, המעסיקים, היועצים והסוכנים הפנסיונים. המסלקה הפנסיונית צפויה לייעל את תהליכי העבודה, לאפשר ניהול ובקרה טובים יותר ולהגביר את השקיפות בניהול חסכונות הציבור.

במסגרת זאת פרסם הממונה חוזר שעניינו **מבנה אחיד להעברת מידע ונתונים בשוק החיסכון הפנסיוני** (להלן: **"חוזר מבנה אחיד"**), אשר כולל נספחים שונים המגדירים את המבנה האחיד להעברת נתונים למסלקה ביחס לסוגי אירועים שונים. חוזר זה מתוקן מעת לעת, ועתיד להיות מתוקן עוד מספר פעמים במהלך השנים הבאות עד אשר תוסדרנה רוב הפעילויות שבהן נדרשים חילופי מידע בין גופים מוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים והמסלקה וכן לצורך ביצוע פעולות.

בהמשך לאמור, בחודש אוגוסט 2014, פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופת גמל), התשע"ד-2014** (להלן: "**התקנות**"), התקנות מסדירות את אופן התשלום והדיווח לגופים המוסדיים והיזון חוזר למעסיקים, לרבות באמצעות המסלקה. כן פורסם תיקון לחוזר מבנה אחיד, שעניינו "**ממשק מעסיקים**", המגדיר את המבנה האחיד להעברת נתונים כנדרש בתקנות. כניסתם לתוקף של התקנות וממשק המעסיקים תבוצע בצורה מדורגת.

יישומן של תקנות התשלומים וממשק המעסיקים על ידי המעסיקים נתקל בתחילה בקשיים לא מבוטלים הן מצד המעסיקים והן מצד הגופים המוסדיים וגרם בפועל לעיכוב בקליטת הפקדות, אך בהמשך, לאחר שהמעסיקים ישלימו את ההערכות התקינה לנושא, הן צפויות להביא לשיפור היעילות התפעולית אצל הגופים המוסדיים. כך בין היתר, על מנת להקל על הליך יישום התקנות, תחול דחיה של כשנה במועדי יישום התקנות ביחס למעסיקים של פחות מ- 50 עובדים ודחיה של חצי שנה ביחס למעסיקים שלהם לפחות 50 עובדים אך לא יותר מ- 100 עובדים, באופן שבו תחילת היישום תהיה בשנים 2016-2018.

כמו כן, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**תשלומים לקופת גמל**" וניירות עמדה באותו הנושא המהווים נדבך משלים להוראות שנקבעו בתקנות, הכולל, בין היתר, מנגנוני אכיפה לעניין זה.

מארג ההוראות המורכב שנוצר (ושעתיד עוד להיווצר בהמשך) מחייב את הגופים המוסדיים להשקיע השקעות ניכרות כדי לעמוד בדרישות הטכנולוגיות המורכבות הנדרשות כדי לייתן מענה אמין בלוחות הזמנים הקצובים שנקבעו, כאשר במקביל קיים סיכון של עיצום כספי מהותי בגין אי-עמידה בהוראות אלו.

2.1.3 דמי ניהול

בשנים האחרונות, פורסמה שורה של הוראות, שמשפיעות או עשויות להשפיע על גובה דמי הניהול הנגבים במוצרים הפנסיוניים השונים:

<u>קרן פנסיה ברירת מחדל</u>

בחודש יולי 2016, פורסם חוזר שעניינו **"הוראות לענין בחירת קופת גמל"** (להלן: "**החוזר**"). במסגרת החוזר קבעה הממונה כי היא תבחר לפחות שתי קרנות פנסיה מקיפות שתשמשנה כקופות ברירת מחדל של כלל העובדים במשק שלא בחרו באופן אקטיבי בקופת גמל אחרת, ושמעסיקם לא ערך מכרז עצמאי מטעמו בענין זה, וזאת בהליך תחרותי שיתקיים אחת ל-3 שנים (ושהחברות המנהלות שיזכו בהליך יהיו מחויבות לו למשך 10 שנים ממועד הצטרפות העמית). בנוסף, קבעה הממונה את התנאים והקריטריונים שבהם יכולים מעסיק וארגון עובדים לקיים כאמור הליך תחרותי משל עצמם לצורך בחירת קרן פנסיה, קופת גמל לחסכון או קרן השתלמות שתהווה קופת ברירת המחדל של עובדיהם.

על בסיס הוראות החוזר, ערכה הממונה הליך לבחירת קרנות ברירת מחדל נבחרות, שבסופו נקבעו 2 קרנות, שהחל מחודש נובמבר 2016, יהיו קרנות ברירת מחדל הנבחרות למשך השנתיים שלאחר מכן, כמו כן, נקבע שיעור דמי הניהול שהקרנות הנבחרות יגבו ממצטרפים אליהן. הליך זה צפוי להאיץ עוד יותר את התחרות הערה בשוק הפנסיה, במקביל לירידה המתמשכת בדמי הניהול, אך בשלב זה, לא ניתן להעריך את עוצמת הירידה ומידת השפעתה על החברה ורווחיותה. **הערכת החברה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי החברה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת בין היתר, כתוצאה מהתנהגות העמיתים, המעסיקים והמתחרים בשוק.**

לשינויים רגולטוריים נוספים, קיימים וצפויים אשר עשויים להשפיע על דמי הניהול ראה סעיף 7.1.3 להלן.

2.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, מהות הכיסויים הביטוחיים, השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

2.2.1 מוצרים אחידים

לצד יצירת מבנה אחיד להעברת מידע וביצוע פעולות, במסגרת חוזר מבנה אחיד, החלה הממונה לקדם אחידות גם ביחס למוצרים עצמם. עד כה הוציאה הממונה נוסחי תקנון תקני ביחס לחלק ממוצרי החיסכון ארוך הטווח השונים וחייבה את הגופים המוסדיים להתאים את תקנוני המוצרים שלהם לתקנון הנ"ל.

בהמשך לאמור, פרסמה הממונה בחודש ספטמבר 2016, חוזר שעניינו "**קווים מנחים לעניין תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה**", הקובע גם הוא מבנה אחיד ומודולרי לתכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אשר יאפשר למועמדים לביטוח לערוך השוואה בין תוכניות הבסיס השונות וההרחבות השונות לתוכנית הבסיסית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.3.2 להלן.

2.2.2 ביטוח חיים

ענף ביטוח החיים מעניק כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות (להלן: "**ריסק**"), כאשר ישנן תוכניות ביטוח המשלבות בתוכן גם מרכיב של צבירה כספית (להלן: "**חיסכון**"), לרבות הבטחת תוחלת חיים. השילוב בין שני המרכיבים (ריסק וחיסכון) בפוליסה משולבת או בפוליסות נפרדות תלוי בבחירת המבוטח ובצרכיו האישיים. פוליסות ביטוח חיים הינן פוליסות ארוכות טווח הניתנות לרכישה באופן עצמאי או במסגרת יחסי עובד מעביד כשכיר או כבעל שליטה ("**ביטוח מנהלים**").

2.2.3 תיאור כללי

החברה משווקת פוליסות ביטוח מנהלים, פוליסות ביטוח לעצמאיים (הכפופות לתקנות קופות הגמל) וכן פוליסות ביטוח פרט. פוליסות אלה כוללות מרכיב חיסכון הוני (המאפשר למשוך את ערכי הפדיון בסכום חד פעמי) או קצבתי (המאפשר למבוטח קבלת קצבה חודשית לכל ימי חייו ו/או לשאריו) או שילוב ביניהם (לפי בחירת המבוטח ובכפוף להוראות הדין) וכן מרכיבי ריסק למיניהם, או כל אחד מהמרכיבים שהוזכרו בנפרד מאחרים (ריסק לסוגיו בלבד או חיסכון לסוגיו בלבד). בחלק ממוצרי החיסכון, רשאי המבוטח לבחור בין מספר מסלולי השקעה מוגדרים, הנבדלים זה מזה בתמהיל ההשקעות.

<u>סוגי תכניות ביטוח בענף ביטוח החיים</u>

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שמשווקת החברה:

פוליסת "סטטוס"

פוליסה שהחברה החלה בשיווקה בשנת 2004. בפוליסה זו קיימת הפרדה מוחלטת בין מרכיבי הריסק, החיסכון וההוצאות. הפוליסה משווקת כפוליסת ביטוח מנהלים, ביטוח פרט או ביטוח תגמולים לעצמאיים. הפוליסה הינה פוליסה משתתפת ברווחים וכוללת מספר מסלולי השקעה ביניהם יכול המבוטח לבחור, כאשר ברירת המחדל הינה השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח (לפרטים ראה סעיף 7.1.3.2). החל משנת 2013, בהתאם להנחיית הממונה (ראה סעיף 2.1.1 לעיל), החברה משווקת עבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם אינו עולה על 60 שנים, פוליסות "סטטוס 2013", המאושרות כקופות גמל שאינן כוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים ועבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם עולה על 60 שנים פוליסות "סטטוס", הכוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות

המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח.

פוליסת TOP FINANCE[1]

פוליסה שהחברה החלה בשיווקה בשנת 2005. פוליסת ביטוח זו כוללת מרכיב חיסכון בלבד, ומשווקת כפוליסת פרט. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכמפורט בפוליסה.

ביטוח חיים ריסק טהור

פוליסות מסוג ריסק המעניקות תשלום של סכום הביטוח למוטבים, בתשלום אחד, במקרה של מות המבוטח, למעט במקרה של התאבדות במהלך השנה הראשונה.

במסגרת פוליסות ביטוח אלו משווקת החברה גם פוליסות ביטוח ריסק המשמשות כבטוחה למקרה מוות לנותן המשכנתא. הפוליסה מאפשרת גם שילוב ביטוח מבנה הדירה בגינה נלקחה ההלוואה.

בנוסף, משווקת החברה פוליסות מסוג ריסק טהור המעניקות פיצוי חודשי למוטבים במקרה של מות המבוטח ("**רצף הכנסה**"), החל מהחודש שלאחר פטירתו ועד לתום תקופת הביטוח.

ביטוח ריסק קבוצתי

פוליסות מסוג ריסק קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים או איגודים, המייצגים קבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת, המעוניינים לבטח את חברי הקבוצה בכיסוי למקרה מוות הכפופות לתקנות ביטוח חיים קבוצתי, וכן כיסויי ריסק קבוצתיים נוספים, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בחברה.

ביטוח אובדן כושר עבודה

כיסוי המעניק למבוטח, לאחר תקופת המתנה, בדרך כלל של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ו/או שחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. כיסוי זה נמכר ככיסוי עיקרי או ככיסוי נוסף בפוליסות ביטוח אחרות. הכיסוי האמור נמכר ללקוחות שכירים, עצמאיים ופרטיים (ראה גם סעיף 2.2.1 לעיל).

ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי

פוליסות מסוג אובדן כושר עבודה קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים, ומעניקות לעובדיהם המבוטחים, לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ושחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. הפוליסות כפופות לתקנות אובדן כושר עבודתי קבוצתי, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה (ראה גם סעיף 2.2.1 לעיל).

ביטוח למקרה נכות מקצועית

כיסוי המעניק למבוטח סכום כספי חד פעמי במקרה של תאונה או מחלה הגורמות לכך שהמבוטח נמצא במצב של נכות מקצועית מוחלטת ותמידית.

ביטוח למקרה מוות מתאונה

כיסוי המעניק למוטבים בעת מקרה מוות של המבוטח כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי.

---

[1] נתוני הפרמיות והפדיונות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

ביטוח למקרה נכות מתאונה

כיסוי המעניק סכום כספי חד-פעמי במקרה של נכות כתוצאה מתאונה. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח במלואו, ובמקרה של נכות חלקית ישולם סכום ביטוח יחסי מתוך סכום הביטוח המלא בהתאם לטבלה הקבועה בפוליסה.

פוליסות ללקוחות הגיל השלישי

פוליסות המיועדות למתן מענה לצרכים והעדפות שונות של הלקוחות בגיל הפרישה על דרך קליטת כספים חד פעמיים לצורך תשלומים עיתיים, עם וללא הבטחת מקדם קצבה; תשלומים לתקופה מוגדרת מראש; תשלומי קצבה מידיים או עתידיים, לתקופות שונות.

החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו, כאשר ברירת המחדל הינה השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח (לפרטים ראה סעיף 7.1.3.2 להלן). מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח. בנוסף, יכול המבוטח לבחור במסלול השקעה הכולל הבטחת ריבית והצמדה למדד לתקופה של בין שנתיים ל- 15 שנה, בהתאם לריבית הקבועה בפוליסה.

מוצרים ייעודים להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת

החברה משווקת למשרדי ממשלה, מוסדות וגופים גדולים במשק, פוליסות ייעודיות לפרישה ולפרישה מוקדמת אליהם נלווים שירותי שלמות ולעיתים גם טיפול באוכלוסיית הפורשים. הפוליסות (הן פוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל והן פוליסות פרט, לפי העניין) מציעות פתרונות של אנונה לתקופת הפרישה המוקדמת, קצבת זקנה, קצבאות לשאירים וכיו"ב והן משלימות ו/או מוסיפות על ההסדרים הפנסיוניים הקיימים אצל גופים אלו. הפוליסות, שנערכות במרבית המקרים במסגרת הליך מכרזי שמבוצע על ידי הגופים האמורים לעיל, מותאמות ספציפית לצרכי כל אחד מהגופים, בהתאם להסדרי הפרישה שנערכים עם עובדיהם. במרבית המקרים הפוליסות הייעודיות מבטיחות לפורשים (במסגרת הפרישה המוקדמת ו/או הפרישה) קצבה או אנונה צמודה למדד, ללא דמי ניהול, ורווח החברה מקורו במרווח הריבית.

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שהחברה שיווקה ועדיין מתקבלות בגינם הפקדות שוטפות:

פוליסת "עדיף"

עד לסוף שנת 2003 שיווקה החברה פוליסת ביטוח "עדיף" בה דמי הביטוח מפוצלים בין מרכיב הריסק (כולל הוצאות) לבין מרכיב החיסכון, כאשר היחס בין המרכיבים כאמור, נקבע על ידי בעל הפוליסה או המבוטח. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף שנת 2003 הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה) כאשר קיימת למבוטח אפשרות לבחור בין תשלום הוני, תשלום קצבתי או שילוב של שני אלו. המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול הנקובים בתנאי הפוליסה.

פוליסת "מעורב" (מסורתי)

עד לסוף חודש יוני 2001, שיווקה החברה פוליסת ביטוח מסוג "מעורב" (מסורתי), אשר בה סכום הביטוח מורכב ממרכיב החיסכון בתוספת מרכיב הריסק כשהם שלובים יחדיו. בקרות מקרה ביטוח (מוות או תום תקופה) משולם סכום הביטוח הקבוע מראש, הנקוב בפוליסה. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף חודש יוני 2001 הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה). המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה. פוליסה זו, הינה לרוב הונית (אם כי קיים נספח קצבה בחלק מהפוליסות). לאור תיקון 3 לחוק הגמל הצבירה בפוליסה בגין הפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל) מיועדת לקצבה.

יצוין, כי החל מיום 1 בינואר 2017, מבוטחים בפוליסות משתתפות ברווחים (מסוג "עדיף" ו/או "מעורב") ששווקו בין השנים 1991-2003, יהיו רשאים לבחור מסלולי השקעה מותאמי גיל, בהתאם להוראות חוזר "**מסלולי השקעה**" (לפרטים נוספים ראה סעיף 7.1.3.2 להלן).

2.3 תחרות

2.3.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

בתחום חיסכון ארוך הטווח במשק[2], הסתכמו הנכסים נכון לסוף שנת 2016, בסך של כ-920 מיליארדי ש"ח, גידול של כ- 77 מיליארדי ש"ח המהווים גידול בשיעור של כ- 9.1% לעומת סך הנכסים בסוף שנת 2015. נכסי החיסכון ארוך הטווח מורכבים מנכסים בענף ביטוח חיים בסך של כ- 263 מיליארדי ש"ח, בענף הפנסיה והגמל בסך של כ- 657 מיליארדי ש"ח.

נתח השוק של החברה בתחום ביטוח חיים בשנת 2016, עמד על שיעור של כ- % 8.8 לעומת שיעור של כ- 8.9% בשנת 2015.

בהתאם לדוחות הכספיים של הגופים המוסדיים ולנתוני משרד האוצר, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 ההכנסות מפרמיה ודמי גמולים בתחום החיסכון ארוך הטווח במשק עמדו על סך של 6.7 מיליארדי ש"ח, לעומת סך של 57.0 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של כ- 7.7 מיליארדי ש"ח, המהווים גידול בשיעור של כ- 13.4%.

נתח השוק של החברה בתחום ביטוח חיים בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עמד על שיעור של כ- 11.2 לעומת שיעור של כ- 9.18% בשנת 2015.

לפירוט הכנסות החברה מפרמיה, ראה סעיף **4.2.1** לדוח הדירקטוריון, בהתאמה.

<u>תנאי התחרות בתחום הפעילות והמתחרים העיקריים</u>

בתחום החיסכון ארוך הטווח המתחרים העיקריים של החברה הם ארבע חברות הביטוח הגדולות האחרות, וכן בתי ההשקעות המנהלים כספי חיסכון פנסיוני. הרפורמות שחלו בתחום בשנים האחרונות, אשר ביטלו את החסמים למעבר בין המוצרים השונים, הגבירו את התחרות בתחום נכסי החיסכון לטווח ארוך, זאת בעיקר בשל היטשטשות הקווים המפרידים בין המוצרים השונים בתחום. שינויי הרגולציה בשנים האחרונות חידדו את התחליפיות בין מוצרי שוק החיסכון ארוך הטווח.

מאז תחילת שנת 2013, לאור הפסקת שיווק מוצרי ביטוח חיים עם הבטחת מקדם קצבה, חל גידול בהפקדות לקרנות הפנסיה של שכירים בישראל, המצטרפים לראשונה למוצר פנסיוני כלשהו.

בתחום קופות הגמל, לאחר מספר שנים שבהן רק מוצר קרנות ההשתלמות היה מוצר צומח, התחדש הגידול בהפקדות לקופות גמל–בשל הפקדות חד פעמיות לקופות גמל לחסכון כתוצאה מתיקון מס' 190 לפקודת מס הכנסה, בשל מוצרים חדשים (קופות גמל להשקעה), ומשנת 2017 –גם קופות גמל להשקעה חסכון ארוך טווח לילד. בעקבות השינויים הרגולטוריים הנזכרים לעיל, לא ניתן להעריך מהו שיווי המשקל שאליו יגיע בסופו של יום שוק החיסכון ארוך הטווח.

לפרטים בדבר השפעת הוראות רגולציה חדשות, שחלקן עדיין בגדר טיוטה, על התחרות בתחום, ראה גם סעיף **7.1.3** להלן.

---

[2] בהתאם לנתוני ביטוח-נט, לא כולל פוליסות שהוקמו לפני 1990; בהתאם לנתוני פנסיה-נט, לא כולל את קרנות הפנסיה הוותיקות ובהתאם לנתוני גמל-נט.

2.3.2 ביטוח חיים

התחרות בענף ביטוח החיים מתרכזת בעיקרה סביב מגוון תכניות הביטוח המוצעות על ידי חברות הביטוח ובכלל זה התשואה המושגת על הנכסים לאורך זמן, רמת סיכון הנכסים ביחס לתשואה המושגת/מובטחת, השירות הניתן למבוטחים, שיעור דמי הניהול מפרמיה ומצבירה ותעריפי הביטוח.

לפרטים בדבר השפעת רפורמת ניוד פוליסות ביטוח מנהלים על התחרות בביטוח חיים, ראה סעיף 2.1.1 לעיל.

בהתאם לנתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, התפלגות הפרמיות ברוטו, מעסקי ביטוח חיים, ליום 30 בספטמבר 2016, בין החברות המתחרות בענף הינה כדלקמן:

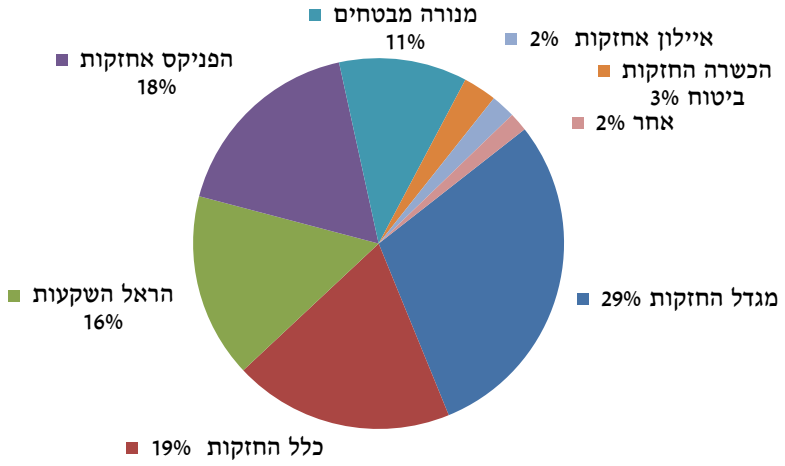

בהתאם לנתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח[3], התפלגות ההתחייבויות הביטוחיות, נכון ליום 30 בספטמבר 2016, בין החברות המתחרות בענף ביטוח חיים הינה כדלקמן:

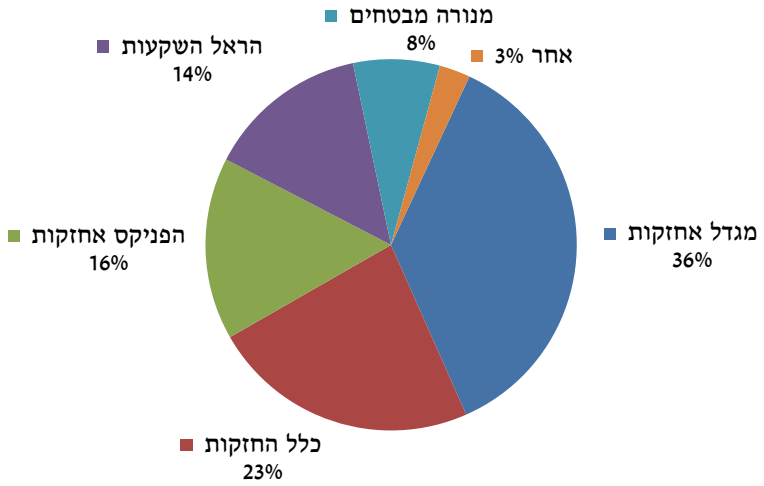

לפירוט נוסף על הכנסות החברה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.2.1 לדוח הדירקטוריון.

[3] בהתאם לנתוני "ביטוח נט".

יכולת החברה להתמודד עם התחרות בתחום זה, תלויה, בין היתר, בהרחבת מערך המכירות, בהתייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות, בפיתוח מוצרים ייחודיים, בשימור התיק הקיים ובמובילות בתחום התשואות למבוטחים.

הגורמים העיקריים המשפיעים על התחרות בענף הם חברות הביטוח המתחרות על נתחי השוק שלהן וסוכני הביטוח אשר משפיעים גם הם על גודל נתחי השוק של המבטחים השונים, וכל זאת לאור השינויים ברגולציה החלה על התחום.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של החברה הינם: האטרקטיביות של מגוון המוצרים, תעריפי הביטוח שמציעה החברה, התשואה למבוטחים וכן רמת השרות למבוטחים.

2.3.3 שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה בתחום

השיטות העיקריות של החברה להתמודד עם התחרות הן: סינרגיה בין החברות השונות בקבוצת מנורה מבטחים במתן פתרונות כוללים ללקוחות החברה בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח, תוך הישענות על גודלה ויציבותה של מבטחים החדשה, קרן הפנסיה הגדולה בישראל; המנוהלת על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל, שיפור השירות ללקוח תוך התייעלות תפעולית; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם קבוצת מנורה מבטחים כמקור להפניית לקוחות; הרחבת מערך השיווק הישיר של מנורה מבטחים פנסיה וגמל, השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה בתחום הם היותה של מנורה מבטחים פנסיה וגמל מובילה בענף הפנסיה; חוסנה הפיננסי של הקבוצה; מובילות בתשואה למבוטחים; רמת השירות הגבוהה של החברה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי קבוצת מנורה מבטחים.

2.4 לקוחות

לחברה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לחברה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה בדוחותיה הכספיים.

להלן נתוני התפלגות הפרמיה ברוטו בין עמיתים שכירים לבין מבוטחים פרטיים ועצמאיים ולבין קולקטיביים (באחוזים):

הלקוח	2016	2015	2014
עמיתים שכירים	53.8%	52.9%	60.6%
פרטיים ועצמאיים	45.1%	45.9%	38.3%
קולקטיביים	1.1%	1.2%	1.1%
סה"כ	**100.0%**	**100.0%**	**100.0%**

יצוין, כי למיטב ידיעת החברה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

למידע בדבר שיעור הפדיונות מעתודה ממוצעת בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, ראה סעיף 4.2.2 לדוח הדירקטוריון.

3. ביטוח רכב חובה

3.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "**פקודת ביטוח רכב מנועי**").

פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות

דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: "**חוק הפיצויים**") ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, נועד ליצור מנגנון יעיל ומהיר לבירור הזכאות לפיצויים ולהערכת שיעורם, כל זאת במנותק משאלת האשם. החוק קובע, בין היתר, מהי תאונת דרכים, מיהו הזכאי לפיצויים ומהם סדרי הדין במקרים כאלו.

נפגעי תאונות דרכים שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מאת מבטח, בשל העילות המפורטות בחוק הפיצויים: (1) פגיעה על ידי רכב שלא היה לו כיסוי ביטוחי; (2) מבטח שאינו ידוע (כגון פגיעת פגע וברח); ו- (3) מבטח שנמצא בהליכי פירוק, זכאים לפיצוי מהקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (להלן: "**קרנית**"), שהינה תאגיד סטטוטורי שהוקם מכוח חוק הפיצויים. פעילותה של קרנית ממומנת מהפרשה של חברות הביטוח בשיעור קבוע של 1% מהפרמיה (נטו) בגין פוליסות ביטוח רכב חובה, כמפורט **בצו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ב-2002** (להלן: "**התוספת למימון הקרן**").

במסגרת הענף מונהגת החל משנת 2003 תחרות מבוקרת (בעבר כל ביטוחי רכב חובה בישראל בוצעו באמצעות תאגיד "אבנר").

במסגרת תקנות **ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע), התשס"ד-2004** (להלן: "**תקנות מאגר מידע**"), הוסדרו הקמת ואופן פעילותם של מאגרי מידע בתחום ביטוח רכב חובה: מאגר מידע סטטיסטי המשמש לאיסוף מידע סטטיסטי ולהערכת עלות הסיכונים בענף ביטוח רכב חובה, ומאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח.

המאגרים הנ"ל מנוהלים על ידי מפעילים שאינן קשורים לחברות הביטוח. מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי מוסמך על פי הדין לאסוף מחברות הביטוח הפעילות בענף, נתונים רלבנטיים, לצורך קביעת עלות הסיכון הטהור. חברות הביטוח מחויבות להעביר למפעיל נתונים כאמור, אחת לרבעון.

מאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח, מרכז נתונים מכל חברות הביטוח, ומשמש לזיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה וכן למניעת הונאות ביטוח בתהליך החיתום ובתביעות, בפוליסות רכב חובה. כמו כן, בהתאם לחוזר הממונה בעניין זה, למעט במקרים מסוימים (כגון במקרה שמדובר בחידוש ביטוח חובה לכלי רכב שבוטח אצל אותו מבטח בשנה החולפת, או במקרה של רכב בצי או קולקטיב) חל איסור להפיק תעודת ביטוח רכב חובה עבור כלי רכב פרטי ומסחרי עד 4 טון ואופנוע, מבלי שבוצע אימות מול המאגר, בעת תהליך החיתום, ביחס לפרטי מידע מסוימים, לכל הפחות.

פעולת מאגר המידע ודרכי השימוש של החברות בו עוגנו בהסכם ענפי, ובחוזר הממונה. המבטחים נושאים במלוא עלות הקמת המאגרים ותפעולם. התשלומים שעל מבטחים לשלם עבור שירותי מאגרי המידע נקבעים, בין היתר, בהתחשב בחלקו היחסי של כל מבטח בתחום בהתאם לנתוני שנה קודמת, וכן באיכות ובמועדי הדיווח למאגר.

במסגרת התחרות המבוקרת, גובות חברות הביטוח דמי ביטוח בהתאם לתעריף ביטוח חובה דיפרנציאלי, המבוסס על שימוש במשתנים מתוך תכנית סיווג הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, שאושרו על ידי הממונה, כמשתנים שבהם יהיה רשאי מבטח להשתמש, לצורך התאמת הפרמיה לסיכון המבוטח. מאחר ומחד, ביטוח רכב חובה מהווה חובה חוקית ומאידך, כל חברת ביטוח רשאית לסרב לבטח מבוטח על פי שיקול דעתה, הוסדר הביטוח השיורי (להלן: "**הפול**"). ה"פול", אשר פעילותו מוסדרת **בתקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת תעריף), התשס"א-2001** ובחוזר הממונה שפורסם בענין זה, פועל כביטוח משותף של כלל החברות העוסקות בתחום ביטוח חובה. בעל כלי רכב שסורב כאמור ולא השיג כיסוי ביטוחי באחת החברות הפועלות בענף, יכול לרכוש ביטוח חובה באמצעות ה"פול".

הפול הוא ביטוח משותף של כל חברות הביטוח בענף ביטוח רכב חובה, השותפות בו ונושאות בהוצאותיו ובהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן היחסי בסה"כ פרמיות

הביטוח בענף רכב חובה. חלקה היחסי של כל מבטחת נקבע לפי חלקה בפועל בשנת החיתום הרלבנטית.

חלקה של החברה ב"פול" עמד נכון לשנת חיתום 2016 על כ-10%, זאת לעומת חלקה היחסי של החברה "בפול" בשנת חיתום 2015 שעמד על כ- 10.4%.

חברות הביטוח מממנות את חלקן בהפסדי הפול באמצעות העמסת הפסדי ה"פול" על יתר מבוטחי חברת הביטוח שלא במסגרת "הפול". בהתאם להסדר התחיקתי, מרכיב ההעמסה הצפוי למימון הפסדי ה"פול" הינו, בין 5.5% ל- 6.5%, מ"עלות הסיכון הטהור", כהגדרתו בפקודה, של ביטוח החובה של המבטח שלא במסגרת "הפול". בחודש דצמבר 2016, הגיש ה"פול" עתירה לבג"צ נגד הממונה למתן צו על תנאי, בקשה לצו ביניים ולקיום דיון דחוף אשר עניינה הוא בקביעת תעריפי הביטוח השיורי לאופנועים, במסגרתה טען ה"פול" כי בפרסום החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה (מיום 29 בספטמבר 2016), הפרה הממונה שתי הוראות דין מרכזיות: תקנה 5 לתקנות ביטוח שיורי בכך שלא העלתה את התעריף לאופנועים ב- 19.6% לפחות וקביעת תעריף האופנועים היוצר שיעור העמסה הגבוה מ- 6.5% מעלות הסיכון הטהור של השוק החופשי בניגוד לסעיף 7א(ב) לפקודת הביטוח. ה"פול" עתר לקבלת הסעדים הבאים: תיקון החוזר המאוחד כך שתעריף האופנועים יוגדל בשיעור 19.5% לפחות, ובכלל זה בכדי למנוע שיעור העמסה על השוק החופשי העולה על 6.5% כאמור. בשלב מקדמי זה של ההליך, אין ביכולת החברה להעריך את השלכות האמור.

תעריפי הביטוח שגובה החברה כפופים לאישור הממונה. לפרטים אודות הפיקוח על התעריפים ראה סעיף 3.2 להלן.

האחריות למתן שירותים רפואיים, הנכללים בסל השירותים הקבוע בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ובצו התרופות לפיו, בשל נזקי גוף מתאונות דרכים – מוטלת על קופות החולים, למעט הטיפולים המנויים בתוספת השלישית. בנוסף, חברות הביטוח נושאות בתשלומים הרפואיים במקרים הבאים: 1. כאשר הנפגע אינו תושב/אזרח ישראל (תיירים, עובדים זרים, פלסטינים) 2. חיילים 3. סיעודי רגיל להבדיל מסיעודי מורכב 4. פינוי על ידי אמבולנס ללא אשפוז. 5. נפגעי תאונות עבודה במקרה של תאונת דרכים.

לצורך מימון אספקת השירותים הרפואיים לנפגעי תאונות דרכים שיינתנו על ידי קופות החולים, נקבע כי על המבטחים להעביר לקרנית, עבור קופות החולים, עד ליום 10 בכל חודש, שיעור של 9.4% מדמי הביטוח, שגבו בחודש הקודם בגין כל פוליסת ביטוח רכב חובה שהנפיקו (להלן: "**התוספת למימון עלות אספקת השירותים**"). לעניין זה, "**דמי הביטוח**" - סך כל התשלומים הנגבים ממבוטח בענף ביטוח רכב חובה, למעט התוספת למימון קרנית לפי **צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ג-2002** (להלן: "**צו מימון הקרן**") והתוספת למימון עלות אספקת השירותים לפי **צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון עלות אספקת השירותים), התש"ע-2009**.

לאור העובדה שלפי הדוח הכספי של קרנית לחציון הראשון לשנת 2016 היה קיים בחשבון קרנית סכום עודף (של כ-1.2 מיליארד ש"ח), אשר עלה על הנדרש לקרנית לשם מימון פעולותיה והבטחת יציבותה, הורתה הממונה בחודש ספטמבר 2016, על השבת סכום הכסף העודף שקיים בקרנית לציבור המבוטחים בביטוח רכב מנועי, וזאת באמצעות חברות הביטוח.

מנגנון ההשבה שנקבע הנו על דרך של הפחתת דמי הביטוח הנגבים ממבוטח בענף ביטוח רכב חובה בשיעור של 13% מדמי הביטוח (להלן: "**דמי ההשבה**") בגין פוליסת ביטוח אשר מועד תחילתה בין יום 1 בינואר 2017 ליום 31 בדצמבר 2018, ושתקופת הביטוח בה אינה עולה על 13 חודשים; כאשר מנגד, תעביר קרנית לחברות הביטוח סכום כספי בגובה דמי ההשבה.

בענף מונהגת פוליסה תקנית לביטוח רכב חובה. לפרטים ראה סעיף 3.2 להלן.

כאמור, על פי כלל האחריות בחוק הפיצויים, כל מבטח מפצה את הנוסעים שנסעו בכלי הרכב המבוטח על ידו, ללא תלות במידת האשם של הנהג. עוד קובע חוק הפיצויים, כי כלפי צדדים שלישיים שהיו מעורבים בתאונה שבה היו מעורבים מספר כלי רכב (למשל, הולכי רגל) תהא למבטחים אחריות "ביחד ולחוד", ובין המבטחים לבין עצמם נקבעה, ככלל, השתתפות שווה בנטל החיובים. **צו הפיצויים**

לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), התשס"א-2001, קובע חריג לכלל האמור ונועד לאזן את נטל התשלום בין המבטחים, מקום שבו מקדמי הסיכון של כלי הרכב המעורבים בתאונה לנזק, שונים באופן מובהק – אופנוע ורכב, או רכב קל ורכב כבד. במקרים כאמור, קובעים 'צווי החצייה' את השיפוי לו זכאים המבטחים זה מזה (המכונים "**תשלומי האיזון**"). כך לדוגמא, במקרה של תאונה מעורבת בין רכב המוגדר כרכב "קל" (משקלו פחות מ- 4 טון) עם רכב המוגדר כרכב "כבד" (שמשקלו מעל 4 טון למעט אוטובוסים), המבטח של הרכב ה"קל" זכאי להשבה של מחצית מסכום עלות התביעה מהמבטח של הרכב הכבד או הרכב האחר ובמקרה של אופנוע 75% מסכום עלות התביעה

לעניין זה מפעיל איגוד חברות הביטוח מתווה סליקה, באמצעות מרכז הסליקה של איגוד חברות הביטוח, שנועד, בין היתר, להעביר את תשלומי האיזון בין המבטחים. לפרטים ראה סעיף 7.16 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על החברה והשפעתן בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות החברה, ראה סעיף 7.1 להלן.

3.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

כאמור לעיל, פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

אחידות המוצר - כאמור לעיל, הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח, והוא נקבע על פי הוראות הדין. בהתאם, התחרות בתחום זה מתמקדת בעיקר במחיר כמתואר בסעיף זה להלן.

בענף מונהגת פוליסה תקנית אחידה אשר מהווה חוזה ביטוח סטנדרטי (להלן: "**הפוליסה התקנית**"), בהתאם ל**תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע2010** - פוליסת תקנית ליחיד בעל רכב וכן פוליסה תקנית לצורכי סחר, המיועדת לבעלי פוליסה המחזיקים במספר כלי רכב באופן זמני, לצורכי תיקון, מסחר וכיו"ב (כגון: בעלי מוסכים, יבואנים וכו'). התקנות קובעות תנאים מינימאליים לביטוח רכב חובה אשר מבטח אינו רשאי לשנותם, אך רשאי להוסיף עליהם הרחבות לגבי היקף הכיסוי הביטוחי. במסגרת התקנות, נקבע גם נוסח תעודת הביטוח שעל מבטח להנפיק במסגרת ביטוח רכב מנועי.

תשלום מראש - ביטוח רכב חובה נכנס לתוקף רק לאחר תשלום מראש של מלוא הפרמיה בגינו.

היקף ודרכי הפיצוי - למעט תקרת פיצוי למרכיבי נזק שאינו נזק ממוני והכיסוי לאובדן השתכרות המוגבל לעד פי שלושה מהשכר הממוצע במשק, הכיסוי אינו מוגבל בסכום.

אחריות מוחלטת - בהתאם להוראות חוק הפיצויים, האחריות של בעל הרכב, המחזיק או הנוהג בו, הינה מוחלטת ולפיכך זכאות הנפגע בתאונת דרכים לפיצוי אינה תלויה בהוכחת אשם.

ייחוד עילה - מי שנפגע בתאונת דרכים וחוק הפיצויים מקנה לו עילת תביעה, יכול לתבוע את זכותו רק על פי חוק הפיצויים ואינו רשאי לתבוע את נזקו לפי חוק אחר. מי שאין לו עילת תביעה לפי חוק הפיצויים, יכול לתבוע את המזיק בנזיקין.

זנב תביעות ארוך - תביעות הביטוח בתחום זה מאופיינות בזמן בירור ארוך יחסית, של מספר שנים, בין מועד קרות האירוע הביטוחי לבין מועד סילוק התביעה.

<u>פיקוח על התעריפים</u> - במסגרת ההוראות לחוזה ביטוח הכללי בחוזר המאוחד (עוד בעניין החוזר המאוחד ראה סעיף 7.1.2 להלן) נכללו הוראות שונות בעניין דמי ביטוח בענף רכב חובה, ונהלים לקביעת דמי ביטוח שרשאי מבטח לגבות ואופן הגשתם לאישור הממונה. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, מרכיב פרמיית סיכון שבתעריף ביטוח רכב חובה (דמי הביטוח נטו) צריך להיות אחיד לכל המבוטחים שעונים על אותם משתנים מתוך תכנית סיווג הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, אשר הממונה אישר כמשתנים שבהם יהיה מבטח רשאי לעשות שימוש לצורך קביעת התעריף, כגון: נפח מנוע, סוג דלק, כוחות סוס, מספר כריות אויר, מין ו/או גיל ו/או ותק הנהיגה של הנהג הצעיר ביותר הצפוי לנהוג ברכב, מספר תביעות קודמות ו/או מספר שלילות רישיון בשלוש השנים האחרונות של כל אלו הצפויים לנהוג ברכב, המצאות מערכת למניעת נעילת גלגלים (ABS) ו/או מערכת לבקרת יציבות (ESP) ו/או מערכת התרעה על אי שמירת מרחק (FCW) ו/או מערכת התרעה על סטייה מנתיב (LDW). כל מבטח רשאי לבחור באילו מהמשתנים להשתמש לצורך קביעת התעריף.

בנוסף, רשאי המבטח לגבות דמים - לכיסוי הוצאות ניהול, עמלת הסוכנים והרווח, בשיעור של עד 16.25% מפרמיית הסיכון וכן את התוספת למימון עלות אספקת השירותים והתוספת למימון הקרן כאמור לעיל.

המבטח רשאי לתת הנחות מן הדמים בלבד, למעט בביטוח רכב חובה לציי רכב ולקולקטיבים שאז רשאי המבטח לתת הנחה אף מדמי הביטוח נטו.

"צי רכב" - מונה לפחות 40 כלי רכב שכולם בבעלות אחת ומבוטחים אצל אותו מבטח; **"קולקטיב"** - מונה לפחות 100 כלי רכב בבעלויות שונות, המבוטחים אצל אותו מבטח במסגרת הסכם, ובלבד שמטרתה העיקרית של התארגנות הקולקטיב אינה עשיית הביטוח.

החל מחודש ינואר 2017, (פוליסות שתאריך תחילתן מתאריך זה ואילך), כל מבטח רשאי לתת הנחה מדמי הביטוח נטו רק בציי רכב, וזאת באמצעות שימוש בנוסחת תעריף שונה, אשר הוגשה מראש לממונה. לפרטים נוספים ראה סעיף **7.1.5.1** להלן.

3.3 תחרות

פעילות החברה בתחום ביטוח רכב חובה, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן.

בתחום ביטוח רכב חובה, פועלות 13 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר. על רקע קיומו של כיסוי אחיד בתחום זה, התחום מאופיין בתחרות מחירים משמעותית המושפעת בין היתר, מריבוי מתחרים וכן ממהלכים להגברת שקיפות התעריפים על ידי הממונה (בין היתר, באמצעות האפשרות לערוך השוואת תעריפים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון). לאור גידול במספר כלי רכב חדשים שבהם מותקנים אמצעי בטיחות משופרים, חל קיטון בהיקף הנפגעים מתאונות דרכים ביחס לגידול בכמות כלי הרכב וכפועל יוצא גם בתשלומי התביעות. בהתאם, ולאור התחרות בתחום, ממשיכה, בשנים האחרונות, מגמת הירידה בתעריפי ביטוח רכב חובה.

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום ביטוח רכב חובה, עמדו על סך של 3,846 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 3,709 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. גידול של כ- 137 מיליוני ש"ח, המהווים כ- 4% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. נכון לרבעון השלישי של שנת 2016, החברה ממוקמת במקום השני בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ- 10.1% לעומת 10.2%, בתקופה המקבילה אשתקד.

על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חלקם של חמשת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 עמד על כ- 50.7% מסך דמי הביטוח בתחום זה. החברות הגדולות בתחום ביטוח רכב חובה, בשנת 2016, הינן מגדל, החברה, איילון, פניקס והראל. ואילו בשנת 2015, החברות הגדולות בתחום היו מגדל, הראל, פניקס, החברה וכלל, כאשר חלקן עמד על כ- 51.5%.

לפירוט הכנסות החברה מפרמיה, ראה סעיף **4.2.3** לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

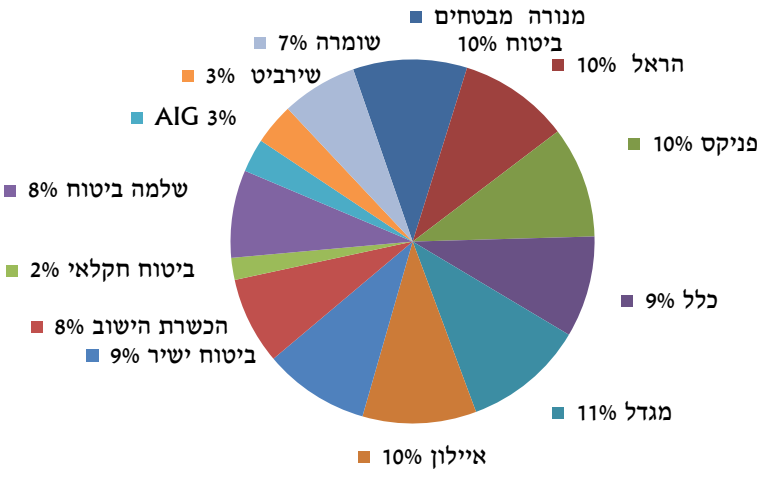

הכיסוי הביטוחי האחיד בכל חברות הביטוח וזמינות מידע השוואתי של מחירים, גורמים לכך שמחיר המוצר הינו המשתנה העיקרי בהחלטת הרכישה של פוליסות הביטוח. חברות הביטוח נבדלות זו מזו במשתנים הקובעים את התעריף וכפועל יוצא בפלחי השוק בהם הן מתמקדות. גורם העלול להשפיע על מעמדה התחרותי של החברה הינו שימוש חברות ביטוח אחרות במשתנים שונים מאלה שבהם החברה עושה שימוש.

הגורם המחזק את מעמדה התחרותי של החברה הינו המערך הרחב של סוכני הביטוח שלה.

3.4 לקוחות

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבוטחים פרטיים לציי רכב וקולקטיביים ברכב פרטי ומסחרי (עד 4 טון בלבד):

	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	412,917	83.6%	395,938	83.9%	416,637	86.4%
ציי רכב וקולקטיביים	81,103	16.4%	75,910	16.1%	65,582	13.6%
סה"כ	**494,020**	**100%**	**471,848**	**100%**	**482,219**	**100%**

לחברה אין לקוח בתחום ביטוח רכב חובה, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בתחום הפעילות וכן אין לחברה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

בנוסף, לא ידוע לחברה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב החובה. לפי הערכת החברה, שיעור החידושים בשנת 2016 עמד על כ- 58%, לעומת כ- 54% בשנת 2015, ואחוז הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עמד על כ- 48% מסך אוכלוסיית מבוטחי החובה בחברה וזאת לעומת 44% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח החובה לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	מחזור פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
ללא ותק	166,354	152,402	155,865	34%	32%	32%
ותק שנה	100,054	98,498	105,914	20%	21%	22%
ותק שנתיים	78,313	78,160	80,342	16%	17%	17%
למעלה משלוש שנות ותק	149,299	142,788	140,098	30%	30%	29%
סה"כ	**494,020**	**471,848**	**482,219**	**100%**	**100%**	**100%**

4. ביטוח רכב רכוש

4.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב רכוש כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ולחבות המבוטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים.

הסדר השמאים: בהתאם לחוזר שפרסם הממונה, נקבעו כללי פעולה לשמאים ומנגנוני ערעור על שומותיהם וכן הוראות בעניין הרחבת הגילוי הנוגע לזכויות המבוטחים, הגברת מעורבותם בהליך בחירת השמאי והרחבת השקיפות כלפי המבוטחים בהליך שומת הנזק. בהתאם להוראות החוזר, חברות הביטוח מפרסמות רשימות שמאי חוץ, שבהם יכול המבוטח לבחור. שומה של שמאי חוץ[4], מהווה השומה הקובעת והיא מחייבת את הצדדים, בכפוף לזכות המבטח והמבוטח לערער על השומה בפני שמאי מכריע, באמצעות שומה נגדית.

מידע וגילוי: על מנת להתמודד עם העדר השקיפות ובעיית פערי המידע שקיימים בשוק מכירת רכבים משומשים, אשר ממנו סבלו רוכשי רכב פוטנציאליים כמו גם חברות הביטוח, הוקם על ידי חברות הביטוח, במשותף עם מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ, מאגר מידע שעיקרו רישום היסטוריית תאונות של כלי רכב, שיהיה זמין לציבור רוכשי רכבים משומשים וכן לחברות הביטוח שיבחרו להצטרף למאגר (להלן: "**המאגר**"). למאגר ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל בתוקף עד פברואר2021.

ביום 20 במאי 2013, התחיל המאגר לפעול. החברה הצטרפה למאגר ולהסדר. כל מבטח יכול להצטרף להסדר (דהיינו: למסור נתונים למאגר ולהגיש שאילתות) או לצאת מההסדר, לפחות אחת לשנה קלנדרית בהודעה מוקדמת של 90 יום. חוסר יכולתו של מבטח לספק נתונים ברמת הפירוט הנדרשת, לא יהווה הצדקה לסירוב לצרף אותו להסדר. בשלב זה, לא נראה כי לפעילות המאגר ישנה השפעה מהותית על פעילותה העסקית של החברה בתחום זה.

הסדר בוררות בתביעות שיבוב: הנזקים המכוסים במסגרת ביטוחי רכב רכוש, נגרמים לעיתים עקב רשלנות של אדם אחר. במקרה כזה, תשלום תגמולי ביטוח למבוטח מקנה למבטח זכות פיצוי מהמזיק - זכות "שיבוב". לפרטים בדבר הסדר ליישוב תביעות שיבוב בין חברות הביטוח ראה סעיף **7.16.5**

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על החברה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות החברה, ראה סעיפים **7.1** ו- **7.1.6** להלן.

[4] לעניין זה, "**שמאי חוץ**" - שמאי שאינו שמאי בית ואשר נכלל ברשימת שמאי החוץ. "שמאי בית" הינו מי שעלול להימצא במצב של ניגוד עניינים בשל קשר מיוחד עם המבטח, לרבות בהתאם לחזקות שנקבעו לעניין זה במסגרת החוזר.

4.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה, כגון: אש, התנגשות מקרית, גניבה, ועוד וכן נזק רכוש הנגרם לצד שלישי על ידי הרכב המבוטח. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. בשלב הצעת הביטוח, רשאי המבוטח לבחור באחת מארבע חלופות: (1) ביטוח מקיף (המכסה נזק עצמי ונזק לצד שלישי); (2) ביטוח מקיף, ללא כיסוי לגניבה; (3) ביטוח מקיף, ללא כיסוי מפני תאונות; (4) ביטוח לנזק לצד שלישי בלבד, זאת, בתנאי שהוויתור נעשה בהודעה מפורשת אשר תועדה על ידי המבטח.

ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קבוצות עיקריות על פי סוג הרכב:

(1) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון (ביטוח מקיף וביטוח צד ג'), בהתאם **לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986** ובתוספת לתקנות (להלן: "**תקנות רכב רכוש**" או "**הפוליסה התקנית**", בהתאמה). הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות באשר להיקף הכיסוי, לסיכונים, לחבויות ולרכוש המבוטחים.

מבוטח, שבבעלותו 40 כלי רכב פרטיים לפחות, המבוטחים אצל מבטח אחד, רשאי, בשלב הצעת הביטוח, בהודעה מפורשת שתתועד אצל המבטח, לוותר על תחולת הפוליסה התקנית כולה או חלקים ממנה.

(2) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לכלי רכב שאינו פרטי ומסחרי עד 3.5 טון, כגון: משאיות, אוטובוסים, נגררים, נתמכים, מלגזות, אופנועים וכלים אחרים. ביטוח זה אינו כפוף להוראות הפוליסה התקנית.

כמו כן, מציעה החברה למבוטחיה לרכוש כתוספת לפוליסה, "ריידרים"- כתבי שירות, לקבלת שירותים שונים לרכב כגון: שירותי דרך וגרירה, שירותי רכב חליפי, שירות לתיקון שבר שמשות, ועוד. לפרטים בעניין חוזר שעניינו שיווק כתבי שירות על ידי חברות הביטוח, ראו סעיף 7.1.2.2 להלן.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

פוליסת ביטוח רכב רכוש הינה, לרוב, לתקופה של עד שנה.

"זנב תביעות קצר" - תביעות בתחום זה מתאפיינות במשך זמן קצר בין קרות מקרה הביטוח לבין יישוב התביעה. תקופת ההתיישנות של תביעה לתגמולי ביטוח רכב רכוש היא שלוש שנים מקרות מקרה הביטוח. עם זאת, בגין כיסוי צד ג' תקופת ההתיישנות ומשך זמן יישוב התביעה ארוך יותר.

פיקוח על התעריפים - התעריף לביטוח רכב רכוש כפוף לפיקוח הממונה. התעריף הינו תעריף מקסימום, אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעות המצטבר של המבוטח, גילו של הנהג ומספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב.

4.3 תחרות

פעילות החברה בתחום ביטוח רכב רכוש, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן.

בתחום ביטוח רכב רכוש פועלות מרבית חברות הביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר.

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב רכוש בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ-

6,161 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 5,572 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 589 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 9.6% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בשנת הדוח, החברה הינה המובילה בתחום.

נתח השוק של החברה, כפי שמשתקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עומד על שיעור של כ- 13.9% לעומת שיעור של כ- 13.1% בתקופה המקבילה אשתקד.

לפירוט הכנסות החברה מפרמיה, ראה סעיף **4.2.1** לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

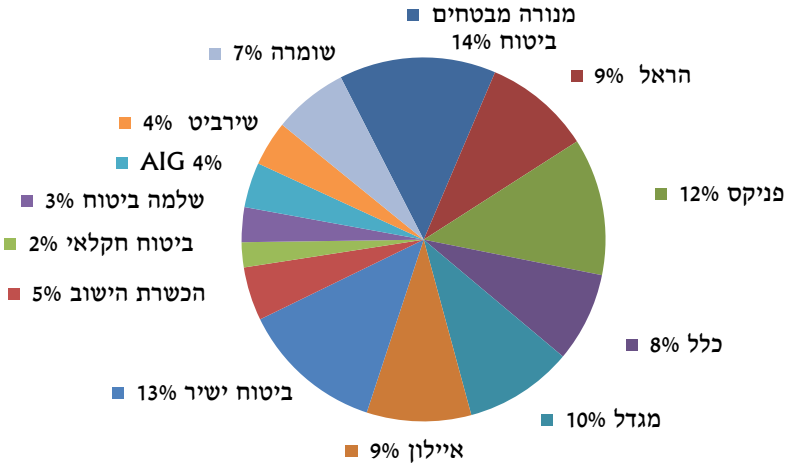

הכיסוי הביטוחי האחיד בתחום, בהתאם לפוליסה התקנית, הינו מודולרי ומאפשר בחירה של כלל הכיסויים או חלק מהם לפי החלטת המבוטח. גמישות הבחירה מרחיבה את פוטנציאל התחרות בין החברות השונות על כל מרכיב ומרכיב בפוליסה המודולרית. התחרות מתמקדת בעיקר במחיר ללקוח בהתאם להיקף הכיסוי שבחר. אי לכך, שמה החברה דגש בתחום זה על תעריף תחרותי ומוצרים ייחודיים המותאמים לאוכלוסיות מובחנות וכוללים הטבות ייחודיות לאותן אוכלוסיות. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של החברה הינם מערך סוכני הביטוח שלה.

4.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב רכוש, מבטחת החברה בעיקר לקוחות פרטיים.

לחברה אין לקוח בתחום ביטוח רכב רכוש, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה וכן אין לחברה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבוטחים פרטיים לציי רכב וקולקטיביים:

	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	893,916	83%	795,714	84%	731,502	86%
ציי רכב וקולקטיביים	177,374	17%	150,500	16%	118,094	14%
סה"כ	**1,071,290**	**100%**	**946,214**	**100%**	**849,596**	**100%**

בנוסף, לא ידוע לחברה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב רכוש. לפי הערכת החברה, שיעור החידושים בתחום רכב רכוש בשנת 2016, עמד על כ- 69% לעומת כ- 71% בשנת 2015. שיעור הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה, מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש, בשנת 2016, הינו כ- 42%, לעומת שיעור של כ- 38%, בשנה הקודמת.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק לקוחות במונחי מחזור פרמיות לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	מחזור פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
ללא ותק	471,935	423,382	359,379	44%	45%	42%
ותק שנה	243,620	207,807	198,805	23%	22%	23%
ותק שנתיים	136,133	124,097	105,350	13%	13%	13%
למעלה משלוש שנות ותק	219,602	190,928	186,062	20%	20%	22%
סה"כ	**1,071,290**	**946,214**	**849,596**	**100%**	**100%**	**100%**

5. ביטוח כללי אחר

5.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

בתחום זה, החברה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף פעילות החברה בהם אינו מהותי.

ביטוחי החבויות כוללים כיסוי בגין חבותו הכספית על פי דין, של המבוטח, כלפי צד שלישי שאינו המבוטח, עד לגבול האחריות בפוליסה.

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "**סיכונים נמנים**" או במתכונת של "**כל הסיכונים**").

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על החברה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות החברה, ראה סעיפים **7.1**, **7.1.1** ו- **7.1.2** להלן, בהתאמה.

5.2 מוצרים ושירותים

5.2.1 תיאור של תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים שנכללו בו:

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

5.2.1.1 ביטוח חבויות

<u>כללי</u>

מרבית הפוליסות בענף ביטוח החבויות, מכסות את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה על פי דין, כלפי צד שלישי, בגין נזק לגוף או לרכוש שייגרם לו.

בביטוחי חבויות נקבע גבול אחריות שהינו הסכום המקסימאלי בו יישא המבטח במקרה של נזק, בתוספת הוצאות משפטיות סבירות.

תוקפן של פוליסות הביטוח מסוג זה הינו לרוב לשנה.

תביעה ביטוחית בענפי החבויות אינה מתיישנת, כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כנגד המבוטח. בשל פרק הזמן

הארוך בין מועד היווצרות העילה כנגד המבוטח לבין מועד הגילוי ו/או מועד הגשת התביעה וכן בשל פרק הזמן הדרוש לבירור תביעות אלו שהינן מורכבות, נחשב ענף זה כבעל זנב תביעות ארוך.

ביטוחי חבויות ניתן לערוך על פי אחד משני בסיסי כיסוי:

בסיס אירוע (Occurrence Basis) – בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין אירועים אשר אירעו במשך תקופת הביטוח. התביעה לחברת הביטוח יכול שתוגש אף לאחר תום תקופת הביטוח, בכפוף להתיישנות.

בסיס הגשת תביעה (Claims Made Basis) – בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין תביעות אשר הוגשו לראשונה כנגד המבוטח במשך תקופת הביטוח, אף אם העילה כנגד המבוטח נוצרה לפני מועד תחילת הביטוח, ובתנאי שנוצרה בתוך 'התקופה הרטרואקטיבית' שהוגדרה בפוליסה, דהיינו לאחר תאריך מסוים שהוסכם עליו.

ענף ביטוח החבויות נחשב לענף תנודתי וזאת בשל רמת אי הוודאות הגבוהה ביישוב התביעות, בפרט בפוליסות על בסיס אירוע, הנובעת, בין היתר, מזנב התביעות הארוך, מהשינויים באקלים השיפוטי ומהשינוי התרבותי המעלה את שכיחות התביעות וחומרתן.

בענף ביטוח חבויות נכללים כל ביטוחי החבויות, למעט ביטוח רכב חובה. הביטוחים העיקריים בענף זה הינם: ביטוחי אחריות כלפי צד שלישי ("**ביטוח צד שלישי**"), אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות המוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה.

<u>המוצרים המרכזיים אותם משווקת החברה בענפי החבויות, הינם כדלקמן:</u>

(1) **ביטוח צד שלישי** - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין - בדרך כלל חבות הנובעת מפקודת הנזיקין - בגין נזקי גוף (שלא בגין שימוש ברכב מנועי) או רכוש שנגרמו לצד שלישי, שאינם עובדי המבוטח, שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או במסגרת פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(2) **ביטוח חבות מעבידים** - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף בלבד, שנגרמו לעובד תוך כדי עבודתו אצל המבוטח, בשל רשלנות המבוטח, במשך תקופת הביטוח. במרבית המקרים, החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין ו/או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ם-1980.

הביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(3) **ביטוח אחריות מקצועית** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח-בעל מקצוע, בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית, במעשה או במחדל המהווים רשלנות, טעות או השמטה של המבוטח במסגרת המקצוע אשר בגינו ניתן הכיסוי, שתוצאתו היא נזק צד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מוצר.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט, השפעה ניכרת על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

(4) **ביטוח אחריות המוצר** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי, שנגרם על ידי מוצרים פגומים שיוצרו, יובאו או סופקו על ידו, לאחר שהמוצרים יצאו מחזקתו, מכח חוק האחריות למוצרים פגומים המחיל על היצרן (כהגדרתו בחוק, הכוללת, למשל, גם יבואן ו/או ספק) אחריות בגין נזקי גוף בלבד, וכן מכח פקודת הנזיקין המחילה על היצרן אחריות לנזקי גוף או רכוש.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מקצועית ולעיתים גם עם פוליסת אחריות כלפי צד שלישי.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלית של הכיסוי, השפעה על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך, בדרך כלל, על בסיס הגשת תביעה.

(5) **ביטוח דירקטורים ונושאי משרה** - ביטוח המכסה את חבותם החוקית של דירקטורים ונושאי משרה בגין נזק שנגרם עקב מעשה או מחדל שעשו או נמנעו מלעשות, בתום לב או מחמת רשלנות, בתוקף היותם נושאי משרה בחברה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות והוראות חוק נוספות, המטילות חבות אישית על נושאי המשרה בחברה.

בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיהנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או בשילוב עם ביטוח אחריות מקצועית.

דמי הביטוח בענף זה מושפעים ממספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס הגשת התביעה.

הפעילות במוצרים אלו הינה עתירת ביטוח משנה, בין היתר, עקב סכומי הביטוח, חומרת התביעות הפוטנציאלית והטרוגניות תמהיל הסיכונים.

5.2.1.2 ביטוח רכוש

כללי

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק פיזי, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "**סיכונים נמנים**" או במתכונת של "**כל הסיכונים**"). בנוסף, ניתן לרכוש כיסוי לנזק תוצאתי הנובע מהנזק הפיזי (כיסוי "**אובדן רווחים**"). בביטוח רכוש מציעה החברה ביטוחים למגזר הפרטי וכן למגזר העסקי.

המוצרים המרכזיים אותם משווקת החברה בענף ביטוח הרכוש:

פוליסות לביטוח דירה

פוליסות לביטוח דירה כוללות כיסוי בגין אובדן או נזק הנגרם לדירה המבוטחת כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה.

הפוליסות כפופות לתנאים המינימליים שנקבעו **בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986** (להלן בסעיף זה: "**תקנות ביטוח דירות ותכולתן**" או "**הפוליסה התקנית**", בהתאמה).

חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח וכן להוסיף הרחבות לגבי היקף הכיסוי, הסיכונים והרכוש המבוטחים וכן ביטוחי חבויות בקשר עם דירת המגורים (כגון ביטוח צד ג'). הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי.

הפוליסה התקנית מגדירה את היקף הכיסוי הביטוחי המינימאלי למבנה דירה ותכולתה. הכיסוי בפוליסה הינו על בסיס סיכונים נמנים: סיכוני אש, ברק, רעם, התפוצצות, סערה, שטפון, סיכוני גניבה, שוד, פריצה, רעידת אדמה ועוד, וכן סיכוני מים ונוזלים אחרים ("**נזקי צנרת**") על פי בקשת המבוטח ובהסכמת המבטח.

הפוליסה התקנית כוללת סיכון של רעידת אדמה למבנה הדירה ולתכולתה, אלא אם כן המבוטח ויתר על כיסוי זה והדבר תועד בידי המבטח וצוין במפרט הפוליסה.

החברה מציעה מספר מסלולים לביטוח דירות ו/או תכולה, המבוססות על תנאי הפוליסה התקנית. חלק מן המסלולים בפוליסות מקנים למבוטח אפשרות לרכוש, על פי בחירתו גם כיסויים נוספים כגון: כיסוי כל הסיכונים לתכשיטים ודברי ערך, כיסוי כל הסיכונים לתכולת הדירה ועוד.

ביטוח משכנתאות - החברה משווקת פוליסות לביטוח מבנה בלבד, עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

אובדן רכוש - ביטוחים המכסים אבדן או נזק לרכוש (כגון; סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים, מלאי מסוגים שונים וכדו') ושאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי. ככלל, כוללות הפוליסות כיסוי כנגד סיכוני אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים שהינו תוצאה של הנזק הפיזי לרכוש.

ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות/הקמה) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציוד וחומרים, מפני נזק תאונתי.

ביטוח מקיף לבתי עסק - ביטוח "מטריה" לבתי עסק, הכולל כיסוי בסיסי לאובדן או נזק לתכולה ולמבנה, שניתן להוסיף לו כיסויי חבויות, אובדן רווחים ועוד.

5.2.1.3 יתר ענפי הביטוח

<u>ביטוח תאונות אישיות (טווח קצר)</u>

ביטוח תאונות אישיות מעניק פיצוי חד פעמי בסכום קבוע בשל נכות (זמנית ו/או קבועה) ו/או מות המבוטח, כתוצאה מתאונה. בנוסף, כולל הכיסוי לעתים גם פיצוי שבועי בגין אובדן כושר עבודה זמני (חלקי או מלא) כתוצאה מתאונה ו/או בגין אי כושר עבודה זמני מלא כתוצאה ממחלה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל שנתית.

הפוליסה נמכרת הן כפוליסה עצמאית והן במסגרת פוליסות משולבות, בין היתר, בסקטור העסקי. הביטוח נמכר לפרטים ולעתים גם במסגרת קבוצתית.

<u>ערבויות</u>

<u>ערבויות/פוליסות חוק המכר</u> פוליסות לפי **חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), תשל"ה-1974**, המיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דיור שבנייתן טרם הושלמה, למקרה שמוכר הדירה לא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה המכר בשל התקיימות אחת העילות המנויות בחוק. נוסח הפוליסות לפי חוק המכר המשווקות על ידי מנורה מבטחים ביטוח, הותאם, בשינויים המחויבים, להוראות שפורסמו בעניין, במסגרת תקנות שהותקנו מכח חוק המכר.

החברה מנפיקה פוליסות אלו עבור רוכשי הדירות, מגופים שהתקשרו עם בנק בישראל או עם גוף פיננסי אחר בהסכמים לליווי ומימון הפרויקט על ידי הבנק או הגוף הפיננסי, בהם נקבעו התנאים על פיהם החברה תנפיק פוליסות חוק המכר, כאשר הבנק או הגוף הפיננסי התקשר עם החברה בהסכם מסגרת לשת"פ בהנפקת פוליסות לפי חוק המכר.

תקופת הביטוח של פוליסות לפי חוק המכר אינה קצובה בזמן והיא מסתיימת בהתקיימם במצטבר של 3 התנאים הקבועים בחוק לביטול/פקיעת הפוליסה, דהיינו, גמר בניה, מסירת חזקה לרוכש/ים ורישום הזכויות בדירה על שם הרוכש, כשהן נקיות מכל שעבוד. הסיכון בפוליסות אלו קטן עם התקדמות הבניה. עם השלמת הבניה (קבלת "טופס 4") הסיכון יורד משמעותית. בהתאם להוראות הממונה, בענף זה הרווח בשייר העצמי בשנת החיתום הנוכחית ובשתי שנות החיתום הקודמות לה נזקף לעתודת עודף הכנסות על הוצאות. עתודה זו, בגין כל שנת חיתום בנפרד נזקפת לדוח רווח והפסד לאחר שלוש שנים.

<u>ערבויות מכרז</u> - ערבות ללקוחות, הנדרשת כתנאי להגשת הצעה להשתתפות במכרזים. מהותן של ערבויות מכרז - להבטיח

התקשרות בין הלקוח המציע לניצע, במקרה בו הניצע יבחר בהצעה של הלקוח המציע, כהצעה הזוכה.

ערבויות ביצוע - ערבויות שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב - בדרך כלל מזמין עבודה או שירות - בגין הפרת התחייבות הנערב/המבוטח - בדרך כלל קבלן או יזם בפרויקט - אשר התחייב כלפי מזמין העבודה או השירות כאמור.

ערבויות ביצוע בעסקאות קומבינציה עם בעלי קרקע בליווי סגור - ערבויות המוצאות לטובת בעלי הזכויות בקרקע, הזכאים לקבל בתמורה דירות בפרויקט. עילות המימוש המפורטות בכתב הערבות דומות בדרך כלל לאלה המופיעות בפוליסות חוק המכר.

ערבויות פורמאליות - ערבויות לטובת מוטב שהוא רשות מוסמכת, על מנת להבטיח את עמידתו של הנערב/המבוטח בתנאי הרישיון שניתן לו או להבטחת השלמת הליך המתנהל בין הלקוח לבין הרשות.

ערבויות להבטחת תשלומים - ערבות שמהותה התחייבות לתשלום סכום כספי במקרה בו הנערב/מבוטח לא יעמוד בהתחייבות הכספית שלו כלפי צד שלישי.

סיכונים אחרים

החברה מנפיקה פוליסות המכסות סיכונים שונים נוספים אשר לא נכללו בענפים שלעיל, מאחר והכיסויים הינם בסכומים לא מהותיים.

5.3 תחרות

החברה גדלה בתחום פעילות זה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהיקף ההכנסות מפרמיה, כמפורט להלן:

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח כללי אחר בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ- 6,187 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 5,921 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 267 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 4% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

נתח השוק של החברה, כפי שמשתקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עומד על שיעור של כ- 10.8% לעומת שיעור של כ- 11.5% בתקופה המקבילה אשתקד. החברה ממוקמת במקום החמישי במשק, זהה למקומה בשנת 2015.

בתחום זה, החברה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, שלוש חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, עמד על כ- 49% מסך דמי הביטוח ברוטו לעומת כ- 51% בתקופה המקבילה, אשתקד.

לפירוט הכנסות החברה מפרמיה, ראה סעיף 4.2.3 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

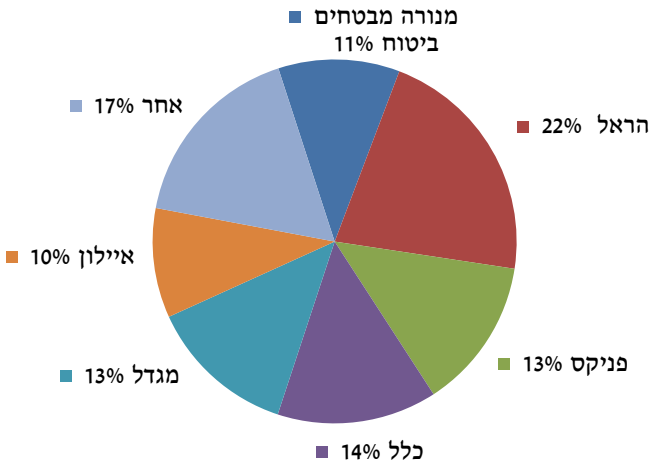

התחרות בתחום מושפעת הן מצד הביקוש למוצרים מצד החברות העסקיות השונות במשק והן מהיצע ואיכות המוצרים של חברות הביטוח. שוק ביטוח המשנה והשינויים החלים בו בתחום מהווים אף הם גורם מרכזי בתחרות. בנוסף, בביטוח העסקים הגדולים ובענף ביטוח הדירקטורים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, עובדה המחדדת את חשיבות איכות הכיסוי ובו בזמן גם יוצרת לחץ להורדת תעריפים. מוצרי הביטוח הכלולים בענף הרכוש, כגון ביטוח ימי, אווירי, הנדסי וציוד אלקטרוני, דורשים מומחיות ספציפית ומעניקים כיסוי מורכב ועל כן, תחרות בהם מבוססת בין היתר, על איכות הכיסוי הביטוחי שמעניקה החברה. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של החברה הם סל המוצרים שלה, הכולל מוצרים חדשניים בתחומי הפעילות השונים, בסיס הסוכנים הרחב שלה, דגש על רמת שירות גבוהה וניטור קפדני של הפעילות בחתכיה השונים.

5.4 לקוחות

בתחום ביטוח כללי החברה מבטחת לקוחות פרטיים, עסקיים וכן לקוחות מוסדיים. החברה מבצעת חיתום פרטני לכל מבוטח, למעט קולקטיבים ישנים של בנקים למשכנתאות.

לחברה אין לקוח שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות החברה בתחום הפעילות וכן אין לחברה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לחברה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח כללי.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו*:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
קולקטיבים ומפעלים גדולים	268,107	33%	253,645	30%	244,344	28%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	553,016	67%	593,024	70%	618,894	72%
סה"כ	**821,123**	**100%**	**846,670**	**100%**	**863,238**	**100%**

* החלוקה בענפי החבויות בוצעה לפי גבולות אחריות. החלוקה בענפי הרכוש בוצעה לפי סכומי הפרמיה.

פרופיל התיק הביטוחי של החברה מוטה לקוחות עסקיים קטנים.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח מקיף דירות לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	מחזור פרמיות באלפי ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014
ללא ותק	25,305	29,544	26,986	13%	15%	13%
ותק שנה	21,657	21,279	24,368	12%	11%	12%
ותק שנתיים	17,538	19,650	19,736	9%	10%	10%
למעלה משלוש שנות ותק	123,065	126,856	130,300	66%	64%	65%
סה"כ	**187,565**	**197,329**	**201,390**	**100%**	**100%**	**100%**

שיעור החידושים בתחום מקיף דירות בשנת 2016 עמד על כ- 86% לעומת שיעור חידושים של כ-87% בשנת 2015.

6. ביטוח בריאות

6.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

שירותי הבריאות בישראל מורכבים משלושה רבדים - הראשון, סל הבריאות הבסיסי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי והתקנות אשר הוצאו מכוחו; השני - שירותי בריאות משלימים בקופות החולים ("**שב"ן**"); והשלישי - ביטוחי הבריאות הפרטיים באמצעות חברות הביטוח. ביטוחי הבריאות הפרטיים מעניקים כיסויים ביטוחיים, אשר הינם תחליפיים או משלימים או מוספים לסל הבריאות הבסיסי ו/או לשירותי הבריאות הנוספים (השב"ן) של קופות החולים בישראל בדרך של הרחבת הכיסוי הביטוחי, זכות הבחירה והגמישות באופן מימוש זכויותיו הרפואיות של המבוטח. כמו כן, פוליסות אלה, בחלקן, מאפשרות למבוטח, לקבל שירותים רפואיים בטכנולוגיה רפואית מתקדמת, אשר אינם כלולים בסל הבריאות או בשב"ן.

תחום זה כולל את פעילות החברה בענפי ביטוח הבריאות הפרטיים, במסגרת פוליסות פרט או קולקטיביים, המעניקים כיסוי ביטוחי, מסוג שיפוי או פיצוי, בגין אירועים רפואיים, וזאת - הן לטווח ארוך, במסגרת ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוחי שיניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך) וביטוח מחלות קשות והן פוליסות ביטוח בריאות לטווח הקצר (עד שנה), במסגרת ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים, הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

לאור שינויים שנערכו לאחרונה במדיניות הממשלה ובמדיניות הממונה בתחום שירותי הבריאות בישראל בכלל ובתחום ביטוחי הבריאות הפרטיים בפרט, פורסמו בשנים האחרונות מספר הוראות רגולציה וחקיקה שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות אשר עשויות להשפיע על פעילות החברה בתחום זה. להלן יתוארו הוראות הרגולציה העיקריות שפורסמו במסגרת שינויים אלו -

בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**עריכת תכנית לביטוח בריאות פרט**", בחוזר נקבעו הוראות בדבר תנאי הביטוח בפוליסת בריאות פרט, תקופת הביטוח ואופן חידוש הביטוח. בין היתר, נקבע כי תקופת הביטוח של פוליסות אלו תחודש אחת לשנתיים לכלל המבוטחים ללא בחינה מחודשת של המצב הרפואי וללא תקופת אכשרה נוספת. עוד נקבע כי במקרה שבו חלה עלייה בדמי הביטוח החודשיים בתקופת הביטוח המתחדשת של יותר מ- 10 ש"ח או יותר מ- 20 אחוזים מדמי הביטוח שבתוקף עובר לחידוש, לפי הגבוה מביניהם, תידרש הסכמתו המפורשת של המבוטח לחידוש, ומקום בו לא תתקבל הסכמה כאמור, לאחר משלוח ההודעות בהתאם להוראות החוזר, התכנית תבוטל. בנוסף, נקבע כי שינוי בתנאי התכנית או בדמי הביטוח יחולו עבור כלל המבוטחים, למעט דמי הביטוח הנובעים מהנחה או תבחין שאושר על ידי הממונה. חוזר זה חל על ביטוחי בריאות בענף מחלות ואשפוז, למעט ביטוח אובדן כושר עבודה, ביטוח סיעודי,

ביטוח שיניים, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח רפואי לעובדים זרים. מועד התחילה של החוזר נקבע ליום 1 בפברואר 2016.

בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "אי תלות בין כיסויים בביטוח בריאות", במסגרת החוזר, נקבע, בין היתר כי מבטח יאפשר למועמד לביטוח לרכוש תכנית בסיס ללא תלות ברכישה של תכנית נוספת אחרת או תכנית בסיס אחרת, אלא אם התיר זאת הממונה מראש ובכתב או אם לא התנגד לתמחור מופחת שהוגש מראש של מספר תכניות בסיס הנמכרות יחד. כמו כן, נקבע כי מבטח יאפשר למבוטח שרכש פוליסה הכוללת מספר תכניות, לבטל כל אחת מהתכניות בכל עת, מבלי להתנות את הביטול האמור בביטול אחת או יותר מהתכניות האחרות שנרכשו יחד עם אותה תכנית. בוטלה תכנית כאמור, ביטולה לא יגרום לביטול הנחה בתכנית אחרת. הוראות החוזר חלות על כל פוליסות הפרט בענף מחלות ואשפוז ובענף תאונות אישיות ששווקו החל מיום 1 בפברואר 2016.

בחודש אוגוסט 2015, פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015** (להלן: "**התקנות**"), עניינן של התקנות הינו קביעת תנאים אחידים לכיסויים ביטוחיים מסוג ניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל במתכונת של פוליסה אחידה ומחייבת. בפוליסה האחידה נקבעו, בין היתר, הגדרה אחידה לעניין מקרה הביטוח, הכיסוי הביטוחי, החריגים לכיסוי ותקופת האכשרה. כמו כן, נקבע כי הממונה יהא רשאי לקבוע הוראות לעניין התנאים, אופן ושיעור ההשתתפות העצמית של המבוטח וכן הוראות לעניין התנאים למתן השירות באמצעות ספקי שירות שאין למבטח הסדר עימם. מועד התחילה של התקנות נקבע ליום 1 בפברואר 2016.

בחודש נובמבר 2015, פורסם פרק הבריאות **בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו- 2016), התשע"ו- 2015**, (להלן: "**חוק ההסדרים**"), במסגרתו נקבע, בין היתר, כי לא תאושר תכנית לשירותי בריאות נוספים לעניין כיסוי לניתוחים, ולא תותר לשיווק תכנית ביטוח הכוללת ביטוח לניתוחים או יאושר שינוי בתכנית כאמור, אלא אם יש לקופת החולים או לחברת הביטוח הסכמים עם רופאים או מוסדות רפואיים (להלן: "הסדרי ניתוח"), העומדים בתנאים הבאים: (1) יש בהסכמים כדי להבטיח לעמיתים או למבוטחים היקף מספק של רופאים מנתחים וניתוחים מבחינת מגוון הרופאים, סוגי הניתוחים ופריסתם הגאוגרפית (2) בהתאם להסכמים מלוא התשלומים בשל הניתוח, לרבות התשלומים לרופא או למוסד רפואי ישולמו על ידי קופות החולים או חברת הביטוח, למעט השתתפות עצמית, ככל שנקבעה. למרות האמור, נקבע כי קופת חולים או חברת ביטוח יהיו רשאיות להגיש לאישור רשימה של 50 רופאים מומחים בתחומים ייחודיים לגביהם תהינה רשאיות להציע החזר כספי. כן נקבע, כי לא ייכלל רופא ברשימת הרופאים המנתחים שלקופת החולים או לחברת הביטוח יש עמם הסדר ניתוח, אלא אם יש להם הסדר התייעצות עמו. ההוראות האמורות לא יחולו על חברת ביטוח שנתח השוק שלה נמוך משיעור שהורה לגביו הממונה אם נראה שהדבר נדרש לשם הבטחת התחרות, וחברת הביטוח קיבלה על כך את אישור הממונה, ובלבד ששיעור נתח השוק בפוליסות הכוללות כיסוי לניתוחים לא יעלה על 10%. הוראות חוק ההסדרים יחולו על פוליסות ביטוח הכוללות ביטוח לניתוחים ששווקו או חודשו החל מיום 1 ביולי 2016.

בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009, נקבעו קווים כלליים ביחס לאופן בו ינהל מבטח פוליסות ביטוח בריאות קבוצתיות הנמכרות על ידו, ובכלל זה: מגבלות על זהות בעל הפוליסה, הנחיות ביחס לחובות בעל הפוליסה כלפי המבוטחים, מספר מינימאלי של מבוטחים, אופן חידוש הביטוח, וכן חובת הודעה על שינוי בדמי ביטוח, מתן אפשרות למבוטח להמשיך את הביטוח הקבוצתי כביטוח פרט כפי שיורה הממונה, אופן גביית דמי הביטוח ואופן ניהול המידע ביחס לפוליסה הקבוצתית. בחודש יולי 2015, פורסם תיקון לתקנות האמורות. במסגרת התיקון נקבע, בין היתר, כי תקופת הביטוח בפוליסת בריאות קבוצתית לא תעלה על 5 שנים. כמו כן, נקבע כי במקרה שבו חלה עלייה בדמי הביטוח המשולמים על ידי המבוטח בתקופת הביטוח או במועד חידוש הביטוח בסכום העולה על 15 ש"ח או בשיעור העולה על 50 אחוזים, לפי הנמוך מביניהם, לרבות הפחתה בהיקף הכיסוי הביטוחי, תידרש

הסכמתו המפורשת של המבוטח לחידוש ומקום בו לא תתקבל הסכמה כאמור, לאחר משלוח ההודעות בהתאם להוראות התקנות, לא יחודש הביטוח. מועד התחילה של התיקון נקבע ליום 1 בינואר 2016. בחודש יולי 2016, פורסמה טיוטת תיקון לתקנות האמורות, במסגרתה מוצע לאפשר, בתנאים מסוימים לאדם להיות בעל פוליסה בביטוח בריאות קבוצתי, אף אם יש לו טובת הנאה מהיותו בעל פוליסה, למעט היחסים שקיימים היום בתקנה (מעביד לגבי עובדיו; תאגיד לגבי חבריו; ספק שירות לגבי מקבלי שירות) בתנאים הבאים: (1)הפוליסה הקבוצתית נעשתה בהתאם לתכנית שהוגשה לממונה כפוליסת פרט. (2) ההתקשרות בפוליסה מיטיבה עבור המבוטחים בקבוצה לעומת תכנית הפרט. (3) בעל הפוליסה אינו צד קשור למבטח ואינו מקבל טובת הנאה מכח התקשרות זו. כמו כן, מוצע להסמיך את הממונה לקבוע תנאים שונים בעת מתן אישור להתקשרות מעין זו.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על החברה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות החברה, ראה סעיפים **7.1**, **7.1.2** ו- **7.1.8** להלן, בהתאמה.

6.2 מוצרים ושירותים

6.2.1 תיאור תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים העיקריים הנכללים בו

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה. לשינויים בכיסויים בתחומי ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות ותאונות אישיות, אשר הינם בתוקף החל מחודש פברואר 2016, ראה סעיף **6.1** לעיל.

6.2.1.1 כללי

מרבית הפוליסות בתחום הינן פוליסות ארוכות טווח ולעיתים (הוצאות רפואיות וסיעוד) לכל החיים. על אף האמור, עם כניסת השינויים בתחום הבריאות כמפורט בסעיף **6.1** לעיל לתוקף, הפוליסות המשווקות על ידי החברה מתחדשות אחת לשנתיים.

הביטוח נעשה במסגרת פוליסות מסוג פרט או קולקטיבים, כאשר פוליסות הנמכרות לקולקטיבים הינן מוגבלות בזמן. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים (למעט מוות ממחלה), הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

6.2.1.2 ביטוח סיעודי

תכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי המוגדר ונקבע מראש לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים החל ממועד מקרה הביטוח (בהתאם להגדרות בפוליסה), ולמשך תקופת הפיצוי כפי שהוגדרה בפוליסה. הפיצוי כאמור משולם כל עוד המבוטח במצב סיעודי, אך לא יותר מהתקופה הנקובה בפוליסה. פוליסה זו נמכרת ללקוחות פרטיים בלבד. יצוין, כי נכון למועד זה קיים היקף לא מהותי של פוליסות קבוצתיות כאמור, אשר בהתאם לדרישות הרגולציה, רשאית החברה להאריכן עד ליום 31 בדצמבר 2017.

6.2.1.3 ביטוח מחלות קשות

פוליסה המבטיחה למבוטח פיצוי כספי במקרה של גילוי מחלה קשה או אירועים רפואיים חמורים מתוך רשימה מוגדרת.

הפוליסה נמכרת בעיקר ללקוחות פרטיים, אך קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח מחלות קשות באמצעות מעסיקים שמעוניינים לבטח את עובדיהם בביטוח מסוג זה.

6.2.1.4 ביטוח לכיסוי הוצאות רפואיות

הכיסוי הביטוחי בפוליסות אלו מבוסס על מודל של שיפוי או התחייבויות לתשלום לספק שירות בגין הוצאות רפואיות עד לתקרה הנקובה בפוליסה. בפוליסות ששווקו עד חודש פברואר 2016, קיימים גם לעיתים, כיסויים ביטוחיים בדרך של פיצוי כספי שאינו תלוי בהוצאות בפועל.

ביטוח הוצאות רפואיות נמכר הן ללקוחות פרטיים והן ללקוחות קבוצתיים באמצעות מעסיקים שמעוניינים לרכוש ביטוח המכסה הוצאות רפואיות לעובדיהם.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - פוליסה אחידה

תכנית המעניקה שיפוי כספי בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח בגין שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח, שתל בניתוח ציוד מתכלה, תרופות במהלך הניתוח והאשפוז, בדיקות שבוצעו כחלק מהניתוח והוצאות אשפוז, התייעצויות אגב ניתוח, הכל בהתאם לתנאי הפוליסה. כמו כן, החל מחודש יולי 2016, הכיסוי הינו עבור ניתוחים המבוצעים באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - משלים שב"ן אחידה

תכנית המעניקה כיסוי משלים בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח והתייעצויות אגב ניתוח באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד, המכסה את הפער בין תכנית השב"ן לביטוח הפרטי כגון החזר בגין השתתפות עצמית או שיפוי מלא עבור מנתחים שאינם בהסדר במסגרת השב"ן אך בהסדר עם החברה.

השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל

תכנית המעניקה שיפוי לביצוע השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל, ללא תלות באישורים מטעם קופות החולים.

תרופות מיוחדות

תכנית המעניקה כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות וכולל בין היתר: תרופות כימיות וביולוגיות, תרופות שאושרו בארץ או בחו"ל, תרופות OFF LABEL ותרופות יתום.

<u>תרופות מותאמות אישית</u>

נספח הרחבה לתרופות בהתאמה אישית מתווסף לכיסוי לתרופות מיוחדות הקיים בחברה, ומעניק למבוטח סל תרופות רחב ומקיף ביותר.

<u>ניתוחים בחו"ל וטיפולים מחליפי ניתוח בחו"ל</u>

הכיסוי כולל בין היתר שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח והוצאות אשפוז כיסוי עד תקרת בית החולים ומנתח אשר בהסכם עם המבטחת.

<u>שירותים אמבולטוריים</u>

כיסויים נוספים לתכניות ביטוחי הבריאות הפרטיים הניתנים שלא בעת אשפוז, המאפשרים קבלת כיסוי לבדיקות הריון, בדיקות אבחון, טיפולים פיזיותרפיים ועוד.

<u>כתבי שירות</u>

אבחון מהיר, ייעוץ רפואי מקוון, רפואה משלימה וניהול רפואי אישי.

6.2.1.5 ביטוח שיניים

תכניות לביטוח שיניים של החברה משווקות ללקוחות קולקטיביים וכוללות מגוון רחב של כיסויים החל מרפואת שיניים משמרת ועד רפואה משקמת, פריודונטיה ואורתודנטיה.

6.2.1.6 ביטוח תאונות אישיות לטווח ארוך

התכנית מעניקה פיצוי כספי בעת תאונה בארץ או בחו"ל אשר גרמה לנכות, שברים, כוויות, אשפוז בבית חולים וסיעוד או מקרי מוות, וכוללת חבילת כיסויים נוספים בעת תאונה.

הפוליסה משווקת בעיקר ללקוחות פרטיים ובתוקף עד גיל 80.

בנוסף, משווקת תכנית לכיסוי נכות תעסוקתית מתאונה, המעניקה למבוטח פיצוי חודשי במקרה של אובדן כושר עבודה בעיסוקו עובר לתאונה, לאחר תקופת המתנה ולתקופת פיצוי מוגדרות (לפי בחירת המבוטח) וכל עוד הוא נמצא באי כושר.

6.2.1.7 ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מעניק סל של כיסויים ביטוחיים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל. הסל כולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות ואירועים רפואיים שונים, כמו גם נזקים לצד ג' ונזקי כבודה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל קצרת טווח ונקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל, כאשר דמי הביטוח נקבעים בהתאם ליעד הנסיעה.

6.2.1.8 ביטוח רפואי לעובדים זרים ותיירים

החברה משווקת תכנית ביטוח לעובדים זרים בהתאם לדרישות הצו מכח **חוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א-1991**, הקובע חובת ביטוח רפואי החלה על המעביד תוך הגדרת כיסוי מינימאלי. הפוליסה משווקת באמצעות סוכנים מורשים לפרטים ולקבוצות באמצעות מעבידיהם. הביטוח כולל, בין השאר, כיסוי למימון הוצאות אשפוז בבית חולים ציבורי בישראל, לרבות הוצאות חדר מיון (גם אם לא מלווה באשפוז), ומימון כרטיס טיסה עבור המבוטח במידה והמבוטח אינו מסוגל לעבוד עקב מחלה. בנוסף, ניתן להוסיף לפוליסה זו, פיצוי חד פעמי למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה, טיפול חירום בשיניים והעברת גופה לארץ המוצא.

כמו כן, משווקת החברה פוליסה לביטוח הוצאות רפואיות לתיירים השוהים בישראל. כיסוי זה דומה בעיקרו לביטוח הניתן לעובדים זרים, אך מוגבל בסכום מקסימאלי.

6.2.1.9 ביטוח דמי מחלה

החברה משווקת ביטוח דמי מחלה המכסה את חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה, וזאת בהתאם להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה) שנקבעו לעניין זה.

6.3 תחרות

פעילות החברה בתחום ביטוח בריאות, הינה במגמת גידול, המשתקפת בשינוי מתון בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן.

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח בריאות בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הכנסות חמש החברות הגדולות בענף עמדו על סך של 7,186 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 6,655 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 531 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים עלייה של כ- 8% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

בתחום זה, החברה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן קבוצת הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016 עמד על כ- 81%, לעומת שיעור של 82% בתקופה המקבילה אשתקד.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2016, הובילה קבוצת הראל בתחום והחזיקה בנתח שוק של כ- 40%, מתוך כלל השוק (43% ביחס ל-5 החברות הגדולות).

לתקופה זו, החברה מחזיקה בנתח שוק של כ- 6% עם פרמיה של כ- 463 מיליוני ש"ח וממוקמת במקום החמישי ביחס לחמש החברות הגדולות.

לפירוט הכנסות החברה מפרמיה, ראה סעיף 4.2.4 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

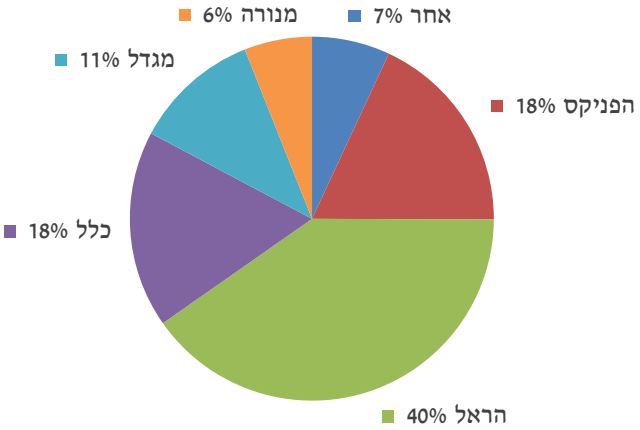

מרבית תכניות ביטוח הבריאות הינן לתקופות ארוכות, וככאלו, מושפעות מהנחות אקטואריות, למשך חיי הפוליסות. שינויים בהנחות ובהערכות האקטואריות, ביחס לסיכון, עשויים להשפיע מהותית על התוצאות העסקיות. בביטוח סיעודי, המתאפיין בצבירת רזרבות בסכומים ניכרים, להכנסות מהשקעות קיימת השפעה מהותית על התוצאות העסקיות ועל הרווחיות בתחום.

בתחום הבריאות קיימת תחרות חריפה הנובעת, בין היתר, מריבוי מתחרים ודמיון במוצרים. משקל הביטוחים הקולקטיביים בתחום גדל בהתמדה. בביטוחים הקבוצתיים, ריבוי היועצים בתחום העצים את התחרות שהתבטאה, בין היתר, בירידות מחירים ושחיקת תעריפים.

השיטות העיקריות של החברה להתמודד עם התחרות הן: הרחבת פעילות ההטמעה של מוצרי החברה בתחום הבריאות בקרב סוכניה; פיתוח מוצרים חדשים העונים לצרכי הלקוחות ולהתפתחויות בתחום הרפואה; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם החברה כמקור להפניית לקוחות; שיפור השירות ללקוח ולסוכנים לרבות באמצעות כלים טכנולוגיים מתקדמים; השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום; התייעלות תפעולית ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של החברה בתחום הם חוסנה הפיננסי של החברה; רמת השירות הגבוהה של החברה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי החברה.

6.4 לקוחות

ניתן לחלק את הלקוחות בתחום הבריאות לשתי קבוצות עיקריות, כמפורט להלן:

ביטוח פרט: תכניות ביטוח הנמכרות ללקוחות פרטיים הינן, בדרך כלל, תכניות ביטוח המוצעות לתקופות ארוכות (למשך כל חיי המבוטח או עד גיל אשר נקבע מראש), המכסות את המבוטח גם אם חל שינוי במצבו הבריאותי במהלך תקופה זו.

ביטוח קבוצתי: תכניות ביטוח הנמכרות לקבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת באמצעות גורם מייצג ("**בעל פוליסה**"). תנאי ההסכמים לביטוח קבוצתי נקבעים במשא ומתן בין המבטח לבין בעל הפוליסה, והם חלים על כל הפרטים הנכללים בקבוצה הרלבנטית. בדרך כלל, הסכמים אלו נחתמים לתקופות ידועות מראש של מספר שנים (והחל מיום 1.1.2016, על פי תיקון לתקנות ביטוח בריאות קבוצתי, במגבלה של עד 5 שנים), המתחדשים בכפוף להסכמת הצדדים. קיימים הסכמים לביטוח קבוצתי הכוללים התייחסות למתן רצף ביטוחי במועד תום ההסכם לביטוח קבוצתי, או במועד סיום החברות של המבוטח בחברה. בביטוח סיעודי קבוצתי קיימת חובה להציע רצף ביטוחי למבוטח בתום תקופת ההסכם או עם עזיבת המבוטח את החברה, באמצעות פוליסת פרט.

לקוחות החברה בתחום הפעילות הינם מגוונים, כך שלחברה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לחברה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מכלל הכנסות החברה.

להלן התפלגות דמי הביטוח מלקוחות, ברוטו:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016	פרמיות ברוטו בשנת 2015 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2015	פרמיות ברוטו בשנת 2014 (אלפי ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2014
קולקטיבים ומפעלים גדולים	59,555	9%	38,779	7%	42,797	8%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	569,965	91%	518,028	93%	489,176	92%
סה"כ	**629,520**	**100%**	**556,807**	**100%**	**531,973**	**100%**

שיעור ביטולים

בהתאם להוראות הממונה, שיעור הביטולים מחושב על ידי חלוקת סכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה בסכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה הקודמת וזאת רק בהתייחס לפוליסות שתחילתן לפני השנה השוטפת ובנטרול עליית תעריפים.

שיעור הביטולים מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, בענפי מחלות ואשפוז, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ-5.9% בשנת 2016, לעומת 6.1% בתקופה המקבילה אשתקד.

שיעור הביטולים מפוליסות ביטוח סיעודי, בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ-6.4% בשנת 2016, לעומת 5.7% בתקופה המקבילה אשתקד.

מנורה מבטחים

חלק ג':
מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

7. מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

בהמשך למידע שניתן בסעיפים 2-6 לעיל, המתייחס בנפרד לכל תחום פעילות של החברה, להלן תיאור מידע רוחבי המתייחס לעסקי החברה.

7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

ראה פירוט לעניין זה בסעיף 2.15 לדוח הדירקטוריון.

7.1.1 מגבלות ופיקוח החלים על פעילות הקבוצה

בנוסף להוראות הדין הכללי, כפופה פעילות הקבוצה בתחומי הפעילות השונים לדינים הייחודיים לתחום הביטוח והחיסכון הפנסיוני בישראל, כגון: הוראות חוק חוזה הביטוח, חוק הפיקוח, פקודת מס הכנסה, חוק קופות הגמל וחוק הייעוץ הפנסיוני, ולתקנות שהותקנו מכוחם, וכן לפסיקות עקרוניות של בתי המשפט המשפיעות על פעילות הקבוצה ולחובת קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות, ובכלל זה, הממונה ורשות ניירות ערך.

פעילות החברה כפופה לפיקוח רשות שוק ההון, אשר מוסמכת לקבוע הוראות הנוגעות לדרכי פעולתם וניהולם של הגופים הנמצאים תחת פיקוחה.

לחברה חברה בת, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, אשר הינה חברת איגרות חוב, כהגדרתה בחוק החברות, וכן הינה תאגיד מדווח, כהגדרתו בחוק ניירות ערך.

להלן תמצית הוראות הדין המרכזיות החלות על פעילות החברות בקבוצה וכן תמצית טיוטות שפורסמו על ידי הממונה בשנת הדוח ולאחריה עד למועד פרסום הדוח, המהותיות לפעילותן, בנוסף לדינים ולהסדרים המפורטים לעיל ולהלן במסגרת תיאור תחומי הפעילות ובמסגרת סעיפים נוספים.

7.1.2 הוראות דין החלות על פעילות הקבוצה באופן כללי

7.1.2.1 חוקים ותקנות

(א) בחודש אוגוסט 2016, פורסם ברשומות **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (תיקוני חקיקה), התשע"ו-2016**. במסגרת החוק הוקמה רשות עצמאית: רשות שוק ההון ביטוח וחיסכון (להלן: "**הרשות**"). תפקידיה של הרשות הינם, בין היתר, הגנה ושמירה על עניינם של המבוטחים, העמיתים ולקוחות הגופים המפוקחים; הבטחת יציבותם וניהולם התקין של הגופים המפוקחים; קידום התחרות במערכת הפיננסית ובמיוחד בשוק ההון הביטוח והחיסכון; ועידוד חדשנות טכנולוגית ועסקית בפעילותם של הגופים המפוקחים ותוך הרחבת סמכויות הממונה בעניינים שונים, כראש הרשות, תוך היוועצות, לפי העניין, בוועדה המייעצת בה יהיו חברים, בין היתר, נציגי הפיקוח על הבנקים ורשות ניירות ערך. בביצוע תפקידיה תביא הרשות בחשבון את המדיניות הכלכלית של הממשלה ובתחום החיסכון הפנסיוני, ביטוח הבריאות והסיעוד תפעל בהתאם למדיניות הממשלה בהחלטותיה.

(ב) בחודש אפריל 2016, פורסם ברשומות **חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016** (להלן, לצורך פסקה זו: "**החוק**"). בחוק נקבע, כי התקשרות של גוף פיננסי (גוף מוסדי, חברה שייעודה הנפקת מוצרי מדדים, מנהל קרן להשקעות משותפות בנאמנות, מנהל תיקים, תאגיד בנקאי

או גוף אחר המספק שירותים פיננסיים שקבע שר האוצר) או של תאגיד שליטה של גוף פיננסי ("**תאגיד פיננסי**") עם נושא משרה בכירה או עובד, בתאגיד הפיננסי, במישרין או בעקיפין, באשר לתנאי כהונתו או העסקתו, הכוללת מתן תגמול שההוצאה החזויה בשלו צפויה לעלות על 2.5 מיליון ש"ח בשנה ("**תקרה לתשלום**"), טעונה אישור של אלה, בסדר זה: ועדת התגמול, הדירקטוריון (ברוב של הדירקטורים החיצוניים או הבלתי תלויים, ככל שקמה חובה למנותם) וככל שמדובר בחברה ציבורית גם אישור האסיפה הכללית (בהתאם להוראות סעיף 267א(ב) לחוק החברות), וכי ההתקשרות כאמור תאושר כאשר היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול, לבין ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד הפיננסי לעובד התאגיד, לרבות עובד קבלן שהגוף הפיננסי הוא המעסיק בפועל שלו, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ- 35. במסגרת החוק, תוקנה פקודת מס הכנסה תוך קביעה, כי ככל ששולם על-ידי תאגיד פיננסי, לנושא משרה בכירה או לעובד, שכר שעלותו עולה על התקרה לתשלום, לא תותר בניכוי, לצורך חישוב הכנסתו החייבת של התאגיד הפיננסי, עלות שכר בסכום השווה לפעמיים ההפרש בין עלות השכר של העובד לבין התקרה לתשלום. הוראות החוק, חלות על התקשרות מיום פרסום החוק או לאחריו, ולעניין התקשרות שאושרה לפני יום הפרסום, יחולו הוראות חוק זה בתום שישה חודשים מיום הפרסום, והתקרה לתשלום תחושב באופן יחסי למספר חודשי העבודה של נושא המשרה הבכירה או עובד התאגיד הפיננסי. בחודש ספטמבר 2016, דחה בג"צ טענות וסעדים שנתבקשו בעתירות שהוגשו על ידי איגוד הבנקים ואיגוד חברות הביטוח בעניין חוקתיות סעיפים 2(ב), 4(1) ו- 6(א) לחוק וכן את הבקשה להאריך את משך תקופת ההתארגנות הקבועה בו, תוך הארכת תוקפו של צו הביניים שניתן במסגרת ההליך, עד ליום 1 בינואר 2017.

(ג) <u>חוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו</u>

חברות הביטוח כפופות להוראות חוק הפיקוח ותקנות שתוקנו מכוחו. חברות מנהלות של קרנות פנסיה וקופות גמל כפופות חלקית להוראות חוק הפיקוח ולחלק מתקנות הפיקוח, וכן לחוק קופות גמל. הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות ביטוח וחברות מנהלות בנושאים שונים, לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה. כמו כן, מכוח חוק הפיקוח, נקבעו מספר תקנות, הקובעות הוראות בדבר צורת חוזה הביטוח ותנאים שיש לכלול בחוזי ביטוח לסוגיהם.

התקנות העיקריות הבאות שהותקנו מכוח חוק הפיקוח:

(ד) <u>תקנות ההון המינימאלי</u>

תקנות אלה מסדירות את ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח. ההון העצמי המינימאלי הנדרש ממבטח מושפע, בין היתר, מהיקף הפעילות בענפי הביטוח השונים, מסוגי הנכסים המוחזקים בנוסטרו, מחשיפה לסיכונים שונים, מהיקף הנכסים המוגדרים כ"נכסים בלתי מוכרים", ומתוספות הון שונות כמפורט בתקנות. כן הוגדרו בתקנות רבדי הון שונים המוכרים כהון עצמי בחברות ביטוח. על רקע כוונת הפיקוח לאמץ החל משנת 2017, את הדירקטיבה האירופאית Solvency II, תוך התאמות לשוק הישראלי,

חברות הביטוח נערכות ליישום הדירקטיבה ולחישוב הון קיים ונדרש על בסיסה. לפרטים בדבר דרישות ההון של הקבוצה, ראה סעיף 3.1.2 בדוח הדירקטוריון, וכן באור 14 לדוחות הכספיים.

(ה) **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב- 2012**

התקנות קובעות את כללי ומגבלות ההשקעה החלים על מוצרי החיסכון לרבות הפנסיוני (קרנות פנסיה, קופות גמל, פוליסות משתפות ברווחים) ועל הנוסטרו של מבטחים וחברות מנהלות. מכח התקנות פורסמו חוזרים, לרבות חלקים מתוך החוזר המאוחד, כמפורט להלן.

(ו) **חוק חוזה הביטוח (להלן: "חוק חוזה ביטוח")**

חוק חוזה הביטוח (להלן, לצורך פסקה זו: "**החוק**") מסדיר היבטים שונים הנוגעים לחוזה הביטוח ויחסי מבטח-סוכן-מבוטח. על פי החוק, חוזה ביטוח הוא חוזה בין מבטח לבין מבוטח המחייב את המבטח, תמורת דמי ביטוח, לשלם, בקרות מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח למוטב. החוק מסדיר, בין היתר, את הזכאות לקבלת תגמולי ביטוח, המועדים לתשלומם, חובות וזכויות המבוטח בקשר עם חוזה הביטוח.

בנוסף כולל החוק, בין היתר, הוראות בדבר חובות גילוי של המבוטח ותוצאות אי הגילוי, תנאים לביטול חוזה ביטוח, מעמד המוטב וזכויותיו, הוראות בנוגע להשלכות של שינויים בסיכון המבוטח וכן קביעת הוראות מיוחדות החלות על ענפי הביטוח השונים (ביטוח חיים, ביטוח תאונה מחלה ונכות, ביטוח נזקים וביטוח אחריות).

(ז) בחודש נובמבר 2016, פורסם תיקון 8 לחוק חוזה ביטוח, במסגרתו תוקן סעיף 28א לחוק ונקבע כי במקרה בו חברת הביטוח לא שילמה תגמולי ביטוח שלא היו שנויים במחלוקת במועדים הקבועים בחוק, בית המשפט יפסוק ריבית בשיעור שלא יעלה על פי עשרים מהריבית הקבועה בחוק פסיקת ריבית, לעומת פי שלושה כקבוע בטרם התיקון. כמו כן, נקבע כי יש להוסיף להגדרה של הביטוחים עליהם תחול החובה של בית המשפט לפסוק ריבית כאמור, ביטוחים מפני מחלות ואשפוז וביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל - 1970. התיקון יחול על תביעות שהוגשו לבית המשפט החל ממועד פרסומו של החוק ואילך.

(ח) **חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 (להלן: "חוק הגנת הפרטיות")**

חוק הגנת הפרטיות קובע הוראות בדבר מאגרי מידע, כהגדרתם בחוק, לרבות הסדרים בעניינים העיקריים הבאים: חובת רישום מאגר בפנקס מאגרי המידע, הוראות לגבי איסוף מידע למאגר מידע, ניהול, שימוש והחזקה של מאגר מידע, זכות העיון במידע, חובת אבטחת המידע במאגר ועוד.

(ט) **חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: "חוק איסור הלבנת הון")**

בהתאם לחוק איסור הלבנת הון ולצווים מכוחו, מוטלות על מבטח, קופת גמל, סוכן ביטוח ומנהל תיקים חובות זיהוי ואימות פרטי המבוטח בפוליסות ביטוח חיים בהם קיים מרכיב חיסכון ופרטי עמית בקופות גמל, או לקוח של מנהל תיקים, וכן חובת שמירה של מסמכי הזיהוי. בנוסף, קיימת חובת דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון במקרים שהוגדרו

בצו לרבות בשל פעולות בלתי רגילות הנחזות כפעולות מעוררות חשד.

בחודש מרס 2017, פורסמה טיוטת **צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטחים, סוכני ביטוח וחברות מנהלות, למניעת הלבנת הון ומימון טרור), תשע"ז-2016**, המאחדת את הוראות הצווים הקיימים (לעניין מבטח חברות מנהלות וסוכני ביטוח) לכדי מסגרת אחת ומחילה הוראות נוספות בהתאם להתפתחויות שחלו ברגולציה הבינלאומית ולהוראות החלות על גופים פיננסיים מפוקחים אחרים. במסגרת הטיוטה שתחולתה הורחבה גם ביחס לקרנות פנסיה, נוספו בין היתר, חובות בקרה שוטפות, חובות דיווח נוספות, חובת קביעת מדיניות וניהול סיכונים בעניין איסור הלבנת הון ומימון טרור ונוספה הוראה לעניין חובת "הכרת הלקוח" בעת התקשרות עם לקוח חדש.

(י) בחודש ינואר 2017, פורסם ברשומות **חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017**, המיישם את המלצות הועדה להגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("**ועדת שטרום**"). מטרות החוק הינן הגברת התחרות בשירותי הבנקאות הקמעונאיים בישראל, שיפור יעילותו ודרכי פעולתו של שוק הבנקאות, הגברת רווחת ציבור הלקוחות וצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק הבנקאות כאשר מטרות אלו יושגו, בין היתר, על ידי: (1) איסור על בנק בעל היקף פעילות רחב, כהגדרתו בחוק, לעסוק, לשלוט או להחזיק אמצעי שליטה בתאגיד העוסק בתפעול הנפקה של כרטיסי חיוב, סליקה של עסקאות בכרטיסי חיוב; (2) איסור על בנק וגוף מוסדי גדול כהגדרתו בחוק, לרכוש מבנק בעל היקף פעילות רחב כהגדרתו בחוק, אמצעי שליטה בחברת כרטיסי חיוב; (3) מתן "הגנות ינוקא" לשחקנים חדשים שתקבענה בהוראות שעה; (4) שינוי מבנה הבעלות בתאגיד המפעיל ממשק בין מנפיקים לסולקים באופן המונע מגופים המחזיקים באמצעי שליטה בתאגיד כאמור להציב חסמים בפני מתחריהם ו- (5) קביעת הוראות נוספות להגברת התחרות, לרבות מניעת שינוי תנאי התקשרות של תאגיד בנקאי עם לקוח לרעה, ללא הצדקה סבירה, מקום בו הלקוח מעוניין לצרוך שירותים בנקאיים ממתחרה; שיתוף העברה ושימוש במידע אודות הלקוח, בהסכמתו ולבקשתו; והדרישה כי תאגיד בנקאי יציג בפני לקוחותיו את כרטיסי החיוב ותנאיהם של כלל המנפיקים שביקשו מהתאגיד הבנקאי לעשות כן.

(יא) **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016** (להלן, לצורך פסקה זו: "**החוק**").

בחודש אוגוסט 2016, פורסם ברשומות החוק שעניינו הסדרת הפיקוח על נותני שירותי מטבע ונותני שירותי האשראי החוץ בנקאי. עיקרי החוק כוללים, בין היתר, מינוי מפקח על נותני שירותים פיננסיים, אשר הינו המפקח המוגדר בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, אשר יפקח על פעילות של העמדת אשראי חוץ בנקאי שלא על ידי גופים מוסדיים ועל פעילות נותני שירותי מטבע. השירותים המפוקחים בהתאם לחוק זה יהיו מתן אשראי מסוגים והיקפים מסוימים על ידי גופים כאמור וכן עסקאות ניכיון. על פי החוק קיימים מספר סוגי רישיונות, בהתאם לסוגי הפעילויות המבוקשות על ידי נותני השרות, והיקפן. מועד כניסתו של החוק לתוקף הינו ביום 1 ביוני 2017, ביחס לנותני שירותי אשראי וביום 1 ביוני 2018,

ביחס לנותני שירות בנכס פיננסי. האסדרה במסגרת חקיקה זו חולקה למספר מקטעים כשבכל אחד מהם מוסדרים תחומי שירותים פיננסים שונים . במקטע הראשון הוסדרו תחום מתן שירות בנכס פיננסי ותחום מתן האשראי. מקטע זה עוגן כאמור בחוק אשר פורסם ביום 1 באוגוסט 2016. המקטע השני עסק בנוסף באסדרת הבנקאות הזעירה, אשר כולל בין השאר יחידים וכן עמותות או חברות לתועלת הציבור, שהן גופים בלא מטרות רווח שמאפשרים הפקדת פיקדונות כספיים של לקוחות וכן עוסקים במתן הלוואות בלא ריבית (גמ"חים). מקטע זה הובא לקריאה ראשונה בחודש נובמבר 2016. המקטע השלישי מסדיר את סקטור האשראי החוץ בנקאי באמצעות פלטפורמה המתווכת באופן מקוון - מתן אשראי בין מלווים ללווים שהם יחידים. מקטע זה פורסם במסגרת תזכיר חוק בחודש ינואר 2017. יצוין כי תיווך מקוון באשראי בין מלווים ללווים שהם תאגידים, מוסדר בחוק נפרד אשר הרשות לניירות ערך אמונה על אסדרתו.

7.1.2.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) <u>תנאים לשליטה ולהחזקה בגופים מוסדיים</u>

במסמך עקרונות משותף לממונה ולמפקח על הבנקים בבנק ישראל (להלן: "**המפקחים**"), ביחס למתן היתר לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה בגופים המפוקחים על ידם (קרי, מוסדות בנקאיים ומוסדות ביטוח וחיסכון ארוך טווח), פורטו השיקולים שיעמדו לנגד עיני המפקחים בבחינתם את התאמת המבקש לשלוט בגוף מפוקח, בחלוקה לחמישה תחומים עיקריים: יושר ויושרה אישיים ועסקיים; חוסן פיננסי; אסטרטגיית השקעה; ניסיון עסקי; ועסקיו ועיסוקיו האחרים של מבקש ההיתר. בהמשך לאמור, פרסמה הממונה, בחודש פברואר 2014, מסמך מדיניות לשליטה בגוף מוסדי הקובע כללים ותנאים לקבלת היתר שליטה ו/או היתר להחזקת אמצעי שליטה בגופים מוסדיים, תוך התייחסות למבנה השליטה, חוסן פיננסי של בעלי השליטה, מגבלות על מימון רכישת אמצעי השליטה, מגבלות על שעבוד אמצעי השליטה והעברתם. לפרטים נוספים אודות היתר השליטה של הקבוצה, ראה סעיף 7.2.1 להלן.

(ב) <u>קודקס הרגולציה העתידי ("החוזר המאוחד")</u>

החל משנת 2011, מפרסם הממונה פרקים וטיוטות פרקים מתוך קודקס הרגולציה העתידי ("**החוזר המאוחד**"), במטרה לרכז ולארגן מחדש את הוראות הממונה כפי שניתנו במהלך השנים לגופים המפוקחים על ידו. קודקס הרגולציה יורכב, בסופו של התהליך, משני "חוזרי על": אחד לגופים מוסדיים ושני לסוכני ביטוח, משווקים ויועצים פנסיוניים.

(ג) בחודש פברואר 2017, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**ביטול פוליסת ביטוח**", אשר מטרתו קביעת הוראה אחידה בקשר עם ביטול פוליסה על ידי המבוטח על פי הוראות חוזה הביטוח או על פי הוראות הדין, המחייבת את חברות הביטוח להציע למבוטח דרכים לביצוע הביטול לרבות באמצעות הקצאת אזור באתר האינטרנט לשם כך, ומגדירה את הפעולות הנדרשות לעניין זה, לרבות חובת תיעודן וכן לוחות הזמנים לביצוען, אשר בהתקיימן תבוטל הפוליסה. הוראות החוזר יחולו על תוכניות ביטוח שאינן ביטוח קבוצתי, וזאת בענפי ביטוח רכב מנועי חובה ורכוש (למעט ציי רכב), ביטוח מקיף לדירות ולבתי עסק, ביטוח בריאות וביטוח חיים, ומועד תחילתן הינו 1 ביולי 2017. להערכת

החברה, להוראות החוזר עשויה להיות השפעה על החברה מן ההיבט התפעולי, בשל הצורך בהתאמת תהליכי עבודה להוראות החוזר, אולם נכון למועד דוח זה לא ניתן להעריך את עצמתה.

(ד) בחודש אוקטובר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**ממשק אינטרנטי לאיתור מוצרי ביטוח**". החוזר מפרט את הדרישות מחברות הביטוח לצורך הפעלת ממשק אינטרנטי מרכזי שבכוונת רשות שוק ההון להשיק, אשר יאפשר לציבור המבוטחים לאתר את מוצרי הביטוח שברשותם אצל כל חברות הביטוח בקלות ובמהירות ולבחון את תנאיהם.

(ה) בחודש אוגוסט 2016, פורסם חוזר שעניינו "**ניהול סיכוני סייבר בגופים מוסדיים**" ("**החוזר**"). החוזר כולל התייחסות להיבטים שונים של נושא הסייבר, כאשר אבטחת מידע הינו רק רובד אחד מתוך המכלול, לרבות הגדרת תפקידי ואחריות הדירקטוריון, המנכ"ל, ועדת היגוי לניהול סיכוני סייבר ומנהל אבטחת סייבר, קביעת מדיניות ניהול סיכוני סייבר, נהלים ותכנית עבודה, אופן הערכת וניהול סיכוני סייבר, אמצעי הגנת סייבר שעל גוף מוסדי ליישם ובכלל זה, ניטור ובקרה, סקרי אבטחת מידע ומבחני חדירה, אופן אבטחת מערכות המידע של הגוף המוסדי, התקשורת ותפעול המערכות, ניהול משתמשים והרשאות, מיקור חוץ בנוגע להגנת סייבר לרבות שימוש בשירותי מחשוב ענן, אבטחה פיסית וסביבתית של סביבת העבודה של הגוף המוסדי, הגנת סייבר במשאבי אנוש וגיוס עובדים (לרבות בסיום העסקתם), אבטחת ערוצי הקשר עם הלקוחות ועם גורמים חיצוניים לגוף המוסדי, ועוד.

(ו) בחודש אוגוסט 2016, פורסם נייר עמדה בנושא "**חזון דיגיטלי**", אשר מטרתו להתוות את חזון רשות שוק ההון, בנושא הדיגיטציה בגופים המוסדיים, ולתאר שורה של צעדים, פנימיים וחיצוניים, שיינקטו על ידי הרשות במטרה לקדם את התשתית הטכנולוגית ואת הדיגיטציה בענף. נייר העמדה מגדיר "דיגיטל" כמורכב מארבעה רכיבים עיקריים: (1) מובייל- היכולת להיות מקושר בכל זמן ובכל מקום לכל שירות; (2) האינטרנט של הדברים/מכשור לביש- היכולת לקיים ניטור וחיתום רציף אחר הלקוחות, להתאים את תנאי הפוליסה והמחיר לדרישות הלקוחות, אורח חייהם והשינויים במהלכם; (3) ביג דאטה/כריית מידע/ניתוחים סטטיסטיים- היכולת להכיר את הלקוח טוב יותר, להתאים ללקוחות מוצרים באופן טוב יותר, ולשווק אותם בצורה מתאימה ואפקטיבית יותר; (4) ענן- וירטואליזציה של משאבי אנוש והיכולת לשעבד יכולות עיבוד רבות בצורה נקודתית. נייר העמדה מפרט שלושה רבדים עיקריים בהם משתקפת הדיגיטציה כאמצעי להשגת יעדים: (1) בממשק בין גופים מוסדיים ללקוחות; (2) במערכות מידע בגופים המוסדיים; (3) בתוך רשות שוק ההון, בממשק בינה לבין המבוטחים ובינה לבין הגופים המפוקחים. בנייר העמדה נקבע, בין היתר, כי הן גופים מוסדיים שיציגו תכנית אסטרטגית להיערכות לעידן הדיגיטלי, ולשיפורים טכנולוגיים, והן גופים מוסדיים שיבנו תכניות עבודה רב שנתיות למיכון ודיגיטציה של תהליכים עסקיים הרלוונטיים למוצרים ובתהליכים עסקיים רוחביים- יזכו להקלות בדרישות ההון. כמו כן, נקבע בנייר העמדה כי בכדי לעודד כניסת שחקנים חדשים לשוק הביטוח והחיסכון, תשקול הרשות מתן הקלות בדרישות רגולטוריות לגוף שיתעתד לפעול במתכונת דיגיטלית לחלוטין.

(ז) בחודש יולי 2016, פורסם **נספח לחוזר בירור ויישוב תביעות טיפול בפניות ציבור** (להלן: "**הנספח**" ו- "**חוזר יישוב תביעות**", בהתאמה). הנספח, אשר ההוראות הקבועות בו מהוות חלק בלתי נפרד מהוראותיו של חוזר יישוב תביעות, כולל הוראות פרטניות שעל גוף מוסדי לנהוג על פיהן בעת יישוב תביעות. בין היתר, קובע הנספח הוראות תשלום, תשלום חלקי, פשרה והמשך בירור בעת בירור תביעה ותוצאותיה. בהקשר זה נקבע, בין היתר, כי על גוף מוסדי לאפשר לתובע לבחור, בעת הגשת התביעה, האם לקבל או לשלוח הודעות כאמור באמצעות דואר, דואר אלקטרוני או פקס, או בדרך אחרת או בכל אמצעי תקשורת מאובטח אחר המקובל באותו מועד באותו ענף. אלא אם כן נדרש התובע לשלוח לגוף המוסדי מסמכי מקור. בנוסף, נקבעו בנספח הוראות לעניין הסברים ונימוקים שיש למסור למבוטחים במסגרת הודעת דחיה, הוטלו מגבלות על יכולתו של מבטח להעלות טענה בקשר עם אי גילוי בנסיבות מסוימות, נקבעו תנאים לקיזוז כספים מתשלום לצד ג' על בסיס טענה ל'רשלנות תורמת, נאסר קיזוז של יתרת אגרת הרישוי לרכב (ביחס לתקופה שממועד קרות מקרה הביטוח ועד לתום תקופת הרישוי) מתגמולי הביטוח המשולמים למבוטח או לצד ג', במקרה של רכב באובדן גמור, ונקבעו הוראות לעניין קביעת מועד קרות מקרה הביטוח. במסגרת הנספח נקבעו גם הוראות בקשר עם יישוב תביעות סיעוד, לרבות הוראות ומגבלות לעניין אופן בדיקת מצבו התפקודי של מבוטח בעת יישוב תביעת סיעוד, ובקשר עם יישוב תביעות ביטוח בריאות, לרבות לעניין חישוב נכות מצטברת. מרבית הוראות הנספח נכנסו לתוקף ביום 1 בספטמבר 2016. להערכת הקבוצה, בחודש נובמבר 2016, פורסם תיקון לחוזר יישוב תביעות, במסגרתו נקבע כי במקרה שבו אגב מענה לפניית ציבור נמצא כי היה ליקוי מערכתי מהותי, על הגוף המוסדי לערוך בדיקה לאיתור מקרים דומים ולפעול לתיקונם באופן מתועד ותוך זמן סביר. התיקון נכנס לתוקף החל מיום 1 בינואר 2017. כמו כן, ביום 1 במרס 2017, פורסם תיקון להוראות הנספח, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי גוף מוסדי יעביר כספים למבוטח באמצעות העברה בנקאית או זיכוי בכרטיס אשראי על פי בחירת הגוף המוסדי. במקרה בו לא ניתן להעביר סכום כסף כאמור באותו אמצעי תשלום או ביקש המבוטח לקבל סכום כסף באמצעי תשלום מסויים, יאפשר הגוף המוסדי למבוטח לבחור את אמצעי התשלום מבין האמצעים הקיימים בגוף המוסדי, שבאמצעותו יועברו לו הכספים. בנוסף, נקבע, כי בעת פניית אדם לגוף מוסדי או למי מטעמו בקשר להגשת תביעה יפרט הגוף המוסדי למבוטח את הפוליסות שבהן הוא מבוטח אצלו, יציין בפניו את הפוליסות שנתבעו כתוצאה מתביעתו, ואת האפשרות שלו לבחון הגשת תביעה בפוליסות נוספות, ויפנה אותו לאתר הביטוח המרכזי ("הר הביטוח") לרבות באמצעות שליחת קישור במסרון. מועד תחילתן של הוראות התיקון לנספח הינו 1 בספטמבר 2017. להערכת הקבוצה יכול ותהיה להוראותיו של חוזר בירור וישוב תביעות (לרבות הוראות הנספח) כפי שתוקנו כאמור, השפעה על היבטים תפעוליים של ניהול התביעות וכפועל יוצא על עלות התביעות ועל דמי הביטוח, אולם בשלב זה הקבוצה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של הוראות החוזר והנספח על פעילותה. **הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות**

המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלקוחות והמתחרים.

(ח) בחודש מאי 2016, פרסמה המפקחת חוזר שעניינו "**אחזור מידע אישי**". על פי החוזר, חברת ביטוח נדרשת לאפשר למבוטח קיום חשבון פרטי נגיש באמצעים טכנולוגיים, באמצעותו יוכל לאחזר מידע אישי, ובכלל זה: פרטיו האישיים, נתונים אודות פוליסות שברשותו או שהיו ברשותו ותביעות הביטוח שהגיש בשלוש שנים האחרונות. כמו כן, קובע החוזר כי חברת ביטוח תציע למבוטח אפשרות משלוח מסמכים והודעות הנדרשים על פי דין בכלים טכנולוגיים ותאפשר למבוטח למסור מסמכים באותו אופן. מועד תחילתו של החוזר הינו 30 במרס 2017.

(ט) בחודש אפריל 2016, פורסם חוזר שעניינו **הנחייה לביצוע IQIS לשנת 2015**. לפרטים ראה סעיף 8.1.2.3 להלן.

(י) בחודש אפריל 2016, פרסמה הממונה באתר האינטרנט של רשות שוק ההון נתונים השוואתיים של כל חברות הביטוח והחברות המנהלות, שעניינם **מדד שירות חברות הביטוח**, ביחס לענפי ביטוח כללי, חיים ובריאות ושל מדד שירות חיסכון פנסיוני ביחס לתחומי ביטוח חיים משולב חסכון, הפנסיה והגמל – וזאת ביחס לשנת 2015. מדד שירות חברות הביטוח משקלל שלושה מדדי משנה, שעניינם שירות למבוטח: (1) מדד תשלום התביעות, (2) מדד הטיפול בפניות ו- (3) מדד תלונות הציבור. מדד שירות חיסכון פנסיוני משקלל שלושה מדדי משנה, שעניינם שירות מבוטח/עמית: (1) מדד שביעות רצון ושביעות רצון, (2) מדד זמני מענה בטלפון ו- (3) מדד תלונות הציבור. נתונים כאמור, צפויים להתעדכן ולהתפרסם מדי שנה. פרסום המדדים ההשוואתיים הוא חלק מסדרת מהלכים של הפיקוח, כגון: השקת מחשבוני פרמיות ודמי ניהול, קביעת מדד השירות כאחד הפרמטרים שעל פיהם תיבחר קופת ברירת מחדל על ידי מעסיקים וארגוני עובדים ועוד, שמטרתם לעודד את התחרות ולהגביר את שקיפות וזמינות המידע לציבור המבוטחים. להערכת הקבוצה פרסום נתונים השוואתיים כאמור, עשוי להוות כלי מדידה נוסף בבחירה האם לרכוש מוצר ביטוח או מוצר פנסיוני מחברה זו או אחרת, ולהגביר את התחרות בין החברות. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והשימוש שיעשו הלקוחות בנתוני המדדים בפועל.**

(יא) בחודש דצמבר 2015, פורסם חוזר שעניינו "**הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקם**", בחוזר נקבע, בין היתר, כי הנהגת כתב שירות כפופה לעמידה במספר מבחנים: כי השירות מכוח כתב השירות יינתן בשל מקרה ביטוח המצוין בתכנית הביטוח (מבחן זה לא יחול על מספר כתבי שירות המפורטים בחוזר); כי מתקיים קשר ישיר בין השירות שניתן מכוח כתב השירות לבין תכנית הביטוח; וכי כתב השירות לא יעניק שירות תחזוקה שירות תקופתי, טיפול מניעה או תיקון מוצרים. עוד קובע החוזר הוראות שונות לעניין כתב השירות ואופן שיווקו, ובכללן הוראות לעניין ביטול כתב השירות, חובה להציע למקבל השירות בחירה מבין שני ספקי שירות לפחות, ועוד (האמור, למעט לעניין תאונות אישיות וביטוח מחלות ואשפוז). כמו כן, קובע החוזר הוראות לעניין התנאים לשיווק כתב שירות על ידי סוכן, ללא מעורבות של חברת

ביטוח. תחילתו של החוזר ביום 30 ביוני 2016 והוא חל על כתבי שירות ששווקו או חודשו לאחר המועד האמור. החוזר מגביל את השירותים שניתן להציע במסגרת כתבי שירות, ומרחיב את ההרשאה לשווק כתבי שירות גם ללא מעורבות חברת ביטוח, ומשכך הביא לצמצום בהיקף כתבי השירות המשווקים על ידי הקבוצה, ביחס למצב הנוהג ערב כניסת החוזר לתוקף.

(יב) בחודש יולי 2015, פורסם חוזר שעניינו "**צירוף לביטוח**", במסגרתו נקבעו הוראות להסדרת ההתנהלות של חברות ביטוח ושל סוכני ביטוח בעת צירוף מבוטחים לתוכנית ביטוח, לרבות לעניין הוספת כיסוי הרחבה או כתב שירות לפוליסה קיימת. בין היתר, נקבעו בחוזר הוראות לעניין התאמת הביטוח לצרכי המועמד לביטוח, התנהלות לקראת כריתת חוזה הביטוח, קבלת הסכמה לכריתת חוזה ביטוח, ומסירת מידע רלוונטי לאחר הצירוף לתכנית הביטוח (לרבות הפרטים שיש להציג בדף פרטי הביטוח). כמו כן, נקבעו בחוזר הוראות לעניין חובת תיעוד שלבים מסוימים בתהליך ואופן התיעוד, וכן הוראות לעניין הליכי בקרה נדרשים. החוזר אף קובע הוראות מיוחדות בכל הקשור לשיווק ביטוח באופן יזום. החוזר חל על חברות הביטוח, על ה"פול" ועל סוכני ביטוח במרבית ענפי הביטוח. עיקר הוראות החוזר נכנסו לתוקף בחודש אוגוסט 2015, וחלקן באופן מדורג, עד לחודש יולי 2016. בחודש יוני 2016, פרסמה הממונה עדכון לחוזר הצירוף (להלן: "**החוזר המעודכן**"), במסגרתו נקבעו, בין היתר, ההוראות שיחולו על סוכן ביטוח או חברת ביטוח בעת השוואה וביטול של פוליסה בביטוח רלוונטי קיים שיש למועמד לביטוח, במהלך הליך התאמת הביטוח (שאינו ביטוח קבוצתי) למועמד לביטוח, וזאת למעט בקשר עם תוכניות לביטוח בענפי ביטוח רכב חובה ורכב רכוש, וביטוח מקיף לבתי עסק ולדירות. מרבית הוראות העדכון לחוזר חלות החל מיום 1 בספטמבר 2016. להערכת הקבוצה, הוראות החוזר מכבידות על הליכי המכירה של מוצרי הביטוח בערוצי השיווק השונים של הקבוצה, לרבות תוך הרחבת חובות הגילוי והרחבת אחריות המבטח והסוכן. מעבר לכך, הוראות החוזר מחייבות היערכות מתאימה, בדגש על התאמת תהליכי העבודה לרבות התאמות מיכוניות, הכשרת עובדים, והנחיית סוכנים, אשר החברה החלה לנקוט בה במהלך שנת 2016. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, והן תלויות, בין היתר, בהתנהגות הסוכנים והלקוחות בפועל.**

(יג) בחודש מרס 2017 פרסמה הממונה תיקון לחוזר המעודכן במסגרתו הוסף לחוזר המעודכן נספח שעניינו "נהגים שאין לעשות בהם שימוש בעת צירוף לביטוח". במסגרת נספח זה נקבעו, בין היתר, הוראות לעניין צירוף מבוטח לפוליסת פרט המעניקה פיצוי כאשר למבוטח קיימת פוליסה אחרת המעניקה פיצוי עבור מקרה דומה, והוראות בדבר הליך העברת מבוטחים מביטוח קבוצתי לפרט. מועד תחילתן של הוראות הנספח הינו 1 ביולי 2017, ונכון למועד פרסום דוח זה החברה לומדת את הוראותיו ואת ההשלכות הנדרשות ממנה לצורך יישומו.

(יד) בחודש אוגוסט 2015, פרסמה הממונה נייר עמדה מתוקן בעניין "**עקרונות לניסוח תכניות ביטוח**" ("**נייר העמדה**"), הכולל עקרונות שמטרתם להנחות מבטחים, בעת ניסוח

תכנית ביטוח, כך שתכנית הביטוח תכלול כיסוי בעל משמעות, לא תכלול תנאים מקפחים, ותהיה פשוטה וברורה. להוראות נייר העמדה נקבעה תחולה מדורגת עד ליום 1 ביוני, 2016, וזאת בהתאם לסוג תכנית הביטוח, והן אינן חלות על תכניות ביטוח שמבטח הפסיק לשווקן לפני תחילת תוקף הוראות נייר העמדה, או על תנאים שתוכנם או נוסחם נקבע בחוק או מכוחו, לרבות פוליסות תקניות. בהמשך להוראות נייר העמדה פרסמה הממונה, בחודש אוגוסט 2015, חוזר שעניינו "**הוראות לניסוח תכניות ביטוח**" ("**החוזר**"), בו פורטו רשימת הוראות שיש לכלול בתכנית ביטוח, ורשימת הוראות שאין לכלול בתכנית ביטוח, תוך התייחסות לסוגיות הנוגעות לכלל תכניות הביטוח, ולסוגיות ספציפיות הנוגעות לתוכניות מתחומי ביטוח בריאות, ביטוח חיים, וביטוח כללי. ככלל, ככל שתכנית ביטוח תכלול נוהג בלתי ראוי, או לא תכלול נוהג ראוי, יראו את החלק בתכנית אשר אינו עולה בקנה אחד עם הוראות החוזר, ככזה שהפיקוח התנגד לו במסגרת סמכותו לפי סעיף 40 לחוק הפיקוח, אלא אם כן נסתרה לגביו החזקה כי הוא אינו ראוי או ראוי, לפי העניין. גם להוראות החוזר נקבעה תחולה מדורגת, בהתאם לסוגי המוצרים, עד ליום 1 ביוני, 2016. החל מן הרבעון האחרון לשנת 2015 ובמהלך שנת 2016 פעלה הקבוצה על מנת להתאים את תכניות הביטוח המשווקות על ידה להוראות נייר העמדה והחוזר, על פי לוחות הזמנים שנקבעו בהם, ונכון למועד דוח זה השלימה ו/או ממשיכה הקבוצה לפעול להשלמת הבדיקות ו/או ההתאמות הנדרשות של עיקר התוכניות לאור ההוראות האמורות. בחודש מרס 2017, פרסמה הממונה תיקון להוראות החוזר, ובו רשימת הוראות נוספות הנוגעות לניסוח תכניות ביטוח בענפים השונים. להוראות התיקון נקבעה תחולה מדורגת עד ליום 1 בדצמבר 2017, וזאת בהתאם לסוג תכנית הביטוח לגביה רלוונטית ההוראה המתקנת. להוראות נייר העמדה, החוזר והתיקון לו עשויה להיות השלכה על פישוט והקלה של תהליכי השקת פוליסות ביטוח חדשות מחד, אך מאידך, הן עלולות להחמיר את החובות החלות על חברת ביטוח בעת ניסוח פוליסות. כמו כן, עשויות הוראות נייר העמדה, החוזר והתיקון לו לחשוף את החברה לשינויים בפוליסות ביטוח ששווקו על ידה בעבר וכפועל יוצא אף להשפיע על תמחור פוליסות אלה ועל רווחיותן באופן רטרוספקטיבי, כמו גם על התקשרויות עם מבטחי משנה בגינן. הקבוצה בוחנת את הוראות התיקון לחוזר ואינה סבורה, נכון למועד דוח זה, כי תהיה להן השלכה מהותית על פעילותה. **הערכת הקבוצה לעניין השלכות התיקון לחוזר הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. ההשלכות בפועל עשויות להיות שונות מאלה שהוערכו, מן הטעמים שפורטו לעיל.**

<u>חוזרים הנוגעים לכללי השקעה החלים על גופים מוסדיים</u>

(טו) בחודש ספטמבר 2016, פורסם תיקון לחוזר גופים מוסדיים שעניינו "**כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים**", אשר מרחיב את אפשרויות ההשקעה על דרך של רכישת תיקי הלוואות לדיור.

(טז) בחודש מאי 2016, פרסמה הממונה תיקון לחוזר "**ניהול השקעות באמצעות סלי השקעה**", אשר פורסם במקור בחודש ספטמבר 2014, אשר בו בוטלה מגבלת המזומנים שהייתה קיימת בכל סל השקעה והרחיב את האפשרות להקמת סל השקעה לא סחיר למכשירי השקעה לא סחירים

מגוונים כגון: הלוואות, איגרות חוב, פיקדונות, מניות לא סחירות, נכסי נדל"ן וקרנות השקעה.

7.1.2.3 הצעות חוק וטיוטות חוזרי ממונה

(א) **<u>הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס סולבנסי II</u>**

בחודש פברואר 2017, לאחר תאריך הדוח, פורסמה והועברה לועדת הכספים של הכנסת, טיוטת חוזר שעניינו **"הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס SOLVENCY II"**. מטרת החוזר הינה לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות הביטוח, בהתבסס על הוראות הדירקטיבה המכונה "SOLVENCY II" שאומצה על ידי האיחוד האירופאי ולהביא לכך שחברת ביטוח תחזיק כרית לספיגת הפסדים הנובעים מהתממשותם של סיכונים בלתי צפויים להם היא חשופה, אשר לא זוהו על ידה באופן ספציפי או שלא הוערכו באופן מספק. החוזר קובע כיצד על חברות הביטוח ליישם את משטר כושר הפירעון המבוסס סולבנסי אשר מונהג באיחוד האירופאי החל מינואר 2016. החוזר ייכנס לתוקף באופן מדורג, החל מיום 30 ביוני 2017 ועד ליום 31 בדצמבר 2021, מועד בו תידרשנה חברות הביטוח לעמוד בכל כללי החוזר. החוזר הסופי, לאחר אישורו על ידי ועדת הכספים, עשוי לכלול שינויים נוספים בחלק מסעיפיו לעומת ההנחיות ששימשו בחישוב IQIS 5. לפרטים בדבר דרישות ההון של הקבוצה, ראה סעיף 3.1.2 בדוח הדירקטוריון, וכן באור 14 לדוחות הכספיים.

(ב) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה טיוטת תיקון **לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשע"ו-2016** (להלן - "**התקנות**"), במסגרתה הוצע, בין היתר, לתקן את התקנות ולקבוע כי הן יחולו גם על מקבלי קצבאות, כך שמי שהחל לקבל קצבת זקנה יוכל לפעול להעברת יתרת הצבירה שלו לגוף מוסדי אחר, למוצר פנסיוני הדומה למוצר הפנסיוני שממנו העמית החל לקבל קצבת זקנה. כמו כן, מוצע להרחיב את אפשריות הניוד בין מוצרים פנסיוניים שונים, על פי התקנות. בנוסף, מוצע לקצר את הזמן הקבוע לביצוע בקשת הניוד וכן לבטל את האפשרות לבטל את העברת הכספים לאחר שהועברה בקשה לקופה המקבלת, למעט אם לא ניתן לבצע את הבקשה. להערכת הקבוצה הרחבת אפשרות הניוד ובפרט למקבלי קצבת זקנה, קיצור הזמן לביצועו תוך ביטול האפשרות לבטל את העברת הכספים כאמור, תביא להגברת התחרות גם לאחר הפרישה, תוך חיזוק כח המיקוח של מקבלי הקצבאות להוזלת דמי הניהול. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עלולות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות בין היתר, בנוסח הסופי של התקנות ובהתנהגות המתחרים והעמיתים בפועל.**

(ג) בחודש ינואר 2016, פורסמה **טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הגבלות על מינוי וכהונה של בעלי תפקיד מרכזי בגוף מוסדי), התשע"ו-2016**. במסגרתה מוצע לקבוע, כי בעל שליטה בגוף מוסדי, או קרובו (על פי הגדרה מרחיבה המוצעת בטיוטה), קרוב של דירקטור בגוף מוסדי וכן מי שהורשע בעבירה מהמנויות בטיוטה, לא ישמש כנושא משרה (למעט דירקטור) בגוף מוסדי או כבעל תפקיד אחר מהסוג שעליו הורה הממונה שלפעילותו עשויה להיות

השפעה משמעותית על פרופיל הסיכון של הגוף המוסדי או על כספי החוסכים באמצעותו בגוף המוסדי ("**בעל תפקיד מרכזי**"). עוד מוצע לקבוע, כי לא ימלא אדם תפקיד מתפקידיו של בעל תפקיד מרכזי בגוף המוסדי אלא אם מונה לתפקיד כדין, ולא יפגע אדם בשיקול הדעת העצמאי של בעל תפקיד מרכזי.

7.1.3 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

7.1.3.1 חוקים ותקנות

(א) חוק קופות הגמל

חוק זה מסדיר את תחום הפעילות של קופות הגמל (לרבות קרנות הפנסיה). הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות מנהלות (וחברות ביטוח ביחס לקופות ביטוח) בנושאים שונים, לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה.

במסגרת החוק נקבעה זכותו של עובד לבחור את קופת הגמל בה יפקיד מעבידו את הכספים עבורו; בהקשר זה נקבע כי במידה והעובד הזכאי לא בחר בקופת גמל מסוימת בהתאם לזכותו זו, תהא ההפקדה בקופת הגמל שזהותה נקבעה בדין או בהסכם המעניק לעובד את הזכות להפקדת כספים על שמו בקופת גמל. לפרטים אודות חוזר בנוגע לאופן בחירת קופת הגמל שתשמש כברירת מחדל עבור עובד שלא בחר בקופת גמל מסוימת ראה להלן.

מכוח חוק קופות הגמל הותקנו, מעת לעת, תקנות שונות המסדירות נושאים שונים בקשר עם קופות גמל (לרבות קרנות פנסיה) וחברות מנהלות ובכלל זה, כללי השקעה לגופים מוסדיים, הוצאות המותרות בניכוי לגוף מוסדי, שיטות שערוך לגבי נכסים שונים בקופות הגמל, חובת השתתפות על חברה מנהלת באספות כלליות ועוד.

(ב) בחודש מרס 2017, התפרסם תיקון **לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (רכישה, מכירה והחזקה של ניירות ערך) ולתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (קופות גמל בניהול אישי)**, שבמסגרתו נקבעה מגבלה ביחס לשיעור עמלות רכישה ו/או מכירה של נ"ע שניתן לרכוש באמצעות תאגיד מתפעל או באמצעות צד קשור למשקיע המוסדי. בתיקון נקבע, בין היתר, כי ניתן יהיה לרכוש ו/או למכור ניירות ערך בעסקה אקראית עם מי שלא אושר בהליך תחרותי, בהתאם לנוהל שיאושר על ידי ועדת השקעות. בנוסף, נקבע כי משקיע מוסדי יבצע הליך תחרותי כל 3 שנים לפחות גם עבור החזקה (קסטודי) של ניירות ערך, למעט במקרה בו ניירות ערך מוחזקים ומסולקים באמצעות שירותי גלובל קסטודיאן.

(ג) בחודש ינואר 2017, חוקק **חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (קופת גמל) (תיקון מס' 20)** שעניינו איסור קיומה של זיקה בין עמלת ההפצה לדמי הניהול הנגבים מהעמיתים. החוק קובע במפורש שאין לחשב עוד את עמלת ההפצה בזיקה לדמי הניהול הנגבים מהעמית. עוד נקבע כי חישוב עמלת ההפצה כאמור תהווה עבירה שהעונש בצידה הוא שנת מאסר או קנס, על פי זהות המפר. תחילת התיקון לחוק הינה מיום 1 באפריל 2017. בחודש פברואר 2017, פרסמה הממונה נייר התייעצות בו התבקש הציבור להביא בפניה את עמדתו בנוגע לתגמול העומד בהוראות החוק, זאת תוך פירוט מספר

עקרונות לדוגמא אשר יש בהם כדי לשמש כבסיס למודל כאמור.

(ד) בחודש יוני 2016, חוקק **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תיקון מס' 15), התשע"ו-2016** (להלן – "החוק"), אשר מאפשר הקמה ושיווק של קופות גמל מסוג חדש – "קופות גמל להשקעה" (לפרטים ראה בסעיף **2.3.1** לעיל).

(ה) בחודש נובמבר 2015, פורסם **תיקון מס' 13 (הוראת שעה) לחוק קופות הגמל**, אשר במסגרתו בין היתר נקבעה הוראת שעה, לתקופה של שנתיים (מ- 1 באפריל 2016 ועד ל- 31 במרס 2018), שבה יופעל מנגנון, שבמסגרתו יאותרו, בתיווכה של הממונה, כספים של מבוטחים במעמד לא פעיל בקרנות פנסיה, אשר הינם במקביל מבוטחים פעילים בקרן פנסיה אחרת, תוך העברת הכספים לקרן הפנסיה הפעילה, אשר תתרחש כל עוד לא יביע המבוטח התנגדות להעברה (opt-out).

(ו) **בחודש מאי 2016, פורסם** צו הרחבה להסכם קיבוצי כללי (מסגרת) להגדלת ההפקדות לביטוח פנסיוני במשק **("צו הרחבה")**. צו ההרחבה קובע הגדלה מקבילה של דמי הגמולים המשולמים על ידי העובד והמעסיק בשתי פעימות כאשר החל מיום 1 בינואר 2017 שיעור ההפקדה של תגמולי המעסיק יעמוד על 6.5% ושיעור ההפקדה לתגמולי עובד יעמוד על 6%. כן נקבע כי בקופת ביטוח או בקופת גמל שאינה קרן פנסיה תשלום המעסיק לדמי הגמולים יכלול את התשלום לרכיב אובדן כושר עבודה. בהמשך לצו ההרחבה הנזכר לעיל, חוקק, בחודש יוני 2016, **תיקון מס' 16 לחוק קופות הגמל**, במסגרתו נקבע, בין היתר, כי אם נקבעו בדין או בהסכם שיעורי הפקדה שונים למרכיב תגמולי המעסיק הכוללים את הכיסוי לביטוח אובדן כושר עבודה של עד 2.5% משכרו של העובד להבטחת עד 75% משכרו של העובד, בסוגים שונים של קופות, לא יראו בהוראות הדין או ההסכם התניה של המעסיק לגבי שיעור ההפקדה בגין העובד כהפקדה לסוג מסוים של קופה ובלבד ששיעור ההפקדה לא יפחת, עד ה- 30 ביוני 2016, משיעור ההפקדה למרכיב תגמולי המעסיק שנקבע בדין או בהסכם לאותה קופת גמל ולאחר מועד זה לא יפחת מהשיעורים שצויינו בצו ההרחבה.

(ז) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (דמי ניהול), התשע"ב-2012

התקנות קובעות, בין היתר, את השיעור המירבי של דמי הניהול שניתן לגבות מעמיתים במוצרי חיסכון ארוך טווח, וכן כי בחשבונות של עמיתים שיש לאתרם בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל)(איתור עמיתים ומוטבים), התשע"ב-2012, ושלא אותרו בפרק הזמן שנקבע, יופחתו דמי הניהול ל- 0.3% מהיתרה הצבורה. במועד שבו חודש הקשר עם עמית כאמור ניתן יהיה לחזור ולגבות את שיעור דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר וכן את ההפרש בין דמי הניהול המופחתים הנ"ל (0.3%) לבין הנמוך מבין 0.5% או שיעור דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר.

(ח) חוק הייעוץ הפנסיוני

בחוק זה הוסדר העיסוק במקצועות הייעוץ או השיווק הפנסיוני. נקבעו בו, בין היתר, הוראות בדבר חובת הרישוי והוראות לגבי אופן ההתנהלות של סוגי בעלי הרישיון השונים (לרבות תאגיד בנקאי כיועץ פנסיוני), תוך קביעת

חובות אמון וחובת זהירות ואיסור על ניגוד עניינים אפשרי בין היועץ או המשווק ללקוח, כללים לענין תגמול יועצים פנסיונים והוראות בדבר פיקוח ואכיפה מנהלית ופלילית. כמו כן, מסדיר החוק את פעילות המסלקה הפנסיונית.

בחודש נובמבר 2015, תוקן, במסגרת חוק ההסדרים, **חוק הייעוץ הפנסיוני** במסגרתו נקבע, בין היתר, כי מי שעוסק בשיווק פנסיוני או גוף קשור לו לא ייתן למעסיק שעבור עובדיו הוא נותן שיווק פנסיוני גם שירותי תפעול, אלא אם התקיימו תנאים הבאים: (א) המעסיק משלם לסוכן הביטוח דמי סליקה בשיעור שלא יפחת מ-0.6% מסך התשלומים שהופקדו על ידי המעסיק לקופות הגמל של עובדיו או 10.5 ש"ח בתוספת מע"מ, לפי הגבוה מבניהם (ב) עמלת ההפצה המשולמת על ידי הגוף המוסדי לסוכן הביטוח תפחת בגובה דמי הסליקה ששילם המעסיק (ג) דמי הניהול שנגבו מהעובד הופחתו בגובה ההפחתה מעמלת ההפצה (ד) המעסיק בחר בקופת ברירת מחדל בהתאם להוראות סעיף 20 לחוק קופות הגמל. כמו כן, נקבע כי סוכן ביטוח פנסיוני לא יקבל כל טובת הנאה, במישרין או בעקיפין, בקשר עם שיווק פנסיוני, למעט אחד משני אלה: (א) שכר והחזר הוצאות המשולמים ישירות מהלקוח (ב) עמלת הפצה מהגוף המוסדי; עוד נקבע כי במקרה של פנייה יזומה של לקוח לביצוע עסקה במוצר פנסיוני ישירות מול הגוף המוסדי, לא יידרש ייעוץ/שיווק פנסיוני, למעט במקרים המנויים בחוק. ראה גם סעיף 7.1.3.2 להלן.

(ט) חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963

חוק זה קובע, בין היתר, כללים לעניין ההפקדות בקופות הגמל של מרכיב הפיצויים, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (ביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, וכן הוראות הגנה על כספים שהופקדו כאמור מפני עיקול, שעבוד, החזרה או העברה.

(י) חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958

בהתאם להוראות סעיף 19א לחוק הגנת השכר, על קופות גמל לפעול לגביית חובות ממעביד. קופות הגמל יהיו רשאיות להשתחרר מחובתן אם יוכיחו כי לא התרשלו או כי חלו נסיבות אחרות המצדיקות שחרור מחבות זו.

(יא) פקודת מס הכנסה

בפקודת מס הכנסה קבועות הטבות מס הניתנות עקב הפקדת כספים בקופות גמל, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (לעצמאיים וביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, והטבות מס הניתנות לכספים המשתלמים מהן וכן "קנסות" על משיכות שאינן בהתאם לתנאי ההסדר התחיקתי.

בחודש דצמבר 2016, תוקנה (במסגרת חוק ההסדרים) פקודת מס הכנסה, במסגרתו נקבעה תקרה לגבי הטבת מס בשל הפקדת מעסיק לפיצויי פיטורים בסך של 32,000 ש"ח, כך שעובדים שהשכר המבוטח שלהם גבוה מתקרה זו, ישלמו מס הכנסה על ההפקדה מעל התקרה בשיעור המס השולי שלהם כאשר סכומים שהופקדו ללא הטבת מס כאמור יחוייבו, בעת משיכת כספי הפיצויים, במס רווחי הון בלבד וקבלת קצבה בגין סכומים אלו תיחשב כקצבה מוכרת פטורה ממס. התיקון לא יחול על הפקדות שיבוצעו לקרן פנסיה ותיקה. כן נקבע כי סכום מצטבר של עד 360 אלף ש"ח מכל קופות הגמל של העובד ייועד, בעת עזיבת עבודה, באופן

אוטומטי לקצבה, אלא אם הודיע העובד אחרת, וכי במקרה פטירה לא ינוכה מס.

(יב) תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964

תקנות אלה מסדירות נושאים שונים הנוגעים לניהולן של קופות גמל, קרנות פנסיה, וקופות ביטוח וחובות הביטוח החלות עליהם. הנושאים העיקריים המוסדרים בתקנות הינם, בין היתר, קביעת שיעורי ההפרשות המותרים להפרשה לטובת חיסכון פנסיוני, תוך אבחנה בין עמיתים שכירים ועמיתים עצמאים, וכן קביעת אפשרויות המשיכה של הסכומים הצבורים בהם והתנאים לעניין זה.

(יג) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי), התשס"ז-2006

התקנות קובעות עקרונות בסיסיים בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, שמטרתם העיקרית שמירה על ענייני המבוטחים והבטחת כיסוי ביטוחי נאות. בתקנות נקבע כי בעל הפוליסה יכול שיהיה מעביד בלבד; למבוטח הבודד יתאפשר מעבר לפוליסת פרט בעת פקיעת הביטוח הקבוצתי או בעזיבת עבודה (תוך 60 ימים), בתנאים דומים לפוליסות פרט של המבטח במועד המעבר וללא חיתום מחדש. כן קובעות התקנות חובה על המבטח להמציא לכל מבוטח בקבוצה פוליסה, דף פרטי ביטוח ודיווח שנתי.

(יד) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ג-1993

בתקנות אלה כלולות הוראות, לעניין ביטוח חיים קבוצתי, ריסק (ללא מרכיב חיסכון) ובכלל זה הגדרת הקבוצות וגודלן המינימאלי, תקופת הביטוח, ותקרת העמלות לסוכנים. בנוסף, הממונה הוסמך לקבוע הוראות לגבי פוליסת המשך במקרה של הפסקת הביטוח הקבוצתי וללא חיתום מחדש.

(טו) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד-1984

תקנות אלה קובעות הנחיות בדבר דרכי הפרדת החשבונות והנכסים של עסקי ביטוח חיים מכלל עסקי הביטוח של מבטח, והפרדת נכסים של עסקי ביטוח חיים משתתף **ברווחים מנכסים של עסקי ביטוח חיים אחרים.**

7.1.3.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש ספטמבר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**קווים מנחים לעניין תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה**", הקובע מבנה אחיד ומודולרי לתכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אשר יאפשר למועמדים לביטוח לערוך השוואה בין תוכניות הבסיס השונות וההרחבות השונות לתוכנית הבסיסית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. החוזר קובע הגדרה אחידה לאובדן כושר עבודה וכן הוראות שונות לתכנית הבסיסית לרבות בכל הנוגע לתקופת הביטוח, תקופת ההמתנה, היקף הכיסוי, תגמולי הביטוח ואופן חישובם, חריגים לכיסוי, כיסוי בתקופת העדר עבודה ואפשרות קיזוז תגמולי הביטוח במקרה של תשלום מגורמים ממשלתיים או ממבטחים אחרים. החוזר חל על כל התכניות לביטוח אבדן כושר עבודה, אישיות או קבוצתיות שישווקו, יוארכו או יחודשו החל מיום 1 במאי 2017. כמו כן, נקבעה בחוזר הוראת מעבר, לפיה, תקופת הביטוח בפוליסות אובדן

כושר עבודה קבוצתיות שישווקו החל ממועד הפרסום ועד מועד התחילה לא תעלה על שנה אחת (להלן: "**תקופת המעבר**"), וכי בתקופת המעבר לא תשווקנה תכנית לביטוח אבדן כושר עבודה, הקובעת בהגדרת מקרה הביטוח כי מבוטח ייחשב כמי שנמצא באבדן כושר עבודה אם נשלל כושר העבודה שלו לעסוק בשיעור של לפחות 75% בכל עיסוק שהוא (הגדרת "כל עיסוק").

(ב) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**כללים לתפעול מוצר פנסיוני**", במסגרתו נקבעו כללים לעניין אופן ביצוע ההוראות שנקבעו במסגרת **חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו- 2016), התשע"ו- 2015**, לרבות מתכונת הדיווח של סוכן הביטוח הפנסיוני לגוף המוסדי אודות תשלום דמי הסליקה, הוראות לעניין ביצוע ההפחתה של עמלות הסוכן מחד גיסא והוראות לביצוע ההפחתה של דמי הניהול למבוטח מאידך גיסא, וכן הוראות בדבר אופן הצגת המידע אודות ההפחתה בדמי הניהול למבוטח. תחילתו של חוזר זה ביום 1 בינואר 2017. בחודש ינואר 2017, פורסם תיקון לחוזר במסגרתו נדחה מועד הדיווח הראשון של ממשק דמי הסליקה על ידי בעלי רישיון (בגין שנת 2016) ליום 1 ביולי 2017. בהתאמה, נדחה המועד להפחתת דמי העמילות ודמי הניהול עד ליום 15 באוגוסט 2017. כן נקבע כי מועד הדיווח בגין המחצית הראשונה של 2017 יהיה עד ליום 15 ביולי 2017 והפחתת דמי העמילות ודמי הניהול יהיו בהתאם להוראות החוזר (קרי- עד ליום 30.1.2018). כמו כן, בחודש נובמבר 2016, פורסמה טיוטת הבהרות לחוזר וצפויות להתפרסם הבהרות נוספות בהמשך.

(ג) בחודש יולי 2016, התפרסם חוזר שעניינו "**העברת כספים בין קופות גמל**", שהחליף חוזר קיים באותו עניין, ובמסגרתו קוצר משך הזמן שבו עמית, שביקש להעביר את כספיו מקופה אלמונית לקופה פלמונית, יוכל להתחרט ולבטל את בקשת הניוד שהגיש. קיצור משך הזמן שניתן לקופה המעבירה לנסות ולשמר את הלקוחות עשוי להשפיע לרעה על היקף הניוד היוצא מהקבוצה, אך מאידך גיסא ישפיע לטובה על היקף הניוד הנכנס לקבוצה. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח ואשר עשויה שלא להתממש בשל התנהגות המתחרים, המפיצים והלקוחות.**

(ד) בחודש אוגוסט 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**שיווק פוליסות ביטוח חיים הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים**". לפרטים אודות החוזר ראה סעיף **2.1.1** לעיל.

(ה) בחודש יוני 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**תשלומים לקופת גמל**". לפרטים אודות החוזר ראה סעיף **2.1.2** לעיל.

(ו) בחודש מאי 2016, חתמה ישראל על הצטרפותה להסכם הרשויות המוסמכות ליישום האמנה המולטילטרלית לחילופי מידע אוטומטי הנוגע למידע פיננסי (Common - CRS Reporting Standart) וליישום האמנה המולטילטרלית לדיווח בין מדינתי (Country by Country Report - CBC), שעניינו, בין היתר, קביעת חובת הגשת של דוח שנתי הכולל מידע בגין ישות בקבוצה הרב לאומית, ומידע על פיזור ההכנסות, מקום ההתאגדות, מס' העובדים ועוד. החתימה על ההסכמים נערכה כחלק מיישום האמנה המולטילטרלית לסיוע בענייני מס עליה חתמה ישראל בנובמבר 2015. ה-

CRS הינו הסכם ליישום חילופי מידע אוטומטיים בנוגע לחשבונות פיננסים של תושבים זרים. ההסכם ותקניו פותחו על ידי ה- OECD לצורך אכיפת המס. ההסכם מגדיר תקן הקובע, בין היתר, הוראות לגבי סוג המידע והגופים הפיננסים עליהם תחול החובה של העברת המידע לרשויות והמועד להעברת המידע. אחידות התקן נועדה לצמצם את העלויות הכרוכות בריבוי תקנים לממשלות ולמוסדות הפיננסיים ועל מנת לאפשר החלפת מידע ביעילות עם מדינות רבות בו זמנית. התקן נשען במידה רבה על המודל שפותח במסגרת יישום מדיניות ה- FATCA. בחודש דצמבר 2016, פורסמה טיוטת **תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ז-2017**. טיוטת התקנות מסדירה את אופן זיהוי הלקוחות שייכללו בדיווחים לרשות המיסים, את המועדים לביצוע הדיווחים וכן חובות נוספים בקשר לתהליך יישום התקן האחיד. בהתאם לטיוטת התקנות המועד הקובע לתחילת איסוף המידע הינו ביום 1 ביולי 2017, כאשר הדיווח הראשון צפוי להיות ב- 31 לדצמבר 2017. בחודש יולי 2016, ובהמשך למסמך הבהרות אותו פרסמה הממונה בחודש אוקטובר 2015, לעניין ההסכם הבין מדינתי בין ישראל וארה"ב ליישום חוק ה-FATCA, ולצורך יישום ההסכם, פורסמו ברשומות **חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 227), התשע"ו-2016, ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם פטקא), התשע"ו- 2016**, אשר מגדירים, בין היתר, את זהות הגופים המחויבים ברישום, איסוף מידע אודות פעילות לקוחות, לרבות קביעת קריטריונים לקבלת לקוחות חדשים ודיווח אודות עסקאות ותנועות בהתאם ל-FATCA. הקבוצה פועלת ליישום הוראות החוק והתקנות, לרבות ביצוע בדיקות נאותות וזיהוי למצטרפים חדשים בחשבונות הרלוונטיים.

(ז) בחודש אוגוסט 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**דיווח למפקח על תעריפים בתכניות ביטוח חיים**", המסדיר, בין היתר, חובת דיווח רבעוני לפיקוח על דמי הביטוח שנגבו בפועל, וכן את האופן בו ידווחו ויעדכנו הגופים המוסדיים את תעריפי הביטוח שיונהגו בפוליסות ביטוח למקרה מוות, בהעדר התנגדות של הממונה, ואת תעריפי הביטוח שיוצעו בפועל למצטרפים חדשים (להלן - "**דמי הביטוח**"), וזאת לצורך הצגתם במחשבון תעריפי ביטוח חיים שמקים משרד האוצר. המחשבון יאפשר למבקשים להצטרף לביטוח חיים להשוות בין דמי הביטוח המוצעים על ידי החברות השונות ומשכך, להערכת הקבוצה, עשוי להגביר את התחרות על המחיר הקיימת בין חברות הביטוח. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והשימוש שיעשו הלקוחות במחשבון בפועל.**

(ח) בחודש פברואר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**מסלולי השקעה בקופות גמל**", (אשר תוקן בספטמבר 2015), על פיו נקבע, כי גוף מוסדי ינהל מסלולי השקעה המותאמים לגיל המבוטחים בקופות גמל, לפי חלופות שנקבעו בחוזר. מסלולים אלה יהוו ברירת מחדל עבור מבוטחים שלא בחרו במסלול אחר. כמו כן, נקבע כי גוף מוסדי ינהל מסלול השקעה נפרד עבור כל מקבלי הקצבאות. בנוסף, בחוזר פורטו כללים בנוגע לניהול מסלולי השקעה מתמחים, כללים

לניהול מסלולי השקעה בקרנות השתלמות ופוליסות פרט, כללים בנוגע להתאמת שמו של המסלול למדיניות ההשקעות של המסלול, אופן ביצוע שינוי מדיניות השקעות תקנונית במסלול השקעה וכן כללים בנוגע להצגת מסלולי ההשקעה בפוליסות, בתקנונים, באתר האינטרנט ועוד. תחילתו של החוזר על פוליסות ששווקו משנת 2004 תהא מיום 1 בינואר 2016 ועל פוליסות ששווקו לפני שנת 2004, מיום 1 בינואר 2017. החוזר לא יחול על קופות גמל מבטיחות תשואה ועל פוליסות ביטוח חיים ששווקו לפני שנת 1991.

(ט) בחודש ינואר 2015, פרסמה הממונה נייר עמדה לגופים מוסדיים שעניינו **"תשלום גוף מוסדי לבעל רישיון"**. מנייר העמדה עולה כי לדעת הממונה תשלום דמי עמילות שנגזרים מדמי הניהול שמשלם עמית או מבוטח הינו פסול ואינו עולה בקנה אחד, לפי העמדה, עם חובת הנאמנות המוטלת על הגופים המוסדיים ועל בעלי הרישיונות. בחודש מרס 2015, פורסמה הבהרה לעמדת הממונה בה חזרה על עיקרי נייר העמדה תוך שהיא מבהירה, בין היתר, שאין באמור כדי לשנות את העמדה לפיה חברה מנהלת רשאית לקבוע דמי ניהול דיפרנציאליים וזאת עד לגובה התקרה המרבית הקבועה בדין. בנוסף, ובהתחשב, בין השאר, בהיקפה של הפרקטיקה הקיימת והצורך בשינוי מערך החוזים הקיים (לפי עמדת הממונה), ציינה הממונה כי אין בכוונתה להפעיל את סמכויות האכיפה הנתונות לה בכל הקשור לפעולת הגופים המוסדיים וסוכני הביטוח הפנסיוני ביחס ללקוחות שצורפו לגופים המוסדיים לפני פרסום העמדה ואף בתקופה הסמוכה שלאחריה לפי מערך החוזים שהיה קיים במועד פרסומה. בחודש יוני 2015 הגישה התאחדות החברות לביטוח חיים בע"מ, המרצת פתיחה המבקשת מביהמ"ש לקבוע כי תגמול לבעל רישיון הנגזר מדמי הניהול איננו בניגוד לדין וכי אין ולא היה בעצם התקשרותם של הגופים המוסדיים בהסכמים לתשלום דמי עמילות הנגזרים מדמי הניהול משום הפרת חובה כלשהי בידי הגופים המוסדיים. בחודש פברואר 2016, קבע בית המשפט כי היסוד הדומיננטי בתובענה הוא היסוד המנהלי, שהסמכות לגביו נתונה לבית המשפט הגבוה לצדק, ובהתאם הורה על סילוק ההמרצה על הסף. ערעור שהגישה ההתאחדות לבית המשפט העליון על ההחלטה האמורה, נמחק על רקע חקיקת תיקון 20 לחוק קופות גמל, ראה סעיף 8.1.3.1 לעיל. גם באור 38 לדוחות הכספיים.

7.1.3.3 הצעות חוק וטיוטות חוזרי ממונה

(א) בחודש מרס 2017, פורסמה טיוטת חוזר שעניינה **משיכת כספים מקופת גמל - טיוטה**, במסגרתה הוצע, בין היתר, לקבוע כללים לעניין תהליכי ביצוע משיכת כספים מקופות גמל שונות, נוסח טפסי בקשות המשיכה, טפסים שיידרשו לצורך ביצוע המשיכה, ולוחות הזמנים לביצוע המשיכה, לרבות ביחס למוצרים שלגביהם לא נקבעו עד כה לוחות זמנים לביצוע המשיכה.

(ב) בחודש נובמבר 2016, פורסמה טיוטת תיקון ל**תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (עמלות הפצה), תשס"ו-2006**, במסגרתה מוצע להוסיף הוראה לעניין אופן תשלום עמלת הפצה שתכלול גם סוכן ביטוח פנסיוני. כמו כן, מוצע להרחיב את ההגדרה של קופות גמל גם בנוגע לקופות ביטוח וקופת גמל להשקעה, כך שתינתן אפשרות ליועצים פנסיונים לקבל עמלת הפצה גם בנוגע לייעוץ בקשר עם מוצרים פנסיוניים אלו. בנוסף, מוצע לקבוע כי עמלות ההפצה אשר

ישולמו לבעל הרישיון (הן יועץ פנסיוני והן סוכן ביטוח פנסיוני) מהגוף המוסדי תהיה בדרך של תשלום כספי בלבד, ולא בדרך של הטבות אחרות. התחילה המוצעת של התיקון לתקנות הינה ביום 1 ביולי 2017.

(ג) בחודש דצמבר 2016, פורסמה טיוטת תיקון ל**תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל)(רכישה ומכירה של ניירות ערך)(תיקון), התשע"ז-**2016, אשר במסגרתה מוצע, בין היתר, לקבוע כי שיעור עמלות הברוקראז' שישלם גוף מוסדי לגורם שמספק לו שירותי ניהול/תפעול קופות גמל (או צד קשור של גורם שכזה) לא יעלה על 20% מסך כל עמלות הרכישה או המכירה ששילם הגוף המוסדי בשנה. טיוטת תיקון התקנות עשויה לגרום למעט התאגידים הבנקאיים שנותרו עדיין בשוק שירותי ניהול/תפעול קופות גמל להפסיק לספק שירותי ניהול/תפעול קופות גמל, באופן שמספר הספקים למתן שירותים אלו יקטן, ומאידך המחיר שישולם בגין השירותים יעלה. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות כאמור, בין היתר, בנוסח הסופי של התקנות ובהתנהגות הספקים השונים, לרבות אפשרות כניסת ספקים חדשים לשוק מתן שירותי התפעול.**

(ד) בחודש אוגוסט 2016, פורסמה טיוטת **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דמי עמילות מרביים בביטוח חיים ומבנה אגב הלוואה לדיור) (תיקון), התשע"ה-2015,** לפיהן דמי העמילות המרביים שישלם מבטח לסוכן ביטוח בשל ביטוח חיים הנדרש כבטוחה אגב הלוואה לדיור יהיו 20% כולל מע"מ מדמי הביטוח שנגבו מהמבוטח. התיקון חל על דמי עמילות המשולמים בשל חוזים לביטוח חיים אגב הלוואה לדיור.

7.1.4 ביטוח אלמנטרי - כללי

7.1.4.1 חוקים ותקנות, הצעות חוק וטיוטות חוזרי ממונה

<u>חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995</u>

על פי סעיף 328 לחוק הנ"ל, מוקנית למוסד לביטוח לאומי (**המל"ל**) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששולמו או שישולמו על ידי המל"ל, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד (למשל אם עובד נפגע בתאונת דרכים שהיא גם תאונת עבודה). בשנים האחרונות חלה עלייה בהיקף תביעות השיבוב של המל"ל כנגד המבטחים בגין תגמולים ששולמו על-ידי המל"ל לנפגעי תאונות דרכים המוכרות גם כתאונות עבודה. העתודות לתביעות תלויות כוללות הפרשות בגין תביעות אלה. גידול בהיקף תביעות השיבוב על ידי המל"ל משפיע על הרווחיות.

בחודש ינואר 2014, נכנס לתוקפו תיקון עקיף לחוק הביטוח הלאומי במסגרתו נקבע הסדר שמחייב מבטח של מזיק שחויב בתשלום לנפגע, והיה רשאי לנכות או ניכה מהתשלום סכומים המגיעים לנפגע מהמוסד לביטוח לאומי (גמלת ביטוח לאומי), לדווח לביטוח הלאומי על אותם סכומים, תוך 60 ימים ממועד ביצוע הניכוי או מיום כריתת הסכם פשרה או מיום מתן פסק דין, לפי המוקדם. ככל שלא תקוים החובה במועד, תקופת ההתיישנות בגין תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי תחל להימנות מיום קבלת הדיווח או מהיום בו נודע למוסד על

ההליכים בין הנפגע למבטח, לפי המוקדם, ובלבד שתקופת ההתיישנות לא תחרוג מ- 15 שנה מיום קרות המקרה שחייב את המוסד לביטוח לאומי לשלם את גמלת הביטוח הלאומי.

בחודש נובמבר 2015, פורסם **חוק ההסדרים** אשר במסגרתו תוקנה הוראת סעיף 328 האמורה. במסגרת התיקון, נקבע כי הדיווח למל"ל בהתאם להוראות הסעיף הנ"ל יהיה מקוון; כי תיקבע מסגרת זמנים ליישוב דרישות השיבוב מחוץ לכתלי בית המשפט - מענה ראשוני לדרישת שיבוב מטעם המל"ל שיכלול פירוט הסתייגויות ו/או תשלום הסכום שאינו שנוי במחלוקת, קבלת דרישה מתוקנת (ככל שהמל"ל ימצא לנכון) ומענה על הדרישה המתוקנת; קביעה כי תקופת ההתיישנות על פי סעיף 328 של 15 שנה מיום קרות המקרה שחייב את המל"ל לשלם את גמלת הביטוח הלאומי, ותחול בכל מקרה, ולא רק במקרים בהם המבטח לא דיווח על סכום שניכה ו/או רשאי היה לנכות גמלאות. כמו כן, תוקן חוק הפיקוח, ונקבעה בו סמכות למפקח להטיל סנקציה של עיצום כספי על אי דיווח. התיקון חל על ניכוי שנעשה ביום 1 בינואר 2016 ואילך או על פסק דין או הסכם שמכוחם רשאי המבטח או הצד השלישי שהוא מבוטח שלו לבצע ניכוי, שניתן או נכרת ביום 1 בינואר 2016 ואילך, לפי המוקדם. יצוין, כי יישוב התביעות מתבצע, בין היתר, בהתבסס על הסכמים שנחתמו בין החברות בקבוצה לבין מל"ל בשנת 2015. להערכת הקבוצה, תיקון החוק, עשוי להשפיע על התשלומים למוסד לביטוח לאומי בביטוחי חובה וחבויות ולהגדילם. עם זאת, לא ניתן בשלב זה להעריך את מלוא השלכות התיקון, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המל"ל. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, מן הטעם שפורט לעיל.**

<u>תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("תקנות ההיוון")</u>

בחודש יוני 2016, תוקנו תקנות ההיוון, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד, לבחינת תיקון טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות ההיוון. במסגרת התיקון, עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון וכן מנגנון עתידי לעדכון שיעור ריבית ההיוון כאמור. הוראות התקנות משפיעות באופן ישיר על תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי בענפי החבויות לרבות בענף רכב חובה. בחודש ספטמבר 2016, תוקנו התקנות תוך דחיית תחילתן בשנה. לפרטים נוספים ראה באור 41 לדוחות הכספיים.

7.1.5 ביטוח רכב חובה

7.1.5.1 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש נובמבר 2016, פורסם חוזר נוסף הנוגע לתיקון הוראות החוזר המאוחד בכל הקשור לתעריף ביטוח חובה לציים וקולקטיבים. על פי התיקון, לגבי פוליסות ביטוח חובה שתאריך תחילתן בחודש ינואר 2017 ואילך, תהיינה חברות הביטוח רשאיות להשתמש בנוסחת תעריף שונה לצי רכב בלבד (ולא לקולקטיבים), בכפוף להודעה מראש לממונה.

(ב) בחודש ספטמבר 2016, פורסם חוזר שעניינו "**תיקון החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה**", המבקש לבצע עדכון נוסף של תעריפי "הפול" לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון, החל מיום 1 בינואר, 2017. חוזר זה מחליף את החוזר שפורסם

בינואר 2016 בהקשר זה וכן את התעריף הקיים "בפול" (שהונהג מיום 1 במרס, 2017). ככלל, החוזר מביא לידי ביטוי את התוספת הנדרשת לתעריף בעקבות המלצות ועדת וינוגרד באשר לריבית ההיוון, ומשקף ייקור בתעריף הפול בהשוואה לתעריף הקיים. להערכת הקבוצה, לתיקון האמור יכול ותהיה השפעה על רווחיות הענף, ואולם, בשלב זה, אין ביכולתה להעריך את היקף השפעה כאמור, התלוי בין היתר, בהתנהגות 'הפול', הלקוחות והמתחרים בענף. **הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלקוחות והמתחרים.**

(ג) בחודש אוגוסט 2016, פורסמו שני חוזרים שעניינם "**תיקון הוראות החוזר המאוחד בענף רכב חובה**". האחד, עדכן את דמי הביטוח השיורי לאופנועים (באמצעות ה"פול") בעלי מערכות בטיחות ולאופנועים עם שלושה גלגלים (תלת אופנוע); והשני, בהמשך לבג"צ שהגיש איגוד חברות הביטוח כנגד הממונה ובהתאם לתוצאותיו, ביטל לחלוטין את המגבלה, שלפיה, דמי הביטוח בענף ביטוח רכב חובה לא יחרגו משיעור של 90% מדמי הביטוח נטו עבור אותו מבוטח במסגרת תעריפי "הפול". לפרטים נוספים ראה גם סעיף 3.1 לעיל.

(ד) בחודש ינואר 2016, פורסם חוזר שעניינו "**תיקון הוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה**". לפרטים נוספים ראה סעיף 3.1 ו- 7.1.5.1(ג) להלן.

7.1.6 ביטוח רכב רכוש

7.1.6.1 חוקים ותקנות

(א) **חוק הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות), תשנ"ח-1998**

החוק קובע נהלים לעניין מכירת כלי רכב לשם פירוק כללי או תיקון וכן נהלי רישום לגבי חלקי חילוף. החוק מחייב את המבטח להחזיר את רישיון הרכב לרשות הרישוי אם הרכב הועבר לשם פירוק כללי. באם מוכר המבטח את כלי הרכב שלא למטרות פירוק אלא למטרות תיקון, חובה על המבטח להחזיק את רישיון הרכב ולא להעבירו לידי הרוכש עד אשר ימציא הרוכש לידי המבטח רישיון מאת מוסך מורשה כי הרכב תוקן כנדרש או בעת החלפת חלק, אישור כי החלק אשר הוחלף נרשם כדין לפי הוראות החוק הנ"ל.

7.1.7 ביטוח כללי אחר

7.1.7.1 חוקים ותקנות

(א) בחודש יוני 2016, עודכנו **תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978**. לפרטים ראה סעיף 7.1.4 לעיל.

7.1.7.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) ביום 30 בנובמבר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**תיקון הוראות בחוזר המאוחד - הוראות בענף ביטוח דירה**", שמטרתו להסדיר את תחום נזקי המים בענף ביטוח דירה על פי הפוליסה התקנית, וזאת באופן שישפר את השירות שיקבל מבוטח בקרות מקרה ביטוח. במסגרת הוראות החוזר יוכל המבוטח לבחור, בעת הצירוף לביטוח, בפוליסה

שתאפשר תיקון באמצעות שרברב שבהסדר עם חברת הביטוח (ואשר המבוטח יוכל לבחור בזהותו בקרות מקרה ביטוח), או בפוליסה שתאפשר תיקון באמצעות כל שרברב שייבחר על ידי המבוטח בקרות מקרה ביטוח. בנוסף קובע החוזר, בין היתר, הוראות החלות לעניין שרברבים שבהסדר בביטוח דירה, לרבות ביחס לניהול רשימת השרברבים שבהסדר, ופרסומה על ידי חברת הביטוח, פריסה גיאוגרפית נאותה של מספר השרברבים, דירוג השרברבים שבהסדר, וזמינות מתן השירות על ידם. כמו כן נקבעו בחוזר הוראות לעניין מסירת מסמך מסכם למבוטח בסיום מתן השירות על ידי שרברב שבהסדר, לעניין אחריותה של חברת הביטוח לאיכות התיקון והשירות שיינתנו למבוטח על ידי שרברב שבהסדר, ולעניין תנאים נאותים מסוימים לשירות שעליה לכלול במסגרת התקשרותה עם שרברבים שבהסדר. מועד תחילתן של עיקר הוראות החוזר הינו המועד המאוחר מבין יום ה- 1 ביוני 2017, או לגבי פוליסות קיימות - בעת חידושן. יחד עם זאת, מועד תחילתן של הוראות החוזר לעניין דירוג שרברבים הינו 1 בדצמבר 2017, וכמו כן, בתקופה שבין 1 ביוני 2017 לבין 30 ליוני 2018, הוקנתה למפקח הסמכות לאשר מניין שרברבים שונה אשר נדרש לכלול ברשימת השרברבים בכל מחוז. הוראות החוזר אינן חלות על ביטוח דירה אגב הלוואות לדיור באמצעות סוכנויות ביטוח בבעלות תאגידים בנקאיים. להערכת הקבוצה, להוראות החוזר עשויה להיות השפעה על היבטים תפעוליים הנוגעים לפוליסות ביטוח דירה, כמו גם על גידול בסכומי התביעות ובגובה התביעה הממוצעת מחד, ועל דמי הביטוח בענף זה, מאידך. **הערכת הקבוצה בעניין זה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור התנהגות המתחרים והלקוחות בענף, וגורמים הפעילים בענף השרברבים.**

7.1.8 ביטוח בריאות

7.1.8.1 חוקים ותקנות

(א) **<u>תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח בריאות קבוצתי), התשס"ט-2009</u>**

לפרטים אודות תקנות ביטוח בריאות קבוצתי ראה פרק 6 לעיל.

(ב) **<u>תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015</u>**

לפרטים אודות התקנות ראה פרק 6 לעיל.

(ג) **<u>חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו- 2016), התשע"ו- 2015</u>** ("**חוק ההסדרים**")

לפרטים אודות פרק הבריאות בחוק ההסדרים ראה פרק 6 לעיל.

(ד) **צו עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים) (סל שירותי בריאות לעובד) התשע"ו-2016** (להלן: "**צו עובדים זרים**").
בחודש מאי 2016, פורסם תיקון לצו עובדים זרים, לפיו עובד זר בענף סיעוד יהיה זכאי במסגרת הביטוח הרפואי לפיצוי חד פעמי בגין אובדן כושר בסך 80 אלף ש"ח וזאת בכפוף

לשהייה של 10 שנים מאז קיבל את רישיון העבודה ובתנאי שיעזוב את המדינה מיד עם קבלת הפיצוי, והכל בהתאם לתנאים הקבועים בצו (יצוין, כי בשנתיים הראשונות יחול התיקון רק על עובדים זרים שנמצאים בישראל למעלה מ- 13 שנים). התיקון יחול לראשונה בראשון לחודש שלאחר 16 חודשים ממועד פרסום הצו, קרי- ביום 1 באוקטובר 2017.

7.1.8.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש ינואר 2017, פרסמה הממונה תיקון ל"**הוראות החוזר המאוחד שער 6 חלק 3 פרקים 1, 3 ו - 4 ביטוח נסיעות לחו"ל**", לפיו על מבטח להתאים את סכומי הביטוח ואת אופן התמחור של הפוליסה ליעד הנסיעה של המבוטח. כמו כן, בהתאם לתיקון, על המבטח לערוך תכנית ביטוח הבנויה מרובד בסיסי והרחבות. בנוסף, נקבעו בתיקון הוראות בנוגע לכיסויים ברובד הראשון ובנוגע להרחבות אשר ניתן יהיה להתנות עליהן לטובת המבוטח, לרבות הוראות לעניין הטסת מלווה, כיסוי כבודה, גילוי בדבר מצב רפואי קודם והארכת תקופת הביטוח. כן נקבע בתיקון כי תנאי הפוליסה לא יכללו חריגים שניתן היה לבררם בתהליך המכירה וכי סוכן הביטוח או חברת הביטוח יתעדו את פעולותיהם בהתאם להוראות התיקון אל מול המועמד לביטוח. התיקון יחול על תכניות לביטוח נסיעות לחו"ל שיימכרו או יחודשו החל מיום 1 באוגוסט 2017.

(ב) בחודש פברואר 2016, הושק על ידי הממונה "**מחשבון ביטוח בריאות**". המחשבון מוצג באתר האינטרנט של הפיקוח, ונועד, בין היתר, לאפשר לציבור להשוות בין דמי הביטוח המוצעים על ידי החברות השונות בפוליסות מסוג ניתוחים, תרופות והשתלות, וזאת בהתבסס על מחיר הביטוח, ציון חברת הביטוח במדד השירות ומאפיינים נוספים של הפוליסה. להערכת הקבוצה המחשבון עלול להגביר את התחרות בסוגי הפוליסות שיוצגו במחשבון, להשפיע על גובה הפרמיה ורווחיות החברות. **הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, התלויות, בין היתר, בהתנהגות המתחרים והלקוחות בפועל.**

(ג) בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "**אי תלות בין כיסויים בביטוח בריאות**". לפרטים אודות החוזר ראה פרק 6 לעיל.

(ד) בחודש ספטמבר 2015, פרסמה הממונה **חוזר שעניינו "עריכת תכנית לביטוח בריאות פרט"**. לפרטים אודות החוזר ראה פרק 6 לעיל.

7.2 חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם

כללי חסמי הכניסה העיקריים לכלל תחומי הפעילות של החברה הינם:

- קיום תשתית טכנולוגית ומקצועית התומכת בתחומי הפעילות שבה פועלת החברה, כוח אדם מיומן, קשרים עסקיים מפותחים עם מבטחי משנה וידע וניסיון מול ספקי שירותים עיקריים;
- הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות עיסוק וקבלת היתרים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה, לפי העניין (ראה סעיף 7.1.2.2 לעניין מסמך המדיניות בדבר תנאים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה בגופים מוסדיים);

- עמידה בדרישות הרגולציה לרבות כמפורט בפרקים 2-6 ובסעיף 7.1 לעיל;
- דרישה לקיום הון עצמי מינימאלי (לפרטים ראה באור 15 לדוחות הכספיים);
- בניית מערכי שיווק אפקטיביים בתחומי הפעילות השונים;

מחסום יציאה עיקרי מתחומי הפעילות של החברה נובע מהצורך לקבלת היתר שליטה בידי הגורם הרוכש את הפעילות וכתוצאה מכך במקרה שלא נמצא רוכש מתאים, הצורך בהמשך הטיפול בתיק הלקוחות הקיים ובתביעות ביטוחיות לעתים לתקופות ארוכות ("**Run-Off**").

7.2.1 היתר להחזקת אמצעי שליטה

בהתאם להוראות הדין, החזקת אמצעי שליטה ושליטה במבטח ובסוכן, כפופים לקבלת היתר מאת הממונה. בחודש דצמבר 2013, ועל רקע מיזוג מנורה מבטחים גמל למנורה מבטחים פנסיה וגמל ופטירתו של מר מנחם גורביץ ז"ל, עודכן היתר השליטה בחברה, וניתן ליורשות (שתי בנותיו) של המנוח מר מנחם גורביץ ז"ל.

ההיתר הוא להחזקת אמצעי שליטה ולשליטה, במישרין או בעקיפין, באמצעות מנורה מבטחים החזקות, במבטחים: החברה, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה; בחברה המנהלת: מנורה מבטחים מהנדסים; וכן היתר שליטה בסוכני התאגיד: סיני סוכנות לביטוח, סוכנות ארנון את וינשטוק וסוכנות אורות (להלן: "**התאגידים נשוא ההיתר**").

בהיתר נקבעו, בין היתר, התנאים העיקריים כדלקמן: הוראות בדבר שימור גרעין השליטה[5] במלוא שרשרת השליטה בתאגידים נשוא ההיתר, וזאת בדרך של הגבלות על שיעבוד, מכירה, העברה של גרעין השליטה בתאגידים הנ"ל, לרבות בדרך של הנפקה; הוראות בדבר הפקדה, בידי נאמן (עו"ד ישראלי) על פי כתב נאמנות, של תעודות מניה המייצגות לפחות את גרעין השליטה במבטחים ובחברות המנהלות וכן חתימה על ייפויי כוח לנאמן על אמצעי השליטה שימנה הממונה למכירת מניות גרעין השליטה, בהתקיים תנאים המפורטים בהיתר. נכון למועד הדוח, החברה עומדת בכל תנאי ההיתר.

7.3 גורמי הצלחה קריטיים

להערכת החברה, קיימים מספר גורמים שבהם תלויה הצלחת הפעילות בתחומי הביטוח השונים, בהם פועלת החברה, וביניהם: איכות ומקצועיות כוח האדם בחברה; שירות איכותי ויעיל למבוטחי ועמיתי החברה וסוכניה לרבות שימור ושיווק מוצרים חדשים ללקוחות קיימים, איכות הסכמי ביטוח המשנה ויציבות מבטחי המשנה; איכות ניהול ההשקעות והכנסות מהשקעות; מערכות מחשב ומידע תומכות מתקדמות (לפרטים אודות מערכת מחשב חדשה בתחום הביטוח הכללי, ראה סעיף 7.8.3 להלן) וכן גיוס סוכנים חדשים וביסוס מערך רחב של סוכני ביטוח המשווקים את מוצרי החברה, וכן הרחבת מערך השיווק הישיר, בפרט במנורה מבטחים פנסיה וגמל.

7.4 השקעות

7.4.1 מבנה ניהול ההשקעות

השקעות הגופים המוסדיים בקבוצת מנורה מבטחים מנוהלות על ידי אגף ההשקעות של החברה. באגף קיימים צוותי השקעה מתמחים בהשקעות בחו"ל, במניות בישראל, בנכסי חוב, קרנות השקעה, נדל"ן בישראל ובחו"ל

[5] לעניין זה, "גרעין שליטה" - 50.01% בכל אחד מאמצעי השליטה, במישרין או בעקיפין, בדילול מלא של כלל אמצעי השליטה בתאגיד הרלבנטי.

ומערך אשראי לא סחיר. מתקיימת הפרדה בין ניהול כספי הנוסטרו לבין ניהול כספי המבוטחים/עמיתים.

החלטות ההשקעה בפועל מתקבלות על ידי מנהלי התחומים ומנהלי ההשקעות השונים באגף השקעות, תוך הסתייעות בצוות מחקר ודירוג, בעבודות מחקר חיצוניות בארץ ובחו"ל ופגישות שוטפות עם מומחים מקצועיים בתחום. הכל, בכפוף למסגרת המדיניות המאושרת על ידי הדירקטוריונים הרלבנטיים וועדות ההשקעה השונות.

באגף קיימים צוות דיווח ובקרה - "מידל אופיס" וצוות מחקר ודירוג. האגף מסתייע באופן שוטף בייעוץ משפטי ובמערך ניהול הסיכונים.

בנוסף, באגף הכספים קיימת יחידת מערך עורפי - "בק אופיס", תחת תחום חשבות השקעות, אשר אחראית על קליטה, רישום ובקרת ביצוע של עסקאות בנכסי השקעה.

7.4.2 נכסים מנוהלים

נכסי הנוסטרו של החברה (הון עצמי, התחייבויות הנובעות מעסקי ביטוח חיים שאינן תלויות תשואה ומעסקי ביטוח בריאות והתחייבויות הנובעות מעסקי ביטוח כללי), מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות דרכי ההשקעה ומדיניות ההשקעות המאושרת הנקבעת על ידי ועדות השקעה והדירקטוריון. הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על החברה.

נכסי מבוטחים, מושקעים בהשקעות סחירות ושאינן סחירות בהתאם למגבלות הקבועות לעניין זה בתקנות כללי ההשקעה ובהתאם למדיניות ההשקעות המאושרת על ידי ועדות ההשקעה והדירקטוריון. התשואה המושגת נזקפת לטובת בעלי הפוליסות, בניכוי דמי ניהול.

7.4.3 ועדות השקעה

בחברה קיימים שני סוגים של ועדות השקעה אשר מיישמות את מדיניות ההשקעה הכוללת שאושרה ומקבלות את החלטות ההשקעה: אחת - ועדת השקעות תלויות תשואה ("**כספי מבוטחים/עמיתים**") והשנייה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("**נוסטרו**").

7.4.4 ועדות אשראי

החל מחודש מרס 2016, פועלות בחברה שתי ועדות אשראי:

(1) ועדת אשראי פנימית, המאשרת ו/או ממליצה, בהתאם למדרג הסמכויות, על מתן הלוואות מותאמות וטיפול בהן;

(2) ועדת משנה לאשראי משותפת לכלל הגופים המוסדיים בקבוצת מנורה מבטחים, למעט מספר סוגי אשראי שהוחרגו מטיפולה. ועדת משנה לאשראי החליפה את ועדת האשראי שהייתה קיימת עובר למינויה, ואשר מילאה תפקידים דומים.

7.4.5 השקעות מנוהלות

להלן מידע אודות התפלגות הנכסים המנוהלים של החברה (המשקיע המוסדי) (במיליוני ש"ח):

גוף מוסדי	נוסטרו (מליוני ש"ח)	כספים תלויי תשואה (מליוני ש"ח)
נכסי החברה	11,013	23,054

7.4.6 פעילויות השקעה מהותיות

הלוואות מיוחדות

החברה העמידה הלוואות ללקוחות (להלן בסעיף זה: "**הלווים**"), במהלך התקופה שבין אוקטובר 2004 עד מרס 2007, ללא בטחונות מספקים במועד העמדת ההלוואות, כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים שהופקו על ידי החברה לטובת הלווים בסמוך למועד העמדת ההלוואות (להלן בסעיף זה: "**ההלוואות**").

בחודש יולי 2010, העביר הממונה דוח ביקורת בקשר להלוואות (להלן: "**דוח הממונה**"). במסגרת הדוח ניתנו הנחיות שמטרתן, בין היתר, שיפור הבקרות והתהליכים הרלבנטיים בחברה ובהמשך לדוח הופקו לקחים והוטמעו הנחיות הממונה, ובכלל זה עודכנו נהלי העבודה והתהליכים הרלבנטיים כאמור. בנוסף, הטיל הממונה על החברה, בשנת 2010, עיצום כספי וקנס אזרחי.

סך יתרת ההלוואות כאמור, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, עמד על כ- 63.3 מיליוני ש"ח. ערכי הפדיון של הפוליסות ששועבדו כאמור כנגד העמדת ההלוואות, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, הינם בסך של כ- 1.2 מיליוני ש"ח. כנגד ההלוואות כאמור בוצעה הפרשה לחובות מסופקים בדוחות הכספיים של החברה, בסך של כ- 49.4 מיליוני ש"ח. יצוין, כי כחלק מהסדרי גביית ההלוואות האמורות נחתמו הסכמי הלוואה חדשים עם מנורה מבטחים החזקות ששימשו בעיקר לפירעון ההלוואות שניתנו במקור על ידי החברה.

הלוואה לחברה קשורה

בחודש אוגוסט 2016, נחתם הסכם בין החברה לבין מנורה מבטחים נדל"ן. לפרטים בדבר העמדת ההלוואה ותנאיה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.4.7 פרסום מדיניות השקעות

להלן קישור למדיניות ניהול ההשקעות של החברה, כפי שפורסמה באתר האינטרנט -

https://www.menoramivt.co.il/wps/portal/about-menora/menora-mivtachim-insurance/participating-portfolio/investment-policy/

7.5 ביטוח משנה

7.5.1 כללי

ביטוח משנה הוא אחד מהכלים שבאמצעותם מגדרת החברה את הסיכונים הביטוחיים שלה, מצמצמת את חשיפתה ומגינה על ההון העצמי שלה. ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח לפזר את הסיכון הביטוחי ובכך לצמצם את הסיכון הכולל החל עליה תוך הרחבת הקיבולת שלה לעסקים חדשים, והכל במגבלות היקף הסיכון שביכולתה לשאת ביחס להון העצמי שלה.

ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח למצע את תנודות התוצאות החיתומיות בשייר, תוך העברת סיכונים חריגים למבטחי משנה. סוג הסיכונים המועברים למבטחי המשנה ואופן העברתם נקבעים על פי ניתוח אופי הסיכון ויעילות העברתו למבטח המשנה, בהתבסס על ניסיון העבר ומודלים כלכליים פנימיים. יצוין, כי בהעברת הסיכון למבטחי משנה אין בכדי לשחרר את החברה ממחויבויותיה כלפי מבוטחיה.

ביטוחי המשנה של החברה בתחום הביטוח הכללי, נערכים, בדרך כלל, על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. ביטוחי משנה בתחומי החיים והבריאות נערכים על בסיס רב-שנתי עם אפשרות ביטול בהודעה מראש על ידי אחד הצדדים, לגבי פוליסות חדשות. חוזי ביטוח קטסטרופות בביטוח חיים נערכים על בסיס שנתי. לחברה אין תלות במבטח משנה מסוים כלשהו. בביטוח משנה משולמת פרמיה למבטחי המשנה ובתמורה מבטחי המשנה משתתפים בחלקם בתשלומי תביעות, וכן משלמים עמלות

למבטח, בחוזים מסוימים, לפי העניין. בעבר נכרתו הסכמי ביטוח משנה בביטוח חיים מסוג "מוד-רי" (Modified Reinsurance). מבנה ביטוח משנה מסוג "מוד-רי" דומה במהותו לביטוח משנה יחסי.

בחלק מההסכמים גובה העמלה תלוי ברווחים בשנה או בשנים האחרונות, בהתאם לתנאים שנקבעו בחוזה.

בחלק מהענפים בביטוח אלמנטרי, שייר החברה מכוסה בביטוח עודף הפסדים כנגד קטסטרופה (Excess Of Loss).

ביטוח המשנה לסוגיו מוצג בדוחות הכספיים בסעיפי הפרמיה, התביעות המשולמות והתלויות, העמלות, עתודות הביטוח וסכומים לקבל והתחייבויות אחרות, לפי העניין.

7.5.1.1 סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים ותיאור תמציתי של הכיסוי בגין כל מוצר עיקרי בתחומי הפעילות השונים:

בכל אחד מהענפים מותאם כיסוי ביטוח המשנה הנרכש למדיניות העסקית של החברה ולאופי הסיכון ורמתו.

ההבחנה הבסיסית בסוגי ביטוח המשנה היא בין ביטוח משנה חוזי (יחסי או לא יחסי), שהינו ביטוח משנה הנערך עבור ענף או סוג ביטוח בהתאם לתנאי החוזה (Treaty) לבין ביטוח משנה פקולטטיבי, שהינו ביטוח משנה הנערך עבור עסק/ים ספציפי/ים או פוליסה בודדת. בדרך כלל, לעסקים גדולים נרכש ביטוח משנה פקולטטיבי, בפרט כאשר סכום הביטוח עולה בהיקפו על קיבולת חוזי ביטוחי המשנה של החברה, או כאשר הסיכון מוחרג מהחוזה (ה- Treaty) עם מבטח המשנה. ההסכמים יכולים להיות עם מבטח משנה אחד או עם מספר מבטחי משנה במקביל.

להלן פירוט סוגי הכיסויים השונים המקובלים בענף הביטוח בכלל ובחברה בפרט -

ביטוחי משנה יחסיים - כוללים ביטוחי מכסה (Quota Share), ביטוחי מותר (Surplus). בביטוחי משנה יחסיים, מעבירה החברה למבטח המשנה שיעור מסוים מסכום הפרמיה מכל פוליסה או כיסוי שמכוסה תחת החוזה, ומקבלת בתמורה ממבטח המשנה שיעור זהה מסכום כל תביעה בגין הפוליסה או הכיסוי הנ"ל. בביטוחי מכסה שיעור זה הינו קבוע לכל הפוליסות בענף המבוטח, ובביטוחי מותר שיעור זה משתנה על בסיס סכום הביטוח בהתאם לכל פוליסה או כיסוי. בחוזים מסוג זה, השתתפות מבטח המשנה בסיכון מוגדרת מראש, בהתאם לחלקו היחסי בפרמיה או בהתאם למפתח שנקבע מראש על בסיס סכום הביטוח. ברוב ביטוחי המשנה היחסיים מבטחי המשנה משלמים לקבוצה עמלה הנגזרת מהפרמיה המועברת (כל שנה / או שנה ראשונה בלבד) ובחלק מהתחומים גם בהתאם לתוצאות הביטוחיות מידי שנה.

ביטוחי משנה לא יחסיים כולל ביטוח מסוג עודף הפסדים (Excess of loss) ביטוח עודף הפסדים הוא ביטוח המכסה תביעות או אירועים מעל לסכום מסוים המוגדר מראש, דהיינו, תביעה בודדת או אירוע בו מעורבים מספר סיכונים שהצטברותם מעל הסכום המוסכם משולמת על ידי מבטח המשנה עד לגובה סכום התקרה המוסכמת. מאידך, תביעה הנמוכה מהסכום שהוגדר מראש תשולם על ידי חברת הביטוח באופן בלעדי. בחוזים מסוג זה החלוקה בסיכון אינה יחסית והשתתפות מבטח המשנה מותנית בגובה הנזק.

7.5.1.2 תיאור מבנה העמלות המתקבלות ממבטחי משנה

בחוזי ביטוח משנה לא יחסיים החברה איננה מקבלת, בדרך כלל, עמלות ממבטחי המשנה. בחוזי ביטוח יחסיים וכן בהסכמי ביטוח פקולטטיביים, ברוב המקרים החברה מקבלת עמלות ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם ו/או בהתאם לתוצאות הביטוחיות, לפי העניין. קיימים שלושה סוגים עיקריים של עמלות: עמלות בשיעור קבוע מהפרמיות (flat), עמלות לשנה ראשונה בחלק מהסכמי ביטוח חיים ועמלות מדורגות לפי רווחיות (sliding scale) או עמלות רווחים (Profit Commission) המבוססת על שיעור רווחיות מבטח המשנה בחוזים לאורך זמן.

7.5.1.3 מדיניות החשיפה למבטחי משנה

דירקטוריון החברה, מאשר אחת לשנה מדיניות ביטוח משנה בהתאם לתחומי הפעילות של החברה, שכוללת את היקף השייר בכל ענף וענף ואת מסגרת החשיפה המרבית למבטח משנה בודד או לקבוצת דירוג של מבטחי משנה. מדיניות ביטוח המשנה כוללת קריטריונים להתקשרות עם מבטח משנה ובפרט הדירוג של מבטח המשנה.

הנהלת החברה מיישמת את המדיניות שאושרה, קובעת תכנית ביטוח משנה שנתית בהתאם למדיניות, ומדווחת עליה לממונה.

7.5.1.4 ביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי החברה מתקשרת עם מספר רב של מבטחי משנה על מנת למנוע תלות במבטח משנה בודד ולפזר את סיכון האשראי הגלום בהתקשרות שכזו.

מדיניות ההתקשרות עם מבטחי משנה בתחום הביטוח הכללי, נכון למועד הדוח הינה כדלקמן:

לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ- A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות בהתאם למדיניות, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

ככלל, התקשרויות החברה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח הכללי, מתחדשות מדי שנה.

<u>רכב חובה</u>

חשיפת החברה בתחום ביטוח רכב חובה, מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss). יצוין, כי החל משנת 2016, מתקשרת החברה בהסכם ביטוח משנה יחסי (Quota Share) לענין סוג מסוים של כלי רכב.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום בשנים המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Swiss Reinsurance Co	-AA	שוויץ	2,818	21%	2,925	28%	2,867	28%
XL RE EUROPE	+A	צרפת	1,343	10%	-	-	-	-

רכב רכוש

חשיפת החברה בתחום ביטוח רכב רכוש, מוגנת הן באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים והן באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss), להגנה כנגד אירועים חריגים.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום הפעילות (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
R+V VERSICHERUNG AG	-AA	גרמניה	10,778	18%	10,213	18%	7,925	22%
TRANS RE ZURICH REINSURANCE COMPANY	+A	שוויץ	7,022	12%	7,533	13%	4,549	13%
EVEREST REINSURANCE COMPANY	+A	ארה"ב	29,429	49%	29,628	51%	19,890	56%

ביטוח כללי אחר

התקשרויות החברה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח בתחום מתחדשות מדי שנה. ענפי ביטוח חבות מעבידים, ביטוח צד ג' מאוגדים בחוזה ביטוח משנה אחד מסוג Excess of Loss, המבוסס על שנת הנזק. בענפי ביטוח אחריות דירקטורים, אחריות מקצועית וחבות מוצר קיים הסכם ביטוח משנה נפרד גם הוא על בסיס Excess of Loss, המבוסס על שנת החיתום של הפוליסה.

בענף ביטוח רכוש מתקשרת החברה בחוזים יחסיים ובחוזי Excess of Loss המגנים על החברה כנגד קטסטרופה.

בעסקים מסוימים, בהם גבולות האחריות חורגים מהגבולות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה, או שהכיסוי הנדרש אינו נכלל בהסכמי ביטוח המשנה, נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטטיבי).

סוג ביטוח המשנה הנרכש (יחסי/לא יחסי) משתנה בהתאם למהות הסיכון והיצע הכיסוי בשוק ביטוח המשנה.

בהסכמי ביטוח משנה היחסיים, בענפים הכוללים מרכיב קטסטרופה, מגבילים מבטחי המשנה את התשלום בגין אירוע בודד בשיעור מוסכם מסכום הביטוח המכוסה.

בביטוחי דירות אגב משכנתא, הנמכרים באמצעות הבנקים, נרכש, במרבית המקרים, ביטוח משנה ספציפי ("**פקולטטיבי**").

ביטוח חבויות

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף חבויות מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Lloyd's	+A	בריטניה	25,305	28%	29,968	29%	22,596	22%
AIG EUROPE LTD. (ex Chartis Europe S.A)	+A	גרמניה	-	-	-	-	10,348	10%

ביטוח רכוש ואחרים

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף ביטוח רכוש ואחרים מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Swiss Reinsurance Co	-AA	שוויץ	32,866	10%	-	-	-	-
Everest Reinsurance Co.	+A	ארה"ב	39,806	12%	42,203	13%	39,259	12%
SCOR	+A	צרפת	37,496	11%	36,757	11%	38,898	12%
Lloyd's	+A	בריטניה	35,907	11%				

ריכוז תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי:

	רכב חובה			רכב רכוש			ענפי רכוש אחרים			ענפי חבויות אחרים			סה"כ		
	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014
פרמיות ביטוח משנה	13,236	10,509	10,167	60,206	57,714	35,672	327,915	331,583	333,932	89,944	101,920	101,459	491,301	501,726	481,230
רווח הפסד למבטחי המשנה	(20,959)	9,922	8,820	(3,117)	3,275	(178)	88,437	29,204	(67,791)	1,226	31,781	5,150	65,588	74,182	(53,999)

פירוט שאר ענפי רכוש לפי סוגי פרמיות:

	2016	2015	2014
פרמיות ביטוח משנה - יחסי	150,772	172,807	194,263
פרמיות ביטוח משנה- לא יחסי	44,121	26,664	26,196
פרמיות ביטוח משנה- רעידת אדמה	133,022	132,112	113,473
סה"כ פרמיות ביטוח משנה	**327,915**	**331,583**	**333,932**

7.5.1.5 ביטוח חיים

במהלך שנת 2016, בהתאם למדיניות החשיפה של החברה בתחום ביטוח חיים, התקשרויות החברה הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה לפי S&P, כאשר שיעור החשיפה למבטח משנה בחוזה בודד לא יעלה על 50% מסך הפרמיה באותו חוזה, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. החברה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה ומסוג מותר להגנה על מרכיב הסיכון שבתיק ביטוח החיים (ולא על מרכיב החיסכון). בנוסף, החברה רוכשת מדי שנה ביטוח משנה להגנה מקטסטרופה תאונתית בכיסויי מוות, אובדן כושר עבודה ונכות. בעבר נערכו הסכמי ביטוח משנה יחסיים מסוג "מוד-רי" הכוללים את מרכיב החיסכון. בחלק קטן מההסכמים הקולקטיביים נערכו ביטוחי משנה מסוג מכסה.

התקשרויות החברה בביטוחי משנה בענף ביטוח חיים הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכניות הביטוח ואינן קצובות בזמן, למעט כיסוי קטסטרופות (כולל מלחמה) המתחדש מדי שנה. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה; שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח (באלפי ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג P&S	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Swiss Reinsurance	AA-	שוויץ	69,522	58.9%	71,192	58.8%	68,229	57.8%
Munich Reinsurance	AA-	גרמניה	25,953	22.0%	26,642	22.0%	25,734	21.8%
General& Colonge Life Re of America	AA+	גרמניה	11,839	10.0%	12,059	10.0%	12,470	10.6%

7.5.1.6 ביטוח בריאות

בהתאם למדיניות החשיפה של החברה, התקשרויות החברה הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה, לפי S&P, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. שיעור ביטוח משנה בכל הסכם תלוי במידת הסיכון המכוסה ושיקולים מסחריים, בהתאם למדיניות שאישר הדירקטוריון. החברה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה.

התקשרויות החברה בביטוחי משנה בתחום ביטוח הבריאות הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכנית הביטוח וניתנות לביטול בהודעה מראש לגבי ביטוחים עתידיים בלבד, למעט מקרים מיוחדים. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה; שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

בחלק מביטוחי המשנה יש למבטח המשנה אפשרות לעדכן תעריפים במהלך תקופת ההסכם, בהתקיים תנאים מסוימים. כל ההסכמים בביטוח בריאות (הוצאות רפואיות) הינם מסוג מכסה (quota share).

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח בריאות (באלפי ש"ח) בתקופות

המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2016 פרמיה לביטוח משנה	2016 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2015 פרמיה לביטוח משנה	2015 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	2014 פרמיה לביטוח משנה	2014 אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Swiss Re	-AA	שוויץ	93,402	76.9%	89,450	76.8%	86,802	76.8%
Munich Re	-AA	גרמניה	14,311	11.8%	13,765	11.8%	13,257	11.7%

7.5.1.7 חשיפה לרעידת אדמה

חשיפת מבטחי המשנה לסיכון רעידת אדמה מורכבת מהסיכונים המועברים אליהם במסגרת חוזי הרכוש היחסיים, בהם מבטח המשנה משתתף בחלק יחסי מן הסיכון. החשיפה הזו מוגבלת בסכום מקסימום לאירוע (EVENT LIMIT).

בגין סיכון רעידת האדמה, שמעבר לכיסוי הקיים במסגרת חוזי ביטוח המשנה היחסיים, רוכשת החברה הגנה נוספת בחוזה "עודף הפסדים" (Excess of Loss) בשכבות שונות. היקף הכיסוי הנרכש בביטוח אלמנטרי, מבוסס על ה-MPL (Maximum Probable Loss), שעל פיו החליטה החברה לרכוש את ההגנה. ה-MPL משקף את שיעור הנזק המקסימאלי הצפוי לחברה באירוע בודד בהסתברות שנקבעה. החברה קובעת MPL שמרני ביחס להנחית הממונה, תוך לקיחת שולי ביטחון נוספים, לכל סוג סיכון, בהתבסס על התפלגות התיק של החברה, ותוך שימוש במודלים בין-לאומיים.

בשנת 2016 התבססה החברה לצורך הגנות לרעידת אדמה, על MPL ממוצע של כ- 2%, בעוד הנחיית הממונה לצורך דרישות ההון עומדת על שיעור MPL של 1.75%.

סכומי החשיפה לרעידת אדמה המכוסים בביטוח משנה יחסי, עמדו, נכון למועד הדוח, על כ- 180 מיליארדי ש"ח, וסכומי החשיפה המכוסים בביטוח משנה לא יחסי, נכון למועד הדוח, עומדים על כ- 100 מיליארד ש"ח. כאמור, הסכמי ביטוח המשנה של החברה אינם מגינים על סכומי החשיפה המלאים אלא מבוססים על הערכות סיכון של נזק מקסימאלי פוטנציאלי.

מבטחי המשנה שחלקם מסך החשיפה לרעידת אדמה עולה על 10% הינם: SWISS RE ו- EVEREST RE וזאת נכון למועד הדוח.

לפרטים נוספים ראה באור **36** לדוחות הכספיים.

לגבי החשיפה לנזקי רעידת אדמה בכיסויי מוות, אבדן כושר עבודה ונכות, החברה קנתה הגנה בהסכם מסוג "עודף הפסדים לאירוע" (cat cover). הסכום המקסימלי נקבע על ידי בחינת השפעות נזק מסוג רעידת אדמה על תיק החברה לפי סימולציות שערכה.

7.6 הון אנושי

להלן המבנה הארגוני של החברה למועד הדוח:

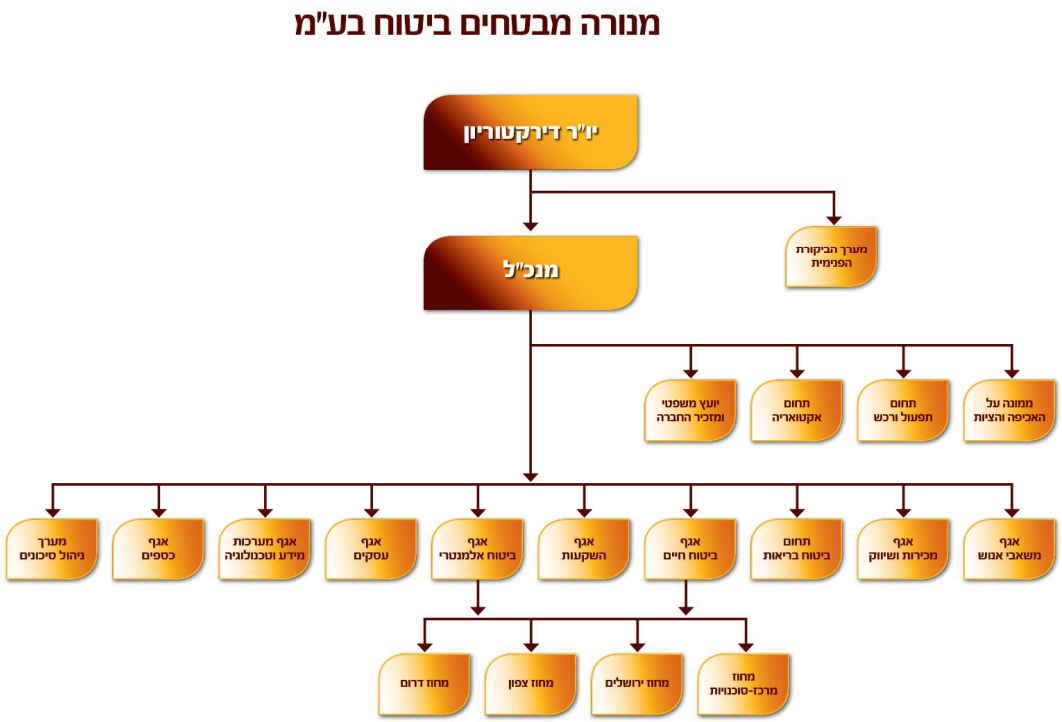

7.6.1 מצבת העובדים

בחברה מועסקים עובדים על פי הפירוט שלהלן:

	31.12.2016	31.12.2015
הנהלת הקבוצה	11	11
ביטוח חיים	493	486
ביטוח כללי	414	392
ביטוח בריאות	63	62
עובדי סוכנויות ביטוח	32	33
יחידות מטה ושירות כלל חברתיות (משאבי אנוש, מערכות מידע, אקטואריה, כספים, קשרי לקוחות ועוד)	699	688
סה"כ	**1,712**	**1,672**

נכון למועד הדוח, אין לחברה תלות בעובד כלשהו.

בנוסף לנתונים כמפורט בטבלה לעיל, החברה מקבלת שירותים מספקים חיצוניים, אשר מעמידים את עובדיהם לטובת החברה (להלן: "**עובדי קבלן**"), אשר חלק משמעותי מעובדיהם פועלים במשרדי החברה. נכון ליום 31 בדצמבר 2016, קיבלה החברה שירותים כאמור באמצעות 177 עובדי קבלן, וזאת לעומת 186 עובדי קבלן נכון ליום 31 בדצמבר 2015, רובם נותני שירותים לאגף מערכות מידע.

בהמשך למגמת הגידול בפעילות הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, גדלה מצבת העובדים (לרבות עובדי הקבלן) בחברה בכ- 40 עובדים, גידול של כ- 2%, וזאת בעקבות

צרכים עסקיים של החברה, לרבות לצרכי פיתוח ושיפור מערכות המידע שלה, לשיפור השירות ללקוחות החברה ולצורך התמודדות עם דרישות רגולטוריות.

7.6.2 הדרכה ופיתוח ארגוני

החברה משקיעה משאבים בהדרכות מקצועיות לעובדים ולסוכנים בהתאם לצרכים העסקיים והוראות רגולטוריות. מערך ההדרכה לעובדים ולסוכנים כולל הכשרות מקצועיות, הכשרות ניהוליות והתנהגותיות, ייעוץ ארגוני ואישי למנהלים וזאת, על מנת לפתח רמה מקצועית גבוהה בנושאים מגוונים כגון: דרישות רגולטוריות, תכניות ביטוח חדשות, הדרכות בתחום ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ופנסיה, המיסוי והפיננסים ומתן שירות.

בנוסף, החברה פעלה ופועלת להכשרת עובדים בתחומי הפעילות השונים ובכלל זה, בתחום ביטוח חיים לצורך קבלת רישיון משווק פנסיוני, בהתאם להנחיות הממונה.

7.6.3 הטבות וטיבם של חוזי העסקה

חלק מהעובדים הוותיקים בחברה, מועסקים על פי הסדר עבודה שהוראותיו נקבעו בעבר בין הנהלת החברה לבין נציגות העובדים, ובו מעוגנים כל תנאי ההעסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש, משכורת 13, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: רכב צמוד, טלפון סלולארי, השתתפות בעלות גני ילדים, ספרות מקצועית והוצאות אש"ל. חלק מהעובדים מועסקים בחברה בהסכמי עבודה אישיים אשר לגבי מרביתם הסכמי ההעסקה האישיים מכילים את מרבית המרכיבים הכלולים בהסדר העבודה הנ"ל. למעט אותם עובדים ותיקים, מוחלת בחברה מדיניות העסקה סטנדרטית, בהתאם להוראות הדין, אשר איננה כוללת מרכיבים מסוימים הכלולים בהסדר העבודה הנ"ל.

בנוסף, קיימים בחברה עובדים אשר עיסוקם במכירות, ובכלל זה מפקחי רכישה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר מועסקים באמצעות הסכם עבודה אישי המבוסס על שכר יסוד ועמלות מכירה. כן קיימים עובדים, בעיקר בתחום השיווק, המועסקים במשותף על ידי מספר חברות בקבוצת מנורה מבטחים.

7.6.4 עובדי ההנהלה הבכירה

ההנהלה הבכירה בחברה (למעט נושאי משרה) מועסקת על פי חוזי העסקה אישיים, הכוללים, בין היתר, מרכיבי שכר ברוטו, הוצאות אש"ל, משכורת 13, מענק שנתי (באישור האורגנים המוסמכים), רכב צמוד או לחילופין החזר הוצאות רכב, טלפון סלולארי והפרשות סוציאליות וקרן השתלמות, כמקובל במשק.

החל מיום 1 בינואר 2016, פוצל אגף אלמנטרי בחברה, ל- 2 אגפים: אגף אלמנטרי ואגף עסקים, ובהתאם מונו שני מנהלים, משנים למנכ"ל, חברי הנהלה בכירה.

7.6.5 תגמול למנכ"ל החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של מנכ"ל החברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.6 תגמול ליו"ר החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של יו"ר החברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.7 כהונת נושאי משרה

לפרטים בדבר מינוי מר חזי צאיג לכהונה שניה כדירקטור חיצוני בחברה, ראה סעיף 17 לדוח פרטים נוספים.

לפרטים בדבר סיום כהונת גב' אלה רובינק כדירקטורית בחברה, ראה סעיף 13 לדוח פרטים נוספים.

7.6.8 מדיניות תגמול לנושאי משרה בחברה

לפרטים בדבר מדיניות התגמול בחברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.9 פטור, שיפוי וביטוח נושאי משרה

לפרטים בדבר תנאי פוליסות ביטוח נושאי משרה, כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.10 למידע בדבר מדיניות ותכנית תגמול, ראה באתר האינטרנט של החברה, כלהלן:

מדיניות התגמול - מידע לגבי גוף מוסדי - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ - אודות - מנורה מבטחים

7.6.11 התארגנות עובדי החברה

במהלך שנת 2015, החל בחברה, תהליך של התארגנות עובדים באמצעות הסתדרות העובדים הכללית החדשה ("**ההסתדרות** הכללית"). בהמשך לאמור, הודיעה החברה להסתדרות וזאת, במענה למכתב ההסתדרות אליה מיום 2 בפברואר 2016, הכולל הודעה בדבר היות ההסתדרות ארגון עובדים יציג בחברה, כי היא נכונה לפתוח עמה במשא ומתן לגיבוש הסכם קיבוצי. בחודש אפריל 2016, החל תהליך משא ומתן בין הנהלת החברה להסתדרות הכללית לכינון הסכם קיבוצי. נכון למועד זה, טרם התגבשו הסכמות מחייבות בין הצדדים.

7.7 שיווק והפצה

7.7.1 מערך הסוכנים של החברה

7.7.1.1 כללי

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח (להלן: "**הסוכנים**") . בנוסף, חלק ממוצרי החברה משווקים במכירה ישירה.

על אף התפתחותו של ערוץ המכירה הישירה ממשיכה החברה לפתח ולטפח את שיווק מוצריה על ידי הסוכנים ובמועד הדוח נמצאת החברה בקשרים עסקיים עם כ- 1,700 סוכנים.

כמו כן, לחברה התקשרויות עם בנקים וסוכנויות ביטוח בבעלותם למכירת פוליסות לביטוח חיים וביטוח מבנה אגב הלוואה לדיור, בכפוף להסדרים שקבע הממונה לעניין זה.

החברה קשורה עם מרבית הסוכנים הן בעסקי ביטוח כללי והן בעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח המבצעים את המכירות של החברה. הסוכנים אינם בלעדיים ורובם עובדים גם עם חברות ביטוח נוספות. קיים גרעין של סוכנים המזוהים באופן מובהק עם החברה. סוכני החברה פועלים לפי תעריפים והנחיות חיתום שהחברה מפיצה, מעת לעת, בתחומי הפעילות השונים.

בתחומי ביטוח כללי וביטוח חיים, החברה פועלת באמצעות מחוזות המרוכזים בעיקר בשלוש ערים מרכזיות בארץ (תל אביב, חיפה וירושלים), כאשר כעיקרון הסוכנים משויכים למחוזות בהתאם למיקומם הגיאוגרפי. בביטוח חיים, פועלים במסגרת המחוזות מפקחי רכישה (שהינם לרוב עובדי החברה), אשר מתפקידם לפקח על פעילות הסוכנים ובכלל זה מתן ייעוץ והכוונה לסוכני הביטוח שתחת פיקוחם.

בענפי ביטוח כללי, העמלה לסוכנים משולמת, במרבית הענפים, כאחוז מפרמיה נטו שנתית וחלקם מפרמיה ברוטו שנתית, כאשר מתקיימת התחשבנות עם הסוכן בגין ביטולי פוליסות. שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי ענפי הביטוח השונים, לעיתים אף בהתחשב ברווחיות תיק הביטוח של הסוכן ובהתאם להוראות הדין.

בענפי ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ובריאות, משולמות לסוכנים עמלות בשיעורים משתנים, בכסף או בשווה כסף, כאשר שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי המוצר ובחלקו מותנה בהיקף התפוקה של הסוכן ולעיתים גם ברווחיות תיק הביטוח שלו, ובהתאם להוראות הדין. לפרטים בדבר תיקון 20 לחוק קופות גמל שעניינו ביטול זיקה בין עמלת סוכנים לדמי ניהול, ראה סעיף 7.1.3.1 לעיל.

נכון למועד הדוח, לחברה אין תלות במי מסוכניה וכן אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

7.7.1.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

כיום קיימים, שני סוגי מפיצים למוצרים פנסיונים:

משווק פנסיוני - סוכן ביטוח או סוכן שיווק פנסיוני (שהינו עובד הגוף המוסדי) אשר הינו בעל זיקה למבטח או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני, המתווך בעסקת הרכישה של המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

יועץ פנסיוני - אדם או תאגיד שאינו בעל זיקה למבטח ו/או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני ואשר מציע את המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

על המשווקים כמו גם על היועצים בתחום חלה חובה למתן ייעוץ מיטבי (Best Advice).

החברה מתבססת על הפצת מוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח באמצעות סוכני הביטוח ומשווקים פנסיונים עובדי החברה. כמו כן הבנקים טרם החלו לעסוק בהפצת תכניות ביטוח חיים, במובחן מהפצתן של קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, כמפורט להלן.

יצוין, כי דרישות הרישוי וההסמכה, וכן הנחיות רגולטוריות שונות החלות על סוכנים ומשווקים פנסיונים, המשליכות בין היתר, גם על תגמולם, עשויים לגרום להשפעה שלילית על רווחיותם, וכתוצאה מכך על כמות הסוכנים. **מידע זה, הינו מידע צופה פני עתיד וייתכן והערכה זו לא תתקיים עקב התנהגות השוק ופיתוח מוצרים חדשים אשר יופצו בשוק.**

לחברה סוכנות ביטוח בבעלותה- סוכנות אורות (להלן: "**אורות**"), העוסקת בכל תחומי החיסכון ארוך הטווח ומשמשת כסוכנות הסדר המטפלת, בין היתר, במפעלים שעובדיהם מבוטחים בקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל. אורות קשורה בהסכמי שיווק פנסיוני גם עם מבטחים נוספים ומשווקת את מוצריהם.

בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח פועלת החברה באמצעות מחוזות ומערך מטה ושירות במשרדים הראשיים של החברה. בנוסף, קיים בחברה מרכז קשרי לקוחות המעניק שירות לכל פניה של לקוח באמצעות הטלפון, באמצעות אתר האינטרנט של החברה או בפגישה אישית במשרדי החברה.

התגמול לסוכני ביטוח מורכב מ- 3 רכיבים עיקריים: עמלה שוטפת, תגמול בגין עמידה ביעדי מכירה ("**עמלות יעדים**") ופרסים בגין מבצעים, ואינו זהה בין כל המשווקים.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע מפרמיה בביטוח חיים:

	2016	2015	2014
שיעור עמלות מפרמיות	9.1%	11.2%	11.3%
שיעור עמלות מפרמיה משונתת חדשה	40.4%	49.8%	42.9%

מערך סוכני הביטוח מהווה את ערוץ ההפצה העיקרי של מוצרי ביטוח חיים. לא קיים בחברה סוכן שהיקף ההכנסות מהפרמיות שבתיווכו עולים על 10% מהיקף הפרמיות הכולל של ענף ביטוח חיים.

לאור השינויים שחלו בתחום החיסכון ארוך הטווח, סוכני הביטוח הרחיבו את מגוון המוצרים שהם משווקים, וכיום הם משווקים ללקוח מוצרי ביטוח חיים, פנסיה וגמל וכן מוצרי חיסכון נוספים.

7.7.1.3 רכב חובה

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לחברה אין תלות במי מסוכניה וכן לחברה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב חובה:

	2016	2015	2014
שיעור עמלות מפרמיה ברוטו	5.4%	5.4%	5.4%

7.7.1.4 רכב רכוש

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לחברה אין תלות במי מסוכניה וכן לחברה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב רכוש:

	2016	2015	2014
שיעור עמלות מפרמיה ברוטו	19%	19%	20%

7.7.1.5 ביטוח כללי אחר

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום באמצעות סוכנים להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים.

נכון למועד הדוח, לחברה אין תלות במי מסוכניה וכן לחברה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

	2016	2015	2014
שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו	16.3%	17.0%	17.9%

7.7.1.6 ביטוח בריאות

החברה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום לרוב באמצעות סוכנים עצמאיים ומשלמת להם עמלות מכירה מסוגים שונים ובעיקר כשיעור מדמי הביטוח. לחברה אין סוכן אשר היקף פעילותו מהווה מעל 10% מדמי הביטוח בתחום הפעילות.

בנוסף, חלק מפוליסות ביטוח דמי מחלה משווקות למעסיקים הקשורים לקרן הפנסיה של הקבוצה.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

	2016	2015	2014
שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו	28.9%	29.2%	27.7%

7.8 ספקים ונותני שירותים

7.8.1 כללי

במערכות המידע המשמשות את החברה, ספקי החומרה העיקריים של החברה הינם חברת IBM המספקת את שרתי היישומים המרכזיים ופלטפורמות אחסון, לרבות שירותים לגיבוי והתאוששות, וחברת InfiniDat המספקת חלק נוסף מפלטפורמת האחסון (Storage).

בתחום שירותי המחשב, לחברה התקשרויות עם מספר ספקים המתמחים בתחומים שונים הרלבנטיים לפעילות החברה ובפרט בתחום ביטוחי חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר הפסקת מתן שירותים על ידי מי מהם, אם וככל שתהא, תהיה כרוכה בהשקעת משאבים כלכליים מסוימים ותשומות זמן להתארגנות החברה, באמצעות ספק חליפי אחר.

לחברה אין תלות בספק כלשהו, באיזה מתחומי פעילותה, למעט בכל הנוגע להתקשרותה עם חברת סאפיינס מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "**סאפיינס**") כמפורט להלן.

7.8.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

החברה התקשרה עם סאפיינס בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ("**טופז חיים**"), ובפרויקט לפיתוח מערכת לניהול מערך הפנסיה ("**טופז פנסיה**") (טופז חיים וטופז פנסיה, יחד, להלן: "**מערכת טופז**"). בהמשך לאמור, התקשרה החברה בחודש אוקטובר 2011, בהסכם המעגן ומסדיר ההתקשרות רבת השנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לחברה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "**המערכות**") ולשירותים שיסופקו לקבוצת מנורה מבטחים בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "**ההסכם**").

ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לקבוצת מנורה מבטחים בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.

בחודש ספטמבר 2013, נחתם עם סאפיינס הסכם משלים, זאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף להספקת מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את החברה. במסגרת ההסכם המשלים, התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצת מנורה מבטחים תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים, אשר ישולמו על פני מספר שנים. בנוסף, הוארכה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה, ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור החברה, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2018, בשינויים מסחריים מסוימים. בשנת 2016, שילמה החברה לסאפיינס סך של כ- 40 מיליוני ש"ח בגין שירותי פיתוח ותחזוקה שונים, לעומת סך של כ- 50 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

7.8.3 ביטוח כללי

בחודש ספטמבר 2016, נחתם בין החברה לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "**עידית**"), השייכת לקבוצת סאפיינס, הסכם לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת בחברה בתחום זה. ההסכם שנחתם כולל פרויקט של התאמת המערכת לצרכי החברה לרבות תכנון, פיתוח, התקנה, הטמעה, התאמה, בדיקות מסירה, אחריות ותמיכה ותחזוקה (אופציונאלי) של המערכת. מעבר לתקופת ביצוע הפרויקט, תקופת ההסכם כוללת תקופת אחריות שמסתיימת 36 חודשים לאחר מועד הקבלה הסופי של המערכת בשלמותה ובכללותה. לאחר תום תקופת האחריות, החברה רשאית להזמין מעידית שירותי תחזוקה לתקופה של 10 שנים לפחות מתום תקופת האחריות. עלות הפרויקט, הכוללת את עלויות הרישוי, השירותים והאחריות למערכת הינה כ- 46 מיליוני ש"ח. בנוסף, סוכמה עלות שירותי תחזוקה שנתית, אם וככל ויתבקשו. כן הוסכמו תעריפים ומחירים עבור ממשקים נוספים, דו"חות נוספים, מוצרים נוספים, ימי הדרכה נוספים ושירותים נוספים שיסופקו על בסיס T&M (כל העלויות הנ"ל הינן ללא מע"מ).

7.9 רכוש קבוע ומתקנים

לפירוט בדבר רכוש קבוע על מרכיביו השונים (מקרקעין, כלי רכב, מערכות מחשב) ראה באורים 4 ו- 6 לדוחות הכספיים.

7.10 עונתיות

7.10.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

	נתונים לשנת 2016		נתונים לשנת 2015	
	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	%
רבעון ראשון	603,253	21%	519,705	22%
רבעון שני	760,806	26%	562,614	24%
רבעון שלישי	784,104	27%	569,770	25%
רבעון רביעי	735,391	26%	666,154	29%
סה"כ	**2,883,554**	**100%**	**2,318,243**	**100%**

7.10.2 ביטוח כללי

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו במגזר הביטוח הכללי לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

	נתונים לשנת 2016		נתונים לשנת 2015	
	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	%
רבעון ראשון	769,212	32%	695,000	31%
רבעון שני	551,621	23%	511,916	23%
רבעון שלישי	593,818	25%	570,682	25%
רבעון רביעי	471,782	20%	487,134	21%
סה"כ	**2,386,433**	**100%**	**2,264,732**	**100%**

בביטוח כללי הפרמיה הנרשמת ברבעון הראשון היא הגדולה ביותר, וזאת בשל נטייתם של עסקים לחדש את ביטוחיהם (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות ורכוש) בתחילת השנה.

יצוין, כי בביטוח כללי מנגנון עתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

7.10.3 ביטוח בריאות

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח בריאות, לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

	נתונים לשנת 2016		נתונים לשנת 2015	
	באלפי ש"ח	%	באלפי ש"ח	%
רבעון ראשון	163,367	26%	150,069	27%
רבעון שני	146,611	23%	130,771	24%
רבעון שלישי	161,583	26%	140,543	25%
רבעון רביעי	157,959	25%	135,424	24%
סה"כ	**629,520**	**100%**	**556,807**	**100%**

ככלל לא קיימת עונתיות בדמי הביטוח בענף זה, אולם השונות בין הרבעונים נובעת מעיתוי הפקת פוליסות שהינו שנתי ולא נרשם בגבייה חודשית.

יצוין, כי בביטוח בריאות מנגנון העתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

7.10.4 תביעות

יצוין, כי החברה לא מצאה כי מתקיימת עונתיות בכל התחומים לעניין תביעות.

7.11 נכסים לא מוחשיים

מאגרי מידע

בבעלות החברה מספר מאגרי מידע נפרדים, מאובטחים, שנרשמו בפנקס מאגרי המידע, הנוגעים בעיקר ללקוחות, עובדי וספקי החברה, לפי העניין, והכל בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

החברה משתמשת בשם המותג "מנורה מבטחים". לקבוצת מנורה מבטחים ישנם מספר סימני מסחר רשומים אצל רשם הפטנטים, המדגמים וסימני המסחר וביניהם - "מבטחים", "מנורה", "מנורה מבטחים", "שומרה חברה לביטוח בע"מ - משפחה ישראלית" , ועוד. לפרטים בדבר נכסים לא מוחשיים והסכומים שהוכרו בגינם כנכס בדוחות הכספיים, ראה באור 4 לדוחות הכספיים.

רישיונות

בידי הקבוצה רישיונות ו/או היתרים לפעול כמבטח או סוכן, לפי העניין, כמתחייב על פי כל דין. בהתאם לסעיף 15 לחוק הפיקוח בידי החברה רישיון מבטח ישראלי, לעסוק בענפי הביטוח המפורטים להלן: חיים מקיף; תאונות אישיות; מחלות ואשפוז; אחריות המעבידים; כלי רכב חובה; רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד ג'); מקיף לדירות ובתי עסק, לרבות ביטוח זכוכית; כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי; כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי; מטענים בהובלה; אחריות כלפי צד שלישי; אבדן רכוש; חקלאי, למעט ביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות; הנדסי; אחריות למוצרים פגומים; מתן ערבויות; סיכונים אחרים; והשקעות של רוכשי דירות.

מערכות מידע

לפרטים בנוגע למערכות מידע, ראה באור 4 לדוחות הכספיים.

7.12 הליכים משפטיים

לתיאור הליכים משפטיים מהותיים, ובכלל זה תובענות ייצוגיות, ראה באור 38 לדוחות הכספיים.

7.13 מימון

החברה, מממנת את פעילותה באמצעים עצמיים, באשראי חוץ בנקאי באמצעות גיוס בשוק ההון (סחיר ולא סחיר). לפרטים בנושא מימון ראה סעיף 7 לדוח הדירקטוריון וכן באור 24 לדוחות הכספיים.

7.14 מיסוי

לתיאור נושא המיסוי ראה באור 21 לדוחות הכספיים.

7.15 גורמי סיכון

קטגוריית סיכון	תיאור הסיכונים	דירוג הסיכון		
		השפעה גבוהה	השפעה בינונית	השפעה נמוכה
סיכוני מקרו	שינויים במצב המשק		X	
	סיכוני שוק	X		
	סיכוני אשראי	X		
	סיכוני נזילות			X
סיכונים ענפיים	סיכוני ביטוח:	-		
	סיכוני תחלואה	X		
	סיכוני אריכות חיים		X	
	סיכוני שימור תיק בריאות וחסכון ארוך טווח	X		
	סיכוני ביטוח אחרים	X		
	אירועי קטסטרופה		X	
	שינויים רגולטורים	X		
	שינויים בתנאי התחרות	X		
סיכונים מיוחדים לחברה	ביטוח משנה		X	
	סיכונים תפעוליים כלליים		X	
	תלות במערכות מידע ואבטחת מידע	X		
	הליכים משפטיים ותובענות ייצוגיות	X		
	מוניטין		X	

לתיאור נושא ניהול הסיכונים בחברה, ראה באור 36 לדוחות הכספיים.

7.16 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

7.16.1 לפרטים בדבר הסכם לרכישת מערכת מחשב לביטוח כללי ראה סעיף 7.8.3 לעיל.

7.16.2 לפרטים בדבר התקשרות עם מנכ"ל החברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.16.3 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

7.16.3.1 לחברה הסכם עם סאפיינס ישראל בע"מ לפיתוח מערכות מחשב (לפרטים ראה סעיף 0 לעיל).

7.16.3.2 בחודש פברואר 2016, קיבלה החברה הודעה מרשות השידור, בדבר זכיה במכרז לרכישת פוליסות ושירותים לתוכנית פרישה מוקדמת של עובדיה. בהתאם לתנאי המכרז, רשות השידור תעביר לחברה סכום חד-פעמי עבור כל פורש. החברה תשלם לפורשים סכומים חודשיים במסגרת פוליסת ביטוח, כמוסכם בין הצדדים. אומדן הסכומים שיופקדו בחברה, בתקופת המכרז, בהנחת מיצוי מלא של כמות הפורשים הפוטנציאלית, עומד על כ- 350 מיליון ש"ח, ותלוי, בין היתר, במספר הפורשים בפועל. הרווח הצפוי מהעסקה איננו מהותי.

7.16.4 רכב חובה

7.16.4.1 הסכם בין החברה ובין מרכז הסליקה

בהמשך לאמור בסעיף 3.2 לעיל, לעניין חלוקת נטל הפיצויים בין מבטחים שלכלי רכב שהיו מעורבים בתאונה, ולצורך הטיפול הממוכן בהתחשבנות בין המבטחים, מפעיל איגוד חברות הביטוח מערכת משותפת להפעלת מנגנון סליקה, באמצעות חברת מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ (להלן: "**מרכז הסליקה**"), לחיובים הקמים בגין חוק הפיצויים וצו החצייה (המכונה: "**מתווה סליקה 'קל כבד'** "). לצורך כך, נחתם בין חברות הביטוח ובין מרכז הסליקה החל בשנת 2004, הסכם המסדיר את המתווה. למנהל מתווה הסליקה הוענקו גם סמכויות בוררות לגבי מחלוקות, אם וככל שתתעוררנה בין המבטחים, באשר למעורבות כלי רכב מבוטח בתאונה. למתווה האמור ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל על ידי הממונה על ההגבלים העסקיים (בין היתר, כי פעילות המערכת תהיה למטרת העברת תשלומים בין מבטחים אשר נובעים מההוראות הקבועות בצו החציה, כי המערכת תופעל על גבי תשתית של חברת הסליקה ועל ידי גוף עצמאי אשר אינו אדם הקשור למבטחים, אישור על העברת מידע עסקי בין הצדדים להסדר ועוד). תוקף הפטור הוא עד ליום 31 לאוגוסט 2020.

7.16.4.2 הסכם עם המוסד לביטוח לאומי בענף רכב חובה

בחודש יוני 2015, חתמה החברה על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי הכולל כללים תנאים ומועדים ליישוב דרישות השיבוב שתוגשנה על ידי המוסד לביטוח לאומי בענף רכב חובה. תוקפו של ההסכם הקודם פג בשנת 2009 וההסכם החדש חל ממועד תום ההסכם הקודם ואילך.

7.16.5 רכב רכוש

לאור פניית מנהל בתי המשפט ובמגמה להקטין את מספר ההתדיינות המשפטיות בין חברות הביטוח החברות באיגוד חברות הביטוח - נוסחה בשנת 2014 על ידי חברות הביטוח טיוטת מתווה לניהול תהליכי בוררות בתביעות שיבוב בביטוח רכב רכוש, ולהתקשרות מחייבת עם מנהל שייקבע לניהול הבוררות באמצעות תוכנת מחשב מתאימה. כל חברת ביטוח תוכל לבחור האם להצטרף להסדר. עד כה הודיעו מרבית חברות האיגוד על הסכמה עקרונית להצטרף להסדר. תוכן המתווה הוא שמחלוקות בנושא תביעות שיבוב בין חברות ביטוח (החברות באיגוד) בגין רכב רכוש בסכום שאינו עולה על 100,000 ש"ח, לא תוגשנה לבית המשפט אלא תתבררנה באמצעות מוסד הבוררות. החלטת הבורר בהליך זה מחייבת, והגבייה מתבצעת באמצעות מרכז הסליקה.

ביום 4 במאי 2014, ניתן אישור הממונה על ההגבלים העסקיים למתווה האמור, בתנאים שפורטו באישור. תוקף הפטור הוא לשלוש שנים. ההסכמים עם מפעיל הבוררות ומפעיל התוכנה נחתמו כאשר מנגנון הבוררות נכנס לתוקף ביום 1 במרס 2015 וניתן להגיש במסגרתו תביעות החל מיום 1 ביוני 2015.

מנורה מבטחים

חלק ד':
היבטי ממשל תאגידי

8. אירוע או ענין החורגים מעסקי התאגיד הרגילים

8.1 לפרטים בדבר רפורמה בביטוח רכב חובה ראה סעיף **3.1** ו- 7.1.5.1(ג) .

8.2 לפרטים בדבר שינוי בריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי ראה סעיף **7.1.4.1** לעיל, וכן באור 36 בדוחות הכספיים.

9. היבטי ממשל תאגידי

חלק זה מתייחס להיבטי הממשל התאגידי בחברה, כלהלן:

9.1 דירקטורים חיצוניים

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים במנורה מבטחים ביטוח שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שבעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה חיים אהרון, מכהן כדח"צ החל מיום 3.10.2011 (מונה לכהונה שניה ביום 3.10.2014), בעל כשירות מקצועית. מכהן כיו"ר ועדת ביקורת.

ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, מכהן כדח"צ החל מיום 24.06.2013 (מונה לכהונה שניה ביום 24.06.2016), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן וועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו").

ה"ה יוכבד (יוכי) דביר, מכהנת כדח"צית החל מיום 01.04.2015, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כיו"ר ועדת מאזן וכחברה ועדת ביקורת.

9.2 מבקרת פנים

9.2.1 פרטי המבקרת הפנימית

ביום 28 בינואר 2013, אישר דירקטוריון החברה (באישור ועל פי המלצת ועדת הביקורת מיום 20 בינואר 2013) את מינויה של ה"ה אתי הירשמן, רו"ח, למבקרת פנימית בחברה ובחברות בנות נוספות בקבוצת מנורה מבטחים, בתוקף החל מיום 1 במרס 2013, וזאת בהתבסס, בין היתר, על הכשרתה, כישוריה וניסיונה הרלבנטיים של הגב' הירשמן, התואמים את דרישות התפקיד, בהתחשב באופי והיקף הפעילות של החברה והחברות הבנות שלה.

המבקרת הפנימית עמדה בכל התנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992 ובהוראות סעיף 8 לחוק האמור וכן בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות.

למיטב ידיעת החברה, המבקרת הפנימית איננה מחזיקה ו/או לא החזיקה, בתקופה הרלבנטית, בניירות ערך של החברה או של גוף קשור אליה, וכן אין לה קשרים עסקיים מהותיים עם החברה או עם גוף קשור אליה.

כמו כן, המבקרת הפנימית הינה מבקרת בחברות נוספות בקבוצה: מנורה מבטחים החזקות בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ, מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ, מנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה גיוס הון בע"מ וחברות נוספות בקבוצה.

9.2.2 זהות הממונה על המבקרת הפנימית

הממונה הארגוני על המבקרת הפנימית הינו יו"ר הדירקטוריון.

9.2.3 תכנית עבודה

תכנית העבודה של הביקורת הפנימית הינה רב שנתית. תכנית העבודה לשנת 2016 וכן התכנית הרב שנתית לשנים 2016 עד2019, בחברה, הסתמכה על סקר סיכונים שנערך על ידי גורם מקצועי וכן על סמך התייעצויות שקיימה המבקרת עם גורמים פנימיים

וחיצוניים, לרבות רואה חשבון מבקר ובאישור ועדת הביקורת, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק. תכנית הביקורת מותירה בידי המבקר הפנימי שיקול דעת לביצוע שינויים לא מהותיים בתכנית בהתחשב בצרכים אד-הוק.

בתקופת הדיווח בוצעו בחברה מספר עסקאות מהותיות, כמפורט, בין היתר, בסעיף 1.2 לדוח הדירקטוריון. לעניין ביקורת בדבר הליכי אישור וביצוע עסקאות אלו, מבקרת הפנים קובעת במסגרת תכנית העבודה שלה ויעדיה את מועדי ביצוע הביקורת על עסקאות מהותיות כאמור.

9.2.4 היקף הביקורת הפנימית

היקף פעילות הביקורת, לפי מספר שעות בחברה ובתאגידים מוחזקים, נקבע כאמור בהתבסס על סקרי סיכונים או על הערכת סיכונים, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק, כלהלן: 15,567 שעות ביקורת בקבוצה לשנת 2016, מתוכן, 510 שעות בוצעו במיקור חוץ. היקף עבודת הביקורת הפנימית, ברמת קבוצת מנורה מבטחים, קטנה בכ-1.9%, ביחס לתקופת הדיווח האחרונה, זאת בהתאם לתכנית הביקורת שאושרה כאמור בהתבסס על סקרי הסיכונים הנ"ל. יצוין, כי במהלך ביצוע עבודתה, מבקרת הפנים אינה מסתייעת בגורמים אחרים בחברה.

9.2.5 עריכת הביקורת

הביקורת מבוצעת ונערכת על פי התקנים המקצועיים ובהתאם להנחיות מקצועיות של הלשכה הבינלאומית של המבקרים הפנימיים (IIA) אשר אומצו על ידי IIA ישראל - איגוד המבקרים הפנימיים בישראל, וכן בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות לכל חברה בקבוצה, לפי העניין. יו"ר הדירקטוריון, באמצעות ועדת הביקורת, מפקח על עבודת המבקרת הפנימית בחברה. בכדי לוודא את העמידה בתקנים המקצועיים האמורים, עורכת החברה, מדי מספר שנים, ביקורת חיצונית על פעילות הביקורת הפנימית באמצעות גורם מקצועי חיצוני.

ביום 28 בדצמבר 2016, קיים דירקטוריון החברה דיון ללא נוכחות ההנהלה, ובו נמסרה, בין היתר, עמדתה של המבקרת הפנימית בקשר למשאבים המוקצים לה ושיתוף הפעולה אותו היא מקבלת מהחברה. במסגרת דיון זה ציין יו"ר ועדת הביקורת את שביעות רצונה של הועדה מעבודת המבקרת.

9.2.6 גישה למידע

למבקרת הפנימית ולשאר המבקרים במערך הביקורת בקבוצה, גישה חופשית לכל מקור מידע, לרבות למסמכים, למאגר רגיל או ממוחשב ולנתונים כספיים. האמור בפסקה זו מתקיים גם לגבי החברות בנות של החברה בהן מכהנת מבקרת הפנים.

9.2.7 דין וחשבון המבקרת הפנימית

דוחות הביקורת של המבקרת הפנימית מוגשים בכתב, לאחר שמתקיימים דיונים עם המבוקרים על טיוטות דוחות הביקורת. הדוחות מובאים לעיון יו"ר הדירקטוריון והמנכ"ל ולאחר מכן מובאים לדיון בוועדת הביקורת. בנוסף, מוגשים לוועדת הביקורת דוחות מעקב אחר ביצוע המלצות המבקרת שעלו בדוחות הביקורת הקודמים.

במהלך תקופת הדוח, התקיימו 14 ישיבות של ועדת הביקורת של החברה, במועדים הבאים: 24.01.16; 28.02.16; 29.03.16; 21.04.16; 26.05.16; 05.06.16; 03.07.16; 31.07.16; 04.09.16; 26.09.16; 06.10.16; 24.11.16; 04.12.16; ו- 25.12.16.

9.2.8 הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקרת הפנימית

בחברה ובחברות הבנות שלה מתקיימת פעילות ביקורת פנימית ייעודית ודוחות הביקורת נדונים בוועדות ביקורת של אותם תאגידים או בדירקטוריון, בהתאם למבנה התאגיד. על רקע האמור, הדירקטוריון לאחר שרשם לפניו את הסברי המבקרת הפנימית לגבי תכנית העבודה והתאמתה להוראות הדין, תוך התייחסות לנתונים לגבי היחס בין פעילות ביקורת הפנים באמצעות עובדי המערך לבין פעילות באמצעות מיקור חוץ, וכן מידע לגבי עובדי המערך בקבוצה ונתוני רקע נוספים, הניח דעתו כי בידי הביקורת הפנימית המשאבים והכלים הנחוצים לצורך מילוי תפקידה, בשים לב, בין השאר, לצרכיה המיוחדים של החברה, לגודלה ומורכבות פעילותה.

להערכת הדירקטוריון, היקף, אופי, רציפות הפעילות ותכנית העבודה של המבקרת הפנימית סבירים בנסיבות העניין, ויש בהם כדי להגשים את מטרות הביקורת הפנימית בקבוצה. בנוסף, יצוין, כי בשנת 2012, בוצעה הערכה בלתי תלויה של פעילות הביקורת הפנימית וזאת בהתאם לתקנים המקצועיים. בהתאם להערכה, צוין, כי הביקורת הפנימית בקבוצה מבוצעת ברמה מקצועית גבוהה ועל פי הסטנדרטים המקצועיים המקובלים.

9.2.9 תגמול

ה"ה הירשמן, מועסקת על-פי הסכם עבודה אישי כעובדת הקבוצה במשרה מלאה ומקבלת שכר חודשי, הפרשות סוציאליות ונלוות כמקובל וכן מענק תלוי יעדים, והכל במסגרת מדיניות התגמול של החברה, עלות תגמולה של מבקרת הפנים בשנת הדוח עמדה על סך של כ-781 אלפי ש"ח. דירקטוריון החברה סבור כי תגמול המבקרת הפנימית הלם את היקף פעילותה ותפקידה ולא היה בו כדי להשפיע על שיקול דעתה המקצועי.

9.3 רואה חשבון מבקר

רואי החשבון המבקרים של החברה, הינם קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, המכהנים בתפקידם החל משנת 1999. החל מיום 1 בינואר 2015, משמש רו"ח טל חי-ציון כשותף האחראי על הביקורת בחברה.

שכר באלפי ש"ח (לא כולל מע"מ):

	לשנת 2016			לשנת 2015		
	ביקורת ושירותי מס*	שירותים אחרים **	סה"כ	ביקורת ושירותי מס*	שירותים אחרים **	סה"כ
החברה	2,529	1,137	3,666	2,509	1,094	3,603
חברות אחרות	30	-	30	30	-	30
סה"כ	**2,559**	**1,137**	**3,696**	**2,539**	**1,094**	**3,633**

היקף שעות עבודה:

	לשנת 2016			לשנת 2015		
	ביקורת ושירותי מס*	שירותים אחרים **	סה"כ	ביקורת ושירותי מס*	שירותים אחרים **	סה"כ
החברה	12,459	4,391	16,850	12,030	4,034	16,064
חברות אחרות	140	-	140	140	-	140
סה"כ	**12,599**	**4,391**	**16,990**	**12,170**	**4,034**	**16,204**

* כולל ביקורת SOX404.

**שכר בגין שירותים אחרים מתייחס בעיקר לייעוץ אקטוארי, שירותי מיסוי, סקר סיכונים וייעוץ בנושא ענ"א.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת, נקבע על ידי הנהלת החברה באישור הדירקטוריון וזאת לאחר משא ומתן בהתבסס, בין היתר, על תעריף מקובל עבור ביקורת בתאגידים שפעילותם מחייבת מומחיות והבנה מעמיקים בסביבה החשבונאית והעסקית הרלבנטיים.

9.4 בקרות ונהלים לגבי הגילוי ובקרה פנימית על הדיווח הכספי

בהתאם להוראות הממונה, החברה מיישמת את הוראות סעיפים 302 ו-404 ל"חוק Sarbanes-Oxley" שנחקק בארצות-הברית. בנובמבר 2010, פרסם הממונה חוזר (מס' 7-9-2010), שעניינו "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים", אשר הסדיר את נוסח ההצהרות ומתכונת הגילוי וכן קבע את נוסח חוות דעת רואה החשבון המבקר ודוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי.

הוראות סעיף 302, קובעות כי המנכ"ל וסמנכ"ל הכספים, יחתמו כל אחד בנפרד על הצהרה בנושא בקרות והנהלים לגבי הגילוי. לצורך קיום ההליך הנדרש על פי ההנחיות האמורות,

ביצעה החברה, בין היתר, בחינה של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי וקיום דיונים בהשתתפות הגורמים השותפים להכנת הדוחות הכספיים.

הוראות סעיף 404 מיושמות בהתאם לחוזר הממונה (מס' 2009-9-10) שעניינו "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי". על פי החוזר, על גופים מוסדיים כהגדרתם בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, לרבות קופות גמל וקרנות פנסיה, לכלול בדוח השנתי הצהרה בדבר אחריות ההנהלה להקמה ולתחזוקה של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על הדיווח הכספי וכן הערכה לתום שנת הכספים לגבי יעילות המערך ונהלי הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על הדיווח הכספי. בנוסף, על רואה החשבון המבקר של הגוף המוסדי להמציא חוות דעת לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

במסגרת יישום הוראות סעיף 404, אימצה החברה את מודול הבקרה הפנימית של ה- COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית. הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית כאמור, כללה את רכיבי הבקרה הבאים: בקרות ברמת הארגון (Entity Level Controls); בקרות על תהליך עריכת הדוחות וסגירתם; בקרות כלליות על מערכות המידע (ITGC) ובקרות על תהליכים הרלוונטיים לדיווח הכספי. במסגרת זאת, ביצעה החברה, בין היתר, את תהלכי העבודה הבאים: זיהוי החשבונות, התהליכים העסקיים ומערכות המידע המהותיים לדיווח הכספי (Scoping), תיעוד התהליכים והערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, קביעת הבקרות שמטרתן למנוע או לצמצם את אותם סיכונים וניתוח פערי בקרה וקביעת תכניות עבודה לסגירתם. החברה מיסדה תהליכי עבודה לניטור שוטף של הבקרות שנקבעו כאמור בכדי לוודא המשך אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי.

בהתאם לאמור, לא נתגלו "חולשות מהותיות" כהגדרתן בחוזר. יחד עם זאת, החברה פעלה וממשיכה לפעול במסגרת תכנית עבודה רב שנתית, לתיקון וצמצום מספר ליקויים משמעותיים בחברה, הנוגעים בעיקר לתחום בקרות המחשב הכלליות ולחלק מתהליכי העבודה והמיכון בתחום אקטואריה, תוך המשך הטמעת בקרות מפצות רלבנטיות, הסדרת תהליכי עבודה ושיפור הבקרות הממוכנות. ליקויים אלו כאמור דווחו כנדרש לוועדת המאזן ולדירקטוריון החברה.

בקרות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת החברה, בשיתוף עם המנכ"ל ומנהל אגף הכספים, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה, את אפקטיביות הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל ומנהל אגף הכספים הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של החברה הינן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהחברה נדרשת לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח של הממונה ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

בקרה פנימית על דיווח כספי

בתקופת הדוח, המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2016, לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה על דיווח כספי, אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של אותם גופים על דיווח כספי.

9.5 היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II

לפרטים בדבר היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II

ראה באור 15 לדוחות הכספיים.

ארי קלמן **יו"ר דירקטוריון**	**מוטי רוזן** **מנהל כללי**

תל אביב, 27 במרס, 2017

מנורה מבטחים

פרק ב':

דוח הדירקטוריון

תוכן עניינים

1. תיאור המבטח והסביבה העסקית 1
1.1 כללי 1
1.2 תחומי פעילותה של החברה 1
2. שינויים עיקריים אודות עסקי התאגיד בתקופת הדוח 1
2.1 גיוס הון משני בחברה 1
2.2 דירוג 2
2.3 מערכת מחשב ביטוח כללי 2
2.4 מדיניות תגמול 2
2.5 גמול בכירים 2
2.6 סיווג דירקטורים כבעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית 2
2.7 הלוואה לחברה קשורה 3
2.8 אסיפות כלליות 3
2.9 דירקטוריון ונושאי משרה בכירה 3
2.10 זכיה במכרז - פורשי רשות השידור 3
2.11 ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי 3
2.12 ביטוח דירקטורים ונושאי משרה 3
2.13 התארגנות עובדי החברה 3
2.14 הליכים משפטיים 3
2.15 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד 3
3. המצב הכספי 6
3.1 נתונים עיקריים מתוך המאזנים המאוחדים 6
4. תוצאות הפעילות 7
4.1 נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים 7
4.2 הרכב הכנסות בתקופת הדוח 8
5. תוצאות הפעילות 10
5.1 רווח (הפסד) כולל מתחומי פעילות 10
5.2 השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח 10
5.3 מידע כספי לפי תחומי פעילות 12
6. תזרים מזומנים 20
7. מקורות מימון 20
8. גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה 20
9. תשלומים לנושאי משרה 21
10. יעדים ואסטרטגיה עסקית 21
10.1 אסטרטגיה - כללי 21

10.2 ענף ביטוח חיים 21
10.3 אסטרטגיה בביטוח כללי 22
10.4 אסטרטגיה בתחום ביטוח בריאות 22

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2016

דוח הדירקטוריון שלהלן סוקר את השינויים העיקריים בפעילות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**") לתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016 (להלן: "**תקופת הדוח**"). הדוח נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998.

החברה כפופה להוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן: "**חוק הפיקוח**") ולתקנות וצווים שהוצאו מכוחו, וכן להנחיות הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן: "**הממונה**"). התקנות כוללות הוראות בדבר ניהול עסקים של חברות ביטוח וביניהן תקנות ההון העצמי המינימאלי הנדרש מחברות ביטוח, תקנות ההשקעה, תקנות בדבר החזקת עתודות ביטוח ותביעות תלויות ודרכי חישובן, תקנות בדבר תוכנם, פרטיהם והעקרונות החשבונאיים לעריכתם של הדוחות הכספיים השנתיים והביניים והוראות שהוצאו מכח התקנות הנ"ל.

דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי על כל חלקיו, ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

1. תיאור המבטח והסביבה העסקית

1.1 כללי

החברה הינה חברה פרטית בשליטה מלאה של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "**מנורה מבטחים החזקות**") שהינה חברה ציבורית אשר מניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב. בעלי מניותיה העיקריים של מנורה מבטחים החזקות הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בכ- 61.86% ממניות מנורה מבטחים החזקות. יו"ר דירקטוריון החברה, מר ארי קלמן, המכהן גם כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות מחזיק, באמצעות החברה לנאמנות עובדים, נכון למועד הדוח, בכ- 2.72% ממניות מנורה מבטחים החזקות. יתרת מניות מנורה מבטחים החזקות, מוחזקת בידי הציבור.

1.2 תחומי פעילותה של החברה

נכון למועד הדוח, החברה עוסקת, בכל ענפי הביטוח העיקריים, ובכלל זה ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, ביטוח כללי (הכולל ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח כללי אחר) וביטוח בריאות. בנוסף, מחזיקה החברה בסוכנות הביטוח אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ.

לתיאור תחומי הפעילות של החברה ראה סעיף 1.3 בפרק תיאור עסקי התאגיד.

2. שינויים עיקריים אודות עסקי התאגיד בתקופת הדוח

2.1 גיוס הון משני בחברה

ביום 29 בנובמבר, 2016, התקשרה החברה עם שני גופים מוסדיים, צדדים שלישיים שאינם קשורים לקבוצת מנורה (להלן: "**המלווה**"), בהסכם, לפיו המלווה תעמיד לחברה סך של 100 מיליון ש"ח (להלן: "**הקרן**"), כנגד כתב התחייבות נדחה שתמורתו הוכרה כהון משני מורכב של החברה בהתאם לאישור שהתקבל מאת הממונה.

כתב ההתחייבות הנדחה ייפרע בתשלום אחד ביום 1 ביולי 2034, כאשר לחברה זכות לפדיון מוקדם באופן שהמועד הראשון לפדיון מוקדם יהיה ביום 1 ביולי 2031. היתרה הבלתי מסולקת של הקרן תישא ריבית שנתית קבועה בשיעור של כ-2.78%. ככל שהחברה לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למלווה בשיעור של 0.95%. הקרן והריבית תהיינה צמודות לעליית המדד. כמו כן, תתכן דחיית תשלום הקרן ו/או הריבית בהתקיים נסיבות משהות.

2.2 דירוג

בחודש נובמבר 2016, הודיעה מידרוג בע"מ (להלן: "**מידרוג**"), על דירוג כתב ההתחייבות הנדחה של החברה, כמפורט בסעיף 2.1 לעיל, בדירוג A1 באופק יציב. כמו כן, באותו מועד הודיעה מידרוג על הותרת הדירוג של החברה, בדירוג של Aa2 באופק יציב והותרת דירוג אגרות החוב הקיימים של החברה הבת על כנם.

2.3 מערכת מחשב ביטוח כללי

לפרטים בדבר הסכם לרכישת מערכת מחשב לביטוח כללי ראה סעיף 7.8.3 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

2.4 מדיניות תגמול

לפרטים בדבר שינוים במדיניות התגמול בחברה, שעיקרם התאמות להנחיות הממונה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

2.5 גמול בכירים

מדיניות התגמול העדכנית של החברה מתחשבת, בין היתר, במגבלות קוגנטיות הקבועות בחוק התגמול, כפי שיהיה מעת לעת. יצוין, כי יו"ר דירקטוריון החברה, המכהן גם כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות, יהא זכאי לתנאי הכהונה שנקבעו בהסכם העסקתו מיום 27 באוגוסט 2003, בכפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול, וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהתאם, נשלחה הודעה ליו"ר דירקטוריון החברה, כמו גם למנהלים נוספים בחברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימם שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם להם, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף ("המועד הקובע"), לא יעלה על התקרה האמורה. בנוסף, ולאור תחולת חוזר גופים מוסדיים 2014-9-2, "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים", לפיו החל מחודש ינואר 2017, לא יוכל מבטח להתקשר עם חברת ניהול בבעלות נושא משרה בו, אלא בהסכם העסקה ישיר, אישרו, בחודש נובמבר 2016, ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה הסכם התקשרות ישיר עם מנכ"ל החברה (להלן: "**הסכם ההעסקה החדש**"). הסכם ההעסקה החדש הינו התקשרות עם המנכ"ל המכהן בתוקף מהמועד הקובע, כאשר תנאי הסכם ההעסקה החדש דומים בעיקרם לתנאי הסכם הניהול שהיה בתוקף עובר להתקשרות בהסכם ההעסקה החדש, תוך החלת המגבלות הקבועות בחוק התגמול, ובהתאם למדיניות התגמול של החברה, ולאחר ביצוע "גמר חשבון" על-פי הסכם הניהול, עד למועד הקובע. יצוין, כי החברה ביצעה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה שלה עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

בחודש יולי 2016, אושרו למנכ"ל ולמספר נושאי משרה בחברה הפרשים למענק בגין שנת 2015, זאת בהתאם למדיניות התגמול ובהתבסס על פרמטרים השוואתיים לתוצאות קבוצות הביטוח הגדולות האחרות, תוצאות אשר פורסמו, במסגרת הדוחות הכספיים של אותן חברות, לרבעון הראשון של שנת 2016. לא חלו שינויים מהותיים בין הסכומים שנכללו כאומדן בדוח התקופתי לבין הסכומים הסופיים כאמור.

2.6 סיווג דירקטורים כבעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית

ביום 6 ביולי 2016, החליט דירקטוריון החברה, למען הסדר הטוב, לקבוע כי ה"ה מילוא שלמה, ערן גריפל, אורלי ירקוני, חזי (יחזקאל) צאיג, יוכבד (יוכי) דביר, וארי קלמן, הינם דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית בהתאם להוראות סעיף 41ג לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, לתקנות החברות (תנאים ומבחנים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), תשס"ו-2005.

2.7 הלוואה לחברה קשורה

לפרטים בדבר העמדת הלוואה לחברה קשורה ראה באור 7 לדוחות הכספיים.

2.8 אסיפות כלליות

לפרטים בדבר אסיפה כללית שנתית לרבות אסיפות כלליות מיוחדות שהתקיימו בחברה, ראה סעיף 17 בדוח פרטים נוספים.

2.9 דירקטוריון ונושאי משרה בכירה

בחודש אוקטובר 2016, סיים ה"ה דורון צור את כהונתו כחבר ועדת השקעות. בחודש נובמבר 2016, אישר דירקטוריון החברה את מינויו של ה"ה דן טהורי.

בחודש יולי 2016, סיימה ה"ה אלה רובינק את כהונתה כדירקטורית בלתי תלויה.

בחודש יוני 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה את חידוש מינויו של ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, כדירקטור חיצוני (דח"צ) בחברה, לתקופת כהונה שניה של שלוש שנים, שתחילתה במועד אישור מינויו על ידי האסיפה. יצוין, כי דירקטוריון החברה סיווג את ה"ה צאיג, כדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.

בחודש יוני 2016, סיים ה"ה ד"ר אברהם לוונגליק את כהונתו כאקטואר ראשי בחברה, ובמקומו מונה ה"ה דן בר און.

בחודש אפריל 2016, סיים ה"ה אמיר גבע את כהונתו כחבר ועדת השקעות. בחודש מאי 2016, מונה במקומו ה"ה רמי ששון.

בחודש אפריל 2016, מונתה ה"ה קטי רזניק כאקטוארית ממונה בתחום הבריאות.

2.10 זכיה במכרז - פורשי רשות השידור

לפרטים בדבר זכיית החברה במכרז לרכישת פוליסות ושירותים לתכנית פרישה של רשות השידור, ראה סעיף 7.16 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

2.11 ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בחודש יוני 2014, מונתה ועדה בין משרדית בראשות השופט בדימוס ד"ר אליהו וינוגרד, לבחינת תיקון טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות הביטוח הלאומי (היוון) התשל"ח- 1978. בחודש מרס 2016, פורסמו המלצות הועדה. לפרטים נוספים ראה, סעיף 7.1.4.1 לדוח תיאור עסקי התאגיד, סעיף 5.2א להלן, וכן באור 36 לדוחות הכספיים.

2.12 ביטוח דירקטורים ונושאי משרה

לפרטים בדבר התקשרות בפוליסת דירקטורים ונושאי משרה מחודש אוגוסט 2016, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

2.13 התארגנות עובדי החברה

לפרטים בדבר התארגנות עובדי החברה ראה סעיף 7.6.9 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

2.14 הליכים משפטיים

לעניין התפתחויות בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות ולאישור תובענות שהוגשו כנגד החברה ו/או החברות המאוחדות שלה, כייצוגיות ותביעות תלויות נוספות, ראה באור 38 לדוחות הכספיים.

2.15 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

2.15.1 שוק ההון - התפתחויות בסביבה המאקרו כלכלית

פעילות החברה, שעיקרה בתחום הפיננסי, מושפעת מרמת הפעילות הכלכלית במשק בכלל ובשוק ההון בפרט, וכן מהשפעות מאקרו כלכליות עולמיות כמפורט להלן.

2.15.2 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

האינדיקטורים לפעילות הריאלית שנוספו במהלך החודשים האחרונים מעידים כי המשק מוסיף לצמוח בקצב נאה, כאשר בשנת 2016 צמח המשק הישראלי בשיעור של כ- 4% (בחישוב שנתי, במחירים קבועים ולאחר השפעות עונתיות), תוך שהצמיחה נסמכת על גידול ברוב מרכיבי התוצר כשאינדיקטורים ראשונים של הרבעון הרביעי של שנת 2016, הצביעו על מגמת האצה בצמיחה.

בשוק העבודה נמשכת תמונה חיובית מאוד של גידול בתעסוקה ובשכר כאשר האבטלה במשק הישראלי עמדה על שיעור מנוכה עונתיות, של כ- 4.3% בסוף חודש דצמבר 2016. תקבולי מס הבריאות שמהווים אומדן לגידול השכר במשק, היו גבוהים נומינלית באוקטובר-דצמבר 2016, בכ- 5.1% לעומת החודשים המקבילים אשתקד.

במהלך שנת 2016, נרשמה אינפלציה שלילית במשק הישראלי בשיעור של 0.2% כאשר מדד המחירים לצרכן, ללא דיור, ירד בשיעור של כ- 0.7%. האינפלציה הושפעה גם מהאינפלציה הנמוכה בחו"ל, מהירידה במחירי הסחורות העולמיים (לרבות הירידה החדה במחירי האנרגיה), ומהייסוף האפקטיבי בשקל.

קצב העלייה במחירי הדירות ממשיך להיות גבוה. ב- 12 החודשים שהסתיימו בחודש דצמבר 2016, עלו מחירי הדירות בכ- 5.9%, זאת על רקע הריבית הנמוכה במשק הישראלי אשר ממשיכה לתמוך בביקושים בענף זה, הן לרוכשי דירות למגורים והן לרוכשי דירות להשקעה. במקביל, נמשכה העלייה במלאי הדירות הלא מכורות כאשר חלה עלייה ניכרת במהלך התקופה בריבית המשכנתאות. יחד עם זאת, במהלך החודשים האחרונים של שנת 2016 חלה ירידה קלה במדד מחירי הדיור, אשר יתכן ויש בה להצביע על שינוי מגמה. כאמור, הרבעון הרביעי של שנת 2016 מצביע על התקררות מסוימת של הפעילות בשוק הנדל"ן כאשר סך הדירות שנרכשו שיקף ירידה בשיעור של כ- 17% בהשוואה לרבעון השלישי לרמה הנמוכה ביותר בשנתיים האחרונות. ההתקררות בשוק הנדל"ן למגורים מגיעה לאחר כעשור שבו ענף הנדל"ן נהנה מצמיחה גדולה הן בהיקפי הבניה והן במחירי המכירה של הדירות.

ציפיות האינפלציה לשנה הקרובה נותרו נמוכות מהגבול התחתון של יעד האינפלציה של בנק ישראל. רמת הריבית הנומינלית, אשר נקבעת על ידי בנק ישראל, ממשיכה להיות ברמת שפל היסטורי של 0.1%, כאשר הצפי הוא שבנק ישראל לא יעלה את הריבית במהלך השנה הקרובה. בשילוב עם פעילות בנק ישראל בשוק המט"ח, הרי שהמדיניות המוניטרית ממשיכה להיות מרחיבה מאוד.

המשק העולמי ממשיך לצמוח בקצב מתון, תוך שיפור קל בסביבת הצמיחה, בעיקר במגזר הייצור, ובמקביל גדלה אי-הוודאות הפוליטית. בנוסף, הבנקים המרכזיים ממשיכים להנהיג מדיניות מוניטרית מרחיבה מאוד. בבחירות לנשיאות בארצות-הברית, שנערכו בתחילת חודש נובמבר 2016, זכה דונלד טראמפ כשהמפלגה הרפובליקנית זכתה במקביל לרוב בשני בתי הקונגרס, וזאת בניגוד לסקרים מוקדמים שפורסמו טרם הבחירות. על-פי הצהרותיו של טראמפ במהלך הבחירות צפוי שינוי מהותי במדיניות הכלכלית, ובכלל זה, מהלכים להפחתת מסים, להגנה על ייצור מקומי ולהקטנת ההגירה. בשלב זה, לא ניתן לאמוד את השפעת תוצאות הבחירות על הכלכלה האמריקאית וכפועל יוצא על הכלכלה העולמית, אף כי מיד לאחר היוודע תוצאות הבחירות, שווקי האג"ח במרבית מדינות העולם ירדו תוך עלייה בתשואות.

בארה"ב מתרבים הסימנים ששוק העבודה מתקרב לתעסוקה מלאה: תוספת המשרות התמתנה בחודשים האחרונים ושיעור האבטלה מתייצב ברמה נמוכה של כ- 4.7% כאשר במקביל קצב הגידול השנתי של השכר הממוצע עלה ל-2.9%. הצריכה הפרטית ממשיכה להוביל את הכלכלה, אך גם בייצור התעשייתי מסתמנת התאוששות ושוק הנדל"ן מוסיף להשתפר. האינפלציה מתקרבת לסביבת היעד, בשל התפוגגות השפעתה של הירידה שחלה אשתקד במחירי האנרגיה. עם זאת, תוואי העלייה הצפויה בריבית התמתן מעט, ועל פי הערכת השווקים נראה כי צפויות שתי העלאות ריבית ב- 2017.

גם באירופה מסתמן מומנטום חיובי, בעיקר בגרמניה, בה צמח המשק ב- 2016 בשיעור של 1.9%. האבטלה בגוש האירו נותרה ברמה של 9.8%, השיעור הנמוך ביותר ב- 7 השנים האחרונות. אי-הוודאות הפוליטית נותרה גבוהה, לאור מערכות הבחירות שצפויות להתקיים השנה בכמה מדינות, והאתגרים למערכת הבנקאות משמעותיים. נראה כי הצמיחה בבריטניה ב- 2016 לא הושפעה מהחלטת משאל העם בנושא הברקזיט לפרישה מהאיחוד האירופי, אף כי במהלך השנה חל פיחות משמעותי בלירה

שטרלינג, אך לפי ההערכות כלכלת בריטניה תאט בשנים הקרובות. ביפן נרשמו נתונים חיוביים והפעילות משתפרת, אך אין עדיין סימנים להתאוששות האינפלציה. בסין נמשכת האטה בצמיחה עקב השינוי המבני, אך הגידול המואץ באשראי וביציאת ההון מהווים מקור לדאגה. השווקים המתעוררים האחרים נהנו במהלך השנה מעליית מחירי הסחורות, אך חלקם חשופים להשפעת הפיחות על החוב החיצוני ולהתגברות הכוחות הקוראים למגבלות על הסחר העולמי.

2.15.3 שוקי האג"ח והמניות

שוקי ההון בישראל ובעולם התאפיינו במהלך שנת 2016 בתנודתיות גבוהה. השילוב של צניחה במחירי הנפט לצד דיווחים על האטה כלכלית בסין, היוו מקור לתנודתיות שחוו השווקים ברבעון הראשון בעוד שלקראת סוף הרבעון השני תוצאות משאל העם בבריטניה בדבר הברקזיט התקבלו בהפתעה בשווקים הפיננסיים והובילו לתנודתיות גבוהה כאשר בעקבותם נחלשה הליש"ט באופן משמעותי לעומת הדולר, במקביל לירידות חדות במחירי המניות (ובעיקר מניות הבנקים באירופה). מאידך, המחצית השניה של 2016, היתה חזקה למדי ברוב בורסות העולם, הודות לנתוני מאקרו חיוביים שהקטינו את העצבנות בשווקים כאשר הזינוק המרשים ביותר נרשם דווקא במדינות השווקים המתעוררים.

במקביל, חלה תנודתיות גבוהה בתשואות של האג"ח הממשלתיות ברחבי העולם, הנחשבות ל"בטוחות", וחלקן ירדו לשפל היסטורי ואף לריביות שליליות במהלך שנת 2016, אולם עם בחירתו של דונלד טראמפ לנשיא ארה"ב, השתנתה מגמה זו, ומחירי האג"ח הממשלתיות החלו לרדת בשיעורים חדים.

בסיכום שנת 2016, ירד מדד ת"א 25 בשיעור של כ- 3.8%, לעומת עליה בשיעור של כ- 17.3% במדד ת"א 75, ולעומת עליה בשיעור של כ- 24.5% במדד מניות היתר 50.

גם בבורסות העולם היתה שונות גבוהה ביחס לתשואות שוקי המניות. כך, למשל, מדדי המניות האמריקאיים העיקריים (הדאו ג'ונס, הנאסד"ק וה- S&P 500 עלו בשיעור של 7-13% ומדד הפוטסי האנגלי עלה בכ- 14.4%, בעוד שמדד הדאקס הגרמני עלה בכ- 6.9% ומדד הקאק הצרפתי עלה בכ- 4.9%. גם השווקים המתעוררים הציגו שונות גבוהה, כאשר שוק המניות הסיני בלט לשלילה וירד בשיעור של כ- 6%, בעוד שמדד המניות הברזילאי עלה בשיעור של כ- 39% ומדד המניות הרוסי עלה בשיעור של כ- 55%.

מדד האג"ח הממשלתי השקלי עלה בשיעור של כ- 1.1% בעוד שמדד האג"ח הממשלתי הצמוד עלה בשיעור של כ- 0.7%. מדד התל בונד 20 עלה בשיעור של כ- 2.9% בעוד שמדד התל בונד 40 עלה בשיעור של כ- 1.7%.

במהלך שנת 2016, יוסף שערו היציג של השקל מול הדולר בכ- 1.5%, על אף רכישות אגרסיביות של מט"ח מצד בנק ישראל, כאשר מול האירו יוסף השקל בכ- 4.8%. במקביל יתרות המט"ח של בנק ישראל חצו את רף ה- 100 מיליארד דולר לראשונה במהלך חודש ינואר 2017.

2.15.4 התפתחויות לאחר תאריך המאזן

על רקע פרסום נתוני הצמיחה המרשימים של המשק הישראלי ברבעון הרביעי של שנת 2016, ועודף בחשבון השוטף והשקעות ריאליות נטו כמו גם כניסת הון נטו חיובי למשק בהיקף גדול, בפרט השקעות בענפי הטכנולוגיה העלית (לרבות מכירת חברות הזנק), נמשך היסוף החד בשערו של השקל לעומת מטבעות החוץ העיקריים במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017, כאשר עד בסמוך למועד פרסום הדוח יוסף שערו היציג של השקל לעומת הדולר בכ- 5.6% ולעומת האירו בכ- 3.3%, וזאת למרות רכישות אגרסיביות של מט"ח מצד בנק ישראל.

3. המצב הכספי

3.1 נתונים עיקריים מתוך המאזנים המאוחדים

3.1.1 נתונים מתוך המאזנים המאוחדים של החברה

באלפי ש"ח	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2015
סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	23,229,398	21,670,828
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	10,124,872	9,821,902
נכסים אחרים	5,505,442	4,931,727
סך כל הנכסים	**38,859,712**	**36,424,457**
הון	1,570,265	1,475,972
התחייבויות:		
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	11,510,509	10,559,500
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה*)	22,867,527	21,361,189
התחייבויות פיננסיות	1,375,980	1,345,871
התחייבויות אחרות	1,535,431	1,681,925
סך כל ההון וההתחייבויות	**38,859,712**	**36,424,457**

*) חלק מההתחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה מוצגות בסעיפי זכאים ויתרות זכות והתחייבויות פיננסיות.

סך הנכסים של החברה נכון ליום 31 בדצמבר, 2016 עומד על סך של כ- 38,860 מיליוני ש"ח לעומת סך של 36,424 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר, 2015. הגידול בסך הנכסים בשנת הדוח נבע בעיקר מדמי ביטוח שנתקבלו ומתוספת התשואה על הנכסים הפיננסיים כתוצאה מעליות השערים בשוקי ההון.

סך ההתחייבויות של החברה נכון ליום 31 בדצמבר, 2016 הסתכם בכ- 37,289 מיליוני ש"ח לעומת סך של 34,948 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר, 2015. הגידול בסך ההתחייבויות בתקופת הדוח נובע בעיקר מדמי ביטוח שנתקבלו בגין חסכון ארוך טווח ומתוספת תשואה בגין התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

3.1.2 שינויים בהון העצמי

ההון העצמי המיוחס לבעלי המניות של החברה נכון ליום 31 בדצמבר 2016, מסתכם בכ- 1,570 מיליוני ש"ח לעומת סך של 1,476 מיליוני ש"ח, נכון ליום 31 בדצמבר 2015. הגידול בהון נובע בעיקר מרווח כולל בתקופת הדוח בסך של כ- 94 מיליוני ש"ח.

בהתאם **לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998** (להלן: "**תקנות ההון**") החלות על החברה, קיים נכון לתאריך הדוח, עודף הון בסך של כ- 419 מיליוני ש"ח. בחודש נובמבר 2016, התקשרה החברה עם שני גופים מוסדיים, צדדים שלישיים שאינם קשורים לקבוצת מנורה (להלן: "**המלווה**"), בהסכם, לפיו המלווה תעמיד לחברה סך של 100 מיליון ש"ח (להלן: "**הקרן**"), כנגד כתב התחייבות נדחה שתמורתו הוכרה כהון משני מורכב של החברה בהתאם לאישור שהתקבל מאת הממונה (לפרטים נוספים ראה סעיף 2.1 לעיל).

בחודש אוגוסט 2016, הוגש לממונה על פי הנחיותיו, תרגיל לחישוב דרישות ההון (IQIS5) על פי הדירקטיבה האירופאית Solvency 2 בחברה. בהתאם לתוצאות התרגיל, ומבלי להתחשב בהקלות לעניין החישוב בהתאם להוראות המעבר בדירקטיבה, לחברה קיימים עודפי הון בסך של 657 מיליוני ש"ח, המהווים יחס כושר פירעון בשיעור של 120%. בחודש פברואר 2017 הועברו לועדת הכספים של הכנסת הוראות ליישום משטר כושר פרעון מבוסס על ה- Solvency (להלן – "ההוראות המעודכנות"), ההוראות המעודכנות ניתנו הקלות ביחס לתרגיל IQIS5. בהתחשב בהקלות אלו, גדל יחס כושר הפרעון של החברה לכ- 131%. יצוין, כי לגיוס ההון הנזכר לעיל השפעה חיובית נוספת על עודפי ההון האמורים. לפרטים בדבר יישום משטר כושר פירעון בחברת ביטוח ראה ביאור 14 בדוחות הכספיים.

4. תוצאות הפעילות

4.1 נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות שהורווחו ברוטו	5,869,872	15.6%	5,078,599	6.6%	4,762,482
פרמיות שהורווחו בשייר	5,135,716	17.7%	4,363,125	9.1%	3,999,946
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,158,794	27.0%	912,544	(41.6%)	1,562,772
הכנסות מדמי ניהול	234,849	7.0%	219,571	(10.5%)	245,278
הכנסות מעמלות	128,845	9.1%	118,122	(16.7%)	141,815
הכנסות אחרות	1,414	(82.2%)	7,945	1555.2%	480
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	5,290,300	26.5%	4,182,169	(7.2%)	4,507,505
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	1,004,492	6.1%	946,725	3.0%	918,762
הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות	371,641	(6.1%)	395,929	1.8%	388,796
הוצאות מימון	61,342	15.9%	52,946	(13.2%)	60,987
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	(879)		13,499	(61.3%)	34,870
רווח (הפסד) לפני מיסים על הכנסה	(69,036)		57,037	(47.7%)	109,111
מיסים על הכנסה (הטבת מס)	(28,313)		11,049	(71.3%)	38,476
רווח נקי (הפסד)	**(40,723)**		**45,988**	**(34.9%)**	**70,635**
רווח (הפסד) כולל	**95,288**		**(13,447)**		**114,521**

4.2 הרכב הכנסות בתקופת הדוח

4.2.1 פרמיות ביטוח שהורווחו, ברוטו

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
רכב רכוש	1,036,402	16.1%	892,649	8.5%	822,642
רכב חובה	488,322	3.4%	472,273	(1.8%)	480,717
ענפי רכוש ואחרים	525,450	(0.4%)	527,772	(0.1%)	528,549
ענפי חבויות אחרים	309,354	2.4%	302,051	4.1%	290,204
סך תחום ביטוח כללי	2,359,528	7.5%	2,194,745	3.4%	2,122,112
פרמיות שוטפות בגין חוזי ביטוח חיים	1,981,078	4.7%	1,892,415	1.6%	1,862,846
פרמיות חד-פעמיות בגין חוזי ביטוח חיים	902,476	111.9%	425,828	90.5%	223,476
סך פרמיות בגין חוזי ביטוח חיים	2,883,554	24.4%	2,318,243	11.1%	2,086,322
פרמיות בגין חוזי השקעה *)	1,115,580	(38.7%)	1,818,997	11.6%	1,629,957
סך פרמיות בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	3,999,134	(3.3%)	4,137,240	11.3%	3,716,279
תחום בריאות	626,790	10.8%	565,611	2.1%	554,048
סה"כ פרמיות שהורווחו ברוטו	**6,985,452**	1.3%	**6,897,596**	7.9%	**6,392,439**
סה"כ פרמיות בדוח רווח או הפסד *)	**5,869,872**	15.6%	**5,078,599**	6.6%	**4,762,482**

*)פרמיות בגין חוזי השקעה נזקפות ישירות להתחייבויות הביטוחיות ואינן נרשמות כפרמיות בדוחות הכספיים.

להלן התפלגות הפרמיות בדוח רווח או הפסד לפי תחומי הפעילות:

	% מסך הפרמיה		
	1-12/2016	1-12/2015	1-12/2014
תחום ביטוח כללי	40.2%	43.2%	44.6%
תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	49.1%	45.6%	43.8%
תחום בריאות	10.7%	11.1%	11.6%
סך הכל	100.0%	100.0%	100.0%

4.2.2 ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

(מיליוני ש"ח)	פרמיות שוטפות	פרמיות חד-פעמיות	סה"כ
1-12/2016			
סה"כ פרמיות ברוטו	1,981	903	2,884
שיעור מסך דמי ביטוח חיים	69%	31%	100%

	פרמיות שוטפות	פרמיות חד-פעמיות	סה"כ
1-12/2015			
סה"כ פרמיות ברוטו	1,892	426	2,318
שיעור מסך דמי ביטוח חיים	82%	18%	100%

	פרמיות שוטפות	פרמיות חד-פעמיות	סה"כ
1-12/2014			
סה"כ פרמיות ברוטו	1,863	223	2,086
שיעור מסך דמי ביטוח חיים	89%	11%	100%

4.2.3 ביטוח כללי

(מיליוני ש"ח)	רכב רכוש	רכב חובה	רכוש	חבויות	סה"כ
1-12/2016					
סה"כ פרמיות ברוטו	1,071	494	518	303	2,386
שיעור מסך דמי ביטוח כללי	45%	21%	22%	13%	100%

	רכב רכוש	רכב חובה	רכוש	חבויות	סה"כ
1-12/2015					
סה"כ פרמיות ברוטו	946	472	529	318	2,265
שיעור מסך דמי ביטוח כללי	42%	21%	23%	14%	100%

	רכב רכוש	רכב חובה	רכוש	חבויות	סה"כ
1-12/2014					
סה"כ פרמיות ברוטו	850	482	548	315	2,195
שיעור מסך דמי ביטוח כללי	39%	22%	25%	14%	100%

4.2.4 ביטוח בריאות

(מיליוני ש"ח)	פרמיות ברוטו	פרמיות בשייר
1-12/2016		
סה"כ פרמיות ברוטו	627	505
1-12/2015		
סה"כ פרמיות ברוטו	566	449
1-12/2014		
סה"כ פרמיות ברוטו	554	441

להסברים בדבר השינוי בפרמיות בתחומי הפעילות ראה סעיף 5.3 להלן.

5. תוצאות הפעילות

5.1 רווח (הפסד) כולל מתחומי פעילות

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
רווח (הפסד) כולל מתחומי הפעילות לפני מס:					
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	91,771		(47,947)		87,044
ביטוח בריאות	13,909	(29.9%)	19,848	55.4%	12,775
ביטוח כללי	(157,119)	19515.4%	(801)		75,792
סך רווח (הפסד) כולל לפני מס מתחומי פעילות ברי דיווח	(51,439)	78.0%	(28,900)		175,611
רווח (הפסד) כולל לפני מס מאחרים (שלא נכללו בתחומים)*)	157,331		(11,398)		3,953
סה"כ רווח (הפסד) כולל לפני מס	105,892		(40,298)		179,564
מיסים על הכנסה (הטבת מס)	10,604		(26,851)		65,043
רווח (הפסד) כולל	**95,288**		**(13,447)**		**114,521**
מיוחס ל:					
בעלי מניות בחברה	93,887		(14,478)		113,763
זכויות שאינן מקנות שליטה	1,401	35.9%	1,031	36.0%	758
רווח (הפסד) כולל	**95,288**		**(13,447)**		**114,521**

*) כולל בעיקר תוצאות פעילות שאיננה מוגדרת כתחום פעילות והכנסות מהשקעות שאינן משויכות לתחום פעילות מוגדר הוצאות מימון.

5.2 השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח

הרווח הכולל, המורכב מהרווח הנקי בתוספת השינוי נטו בקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה ושינויים אחרים המשפיעים על ההון העצמי, הסתכם בשנת 2016, בכ- 95 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל שהסתכם בכ- 13 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ולעומת רווח כולל שהסתכם בכ- 115 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

השינויים העיקריים שחלו בתקופת הדוח:

א. **ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי**: בחודש יוני 2016, עודכנו תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) וינוגרד. במסגרת התיקון עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון. מאחר ולביטוח הלאומי קיימת זכות להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם בהתאם לחוק הביטוח הלאומי, החברה מעריכה כי התשלומים שיהיה עליה לשלם במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המוסד לביטוח לאומי יגדלו, ויכול שהדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה עליה לשלם לנפגעים בתביעות אחרות. בחודש ספטמבר 2016, תוקנו התקנות תוך דחיית תחילתן בשנה. לפרטים נוספים ראה באור 36 בדוחות הכספיים.

במהלך שנת 2016 הפרישה החברה בגין וינוגרד, להתחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי, בענפי ביטוח רכב חובה וענפי חבויות אחרים סך של כ- 164 מיליוני ש"ח לפני מס (כ- 105 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי).

ב. **שערוך נדל"ן לשימוש עצמי ונדל"ן להשקעה**: בתקופת הדוח אימצה החברה מדיניות חשבונאית בנושא מדידת נדל"ן לשימוש עצמי, אשר לפיה כל נכסי הנדל"ן לשימוש עצמי יוצגו על בסיס שווי הוגן. עובר להחלטה זו, הוצגו נכסי הנדל"ן לשימוש עצמי על בסיס עלות. כתוצאה משינוי המדיניות כאמור, גדל הרווח הכולל לפני מס בסך של כ- 126 מיליוני ש"ח (כ- 95 מיליוני ש"ח לאחר מס). כמו כן, כתוצאה מעליית ערך נדל"ן המוצג לפי שווי הוגן רשמה רווח לפני מס בסך של כ- 28 מיליוני ש"ח (כ- 21 מיליוני ש"ח לאחר מס).

ג. **ריבית חסרת סיכון ופרמיית אי נזילות:** החברה מחשבת את עתודות ביטוח חיים לתשלום קצבה, את נאותות העתודה בביטוח חיים ובריאות ואת ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי, בהתבסס על ריבית חסרת סיכון בתוספת פרמיית אי נזילות. כתוצאה מירידה בריבית חסרת סיכון בשנת הדוח החברה הגדילה את ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 70 מיליוני ש"ח (כ- 45 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי), המורכבים מסך של כ- 51 מיליוני ש"ח בביטוח חיים, סך של כ- 3 מיליוני ש"ח בביטוח בריאות וסך של כ- 16 מיליוני ש"ח בביטוח כללי. בשנה קודמת החברה הגדילה את העתודות לתשלום קצבה בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח.

ד. **שינוי בהכנסות מהשקעות והכנסות מדמי ניהול:** בתקופת הדוח חלה עלייה במרווח הפיננסי ביחס לשנה הקודמת, אשר באה לידי ביטוי בעלייה ברווח בסך של כ- 62 מיליוני ש"ח לפני מס (כ- 40 מיליוני ש"ח לאחר מס לפי שיעור המס הסטטוטורי). בשנת הדוח חלה עלייה בהכנסות מדמי ניהול לעומת השנה הקודמת בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח. העלייה בדמי הניהול נובעת בעיקר כתוצאה מהעלייה בהיקף הנכסים המנוהלים בביטוח חיים.

ה. **עדכון התחייבויות ביטוחיות בביטוח חיים:** בשנת הדוח החברה עדכנה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים באופן שהגדיל את הרווח בשנת 2016, ביחס לשנת 2015, בסך של כ- 170 מיליוני ש"ח. עדכון ההתחייבויות הביטוחיות כאמור, נובע בעיקרו מקיטון בהפרשה בגין אובדן כושר עבודה ביחס לשנה קודמת בסך של כ- 78 מיליוני ש"ח, מהפרשה לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות שבוצעה בשנה קודמת בסך של 29 מיליוני ש"ח, וכן מקיטון בהפרשה להתחייבויות לקצבה בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.3.1 להלן.

הרווח הכולל מעסקי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 92 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל לפני מס בשנת 2015 שהסתכם בכ- 48 מיליוני ש"ח ורווח כולל לפני מס בשנת 2014 שהסתכם בכ- 87 מיליוני ש"ח (לפרטים ראה סעיף **5.3.1** להלן).

ההפסד הכולל מעסקי ביטוח כללי לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 157 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל לפני מס שהסתכם בכמיליון ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל לפני מס שהסתכם בכ- 76 מיליוני ש"ח בשנת 2014 (ראה סעיף **5.3.2** להלן).

הרווח הכולל מעסקי ביטוח בריאות, לפני מיסים על ההכנסה, בשנת 2016 הסתכם בכ- 14 מיליוני ש"ח לעומת רווח שהסתכם בכ- 20 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ולעומת רווח בשנת 2014 שהסתכם בכ- 13 מיליוני ש"ח (ראה סעיף **5.3.3** להלן).

הרווח הכולל מפעילות אחרת שאינה מיוחסת למגזרי פעילות, לפני מיסים על ההכנסה, הסתכם בתקופת הדוח בכ- 157 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד כולל מפעילות אחרת שאינה מיוחסת למגזרי פעילות, לפני מיסים על ההכנסה, בסך של כ- 11 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל בסך של כ- 4 מיליוני ש"ח בשנת 2014. השינוי בתוצאות הפעילות האחרת לעומת שנה קודמת, נובע בעיקר מעליה בהכנסות מהשקעות העומדות כנגד ההון ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, בפרט בשל עליית ערך נדל"ן להשקעה בישראל, משערוך נדל"ן לשימוש עצמי, וכן עקב עליה בהוצאות המימון של החברה.

5.3 מידע כספי לפי תחומי פעילות

5.3.1 תוצאות תחום פעילות ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,883,554	24.4%	2,318,243	11.1%	2,086,322
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,012,403	36.7%	740,870	(46.3%)	1,378,471
הכנסות מדמי ניהול	234,849	7.0%	219,571	(10.5%)	245,278
הכנסות מעמלות	23,571	61.7%	14,578	(47.9%)	27,973
תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	3,358,867	28.0%	2,623,149	(13.6%)	3,036,002
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	339,473	4.3%	325,351	2.4%	317,739
הוצאות הנהלה וכלליות	224,957	(2.4%)	230,455	1.2%	227,702
רווח (הפסד) לפני מס	**100,143**		**(4,946)**		**54,281**
רווח (הפסד) כולל לפני מס	**91,771**		**(47,947)**		**87,044**

הפרמיות בביטוח חיים הסתכמו ב- 2,884 מיליוני ש"ח בשנת 2016 בהשוואה ל- 2,318 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ובהשוואה ל- 2,086 מיליוני ש"ח בשנת 2014, בהתאמה. הגידול בפרמיות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 הינו בשיעור של כ- 24%. הפרמיות השוטפות הסתכמו בשנת הדוח בכ- 1,981 מיליוני ש"ח, לעומת פרמיות שוטפות בסך של כ- 1,892 מיליוני ש"ח בשנה קודמת, גידול בשיעור של כ- 5%. בשנת 2016 הפרמיות החד פעמיות הסתכמו בכ- 902 מיליוני ש"ח, לעומת פרמיות חד פעמיות בסך של כ- 426 מיליוני ש"ח בשנה הקודמת. הגידול בפרמיות החד פעמיות נובע מעליה ממכירת פוליסות ללקוחות הגיל השלישי ופוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת.

בנוסף, בשנת 2016 נתקבלו פרמיות שנזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי) בסך 1,116 מיליוני ש"ח לעומת 1,819 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

סכומי הפוליסות שנפדו בשנת 2016 הסתכמו בכ- 588 מיליוני ש"ח בהשוואה לפדיונות בסך של כ- 522 מיליוני ש"ח בשנת 2015. שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בשנת הדוח הינו כ- 2.6% לעומת שיעור של כ- 2.5% אשתקד.

פדיונות בגין פוליסות שהפרמיות בגינן נזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי) הסתכמו בכ- 1,227 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת סך של כ- 753 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

הרווחיות של הענף מושפעת מהשינויים בשוק ההון אשר משפיעים על המרווח הפיננסי בגין הפוליסות מבטיחות התשואה (אשר מגובות בעיקרן על ידי אגרות חוב מיועדות) וכן משפיעים על דמי הניהול המשתנים בגין פוליסות תלויות תשואה שהופקו בין השנים 1991-2003. כמו כן, מאחר והענף מאופיין בעתודות ביטוח גבוהות, לשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריים וכן לשינויי ריבית, השפעה ניכרת על התוצאות של הענף.

הרווח הכולל מעסקי ביטוח חיים, לפני מס, בשנת 2016, הסתכם בסך של כ- 92 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל, לפני מס, בסך של כ- 48 מיליוני ש"ח בשנת 2015 לעומת רווח כולל לפני מס בשנת 2014 בסך של כ- 87 מיליון ש"ח. השינוי ברווח הכולל מפעילות ביטוח חיים בשנת הדוח הסתכם בכ- 140 מיליון ש"ח.

בשנת הדוח עדכנה החברה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים באופן שהגדיל את הרווח בשנת 2016, ביחס לשנת 2015, בסך של כ- 170 מיליוני ש"ח. השינוי בהתחייבויות הביטוחיות כאמור, נובע בעיקרו מעדכונים בחישוב ההפרשות בגין אובדן כושר עבודה, מהפרשה לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות שבוצעה בשנה קודמת, וכן מקיטון בהפרשה להתחייבויות לקצבה, כמפורט להלן: החברה עדכנה השנה את ההנחות לחישוב העתודה בעסקאות בהם ניתנו הנחות בתעריף למעסיקים לתקופה מוגבלת, על דרך של הקטנת העתודה בסך של כ- 27 מיליון ש"ח. בשנה

הקודמת החברה הגדילה את העתודה כתוצאה מעדכון ההנחות בחישוב עתודה זאת בהתבסס, בין היתר, על מחקר בנושא משך השהייה של מבוטחים בענף אובדן כושר עבודה שבוצע בישראל על ידי מבטח משנה ועדכנה את ההנחות לחישוב העתודה בעסקאות בהם ניתנו הנחות בתעריף למעסיקים, בסך (נטו) של כ- 51 מיליוני ש"ח. כמו כן, החברה הגדילה בשנה קודמת את ההנחות בחישוב הפרשות לתביעות תלויות בגין תביעות חד פעמיות. העדכון נבע מהערכת אומדן תביעות תלויות שנסגרו ונפתחו מחדש בתקופות דיווח מאוחרות יותר. בהתאם הוגדלו ההפרשות בשנה הקודמת בסך של כ- 29 מיליוני ש"ח. בנוסף, בשנת הדוח הגדילה החברה את העתודות בגין התחייבות לקצבה בסך של כ- 12 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 26 מיליוני ש"ח בשנה קודמת, עקב חישוב אומדן בגין התחייבות לקצבה (בעיקר כתוצאה ממחקרים בנושא שינוי בבחירת מסלול לקיחת הקצבה ובשינוי שיעור לקיחת הקצבה).

מנגד, השינוי בריבית חסרת הסיכון בתוספת פרמיית אי הנזילות, הגדילה את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בגין קצבאות בתשלום וקצבאות שטרם החל תשלום קצבה בגינם בשנת הדוח, ביחס לשנה קודמת, בסך של כ- 25 מיליוני ש"ח ובדיקת נאותות העתודה הביאה לגידול בסך של כ- 13 מיליון ש"ח בהתחייבויות ביטוחיות בעיקר כתוצאה מירידה בריבית חסרת הסיכון בניכוי פרמיית אי הנזילות.

בנוסף, בשנת הדוח חל גידול בהוצאות הנהלה וכלליות ועמלות בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח ביחס לשנה קודמת, ובמקביל חל גידול בהכנסות מהשקעות ובדמי הניהול, בסך כולל של כ- 7 מיליוני ש"ח.

להלן פרטים נוספים לעניין נתונים המופיעים בבאור 18 לדוחות הכספיים:

פוליסות הכוללות מרכיב חיסכון

הפרמיות מפוליסות שהונפקו עד וכולל שנת 1990 (צמודות למדד ומבטיחות תשואה המגובה בחלקה הגדול באג"ח מיועדות), הסתכמו בשנת 2016 בכ- 68 מיליוני ש"ח, למול כ- 77 מיליוני ש"ח בשנת 2015, ירידה של כ- 11%. ההפסד הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 22 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת רווח בסך של כ- 57 מיליוני ש"ח בשנת 2015. השינוי ברווח הכולל נובע בעיקר מגידול בהתחייבויות כתוצאה משינויים בגין עדכוני הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים בסך של כ- 34 מיליון ש"ח, מקיטון במרווח הפיננסי בתיק הנוסטרו בסך של כ- 21 מיליון ש"ח, מהשפעת השינוי בריבית חסרת הסיכון ופרמיית אי הנזילות על עתודות ביטוח חיים לתשלום קצבה ועל נאותות העתודה שהביא להגדלת עתודות בסך של כ- 27 מיליון ש"ח.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 1991 ועד שנת 2003, הסתכמו בשנת 2016 בכ- 543 מיליוני ש"ח, למול כ- 555 מיליוני ש"ח בשנת 2015, ירידה של כ- 2%. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בשנת 2016 בסך של כ- 138 מיליוני ש"ח למול הפסד כולל בסך של כ- 24 מיליוני ש"ח בשנת 2015. המעבר לרווח בשנת הדוח למול הפסד כולל בשנה קודמת נובע בעיקר מעדכון הערכות אקטואריות והנחות ואומדנים שהביא לקיטון העתודות בסך של כ- 168 מיליון ש"ח, מנגד, השינוי בריבית חסרת הסיכון ופרמיית אי נזילות על עתודות לקצבה הביא לקיטון ברווח בסך של כ- 17 מיליון ש"ח.

פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך ואינן תלויות תשואה, הינן ברובן בגין מכרזים של משרדי הממשלה לתשלום קצבה מיידית לפורשיהם וכן פוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 11 מיליוני ש"ח בשנת 2016 למול רווח כולל בסך כ- 6 מיליוני ש"ח בשנת 2015. הרווח הכולל בשנת 2016 גדל ביחס לשנת 2015 בעיקר בשל עליה במרווח הפיננסי.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 2004 ואילך, הסתכמו בשנת 2016 בכ- 1,562 מיליוני ש"ח, למול כ- 1,281 מיליוני ש"ח בשנת 2015, גידול של כ- 22%. הגידול בפרמיה נובע בעיקרו מגידול בפרמיות החד פעמיות וממכירות חדשות אשר נובעות ברובן ממכירת פוליסות ללקוחות הגיל השלישי. ההפסד מפוליסות אלו הסתכם בכ- 84 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת הפסד בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח בשנת 2015, הנובע בעיקר מגידול באומדן התביעות, מגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מעדכונים בהערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים, ומגידול בהוצאות הנהלה וכלליות ועמלות, ומנגד חלה עליה בגביית דמי הניהול מאחר והיקף הנכסים המנוהלים גדל.

פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיסכון

הפרמיות בפוליסות סיכון ביטוח חיים, פרט וקבוצתי, הסתכמו בשנת 2016 בסך של כ- 442 מיליוני ש"ח, למול סך של כ- 405 מיליוני ש"ח בשנת 2015, גידול של כ- 9%. הרווח בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 49 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד בסך של כ- 36 מיליוני ש"ח בשנת 2015. העלייה ברווח הכולל בסך של כ- 85 מיליוני ש"ח נובע בעיקר משיפור חיתומי ומעדכון הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים, בין היתר, בשל האמור בסעיף 5.2ה' לעיל.

פוליסות תלויות תשואה

כספי עתודות הביטוח הנצברים בפוליסות תלויות תשואה מושקעים לפי הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) התשמ"א-1981 ותקנותיו. רווחי השקעות אלו נזקפים לזכות המבוטחים בניכוי דמי ניהול.

התחייבויות הנובעות מפוליסות תלויות תשואה ליום 31 בדצמבר 2016 הסתכמו בסך של כ- 22,807 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 21,299 מיליוני ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2015, גידול בהתחייבויות של כ- 7%.

פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות תלויות תשואה:

פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003 (קרן י')

	1-12/2016	1-12/2015	1-12/2014
תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול	3.98%	3.83%	7.01%
תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול	2.85%	2.73%	5.42%
תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול	3.66%	2.90%	6.91%
תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול	2.54%	1.81%	5.32%

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (קרן י' החדשה)

	1-12/2016	1-12/2015	1-12/2014
תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול	3.98%	3.83%	7.01%
תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול	2.90%	2.72%	5.76%
תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול	3.66%	2.90%	6.91%
תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול	2.59%	1.79%	5.65%

פרטים בדבר רווחי (הפסדי) ההשקעה שנזקפו למבוטחים בפוליסות תלויות תשואה ודמי הניהול:

במיליוני ש"ח	1-12/2016	1-12/2015	1-12/2014
רווחי ההשקעה הנומינליים שנזקפו למבוטחים לאחר דמי הניהול	502.9	226.1	826.5
דמי ניהול קבועים	177.4	166.9	145.7
דמי ניהול משתנים	56.7	52.1	99.6
סך-הכל דמי ניהול	234.1	219.0	245.3

בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו בשנים 1991 עד 2003, רשאי מבטח לגבות דמי ניהול קבועים ודמי ניהול משתנים בשיעורים הקבועים בתקנות והנגזרים מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות. דמי הניהול המשתנים נגבים רק בגין תשואה ריאלית חיובית. במידה והושגה תשואה ריאלית שלילית המבטח מנוע מגביית דמי הניהול המשתנים עד אשר התשואה שתושג תכסה את ההפסד הריאלי המצטבר. יצוין, כי בכל הנוגע לפוליסות תלויות תשואה שהונפקו החל משנת 2004, דמי הניהול הנגבים הינם דמי ניהול קבועים בלבד ואשר על כן, להפסדים ריאליים מהשקעות אין השלכה ישירה כאמור על גביית דמי ניהול אלה.

ההכנסות מדמי ניהול פוליסות ביטוח חיים תלוי תשואה בתקופת הדוח הסתכמו בכ- 234 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 219 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של כ- 245 מיליוני ש"ח בשנת 2014. בשנת 2016 התשואה הריאלית שהושגה הייתה גבוהה מהתשואה שהושגה בשנת 2015 ולפיכך חל גידול בדמי הניהול המשתנים. בנוסף, בשנת 2016 חלה

עלייה בגביית דמי הניהול הקבועים לעומת שנת 2015, בשל הגידול, בין היתר, בהיקף הנכסים בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004.

הרכב הנכסים בפוליסות תלויות תשואה:

(באלפי ש"ח)	31.12.2016	31.12.2015
הוצאות רכישה נדחות	3,131	3,799
חייבים ויתרות חובה	66,055	37,386
פרמיות לגבייה	105,906	89,689
נדל"ן להשקעה	76,211	74,937
נכסי חוב סחירים	7,111,694	7,202,014
נכסי חוב שאינם סחירים (כולל הלוואות ופיקדונות)	4,245,325	4,191,450
מניות	4,615,253	4,354,121
אחרות	5,173,379	4,472,247
מזומנים ושווי מזומנים	1,832,444	1,245,185
סה"כ	**23,229,398**	**21,670,828**

הנכסים כוללים גם נכסים כנגד ביטוח בריאות תלוי תשואה, בסך של 60,985 אלפי ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2016 לעומת סך של 62,976 אלפי ש"ח ליום 31 בדצמבר 2015.

תוצאות תחום הפעילות בביטוח כללי

עסקי הביטוח הכללי מחולקים לשלושה תחומי פעילות: רכב חובה, רכב רכוש, ויתרת עסקי ביטוח כללי (חבויות אחרות וענפי רכוש אחרים).

5.3.2 עיקרי תוצאות תחום ביטוח כללי

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	2,386,433	5.4%	2,264,732	3.2%	2,195,053
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	84,278	(5.0%)	88,715	(36.6%)	139,924
הכנסות מעמלות	87,869	0.9%	87,061	(8.4%)	95,070
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	1,647,585	24.2%	1,326,843	10.2%	1,204,516
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	467,223	4.8%	445,794	1.8%	437,916
הוצאות הנהלה וכלליות	97,950	(6.0%)	104,255	9.0%	95,631
רווח לפני מס	**(169,038)**		**15,830**	**(83.5%)**	**96,101**
רווח (הפסד) כולל לפני מס	**(157,119)**	**19515.4%**	**(801)**		**75,792**

ההכנסות מפרמיה ברוטו בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 2,386 מיליוני ש"ח לעומת לסך של כ- 2,265 מיליוני ש"ח בשנת 2015, וסך של כ- 2,195 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הגידול בפרמיות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 הינו בשיעור של כ- 5%.

ההפסד הכולל לפני מס מעסקי ביטוח כללי בשנת הדוח הסתכם בכ- 157 ש"ח לעומת הפסד כולל לפני מס בסך של כמיליון ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל לפני מס בסך של כ- 76 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

לפרטים בדבר השינוי בפרמיות וברווח בתחומי פעילות בביטוח כללי ראה סעיף 5.3.2.1 להלן.

5.3.2.1 פרמיות ברוטו והרווח הכולל לפי תחומי פעילות בביטוח כללי

(באלפי ש"ח)	רכב חובה	רכב רכוש	רכוש ואחרים	חבויות	סה"כ
סה"כ פרמיות ברוטו					
1-12/2016	494,020	1,071,290	518,034	303,089	2,386,433
1-12/2015	471,848	946,214	528,570	318,100	2,264,732
1-12/2014	482,219	849,596	548,390	314,848	2,195,053
רווח (הפסד) כולל					
1-12/2016	(90,394)	(30,915)	37,262	(73,072)	(157,119)
1-12/2015	73,667	(69,146)	18,514	(23,836)	(801)
1-12/2014	68,832	23,665	23,646	(40,351)	75,792

5.3.2.2 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב חובה:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	494,020	4.7%	471,848	(2.2%)	482,219
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	31,628	(19.6%)	39,347	(43.8%)	70,051
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	547,660	53.6%	356,516	(11.8%)	404,139
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	39,417	3.0%	38,255	(1.4%)	38,799
הוצאות הנהלה וכלליות	21,451	(6.2%)	22,866	4.7%	21,841
רווח (הפסד) לפני מס	**(96,198)**		**84,450**	**2.5%**	**82,407**
רווח (הפסד) כולל לפני מס	**(90,394)**		**73,667**	**7.0%**	**68,832**

ההכנסות מפרמיה בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 494 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 472 מיליוני ש"ח בשנת 2015 עליה של כ- 5%, וסך של 482 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 90 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל לפני מס של כ- 74 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל לפני מס בסך של כ- 69 מיליוני ש"ח בשנת 2014.

החל מיום 31 בדצמבר, 2015, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות בהתאם ל"נוהג המיטבי" אשר ביטל את שיטת "עודף ההכנסות על הוצאות" ואינו דוחה את ההכרה ברווח וזקיפת הכנסות מהשקעות כמתואר להלן. כמו כן, לאור זנב התביעות הארוך בתחום קיימת חשיבות רבה לתשואה המושגת על הנכסים העומדים מול התחייבויות ביטוחיות ולרווחיות התחום, כמו גם לתוצאות החיתומיות.

עד ליום 31 בדצמבר 2015, היתה קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "**השנים הפתוחות**"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף

לסעיף תביעות תלויות (להלן: "**הצבירה**") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות בשיעור ריאלי של 3% נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה שיקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש שנים לפני שנת הדיווח, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן

התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "**שנים סגורות**") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 לעומת הרווח בשנת 2015 נובע בעיקר מהגדלת ההתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח לפני מס כאמור בסעיף 5.2ג' לעיל, כתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 9 מיליון ש"ח, כאמור בסעיף 5.2א' לעיל, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטוארים אחרים (לרבות מהקטנת הפרשה שנרשמה בשנה הקודמת כתוצאה מחתימה על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי) ושינויים בשיטת מדידת הרווח כתוצאה מיישום שיטת הנוהג המיטבי בסך כולל של כ- 46 מיליוני ש"ח. מנגד חלה עליה מהכנסות מהשקעות בסך של כ- 12 מיליון ש"ח.

השפעת תוצאות ה"פול" על תוצאות החברה לפני מס בשנת 2016 הסתכמו בכ- 52 מיליוני ש"ח.

5.3.2.3 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב רכוש:

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	1,071,290	13.2%	946,214	11.4%	849,596
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	19,521	20.1%	16,258	(29.0%)	22,903
הכנסות מעמלות	4,457	1.9%	4,375	(74.9%)	17,418
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	763,986	12.6%	678,662	34.0%	506,381
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	233,501	10.9%	210,552	7.1%	196,581
הוצאות הנהלה וכלליות	37,669	(9.7%)	41,713	12.9%	36,941
רווח (הפסד) לפני מס	**(33,206)**	**(50.9%)**	**(67,649)**		**25,400**
רווח (הפסד) כולל לפני מס	**(30,915)**	**(55.3%)**	**(69,146)**		**23,665**

הפרמיות ברוטו בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 1,071 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 946 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של 850 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הפרמיה ברוטו בשנת 2016 לעומת שנת 2015, גדלה בשיעור של כ- 13% הגידול בפרמיה נובע בעיקר מגידול בהיקף תיק הלקוחות של החברה ומעליה בתעריפים.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 הינו בסך של כ- 31 מיליוני ש"ח לעומת הפסד כולל לפני מס של כ- 69 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח כולל לפני מס בסך של כ- 24 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הירידה בהפסד הכולל בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובעת ברובה מהטבה בתוצאות החיתומיות (לרבות קיטון בהפרשה לפרמיה בחסר) ביחס לשנה קודמת בסך של כ- 51 מיליוני ש"ח, גידול בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח, ומנגד מגידול בהוצאות בגין עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 26 מילוני ש"ח עקב הגידול בהיקף המכירות.

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

	שנת 2016		שנת 2015		שנת 2014	
	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר
Loss Ratio	76%	75%	78%	77%	68%	66%
Combined Loss Ratio	106%	106%	109%	110%	100%	100%

5.3.2.4 עיקרי תוצאות הפעילות בענפי ביטוח כללי אחר

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות ברוטו	821,123	(3.0%)	846,670	(1.9%)	863,238
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	33,129	0.1%	33,110	(29.5%)	46,970
הכנסות מעמלות	83,054	0.4%	82,686	6.5%	77,652
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	335,939	15.2%	291,665	(0.8%)	293,996
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	194,305	(1.4%)	196,987	(2.7%)	202,536
הוצאות הנהלה וכלליות	38,830	(2.1%)	39,676	7.7%	36,849
הפסד לפני מס	**(39,634)**	**3981.8%**	**(971)**	**(91.7%)**	**(11,706)**
הפסד כולל לפני מס	**(35,810)**	**572.9%**	**(5,322)**	**(68.1%)**	**(16,705)**

הפרמיות ברוטו בשנת 2016 הסתכמו בסך של כ- 821 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 847 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ירידה של כ- 3% וסך של 863 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הירידה בפרמיות בענפי ביטוח כללי אחר נובעת מירידה בפרמיות בענפי חבויות אחרים בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח וירידה בפרמיות בענפי רכוש אחרים בסך של כ- 10 מיליון ש"ח. הירידה נובעת בעיקרה מהפקה של פוליסה גדולה בשנה קודמת.

ההפסד הכולל לפני מס בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 36 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד כולל לפני מס של כ- 5 מיליוני ש"ח בשנת 2015 והפסד כולל לפני מס בסך של כ- 17 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הרווח הכולל לפני מס בענפי רכוש אחרים הסתכם בשנת 2016 בכ- 37 מיליוני ש"ח לעומת סך של כ- 19 מיליוני ש"ח בשנת 2015, עליה של כ- 18 מיליוני ש"ח. ההפסד הכולל לפני מס בענפי חבויות אחרים הסתכם בשנת 2016 בכ- 73 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד של כ- 24 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

העלייה ברווח הכולל מענפי רכוש אחרים נובעת בעיקר משיפור חיתומי ומקיטון בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטוארים אחרים (כולל שינויים בפרמיה בחסר) בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח ביחס לשנה הקודמת, מעליה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 2 מיליון ש"ח וקיטון בהוצאות עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כמיליון ש"ח כתוצאה מירידה בפרמיה.

ענפי ביטוח רכוש אחרים

	שנת 2016		שנת 2015		שנת 2014	
	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר
Loss Ratio	47%	40%	61%	48%	77%	42%
Combined Loss Ratio	78%	86%	93%	95%	111%	94%

החל מיום 31 בדצמבר, 2015, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות בענפי החבויות, בהתאם ל"נוהג המיטבי" אשר ביטל את שיטת "עודף ההכנסות על הוצאות" ואינו דוחה את ההכרה ברווח וזקיפת הכנסות מהשקעות כמתואר להלן. כמו כן, לאור זנב התביעות הארוך בתחום קיימת חשיבות רבה לתשואה המושגת על הנכסים העומדים מול התחייבויות ביטוחיות ולרווחיות התחום, כמו גם לתוצאות החיתומיות.

עד ליום 31 בדצמבר 2015, היתה קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "**השנים הפתוחות**"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף

לסעיף תביעות תלויות (להלן: "**הצבירה**") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות בשיעור ריאלי של 3% נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה שיקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש

שנים לפני שנת הדיווח, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "**שנים סגורות**") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

הגידול בהפסד הכולל לפני מס בענפי חבויות בשנת 2016 לעומת שנת 2015 נובע בעיקר מהגדלת ההתחייבויות הביטוחיות כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 43 מיליוני ש"ח לפני מס כאמור בסעיף 5.2א' לעיל, כתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 4 מיליון ש"ח, כאמור בסעיף 5.2ב' לעיל, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מהתפתחות תביעות, עדכוני הנחות ואומדנים אקטוארים אחרים ושינויים בשיטת מדידת הרווח כתוצאה מיישום שיטת הנוהג המיטבי בסך כולל של כ- 7 מיליוני ש"ח. מנגד חלה עליה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 8 מיליון ש"ח.

5.3.3 תוצאות תחום פעילות ביטוח בריאות

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
פרמיות שהורווחו ברוטו	626,790	10.8%	565,611	2.1%	554,048
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	27,006	(21.6%)	34,460	(4.0%)	35,900
הכנסות מעמלות	8,307	6.8%	7,779	(29.1%)	10,973
תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	283,848	22.3%	232,177	(13.0%)	266,987
עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	205,618	13.2%	181,712	8.0%	168,242
הוצאות הנהלה וכלליות	34,911	(29.7%)	49,640	(1.3%)	50,307
רווח לפני מס	**14,529**	**(50.0%)**	**29,054**	**419.9%**	**5,588**
רווח כולל לפני מס	**13,909**	**(29.9%)**	**19,848**	**55.4%**	**12,775**

ההכנסות מפרמיה שהורווחה בשנת 2016 הסתכמו בכ- 627 מיליוני ש"ח לעומת כ- 566 מיליוני ש"ח בשנת 2015 וסך של כ- 554 מיליוני ש"ח בשנת 2014, גידול של כ- 11% בשנת 2016 למול שנת 2015. העלייה בפרמיות נובעת בעיקר מגידול בהיקף תיק הלקוחות.

חלק מהענפים בתחום בריאות מאופיינים בעתודות ביטוח גבוהות ולפיכך מושפעים משינויים בשוק ההון ומשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריות.

הרווח הכולל לפני מס בשנת 2016 הסתכם בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, לעומת רווח כולל בסך של כ- 20 מיליוני ש"ח בשנת 2015 ורווח בסך של כ- 13 מיליוני ש"ח בשנת 2014. הירידה ברווח הכולל נובעת מירידה במרווח הפיננסי בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח, עליה בהוצאות עמלות, שיווק והנהלה וכלליות בסל של כ- 9 מיליוני ש"ח כתוצאה מהגידול בהכנסות בפרמיה, ומגידול בהתחייבויות ביטוחיות כתוצאה מבדיקת נאותות העתודה שהושפעה משינוי בעקום ריבית חסרת סיכון בתוספת פרמיית אי נזילות (ראה סעיף 5.2ג' לעיל) בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח. מנגד חלה עליה ברווח החיתומי כולל עדכון אומדנים אקטואריים בסך של כ- 6 מיליון ש"ח ובשנה קודמת כתוצאה מהתחשבנות עם מבטחי משנה קטנה עמלת הרווח בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח.

6. תזרים מזומנים

באלפי ש"ח	1-12/2016	% שינוי	1-12/2015	% שינוי	1-12/2014
תזרימי מזומנים, נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות):					
שוטפת	1,028,950	5258.0%	19,204	(96.9%)	625,333
השקעה	(210,797)	(5.9%)	(224,104)	(0.2%)	(224,537)
מימון	52,899	(70.5%)	179,443	439.8%	33,240
הפרשי שער בגין יתרות מזומנים	(6,161)		(9,915)		432
גידול (קיטון) ביתרת המזומנים	**864,891**		**(35,372)**		**434,468**
יתרת מזומנים לתום תקופה	**2,383,390**	**57.0%**	**1,518,499**	**(2.3%)**	**1,553,871**

7. מקורות מימון

יתרת ההתחייבויות הפיננסיות של החברה ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה 1,354 מיליוני ש"ח לעומת 1,301 מיליוני ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2015.

היקפן הממוצע של ההתחייבויות הפיננסיות בתקופת הדוח, הסתכם לסך של כ- 1,328 מיליוני ש"ח.

בחודשים יולי וספטמבר 2010, השקיעה, מנורה מבטחים החזקות, סך של 253 מיליוני ש"ח בחברה, באמצעות הנפקת שני שטרי הון נדחים בערך של 250 מיליוני ש"ח ע.נ. המהווים הון ראשוני מורכב בחברה. לפרטים נוספים ראה באור 24 לדוחות הכספיים. נכון ליום 31 בדצמבר 2016, סכום ההשקעה האמורה עומד על סך של כ- 275 מיליוני ש"ח.

לפרטים בדבר גיוס הון בחברה, ראה סעיף 2.1 לעיל.

בחודש יולי 2016 פרעה החברה קרן של אגרות חוב (סדרה א') בסך כ- 36.4 מיליוני ש"ח ע.נ. (סך של כ- 46 מיליוני ש"ח). לפרטים נוספים בדבר כתבי התחייבות של החברה ודירוגן, ראה באור 24 לדוחות הכספיים.

8. גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה

האורגנים המופקדים על בקרת העל בנוגע לדיווח הכספי בחברה הינם המנכ"ל ומנהל אגף כספים, ברמת ההנהלה, וכן ועדת המאזן, שמונתה על ידי דירקטוריון החברה, ואשר תפקידה לדון ולהמליץ בפני דירקטוריון החברה בנושאים הנוגעים לדוחות הכספיים של החברה ובכלל זה חוות דעתו של רואה החשבון המבקר, נאותות הדוחות הכספיים, המדיניות החשבונאית, שלמות הגילוי וסקירת הבקרות הפנימיות (להלן: **"ועדת המאזן"**). יצוין, כי ועדת המאזן אינה ועדת הביקורת של החברה.

בוועדת המאזן מכהנים שלושה חברים כלהלן: יוכבד (יוכי) דביר (יו"ר ודח"צ), אורלי ירקוני ויחזקאל (חזי) צאיג (דח"צ). כל החברים בוועדה הינם בעלי מיומנות חשבונאית ופיננסית. בישיבות ועדת המאזן נוכחים גם רואי החשבון המבקרים של החברה.

במסגרת בחינת התוצאות הכספיות וכחלק מתהליך הכנת הדוחות הכספיים, מתקיימים דיונים בהשתתפות המנכ"ל, מנהל אגף כספים ומנהלי האגפים השונים בחברה ובהשתתפות גורמים מקצועיים רלוונטיים נוספים, בהם נבחנות סוגיות מרכזיות אשר להן השלכה על הדיווח הכספי תוך בדיקת סבירות הנתונים ובחינת סוגיות שעניינן מדיניות חשבונאית.

ועדת המאזן מתכנסת מספר ימים לפני מועד אישור הדוחות הכספיים על ידי דירקטוריון החברה, ובישיבתה מוצגים הדוחות הכספיים, נדונים עיקרי המדיניות החשבונאית שיושמה ושינויים שחלו בה, אשר עשויים להיות בעלי השפעה מהותית על הדוחות הכספיים. הדוחות הכספיים נמסרים לחברי הדירקטוריון לעיון מספר ימים לפני מועד אישורם.

לקראת אישור הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2016, התכנסה ועדת המאזן של החברה ביום 22 במרס 2017. כל חברי ועדת המאזן נכחו בישיבה הנ"ל. בנוסף, השתתפו בישיבה נושאי משרה ומנהלים בקבוצה כמפורט להלן - ארי קלמן, יו"ר; מוטי רוזן, מנכ"ל; ערן גריפל, דירקטור; אילן שגב, מנהל אגף כספים; שי קומפל, משנה למנכ"ל; מיכאל קלמן, מנהל אגף ביטוח כללי; אלעד שלף,

מנהל אגף עסקים; אתי הירשמן, המבקרת הפנימית; יוני טל, מנהל אגף השקעות, משה מורגנשטרן מנהל אגף ביטוח חיים, רותי יהודיוף כהן, מנהלת הסיכונים; דן בר-און, האקטואר הראשי, נעמה חשמונאי (אקטוארית ממונה - ביטוח כללי), רגינה אדין-חייקין (אקטוארית ממונה - ביטוח חיים), קטי רזניק (אקטוארית ממונה - בריאות), זיו כהן, מנהל תחום חשבות וכספים, גולן סעד מנהל תחום SOX; רואי החשבון המבקרים, שמעון עיר-שי, היועץ המשפטי ונציגת מזכירות החברה.

9. תשלומים לנושאי משרה

ככלל, ההתקשרות עם נושאי המשרה בחברה נעשית על פי סיכום אישי בין נושא המשרה לבין החברה. הסיכום כולל פירוט לגבי השכר, התנאים הסוציאליים, התשלומים הנלווים, תנאי פרישה והגבלות בדבר סודיות ואי תחרות בגמר ההעסקה של נושא המשרה, לפי העניין.

בנוסף, ומעבר לתנאי ההעסקה האישיים, זכאים נושאי המשרה הכפופים לתכנית התגמול הכוללת שאישר הדירקטוריון לראשונה בחודש דצמבר 2010 כפי שעודכנה בשנת 2016, למענק כפי שיאושר מדי שנה או מעת לעת, על ידי וועדת הביקורת והדירקטוריון בהתאם לתנאי התכנית. להרחבה בעניין מדיניות התגמול על רקע הנחיות הממונה לרבות במסגרת חוזרים אשר פורסמו במהלך השנים 2014 ו- 2015 שעניינם "**מדיניות תגמול בגופים מוסדיים**" ראה באור 37 לדוחות הכספיים. יצוין, כי בחודש מרס 2016, אישר דירקטוריון החברה, בהמשך לאישור ועדת הביקורת, עדכון למדיניות התגמול של החברה, שעיקרו יישום הוראות חוזר המפקחת מחודש אוקטובר 2015 שעניינו "**מדיניות תגמול בגופים מוסדיים- תיקון**".

להערכת הדירקטוריון, תנאי ההעסקה של נושאי המשרה הבכירה, לרבות מרכיבי תכנית התגמול הינם סבירים והוגנים ומשקפים את מורכבות תפקידם של נושאי המשרה הבכירים וכן את תרומתם לחברה, וזאת בהתאם למדיניות התגמול המאושרת של החברה.

לעניין פרטים בדבר תגמולים שניתנו לחמשת בעלי השכר הגבוה ביותר מבין נושאי המשרה הבכירה בחברה או בחברות בשליטתה, ראה סעיף 6 לדוח פרטים נוספים.

10. יעדים ואסטרטגיה עסקית

המידע המובא להלן הינו מידע צופה פני עתיד, וככזה, המידע איננו ודאי לגבי העתיד, ועלול שלא להתממש, כולו או חלקו. המידע הצופה פני עתיד מבוסס על מידע הקיים בחברה בתאריך הדוח, וכולל הערכות של החברה או כוונות שלה נכון לתאריך הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או משתמעות ממידע זה, בין היתר, בשל הוראות רגולטוריות, התנהגות השוק והמתחרים, צרכי והעדפות הלקוחות, וכן בשל שינויים שיחולו בגורמי הסיכון המפורטים בסעיף 7.15 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

10.1 אסטרטגיה - כללי

רווחיות החברה תלויה בעיקרה בתשואות שוק ההון. הדבר מקבל ביטוי בעסקי ביטוח כללי וביטוח חיים תלוי תשואה (לעניין פוליסות שהופקו עד שנת 2003) וכן בפוליסות מבטיחות תשואה.

10.2 ענף ביטוח חיים

האסטרטגיה של החברה בביטוח חיים:

1. שיפור השירות וניהול מערכת יחסים הוגנת עם קהל לקוחות החברה.
2. שמירה על רווחיות פעילות ביטוח חיים תוך התמקדות במכירת מוצרים בעלי שיעור רווח גבוה כגון פוליסות ריסק וכיסויים נוספים.
3. שימור לקוחות החברה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות ופדיונות.
4. הרחבת נתח השוק של החברה במוצרי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח ומוצרי TOP FINANCE.
5. הרחבת נתח השוק של החברה במוצרים המיועדים לאוכלוסיית "הגיל השלישי".
6. פיתוח מוצרים ופתרונות חדשים בתחום ביטוח החיים תוך מתן מענה מתקדם למגמות התחרות בשוק ולצרכי המבוטחים.

7. שימור מעמדה של החברה במוצרי ביטוח נלווים למשכנתא.

הפעולות שהחברה נוקטת בהן כדי להשיג מטרות אלה הינה:

1. שיפור השירות ומערך היחסים עם סוכני החברה ולקוחותיה באמצעות בקרה ומדידה של תהליכי השירות, בחינה וייעול של תהליכי העבודה והטמעה אפקטיבית של מערכות מידע מתקדמות לניהול פוליסות ביטוח חיים.
2. מקסום הסינרגיה בין היחידות השונות בקבוצה למינוף מכירות חדשות בתחום, תוך שימוש ביתרונות הקבוצה בתחום הפנסיה ובניהול נכסים.
3. הרחבת מכירות ביטוח חיים על ידי גיוס סוכנים, פיתוח מוצרים חדשים, בפרט בתחום הריסק, TOP FINANCE והגיל השלישי.
4. הרחבת הפעילות בתחום הגיל השלישי באמצעות גיוס סוכנים ומערך תכנון פרישה.
5. ביצוע מהלכים לשימור הלקוחות תוך מתן מענה לטיפול בכספים בתום תקופת הביטוח והחיסכון.

10.3 אסטרטגיה בביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי, המיקוד של החברה יהיה שיפור הרווחיות, לצד התייעלות תפעולית. כמו כן, יינתן דגש בדבר שיפור פיזור תיק הביטוח בין הענפים השונים.

10.3.1 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בתחום זה מתכוונת החברה להתמקד בחתכים רווחיים, תוך סינון וניפוי מקורות הפסד. המודל התעריפי של החברה מכוון לצורך השגת מטרה זו. בנוסף, החברה תמשיך בשמירה על השמרנות החיתומית הבאה לידי ביטוי בהימנעות מכניסה לפעילויות בעלות סיכון גבוה, כדוגמת ביטוחי אופנועים, מוניות, טרקטורונים, אוטובוסים בקווי הסעה וכדומה.

10.3.2 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

נתח השוק של החברה בתחום רכב רכוש גבוה מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית החברה לשנים הבאות היא לשמור על נתח זה, תוך הקפדה ושיפור התוצאות החיתומיות.

10.3.3 תחום ביטוח כללי אחר

א. תחום פעילות ביטוח רכוש

נתח השוק של החברה בתחום הרכוש נמוך מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית החברה היא לגדול במתינות בנתח זה, תוך התמקדות במוצרי מדף ובעסקים בעלי רמת מורכבות גבוהה המגלמים פוטנציאל רווחיות גבוה.

ב. תחום פעילות ביטוח חבויות

ביטוח אחריות מקצועית, ימשיך להוות מוצר מרכזי בתיק ביטוח החבויות של החברה, תוך מינוף התמחות החברה בפלחי שוק ספציפיים בענף זה.

באשר לענפי החבויות האחרים תתרכז החברה בשיפור התוצאות החיתומיות בשייר, בין אם על ידי ניפוי מבוטחים, העלאת תעריפים או שימוש בביטוח משנה.

10.4 אסטרטגיה בתחום ביטוח בריאות

היעד של הקבוצה בביטוח בריאות הוא הרחבת נתח השוק בביטוחי הבריאות הפרטיים.

הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג יעד זה הינן:

1. הרפורמה בביטוחי בריאות שנכנסה לתוקף בפברואר 2016 וחוק ההסדרים שנכנס לתוקף ביולי 2016, יצרו אי בהירות בקרב הציבור והסוכנים והגבירו את הצורך

בהסברת חשיבות ביטוחי הבריאות הפרטיים, על כן החברה דואגת לערוך הדרכות נרחבות ופרטניות לסוכנים בכל רחבי הארץ.

2. בכוונת הקבוצה לפעול ליצירת גידול בתחום הבריאות ללקוחות פרטיים ולהמשיך לפתח מוצרים תחרותיים בשוק שנותנים מענה נרחב לצרכי הלקוחות.
3. שיפור השירות ללקוחות ולסוכנים והעמקת הקשר עם הסוכנים.
4. שימור ושיפור המקצועיות והמומחיות של הסוכנים והעובדים באמצעות הדרכות מקצועיות במהלך כל השנה.
5. הרחבת מערך המכירות על ידי גיוס סוכנים חדשים וגיוון ערוצי המכירה.
6. יצירת סינרגיה עם אגפים אחרים בקבוצה על מנת למנף את מוצרי הבריאות.
7. פיתוח כלים טכנולוגיים לסוכנים.
8. שימור לקוחות הקבוצה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות.

הדירקטוריון מביע את הערכתו להנהלת החברה, למנהליה, סוכניה ועובדיה על עבודתם ותרומתם להישגי החברה.

ארי קלמן **יו"ר הדירקטוריון**	**מוטי רוזן** **מנהל כללי**

תל אביב, 27 במרס, 2017

דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, של **מנורה מבטחים ביטוח בע"מ** (להלן: "**חברת הביטוח**") אחראית לקביעתה וקיומה של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי. מערכת הבקרה הפנימית של חברת הביטוח תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של חברת הביטוח לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) והוראות המפקח על הביטוח. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך, גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להרשאות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

הנהלת חברת הביטוח, בפיקוח הדירקטוריון, העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר, 2016, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2016, הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

תאריך אישור הדוח: 27 במרס, 2017.

ארי קלמן **יו"ר הדירקטוריון**	**מוטי רוזן** **מנכ"ל**	**אילן שגב** **משנה למנהל כללי** **ומנהל אגף כספים**

הצהרה (certification)

אני, **מוטי רוזן**, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של **מנורה מבטחים ביטוח בע"מ** (להלן: "**חברת הביטוח**") לשנת 2016 (להלן: "**הדוח**").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי[1] ולבקרה הפנימית על דיווח כספי[1] של חברת הביטוח; וכן-

(א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

(ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון;

(ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-

(ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן-

5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת המאזן של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

(א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברת הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-

(ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

מוטי רוזן,
מנהל כללי

27 במרס, 2017

[1] כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים.

הצהרה (certification)

אני, **אילן שגב**, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של **מנורה מבטחים ביטוח בע"מ** (להלן: "**חברת הביטוח**") לשנת 2016 (להלן: "**הדוח**").
2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.
4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי[2] ולבקרה הפנימית על דיווח כספי[1] של חברת הביטוח; וכן-

(א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות חברות מאוחדות שלה, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותן חברות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

(ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לתקני דיווח בינלאומיים (IFRS) ולהוראות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון;

(ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-

(ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן-

5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת המאזן של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

(ג) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברת הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן-

(ד) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

27 במרס, 2017

אילן שגב
משנה למנהל כללי
ומנהל אגף כספים

[2] כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים.

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' עמינדב 3,
תל-אביב 6706703

טל. +972-3-6232525
פקס +972-3-5622555
ey.com

Building a better working world

דוח רואה החשבון המבקר לבעלי המניות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

ביקרנו את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ וחברות בנות שלה (להלן - החברה) ליום 31 בדצמבר, 2016 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי ה-Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (להלן - COSO). הדירקטוריון וההנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי של החברה ולהערכתם את האפקטיביות של בקרה פנימית על דיווח כספי, הנכללת בדוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי המצורף. אחריותנו היא לחוות דעה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ה-Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, אשר אומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון אם קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי של החברה. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של בקרה פנימית בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו כללה גם ביצוע נהלים אחרים שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי, הינה תהליך המיועד לספק מידה סבירה של בטחון לגבי המהימנות של דיווח כספי וההכנה של דוחות כספיים למטרות חיצוניות בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי המפקח על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981. בקרה פנימית על דיווח כספי של חברה שהיא גוף מוסדי כוללת את אותם מדיניות ונהלים אשר: (1) מתייחסים לניהול רשומות אשר, בפירוט סביר, משקפות במדויק ובאופן נאות את העסקאות וההעברות של נכסי החברה (לרבות הוצאתם מרשותה); (2) מספקים מידה סבירה של ביטחון שעסקאות נרשמות כנדרש כדי לאפשר הכנת דוחות כספיים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי המפקח על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 ושקבלת כספים והוצאת כספים של החברה נעשים רק בהתאם להרשאות הדירקטוריון וההנהלה של החברה; ו-(3) מספקים מידה סבירה של ביטחון לגבי מניעה או גילוי במועד של רכישה, שימוש או העברה (לרבות הוצאה מרשות) בלתי מורשים של נכסי החברה, שיכולה להיות להם השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

בשל מגבלותיה המובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי עשויה שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר, 2016 בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO.

ביקרנו גם בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים של החברה לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015 ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 והדוח שלנו מיום 27 במרס, 2017, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים בהתבסס על ביקורתנו ועל דוחות רואי חשבון אחרים והפניית תשומת לב לאמור בביאור 38(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

תל אביב
27 במרס, 2017

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

מנורה מבטחים

פרק ג':

דוחות כספיים

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים

ליום 31 בדצמבר, 2016

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר, 2016

תוכן העניינים

	עמוד
דוח רואה החשבון המבקר	2
דוחות מאוחדים על המצב הכספי	3-4
דוחות מאוחדים על רווח או הפסד	5
דוחות מאוחדים על הרווח הכולל	6
דוחות מאוחדים על השינויים בהון	7-9
דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים	10-13
באורים לדוחות הכספיים מאוחדים	14-221
נספחים לדוחות הכספיים המאוחדים	222-235

- - - - - - - - -

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' עמינדב 3,
תל-אביב 6706703

טל. +972-3-6232525
פקס +972-3-5622555
ey.com

Building a better working world

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ והחברות הבנות שלה (להלן - החברה), לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, ואת הדוחות המאוחדים על רווח או הפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס שיטת השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן הסתכמה לסך של 164,552 אלפי ש"ח ו- 198,128 אלפי ש"ח לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, בהתאמה ואשר חלקה של החברה ברווחיהן (הפסדיהן) הסתכם לסך של (4,241) אלפי ש"ח, 10,081 אלפי ש"ח ו- 23,506 אלפי ש"ח לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה נדרש מאתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי החשבון האחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי המאוחד לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, ואת תוצאות הפעולות המאוחדות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים המאוחדים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 38(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ה- PCAOB בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל, את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר, 2016, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO והדוח שלנו מיום 27 במרס, 2017 כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי של החברה.

תל-אביב,
27 במרס, 2017

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

נכסים

		ליום 31 בדצמבר	
		2016	2015
	באור	אלפי ש"ח	
נכסים בלתי מוחשיים	4	352,086	341,521
נכסי מסים נדחים	21	117	176
הוצאות רכישה נדחות	5	1,129,198	1,087,732
רכוש קבוע	6	779,781	561,384
השקעות בחברות כלולות	7	202,610	243,261
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	8	76,211	74,937
נדל"ן להשקעה אחר	8	136,351	122,156
נכסי ביטוח משנה	15,16	1,666,013	1,568,617
נכסי מסים שוטפים	21	63,887	120,448
חייבים ויתרות חובה	9	205,007	159,642
פרמיות לגבייה	10	594,538	584,350
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	11	21,145,651	20,219,832
השקעות פיננסיות אחרות:	12		
נכסי חוב סחירים		3,137,089	3,117,997
נכסי חוב שאינם סחירים		5,822,694	5,592,615
מניות		195,685	179,453
אחרות		969,404	931,837
סך כל השקעות פיננסיות אחרות		10,124,872	9,821,902
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	13א'	1,832,444	1,245,185
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	13ב'	550,946	273,314
סך כל הנכסים		38,859,712	36,424,457
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	11	23,229,398	21,670,828

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

הון והתחייבויות

	באור	ליום 31 בדצמבר 2016	ליום 31 בדצמבר 2015
		אלפי ש"ח	
הון	14		
הון מניות		291,332	291,332
פרמיה על מניות		333,486	333,486
קרנות הון		302,758	168,730
יתרת עודפים		640,933	681,074
סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה		1,568,509	1,474,622
זכויות שאינן מקנות שליטה		1,756	1,350
סך כל ההון		1,570,265	1,475,972
התחייבויות			
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	15,17-20	11,510,509	10,559,500
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	16,18-20	22,867,527	21,361,189
התחייבויות בגין מסים נדחים	21	138,362	141,152
התחייבות בשל הטבות לעובדים	22	121,982	113,571
התחייבויות בגין מסים שוטפים	21	427	332
זכאים ויתרות זכות	23	1,274,660	1,426,870
התחייבויות פיננסיות	24	1,375,980	1,345,871
סך כל ההתחייבויות		37,289,447	34,948,485
סך כל ההון וההתחייבויות		38,859,712	36,424,457

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

27 במרס, 2017			
תאריך אישור הדוחות הכספיים	ארי קלמן יו"ר הדירקטוריון	מוטי רוזן מנהל כללי	אילן שגב משנה למנהל כללי ומנהל אגף כספים

		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	באור	2016	2015	2014
		אלפי ש"ח [למעט נתוני רווח נקי (הפסד) למניה]		
פרמיות שהורווחו ברוטו		5,869,872	5,078,599	4,762,482
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה		734,156	715,474	762,536
פרמיות שהורווחו בשייר	25	5,135,716	4,363,125	3,999,946
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	26	1,158,794	912,544	1,562,772
הכנסות מדמי ניהול	27	234,849	219,571	245,278
הכנסות מעמלות	28	128,845	118,122	141,815
הכנסות אחרות	29	1,414	7,945	480
סך כל ההכנסות		6,659,618	5,621,307	5,950,291
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו		5,808,382	4,675,736	5,317,974
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח		(518,082)	(493,567)	(810,469)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	30	5,290,300	4,182,169	4,507,505
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	31	1,004,492	946,725	918,762
הוצאות הנהלה וכלליות	32	370,872	395,929	388,796
הוצאות אחרות		769	-	-
הוצאות מימון	34	61,342	52,946	60,987
סך כל ההוצאות		6,727,775	5,577,769	5,876,050
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	7	(879)	13,499	34,870
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה		(69,036)	57,037	109,111
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	21	(28,313)	11,049	38,476
רווח נקי (הפסד)		(40,723)	45,988	70,635
מיוחס ל:				
בעלי המניות של החברה		(42,124)	44,957	69,877
זכויות שאינן מקנות שליטה		1,401	1,031	758
רווח נקי (הפסד)		(40,723)	45,988	70,635
רווח נקי (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)	35	(0.18)	0.19	0.30

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווח נקי (הפסד)	(40,723)	45,988	70,635
רווח (הפסד) כולל אחר:			
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד			
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	(7,700)	(3,722)	21,264
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	83,078	(11,675)	130,937
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	(51,104)	(107,147)	(97,668)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	6,519	16,539	7,965
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	30,793	(106,005)	62,498
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה	8,336	(39,538)	15,549
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטים אחרים של רווח כולל אחר	(2,917)	(1,454)	8,018
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	25,374	(65,013)	38,931
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד			
הערכה מחדש בגין רכוש קבוע	141,042	-	-
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	1,495	-
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	3,093	7,175	7,955
סה"כ פריטי רווח כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד	144,135	8,670	7,955
מסים על ההכנסה	33,498	3,092	3,000
פריטי רווח כולל אחר, נטו שלא יועברו לרווח והפסד	110,637	5,578	4,955
רווח (הפסד) כולל אחר, נטו	136,011	(59,435)	43,886
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	95,288	(13,447)	114,521
מיוחס ל:			
בעלי המניות של החברה	93,887	(14,478)	113,763
זכויות שאינן מקנות שליטה	1,401	1,031	758
	95,288	(13,447)	114,521

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	מיוחס לבעלי מניות החברה									
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
	אלפי ש"ח										
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	291,332	333,486	40,085	114,535	5,977	1,099	7,034	681,074	1,474,622	1,350	1,475,972
רווח נקי (הפסד)	-	-	-	-	-	-	-	(42,124)	(42,124)	1,401	(40,723)
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-	-	-	(7,700)	-	-	-	(7,700)	-	(7,700)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	83,078	-	-	-	-	83,078	-	83,078
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(51,104)	-	-	-	-	(51,104)	-	(51,104)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	6,519	-	-	-	-	6,519	-	6,519
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	-	-	-	-	141,042	-	-	141,042	-	141,042
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	-	3,093	3,093	-	3,093
הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר	-	-	-	(8,336)	2,917	(32,388)	-	(1,110)	(38,917)	-	(38,917)
סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר	-	-	-	30,157	(4,783)	108,654	-	1,983	136,011	-	136,011
סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל	-	-	-	30,157	(4,783)	108,654	-	(40,141)	93,887	1,401	95,288
דיבידנד שחולק	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(995)	(995)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	291,332	333,486	40,085	144,692	1,194	109,753	7,034	640,933	1,568,509	1,756	1,570,265

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	מיוחס לבעלי מניות החברה									
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
	אלפי ש"ח										
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	291,332	333,486	40,085	177,280	8,245	-	7,034	688,994	1,546,456	1,314	1,547,770
רווח נקי	-	-	-	-	-	-	-	44,957	44,957	1,031	45,988
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-		-	(3,722)	-	-		(3,722)	-	(3,722)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	(11,675)	-	-	-	-	(11,675)	-	(11,675)
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(107,147)	-	-	-	-	(107,147)	-	(107,147)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	16,539	-	-	-	-	16,539	-	16,539
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	-	-	-	-	1,495	-	-	1,495	-	1,495
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	-	7,175	7,175	-	7,175
הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר	-	-	-	39,538	1,454	(396)	-	(2,696)	37,900	-	37,900
סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר	-	-	-	(62,745)	(2,268)	1,099	-	4,479	(59,435)	-	(59,435)
סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל	-	-	-	(62,745)	(2,268)	1,099	-	49,436	(14,478)	1,031	(13,447)
השפעה מצטברת, נטו ליום 31 בדצמבר, 2015 של שינויים בהערכת נכסים והתחייבויות בביטוח כללי	-	-	-	-	-	-	-	(57,356)	(57,356)	-	(57,356)
דיבידנד שחולק	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(995)	(995)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	291,332	333,486	40,085	114,535	5,977	1,099	7,034	681,074	1,474,622	1,350	1,475,972

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	מיוחס לבעלי מניות החברה									
	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
	אלפי ש"ח									
יתרה ליום 1 בינואר, 2014	291,332	333,486	40,085	151,595	(5,001)	7,034	664,162	1,482,693	1,551	1,484,244
רווח נקי	-	-	-	-	-	-	69,877	69,877	758	70,635
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-	-	-	21,264	-	-	21,264	-	21,264
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	130,937	-	-	-	130,937	-	130,937
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(97,668)	-	-	-	(97,668)	-	(97,668)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	7,965	-	-	-	7,965	-	7,965
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	7,955	7,955	-	7,955
מסים על ההכנסה המתייחסים לפריטים של רווח כולל אחר	-	-	-	(15,549)	(8,018)	-	(3,000)	(26,567)	-	(26,567)
סה"כ רווח כולל אחר	-	-	-	25,685	13,246	-	4,955	43,886	-	43,886
סה"כ הרווח הכולל	-	-	-	25,685	13,246	-	74,832	113,763	758	114,521
דיבידנד שחולק	-	-	-	-	-	-	(50,000)	(50,000)	(995)	(50,995)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2014	291,332	333,486	40,085	177,280	8,245	7,034	688,994	1,546,456	1,314	1,547,770

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	נספח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
		2016	2015	2014
		אלפי ש"ח		
תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת	(א)	1,028,950	19,204	625,333
תזרימי מזומנים מפעילות השקעה				
החזר השקעות מחברות כלולות (השקעות בחברות כלולות)		27,416	4,688	(4,612)
דיבידנד שהתקבל מחברות כלולות		4,658	10,511	4,408
השקעה ברכוש קבוע		(116,078)	(112,437)	(98,926)
השקעה בנכסים בלתי מוחשיים		(131,725)	(127,795)	(128,396)
תמורה ממימוש רכוש קבוע		4,932	929	2,989
מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה		(210,797)	(224,104)	(224,537)
תזרימי מזומנים מפעילות מימון				
קבלת התחייבויות פיננסיות (בניכוי הוצאות הנפקה)		99,491	298,642	202,172
פרעון התחייבויות פיננסיות		(45,597)	(118,204)	(117,937)
דיבידנד ששולם לבעלי מניות החברה		-	-	(50,000)
דיבידנד ששולם לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		(995)	(995)	(995)
מזומנים נטו שנבעו מפעילות מימון		52,899	179,443	33,240
הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים		(6,161)	(9,915)	432
עליה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים		864,891	(35,372)	434,468
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה	(ב)	1,518,499	1,553,871	1,119,403
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה	(ג)	2,383,390	1,518,499	1,553,871

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת			
רווח נקי (הפסד)	(40,723)	45,988	70,635
התאמות לסעיפי רווח והפסד:			
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	879	(13,499)	(34,870)
רווחים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	(808,793)	(511,366)	(1,090,589)
הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:			
נכסי חוב סחירים	(59,279)	(92,284)	(189,364)
נכסי חוב שאינם סחירים	(229,061)	(217,007)	(273,376)
מניות	(11,469)	(24,656)	(19,398)
השקעות אחרות	(32,961)	(30,305)	79,092
	(332,770)	(364,252)	(403,046)
הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות	54,299	42,585	53,534
רווח ממימוש רכוש קבוע	(928)	(203)	(169)
ירידה בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	250	79	966
עליה בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה אחר	(13,412)	(13,481)	(5,899)
פחת והפחתות:			
רכוש קבוע	34,720	33,821	34,430
נכסים בלתי מוחשיים	121,160	139,981	139,674

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת (המשך)			
שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	1,506,338	2,292,893	2,881,645
שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	951,009	262,455	673,804
עסקאות תשלום מבוסס מניות	-	(66)	(2,869)
שינוי בנכסי ביטוח משנה	(97,396)	27,463	(179,914)
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	(41,466)	(76,416)	(47,387)
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	(28,313)	11,049	38,476
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:			
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:			
רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה	(1,524)	(2,864)	(2,156)
רכישות נטו של השקעות פיננסיות	(700,532)	(2,549,180)	(1,816,491)
השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:			
רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה	(783)	(1,433)	(1,323)
רכישות נטו של השקעות פיננסיות	(289,162)	(324,625)	(453,460)
פרמיות לגבייה	(10,188)	(45,434)	(43,583)
חייבים ויתרות חובה	(35,523)	21,921	(55,562)
זכאים ויתרות זכות	(149,181)	134,340	28,622
התחייבויות בשל הטבות לעובדים	11,504	(1,710)	4,375
סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת	170,188	(937,942)	(281,792)
מזומנים ששולמו והתקבלו במהלך השנה עבור:			
ריבית ששולמה	(58,426)	(54,601)	(60,693)
ריבית שהתקבלה	758,496	773,804	718,450
מסים ששולמו	(26,518)	(43,576)	(88,145)
מסים שהתקבלו	59,261	32,550	75,330
דיבידנד שהתקבל	166,672	202,981	191,548
	899,485	911,158	836,490
סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת	1,028,950	19,204	625,333

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
(ב) מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה			
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	1,245,185	1,288,445	753,834
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	273,314	265,426	365,569
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה	1,518,499	1,553,871	1,119,403
(ג) מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה			
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	1,832,444	1,245,185	1,288,445
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	550,946	273,314	265,426
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה	2,383,390	1,518,499	1,553,871

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

פירוט לבאורים:

באור	שם הבאור	עמוד
1	כללי	15
2	עיקרי המדיניות החשבונאית	16
3	מגזרי פעילות	46
4	נכסים בלתי מוחשיים	55
5	הוצאות רכישה נדחות	56
6	רכוש קבוע	57
7	השקעות בחברות כלולות	60
8	נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	63
9	חייבים ויתרות חובה	66
10	פרמיות לגבייה	67
11	השקעות פיננסיות בגין חוזים תלויי תשואה	68
12	השקעות פיננסיות אחרות	71
13	מזומנים ושווי מזומנים	79
14	הון ודרישות הון	80
15	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	86
16	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	87
17	התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	88
18	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	98
19	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות	105
20	תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות	108
21	מסים על ההכנסה	109
22	נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים	115
23	זכאים ויתרות זכות	119
24	התחייבויות פיננסיות	120
25	פרמיות שהורווחו בשייר	125
26	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	126
27	הכנסות מדמי ניהול	128
28	הכנסות מעמלות	128
29	הכנסות אחרות	128
30	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	129
31	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	130
32	הוצאות הנהלה וכלליות	130
33	תשלום מבוסס מניות	131
34	הוצאות מימון	132
35	רווח למניה	132
36	ניהול סיכונים	133
37	יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים	186
38	התחייבויות תלויות והתקשרויות	197

באור 1: - כללי

א. תאור כללי של הקבוצה ופעילותה

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - החברה) נשלטת על-ידי מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה האם), שהינה חברה ציבורית הנסחרת בבורסה לניירות ערך בתל-אביב יפו, המחזיקה ב-100% מהון המניות של החברה. החברה פועלת בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח כללי, ביטוח חיים וביטוח בריאות.

החברה הינה תושבת ישראל, אשר נתאגדה בישראל וכתובת משרדיה הראשיים הינה אלנבי 115, תל-אביב-יפו.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה -

החברה	- מנורה מבטחים ביטוח בע"מ.
החברה האם	- מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
חברות מאוחדות	- חברות או שותפויות שדוחותיהן מאוחדים, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.
חברות כלולות	- חברות ושותפויות אשר לחברה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא שליטה, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.
חברות מוחזקות	חברות מאוחדות וחברות כלולות.
הקבוצה	- החברה והחברות המוחזקות שלה.
צדדים קשורים	- כהגדרתם ב-IAS 24.
בעלי עניין ובעל שליטה	- כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010.
המפקח או הממונה	- הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון.
חוק הפיקוח	- חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.
תקנות ההון	- תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
כללי השקעה	- תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012 וחוזר "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים" שפורסם על ידי הממונה.
תקנות פרטי דין וחשבון	- תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
חוזי ביטוח	- חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על-ידי הסכמה לפצות או לשפות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.

באור 1: - כללי (המשך)

ב. הגדרות (המשך)

חוזי השקעה	-	פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח.
חוזים תלויי תשואה	-	חוזי ביטוח וחוזי השקעה במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות, בהם ההתחייבויות צמודות לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה).
נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	-	סך כל הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.
התחייבויות בגין חוזי ביטוח	-	עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, ביטוח בריאות וביטוח כללי.
נכסי ביטוח משנה	-	חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.
פרמיות	-	פרמיות לרבות דמים.
פרמיות שהורווחו	-	פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים

1. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים המאוחדים ערוכים על בסיס העלות, למעט נדל"ן להשקעה, נדל"ן בשימוש עצמי, נכסים פיננסיים זמינים למכירה, נכסים והתחייבויות פיננסיות הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, התחייבויות ביטוחיות ונכסי ביטוח משנה, נכסי מיסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים, השקעות בחברות כלולות ונכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים.

2. מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

דוחות כספיים אלו נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS).
כמו כן, הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו בחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על-פיו והוראות הממונה.

3. מדיניות חשבונאית עקבית ויישום לראשונה של תקני IFRS

המדיניות החשבונאית יושמה בדוחות הכספיים באופן עקבי בכל התקופות המוצגות, למעט אם נכתב אחרת.

לעניין השפעת היישום לראשונה של מדידת נדל"ן בשימוש עצמי לפי שווי הוגן, ראה סעיף ח'4) להלן.

לעניין השפעת היישום לראשונה של הנוהג המיטבי בביטוח כללי ושינוי שיטת רישום עמלות נדחות משנה ועתודה משנה ראה סעיף ו'2)ד)4).

4. מבנה הדיווח הנוכחי

הדוחות על המצב הכספי, הכוללים בעיקר את הנכסים וההתחייבויות של החברה, הוצגו לפי סדר נזילות ללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, המספקת מידע מהימן ורלוונטי יותר, תואמת את הנחיות תקן IAS 1 והנחיות הממונה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים

השיקולים

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה שקלה ההנהלה את הנושאים הבאים, שלהם ההשפעה המהותית ביותר על הסכומים שהוכרו בדוחות הכספיים המאוחדים:

1. סיווג חוזי ביטוח וחוזי השקעה

חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה עם מבוטח או עם קבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת, האם הוא כרוך בלקיחת סיכון ביטוחי משמעותי על מנת לסווגו כחוזה ביטוח, או לחילופין כחוזה השקעה.

2. סיווג ויעוד ההשקעות הפיננסיות

הנהלת הקבוצה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג ולייעד את ההשקעות הפיננסיות לקבוצות הבאות:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- השקעות המוחזקות לפדיון.
- הלוואות וחייבים.
- נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

3. שליטה אפקטיבית

החברה מעריכה אם קיימת לה שליטה בחברה שבה היא מחזיקה פחות ממרבית זכויות ההצבעה, בין היתר, על פי החלק שהיא מחזיקה בזכויות ההצבעה ביחס לחלק שמחזיקים בעלי זכויות הצבעה אחרים, הסכמי הצבעה בין חברות הקבוצה ואופן פיזור של ההחזקות האחרות וכן דפוסי ההצבעה באסיפות בעלי המניות הקודמות. בנוסף, החברה בוחנת אם קיימת לה השפעה מהותית בחברות בהן היא מחזיקה בשיעור נמוך מ- 20%.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות

בעת הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת הנהלת הקבוצה להפעיל שיקול דעת ולהסתייע באומדנים, הערכות והנחות המשפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות. האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. השינויים באומדנים החשבונאיים נזקפים בתקופה בה נעשה השינוי באומדן.

בעת גיבושם של אומדנים חשבונאיים ואקטואריים, המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של החברה, נדרשת הנהלת החברה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת החברה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן. יובהר שהתוצאות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התממשותם והשלכותיהם.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים המאוחדים בקשר לאי הודאות לתאריך הדיווח ואומדנים קריטיים שחושבו על-ידי הקבוצה, ואשר שינוי מהותי באומדנים ובהנחות עשוי לשנות את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים המאוחדים בשנה העוקבת:

1. ירידת ערך נכסים לא פיננסיים

החברה בוחנת בכל מועד דיווח אם אירעו אירועים או חלו שינויים בנסיבות המצביעים על כך שחלה ירידת ערך באחד או יותר מהנכסים הלא פיננסיים. בהתקיים סימנים לירידת ערך, נערכת בחינה באם הסכום בר ההשבה גבוה מערכו בספרים של הנכס, ובמידת הצורך נרשמת הפרשה לירידת ערך עד גובה הסכום שהינו בר השבה. היוון תזרימי המזומנים מחושב לפי שיעור היוון המשקף את הערכות השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתייחסים לנכס. קביעת האומדנים של תזרימי המזומנים מתבססת על ניסיון העבר של נכס זה או נכסים דומים, ועל מיטב הערכת החברה לגבי התנאים הכלכליים שישררו במהלך יתרת אורך חייו השימושיים של הנכס.

2. קביעת שווי הוגן של מכשירים פיננסיים לא סחירים

השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על-ידי חברה המספקת ציטוטי מחירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים.

השווי ההוגן של קרנות השקעה נקבע על-פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות. השווי ההוגן של מניות לא סחירות נקבע על פי הערכת שווי של מומחה. השווי ההוגן של אופציות נקבע לפי מודל B&S והשווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

3. ירידת ערך של השקעות פיננסיות

כאשר קיימת ראיה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, או בגין נכסים פיננסיים שסווגו כזמינים למכירה, סכום ההפסד נזקף לדוח רווח והפסד, ראה סעיף יב.1. להלן.

בכל תאריך דיווח, הקבוצה בוחנת האם קיימת ראייה אובייקטיבית כאמור.

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי

נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי מוצגים לפי שווים ההוגן לתאריך הדיווח כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לרווח והפסד ולרווח כולל אחר, בהתאמה. השווי ההוגן נקבע על-ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות שימוש בטכניקות הערכה והנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. אם ניתן, נקבע השווי ההוגן בהתאם לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי (המשך)

במדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי נדרשים מעריכי השווי והנהלת הקבוצה להשתמש בהנחות מסוימות לגבי שיעורי התשואה הנדרשים לגבי נכסי הקבוצה, מחירי ההשכרה העתידיים, שיעורי התפוסה, חידושי חוזים, שינויי ייעוד, הסתברות להשכרת שטחים פנויים, הוצאות תפעול הנכסים, איתנותם הפיננסית של השוכרים והשלכות הנובעות מהשקעות שתידרשנה לפיתוח עתידי, על מנת להעריך את תזרימי המזומנים העתידיים מהנדל"ן. שינוי בהנחות המשמשות במדידת הנדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי, עשוי לגרום לשינוי בשווי ההוגן.

5. קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות

ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות לגבי שיעורי ביטולים, תמותה ותחלואה ומשתנים נוספים כאמור בסעיף ו.1.ה) להלן. אם תחת הנחות אלו לא תתקיים ברות ההשבה, יתכן שיהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

6. התחייבויות בגין חוזי ביטוח

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח מבוססות על שיטות הערכה אקטואריות ועל הנחות המפורטות בבאור 36(6)(א') להלן לגבי ביטוח חיים וביטוח בריאות ובבאור 36(6)(ב') להלן לגבי ביטוח כללי.

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

7. תביעות משפטיות

כנגד הקבוצה תלויות ועומדות תביעות משפטיות, תובענות ייצוגיות וכן בקשות לאישור תובענות כייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו נגד הקבוצה, הסתמכה הקבוצה על חוות דעת יועציה המשפטיים.

הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. מאחר שתוצאות התביעות תקבענה בבתי המשפט, עלולות התוצאות להיות שונות מהערכות אלה. ראה מידע נוסף בסעיף יז' ובבאור 38(א) להלן.

בנוסף לתביעות האמורות, חשופה הקבוצה לטענות/תביעות משפטיות שטרם נטענו/הוגשו, וזאת, בין היתר, בהתקיים ספק בפרשנות הסכם ו/או הוראת דין ו/או אופן יישומם. חשיפה זו מובאת לידיעת הקבוצה במספר דרכים, בין היתר, באמצעות פניות לקוחות לגורמים בקבוצה ובמיוחד לממונה על פניות הציבור בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, ובאמצעות תביעות שאינן ייצוגיות המוגשות לבתי המשפט. נושאים אלו מובאים לידיעת הנהלת הקבוצה, אם וככל שהגורמים המטפלים מזהים כי הטענות עשויות להיות בעלות השלכות רחבות. בהערכת הסיכון הנובע מטענות/תביעות שטרם הוגשו, מסתמכת הקבוצה על הערכות פנימיות של הגורמים המטפלים וההנהלה, המשקללות את הערכת הסיכוי להגשת תביעה ואת הסיכוי להצלחת התביעה, אם וככל שתוגש. ההערכה מבוססת על הניסיון שנצבר ביחס להגשת תביעות ועל ניתוח הטענות לגופן. מטבע הדברים, לאור השלב הראשוני בו מצוי בירור הטענה המשפטית, עשויה התוצאה בפועל להיות שונה מההערכה שנעשתה בשלב בו טרם הוגשה התביעה.

8. הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה

התחייבות בגין תוכניות הטבה מוגדרות לאחר סיום העסקה נקבעת תוך שימוש בטכניקות הערכה אקטואריות. חישוב ההתחייבות כרוך בקביעת הנחות בין השאר לגבי שיעורי היוון, שיעורי תשואה צפויים על נכסים, שיעור עליית השכר ושיעורי תחלופת עובדים. יתרת ההתחייבויות עשויה להיות מושפעת בצורה משמעותית אם יחולו שינויים באומדנים אלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

9. נכסי מסים נדחים

נכסי מסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים שטרם נוצלו, במידה וצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש אומדן של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מסים נדחים ואת סכום נכס המסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה.

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה

מטבע ההצגה של הדוחות הכספיים ומטבע הפעילות של החברה הינם ש"ח.

מטבע פעילות הוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת החברה ואת עסקאותיה. מטבע הפעילות, נקבע בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברות כלולות, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה.

כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע הפעילות של החברה, חברה זו מהווה פעילות חוץ אשר נתוני דוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים המאוחדים כדלקמן:

א) נכסים והתחייבויות בכל תאריך דיווח (כולל מספרי השוואה) מתורגמים לפי שער סגירה בכל תאריך דיווח.

ב) פריטי דוח רווח או הפסד מתורגמים לפי שערי חליפין ממוצעים בכל התקופות המוצגות.

ג) כל הפרשי התרגום שנוצרו נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון "התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ".

הלוואות בינחברתיות בקבוצה, אשר אין כוונה לסלקן והן אינן צפויות להיפרע בעתיד הנראה לעין, מהוות במהותן חלק מההשקעה בפעילות חוץ, מטופלות כחלק מההשקעה, ולפיכך הפרשי שער הנובעים מהלוואות אלו (בניכוי השפעת המס) נזקפים לרווח (הפסד) כולל אחר.

2. עסקאות, נכסים והתחייבויות במטבע חוץ

עסקאות הנקובות במטבע חוץ (מטבע השונה ממטבע הפעילות) נרשמות עם ההכרה לראשונה בהן לפי שער החליפין במועד העסקה. לאחר ההכרה לראשונה, נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ מתורגמים בכל תאריך דיווח למטבע הפעילות לפי שער החליפין במועד זה. הפרשי שער נזקפים לדוח רווח והפסד, למעט הפרשי שער בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה שאינם מכשירי חוב, הנזקפים לקרן הון עד למועד המימוש.

3. פריטים כספיים צמודי מדד

נכסים והתחייבויות כספיים הצמודים על-פי תנאיהם לשינוים במדד מותאמים לפי המדד הרלוונטי, בכל תאריך דיווח, בהתאם לתנאי ההסכם. הפרשי הצמדה הנובעים מההתאמה כאמור נזקפים לדוח רווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. דוחות כספיים מאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות של חברות שלחברה יש שליטה בהן (חברות בנות). שליטה מתקיימת כאשר לחברה יש כח השפעה על הישות המושקעת, חשיפה או זכויות לתשואות משתנות כתוצאה ממעורבותה בישות המושקעת וכן היכולת להשתמש בכח שלה כדי להשפיע על סכום התשואות שינבע מהישות המושקעת. בבחינת שליטה מובאת בחשבון השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות רק אם הן ממשיות. איחוד הדוחות הכספיים מתבצע החל ממועד השגת השליטה, ועד למועד בו הופסקה השליטה.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הבנות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הבנות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של החברה. יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות ורווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין חברות הקבוצה בוטלו במלואם בדוחות הכספיים המאוחדים.

זכויות שאינן מקנות שליטה בגין חברות בנות מייצגות את ההון בחברות הבנות שאינו ניתן לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה האם. הזכויות שאינן מקנות שליטה מוצגות בנפרד במסגרת ההון של החברה.

ה. השקעות בחברות כלולות

חברות כלולות הינן חברות שלקבוצה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא הושגה בהן שליטה.

ההשקעה בחברות כלולות מטופלת על פי שיטת השווי המאזני. לפי שיטת השווי המאזני, ההשקעה בחברות הכלולות מוצגת בדוח על המצב הכספי לפי עלות בתוספת שינויים שלאחר הרכישה בחלק הקבוצה בנכסים נטו, לרבות רווח (הפסד) כולל אחר של החברות הכלולות.

השקעות בשותפויות אשר לקבוצה יש השפעה מהותית בהן, ובוצעו בתיקי ההשקעות של חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו לפי שוויין ההוגן (ראה גם סעיף ז.4.א) להלן).

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הכלולות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הכלולות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של הקבוצה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה

IFRS 4 הדן בחוזי ביטוח מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט לפני מועד המעבר לתקינה הבינלאומית לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש. להלן תמצית המדיניות החשבונאית בקשר לחוזי ביטוח:

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

א) הכרה בהכנסות - ראה סעיף יח. להלן.

ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטוארית הממונה בחברה על ביטוח חיים (גב' רגינה חייקין F.IL.AA). חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבע על-פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

ג) התחייבויות בגין עסקי ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות צמודות למדד המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך הדיווח לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן ההצמדה הינה חצי שנתית.

ד) הנחיות הממונה בדבר התחייבויות לתשלום קצבה:

בחוזרים שפרסם הממונה בדבר חישוב התחייבויות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, נקבעו הוראות לחישוב ההפרשות וזאת עקב קצב העלייה בתוחלת החיים המצריכה מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי. ראה גם באור 36(6)א'4.(4) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ה) הוצאות רכישה נדחות:

(1) הוצאות הרכישה הנדחות בגין פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות. ה- DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה- DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו או סולקו נמחק במועד הביטול או הסילוק.

הוצאות רכישה נדחות בגין חוזי השקעה כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה בקשר עם יצירת זכויות חוזיות חדשות. ה- DAC בגין חוזי השקעה מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת הכנסות דמי ניהול. ה- DAC בגין חוזי השקעה, המתייחס לחוזי השקעה שבוטלו, נמחק במועד הביטול.

(2) בהתאם להוראות הממונה, האקטוארית הממונה בודקת מידי תקופת דיווח את ברות השבת ה- DAC בביטוח חיים. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בניכוי ה-DAC מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, דמי ניהול צפויים, תמותה ותחלואה, הנקבעות על-ידי האקטוארית הממונה בחברה מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

ו) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק בהתחשב בביטולים צפויים וחוזי ביטוח משנה ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. בבדיקת פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר או ביחס לפוליסות (לרבות הכיסויים שלהן) שהונפקו בתקופות שונות, לפי סוגי השתתפות וכן בנפרד לפוליסות ריסק יסודיות ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, שיעורי ריבית ריאלית, פרמיות אי נזילות, תמותה, שיעורי מימוש גמלה ותחלואה, ובהתחשב בעודף השווי ההוגן של הנכסים מעל ערכם בספרים. ההנחות נקבעות על-ידי האקטוארית הממונה מדי שנה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה. לעניין שינויים שחלו בבדיקה זו בשנת 2015 בעקבות פרסום חוזר בנושא, ראה באור 36(6)א'(4) להלן.

ז) תביעות תלויות:

תביעות תלויות מחושבות באופן פרטני בהתאם להערכת מומחי החברה על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח ולאור גורמי התפתחות צפויים על פי ניסיון העבר שנקבעו על ידי האקטוארית הממונה. חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות מחושב על פי ההסכמים שנחתמו עימם. ההוצאות העקיפות ליישוב תביעות אלו חושבו על ידי האקטוארית הממונה.

הפרשות לתשלומי גמלאות, ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), חושבו על ידי האקטוארית הממונה ונכללו במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ח) חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

ט) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קבוצתי:

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות שהורווחו בדוח רווח והפסד.

2. ביטוח כללי

א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יח. להלן.

ב) סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו ושייר כולל, בין היתר, סילוק ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות לישוב תביעות תלויות שאירעו בשנת הדוח וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות (הכוללת הפרשה לעלויות ישירות ועקיפות בטיפול בתביעות) שנרשמה בשנים קודמות.

ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות:

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (חישוב עתודות בביטוח כללי), התשע"ג-2013, (להלן - תקנות חישוב העתודות), הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים הממונים.

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:

1) הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve) משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח.

2) הפרשה לפרמיה בחסר (Premium Deficiency) נרשמת במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות) אינה מכסה את העלויות הצפויות בגין חוזי הביטוח.

3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן:

3.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי ענפים כאמור בסעיף 3.2 להלן. הוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללות לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי עבור החברה בוצע על-ידי האקטוארית הממונה על ביטוח כללי הגב' נעמה חשמונאי (F.IL.AA.).

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן: (המשך)

3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן: (המשך)

3.2 בענפי ביטוח המהווים 3.75% מהתביעות התלויות בשייר, שבהן קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב העדר מובהקות סטטיסטית, נכללו התביעות התלויות הידועות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין, מומחי החברה ומומחים חיצוניים שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים וכן בתוספת IBNER, ככל שנדרש. במסגרת יישום הנוהג המיטבי (ראה גם סעיף ד'4 להלן), החל מיום 31 בדצמבר, 2015 מוסיפה החברה הפרשה נוספת המחושבת בשיטת עודף הכנסות על הוצאות. להערכת החברה, שיטה זו מייצגת את מידת הזהירות הנדרשת בהתאם לנוהג המיטבי.

3.3 עודף הכנסות על הוצאות:

לגבי עסקים עם זנב תביעות ארוך (ענפים בהם הזמן הנדרש למתן הודעה על קרות הנזק ו/או לקביעת הנזק והפיצוי בגינו, ארוך ועשוי להמשך מספר שנים), כגון ענפי רכב חובה, חבויות, כלי טייס וכלי שייט וערבויות חוק מכר, חושב, עד ליום 31 בדצמבר, 2015, עודף הכנסות על הוצאות על בסיס תלת שנתי מצטבר (להלן - העודף או הצבירה).

העודף חושב, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ולהנחיית הממונה, על בסיס ההכנסות מפרמיות בניכוי הוצאות רכישה (עד מגבלה שנקבעה על ידי הפיקוח כשיעור מהפרמיה) ותביעות, בתוספת הכנסות מהשקעות המחושבות לפי שיעור תשואה ריאלית של 3% לשנה (ללא תלות בתשואה שהושגה בפועל על ההשקעות), בניכוי חלקם של מבטחי המשנה, לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום. העודף המצטבר עד למועד שחרורו משנת תחילת הביטוח בניכוי הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ובניכוי התביעות התלויות כפי שחושבו כמפורט לעיל, נכלל, עד ליום 31 בדצמבר, 2015, בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה. והגירעון, אם קיים, נזקף כהוצאה בדוח רווח והפסד. לעניין ביטול העודף ראה סעיף 4 להלן.

3.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

3.5 להערכת החברה התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי וכוללות הפרשות מתאימות ככל שנדרש ל- IBNR.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן: (המשך)

4) שינויים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי החל מיום 31 בדצמבר, 2015:

בחודש ינואר 2013 פורסמו תקנות חישוב העתודות וחוזר, שעודכן בחודש ינואר 2015. בנוסף פורסמה בחודש ינואר 2015 עמדת הממונה, לעניין נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך הדוחות הכספיים (להלן ביחד - "התיקון").

התיקון ביטל את תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה - 1984, כאשר במקומן תבואנה תקנות חישוב העתודות. השינוי המרכזי שיחול עם כניסת התיקון לתוקף הינו ביטול הצבירה בענפי רכב חובה וחבויות ויישום עמדת הממונה לעניין הנוהג המיטבי המפורטת בבאור 36(6)ב'(S2) להלן. בענפים בהם האקטואר אינו מחשב הפרשה בהתאם לנוהג המיטבי, החברה החליטה להמשיך וליישם את שיטת הצבירה, המהווה אומדן מקורב לזהירות הראויה הנדרשת בהתאם לשיטת הנוהג המיטבי.

התיקון נכנס לתוקף החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2015.

כצעד משלים לתיקון עודכנו, בחודש אוקטובר 2015, הוראות המדידה הכלולות בחוזר המאוחד, לגבי חלקם של מבטחי משנה בהוצאות רכישה נדחות ובפרמיה שטרם הורווחה בענפי ביטוח כללי וזאת החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2015.

התיקון טופל כשינוי מדיניות חשבונאית, אשר יישומו למפרע אינו פרקטי ולפיכך השפעת השינוי נזקפה כהתאמה לעודפים ליום 31 בדצמבר, 2015 ללא יישום למפרע.

השפעת התיקון האמור על הדוחות הכספיים של החברה ליום 31 בדצמבר, 2015 היתה קיטון ביתרת העודפים בסך של כ- 57,356 אלפי ש"ח.

ה) הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות המיוחסות לרכישת פוליסות, המתייחסות לפרמיות שטרם הורווחו. הוצאות הרכישה מחושבות לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקניים, שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

ו) עסקים המתקבלים מהתאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה ("הפול") בע"מ (להלן - הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף), נכללים לפי דיווחים המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות לפי העניין, והכול בהתאם לשיעור השתתפות החברה בהם.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות

א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יח. להלן.

ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות:

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות וחלקם של מבטחי משנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על ידי האקטוארית הממונה בחברה (קטרינה רזניק F.IL.AA שהינה נושאת משרה בחברה), למעט בענפי מחלות קשות וביטוח סיעודי, בהם מתבצעת ההערכה האקטוארית על ידי האקטוארית הממונה בביטוח חיים.

ההתחייבויות כוללות במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי בברוטו ובשייר (פרמיה בחסר), המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין הכיסוי.

ג) הוצאות רכישה נדחות:

הוצאות רכישה נדחות בביטוח בריאות כוללות עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות, בקשר לרכישת פוליסות חדשות. ה- DAC בביטוח בריאות (מחלות ואשפוז) מחושב על פוליסות שנמכרו החל משנת 2005 ומופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ- 6 שנים ובביטוחי בריאות ארוכי טווח (סיעוד ומחלות קשות) לא יותר מ- 15 שנים. בפוליסות שבוטלו ה- DAC נמחק במועד הביטול.

מידי שנה בודקות האקטואריות הממונות את ברות ההשבה של ה- DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי הביטוח בניכוי ה- DAC בגין הפוליסות שנמכרו מספיקות, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה- DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה, הנקבעות על ידי האקטוארים הממונים מידי שנה על פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים.

ד) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית ברמת המוצר בהתאם להנחיות הממונה.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה והן נקבעות על-ידי האקטוארים הממונים מדי שנה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה. לפרטים נוספים ראה באור 36(6)א'(4) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות (המשך)

ה) תביעות תלויות

ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן ההפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), נכללו במסגרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

ו) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של מבוטחים בביטוח קבוצתי

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה קוזז מסעיף "פרמיה שהורווחה".

ז) ההתחייבויות הביטוחיות כוללות, במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי, המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין החוזה.

ז. מכשירים פיננסיים

מכשיר פיננסי מוכר כנכס או התחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העיסקה).

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים

מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות. נכסים פיננסיים כוללים השקעות פיננסיות (נכסי חוב סחירים, נכסי חוב בלתי סחירים, מניות ואחרות) וכן נכסים פיננסיים אחרים כגון: פרמיות לגביה, חייבים אחרים, מזומנים ושווי מזומנים. כמו כן, מכשירים פיננסיים כוללים התחייבויות פיננסיות, כגון הלוואות ואשראי שנתקבלו ואשראי ספקים וזכאים אחרים.

ההכרה הראשונית במכשירים פיננסיים שאינם נגזרים הינה לפי שווי הוגן ולגבי מכשירים שאינם מוצגים בשווי ההוגן דרך רווח והפסד בתוספת כל עלויות העסקה הישירות הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים נמדדים כמפורט בהמשך. מכשיר פיננסי מוכר כנכס או כהתחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העסקה).

מזומנים ושווי מזומנים

מזומנים כוללים יתרות מזומנים הניתנים לשימוש מיידי. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנים להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופים לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואינם מוגבלים בשעבוד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, אשר יועדו כזמינים למכירה או שאינם מסווגים לאחת משתי הקבוצות: נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד או הלוואות וחייבים. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים לפי השווי ההוגן. רווחים או הפסדים כתוצאה מהתאמות שווי הוגן, למעט בגין ריבית והפרשי שער המתייחסים למכשירי חוב ודיבידנד ממכשיר הוני, אשר נזקפים לרווח והפסד לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון, נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד גריעת ההשקעה או במקרה של ירידת ערך, הרווח או ההפסד כולל אחר שהוכר בעבר, נזקף לדוח רווח והפסד.

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

מכשיר פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינן השקעות המוחזרות בתשלומים קבועים או הניתנים לקביעה, שאינן נסחרות בשוק פעיל. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות מוצגות על פי תנאיהן לפי העלות בתוספת עלויות עיסקה ישירות, תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, ובניכוי הפרשה לירידת ערך. חייבים לזמן קצר מוצגים לפי תנאיהם בערכם הנומינלי.

2. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים פיננסיים מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן; עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה הראשונית, נמדדים הנגזרים לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

3. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערך בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים

הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן:

א) נכסים של החברה הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה

מרבית נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן תמנע עיוות חשבונאי של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (mismatch), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

חלק ממכשירי החוב הלא סחירים, הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה, סווגו כהלוואות וחייבים ונמדדים תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, כמתאפשר על פי הוראות הממונה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים (המשך)

ב) נכסים של החברה ושל חברת ביטוח מאוחדת שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות תלויות תשואה (נוסטרו)

1) נכסים שאינם סחירים, שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב שאינם סחירים הכוללים אגרות חוב מיועדות (אג"ח ח"צ), אגרות חוב בלתי סחירות אחרות, תעודות מסחריות, פקדונות בבנקים והלוואות, סווגו כהלוואות וחייבים. מניות שאינן סחירות סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה.

2) נכסים סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב ומניות סחירים סווגו לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה, למעט מלוות קצרי מועד ממשלתיות אשר יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

3) נגזרים ומכשירים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

4) נכסים פיננסיים שהועברו אל החברה מחברה אחות שאינה חברת ביטוח

נכסים פיננסיים כאמור בסעיפים 1) ו- 2) לעיל, אשר הועברו אל החברה מחברה אחות שאינה חברת ביטוח, מסווגים בחברה בקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת בהתאם לסיווגם המקורי בחברה המעבירה.

5. התחייבויות פיננסיות

א. התחייבויות פיננסיות בעלות מופחתת

כתבי התחייבות, שטרי הון ואשראי נושאי ריבית מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן בניכוי עלויות עסקה מיוחסות ישירות (לדוגמה, עלויות גיוס הלוואה). לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות ואשראי נושאי ריבית מוצגים לפי עלות מופחתת תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית הלוקחת בחשבון גם את עלויות העסקה המיוחסות ישירות.

ב. התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד מתייחסות לנגזרים המיועדים עם ההכרה הראשונית בהם, להיות מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.

ג. התחייבויות בגין ערבויות פיננסיות

ההתחייבויות בגין ערבויות פיננסיות מוכרות לראשונה לפי השווי ההוגן תוך התחשבות גם בעלויות עסקה ישירות המיוחסות למתן הערבות. לאחר ההכרה הראשונית, ההתחייבות נמדדת לפי הסכום הגבוה מבין הסכום שהוכר לראשונה (בניכוי הפחתה מתאימה על פני תקופת הערבות) והאומדן לסכום שנדרש להכיר בו לתאריך הדיווח על פי IAS 37 בהתאם להסכם הערבות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

6. קיזוז מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות מקוזזים והסכום נטו מוצג בדוח על המצב הכספי, אם קיימת זכות שניתנת לאכיפה משפטית לקזז את הסכומים שהוכרו, וכן קיימת כוונה לסלק את הנכס ואת ההתחייבות על בסיס נטו, או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות במקביל. הזכות לקזז חייבת להיות ניתנת לאכיפה משפטית לא רק במהלך העסקים הרגיל של הצדדים לחוזה, אלא גם במקרה של פשיטת רגל או חדלות פרעון של אחד הצדדים. על מנת שהזכות לקזז תהיה קיימת באופן מיידי, אסור שהיא תהיה תלויה באירוע עתידי או שיהיו פרקי זמן שבהם היא לא תחול, או שיהיו אירועים שיגרמו לפקיעתה.

7. גריעת מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים

נכס פיננסי נגרע כאשר פקעו הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי מזומנים מהנכס הפיננסי; או כאשר החברה מעבירה את הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי המזומנים מהנכס הפיננסי או נוטלת על עצמה מחויבות לשלם את תזרימי המזומנים שהתקבלו במלואם לצד שלישי, ללא עיכוב משמעותי, ובנוסף העבירה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס או לא העבירה ולא הותירה בידיה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס אך העבירה את השליטה על הנכס.

התחייבויות פיננסיות

התחייבות פיננסית נגרעת כאשר היא מסולקת, דהיינו ההתחייבות נפרעה, בוטלה או פקעה. התחייבות פיננסית מסולקת כאשר הקבוצה פורעת את ההתחייבות על-ידי תשלום במזומן, בנכסים פיננסיים אחרים, בסחורות או שירותים, או משוחררת משפטית מההתחייבות.

8. לעניין ירידת ערך נכסים פיננסיים, ראה סעיף יב.1. להלן.

ח. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי פחת שנצבר והפסדים מירידת ערך, למעט נדל"ן בשימוש עצמי כאמור בסעיף 4 להלן.

עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד המתייחס, מהוונת כחלק מעלות ציוד זה.

עלות נכס בהקמה כוללת את עלות החומרים, עלויות אשראי וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב כך שיוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע מוכרת כחלק מהערך בספרים של אותו פריט אם צפוי כי התועלת הכלכלית העתידית הגלומה בפריט תזרום אל הקבוצה וכי עלותו ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של החלק שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. רכוש קבוע (המשך)

3. פחת

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואתיות הינו כדלקמן:

בניינים (למעט מרכיב הקרקע)	4%
שיפורים במושכר	לאורך תקופת השכירות כולל תקופת האופציה
כלי רכב	15%
מחשבים וציוד היקפי	25%-33%
ציוד וריהוט משרדי	6%-15%

אורך החיים השימושיים, שיטת הפחת וערך השייר נבחנים לפחות פעם בשנה והשינויים מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא מהמועד שבו בוצע השינוי. הפחתת נכסים מופסקת כמוקדם מבין המועד בו הנכס מסווג כמוחזק למכירה לבין המועד שבו הנכס נגרע.

נכס נגרע מהדוחות הכספיים במועד המכירה או כאשר לא צפויות עוד הטבות כלכליות מהשימוש בנכס. רווח או הפסד מגריעת הנכס (המחושב כהפרש בין התמורה נטו מהגריעה והעלות המופחתת בדוחות הכספיים) נכלל בדוח רווח והפסד בתקופה בה נגרע הנכס.

4. הערכה מחדש נדל"ן בשימוש עצמי

החל משנת הדוח, אימצה החברה את מודל ההערכה מחדש למדידת נדל"ן בשימוש עצמי. בהתאם למודל זה, נמדד הנדל"ן בשוויו ההוגן והשפעת השיערוך כאמור, בניכוי השפעת המס, נזקפה לקרן הון מהערכה מחדש. יתרת קרן ההערכה מחדש שנוצרה בשנת הדוח הסתכמה לסך של כ- 141,042 אלפי ש"ח לפני מס (סך של כ- 108,654 אלפי ש"ח לאחר מס).

הערכות השווי בוצעו על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי שהינו בעל כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך, לרבות גישת העלות, גישת ההשוואה והיוון דמי שכירות ראויים מנכסים דומים.

נכס שהוערך מחדש מופחת על בסיס הסכום המשוערך. הערכות מחדש מבוצעות באופן סדיר על מנת לוודא שהיתרה בדוחות הכספיים אינה שונה באופן מהותי מהערך שהיה נקבע לפי השווי ההוגן בתאריך הדיווח. ירידת ערך של נכס שהוערך מחדש נזקפת ישירות לרווח כולל אחר, עד לסכום שבו קיימת יתרת זכות בקרן ההערכה מחדש בגין אותו נכס. ירידת ערך מעבר לכך תיזקף לרווח והפסד.

עלייה בערכו של נכס כתוצאה מהערכה מחדש, מוכרת ברווח או הפסד עד לסכום שבו היא מבטלת ירידה כתוצאה מהערכה מחדש של אותו נכס, שהוכרה קודם לכן ברווח או הפסד. כל עלייה נוספת לאחר מכן נזקפת לקרן הערכה מחדש.

קרן הערכה מחדש מועברת ישירות לעודפים כאשר הנכס נגרע.

5. שינוי ייעוד

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון הפסקת שימוש בנכס על-ידי הבעלים או הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי. ההפרש בין השווי ההוגן לעלות של נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-IAS 16 ונזקף לקרן הערכה מחדש.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון התחלת שימוש בנכס על-ידי הבעלים. העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הינה השווי ההוגן במועד המעבר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הינו נדל"ן (קרקע, מבנה או שניהם) המוחזק על ידי הבעלים לצורך הפקת דמי שכירות או לשם עליית ערך, או שתיהן.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, אשר משקף את תנאי השוק במועד הדיווח, בניכוי היטלים עתידיים. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה, נזקפים לרווח או הפסד במועד התהוותם. נדל"ן להשקעה אינו מופחת באופן שיטתי.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת הקבוצה על הערכת שווי שמבוצעת על-ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן והינם בעלי הידע והניסיון הנדרשים. ראה באור 8 ב' להלן.

י. חכירות

המבחנים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים והם נבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו בתקן IAS 17;

הקבוצה כחוכר

1. חכירה מימונית

בחכירה מימונית, הועברו לקבוצה באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לשימוש בנכס החכור. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים ולאחר מכן מופחת לאורך תקופת החיים השימושיים שלו או תקופת החכירה, הקצרה מבין השתיים.

2. חכירה תפעולית

הסכמי חכירה, בהם לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הגלומים בשימוש בנכס החכור, מסווגים כחכירה תפעולית. תשלומי החכירה מוכרים כהוצאה בדוח רווח והפסד באופן שוטף על פני תקופת החכירה.

הקבוצה כמחכיר

חכירה תפעולית

נכסים אשר לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לבעלות על הנכס, מסווגים כחכירה תפעולית. עלויות ראשוניות ישירות שהתהוו בגין הסכם החכירה, מתווספות לעלות הנכס המוחכר ומוכרות כהוצאה לאורך תקופת החכירה לפי אותו בסיס. תקבולי החכירה מוכרים כהכנסה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה. תקבולי חכירה מותנים נזקפים לדוח רווח והפסד כהכנסה במועד שבו לחברה זכאות לקבלם.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. נכסים בלתי מוחשיים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשיים מוצגים על-פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידות ערך שנצברו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מדי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם סעיף יב.4. להלן). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מדי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי, ובאותו מועד נבחנת גם ירידת ערך ומופחת הנכס באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים השימושים שלו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת לגביהם ירידת ערך. תקופת ההפחתה ושיטת ההפחתה של נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה.

1. עלויות פיתוח תוכנה

הוצאות פיתוח תוכנה מהוונות אך ורק אם ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; התוכנה ישימה מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהפיתוח, ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים להשלים את הפיתוח ולהשתמש בתוכנה. הוצאה שהוונה כוללת שכר עבודה ישיר שניתן לייחסו ישירות להכנת הנכס לשימושו המיועד. הוצאות פיתוח אחרות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

2. תוכנות

נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

3. עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. כל העלויות האחרות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או מותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

4. הפחתה

הפחתה נזקפת לדוח רווח והפסד על פני אומדן אורך החיים השימושי של הנכסים הבלתי מוחשיים, מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש.

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

תוכנות - מופחתות בקו ישר על פני 4-8 שנים.

האומדנים בדבר שיטת הפחת ואורך החיים השימושי נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים

החברה בוחנת בכל תאריך דיווח אם קיימת ירידת ערך כמפורט להלן:

1. השקעות פיננסיות

א. נכסים פיננסיים המוצגים בעלות מופחתת

ראיה אובייקטיבית לירידת ערך קיימת כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההכרה.

החברה בוחנת ראיות לירידת ערך לגבי נכסי חוב המסווגים להלוואות וחייבים ברמת הנכס הבודד.

במידה וקיימת ראיה אובייקטיבית כי צפוי הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין יתרת הנכס בספרים והערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי.

בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את השבת ערכו של הנכס לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

ב. נכסים פיננסיים זמינים למכירה

הראיה לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, כוללת ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן של הנכס מתחת לעלותו וכן בחינת שינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועלת החברה שהנפיקה את המכשיר. הבחינה של ירידה משמעותית או מתמשכת, תלויה בנסיבות בכל תאריך דיווח, כאשר, במסגרת הבחינה, מובאות בחשבון התנודתיות ההיסטורית בשווי ההוגן וכן קיומה של ירידה בשווי ההוגן בשיעור כולל של 20% ומעלה או ירידת ערך הנמשכת לאורך תקופה העולה על שנה. כאשר קיימת ראיה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, מסווג מחדש לרווח והפסד. בתקופות עוקבות, ביטול הפסד מירידת ערך אינו נזקף לרווח והפסד אלא נזקף לרווח כולל אחר.

ראיות לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירי חוב, כוללות אירוע אחד או יותר שהשפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההשקעה. כאשר קיימת ראיה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי תשלומי קרן, הפחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית והפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך שיוחס למכשיר חוב מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

2. ביטוח משנה

א. ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי החברה אינן משחררות אותה מהתחייבויותיה כלפי המבוטחים על-פי פוליסות הביטוח.

מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על-פי החוזים עימו, עלול לגרום לחברה הפסדים.

ב. החברה מבצעת הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים (המשך)

2. ביטוח משנה (המשך)

בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות הביטוחיות מתחשבת החברה, בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של אותם מבטחי משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבת החברה בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות הצדדים להגיע להסכמי CUT OFF (סיום התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות) במטרה לצמצם את החשיפה.

3. פרמיה לגביה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה מחושבת בהתאם לגיל החוב ובנוסף נקבעת באופן ספציפי בגין חובות שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק.

4. נכסים שאינם פיננסיים

החברה בוחנת אפשרות לירידת ערך של נכסים שאינם פיננסיים (למעט הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה ונכסי מס נדחים), כאשר ישנם סימנים כתוצאה מאירועים או שינויים בנסיבות המצביעים על כך שהיתרה בספרים אינה ברת-השבה. במקרים בהם יתרת הנכסים הלא פיננסיים בספרים עולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, מופחתים הנכסים לשווי בר-ההשבה שלהם. השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש.

השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש. בהערכת שווי השימוש מהוונים תזרימי המזומנים הצפויים לפי שיעור ניכיון לפני מס המשקף את הסיכונים הספציפיים לכל נכס. בגין נכס שאינו מייצר תזרימי מזומנים עצמאיים נקבע סכום בר-השבה עבור היחידה מניבת המזומנים שאליה שייך הנכס. הפסדים מירידת ערך נזקפים לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות הנהלה וכלליות.

הקריטריונים הייחודיים להלן מיושמים בבחינת ירידת ערך של הנכסים הספציפיים הבאים:

חברות כלולות

החברה קובעת, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, אם יש צורך להכיר בהפסד נוסף בגין ירידת ערך של ההשקעות בחברות כלולות. החברה קובעת בכל תאריך דיווח אם קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך של ההשקעה בחברה כלולה. במידה ויש צורך בכך, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום ההפרש בין סכום בר ההשבה של ההשקעה בחברה הכלולה לבין ערכה בדוחות הכספיים. סכום בר ההשבה הינו הגבוה מבין שווי הוגן ושווי שימוש המחושב בהתבסס על הערכת שווי של תזרימי המזומנים נטו שמפיקה החברה הכלולה. ההפסד מירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף חלק ברווחי חברות כלולות, נטו.

לדעת החברה, לבחינה קבוצתית של ירידת ערך לגבי הנכסים שפורטו לעיל, לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים, היות והבחינה ברמת הנכס הבודד מזהה את הרוב המוחלט של ההפסדים שהתהוו.

יג. מדידת שווי הוגן

שווי הוגן הוא המחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם להעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה.

מדידת שווי הוגן מבוססת על ההנחה כי העסקה מתרחשת בשוק העיקרי של הנכס או ההתחייבות, או בהעדר שוק עיקרי, בשוק הכדאי ביותר.

השווי ההוגן של נכס או התחייבות נמדד תוך שימוש בהנחות שמשתתפים בשוק ישתמשו בעת תמחור הנכס או ההתחייבות, בהנחה שמשתתפים בשוק פועלים לטובת האינטרסים הכלכליים שלהם.

מדידת שווי הוגן לנכס לא פיננסי מביאה בחשבון את היכולת של משתתף בשוק להפיק הטבות כלכליות באמצעות הנכס בשימוש המיטבי שלו או על ידי מכירתו למשתתף אחר בשוק שישתמש בנכס בשימוש המיטבי שלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. מדידת שווי הוגן (המשך)

הקבוצה משתמשת בטכניקות הערכה שמתאימות לנסיבות ושקיימים עבורן מספיק נתונים שניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן, תוך מיקסום השימוש בנתונים רלוונטיים הניתנים לצפייה ומיזעור השימוש בנתונים שאינם ניתנים לצפייה.

השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים הנסחרים בשוק פעיל נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין מכשירים פיננסיים שלהם אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אלו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות. השווי של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, ראה באור 12 ז'.

כל הנכסים וההתחייבויות הנמדדים בשווי הוגן או שניתן גילוי לשווי ההוגן שלהם, מחולקים לקטגוריות בתוך מדרג השווי ההוגן, בהתבסס על רמת הנתונים הנמוכה ביותר, המשמעותית למדידת השווי ההוגן בכללותה:

- רמה 1- מחירים מצוטטים (ללא התאמות) בשוק פעיל של נכסים והתחייבויות זהים.
- רמה 2- נתונים שאינם מחירים מצוטטים שנכללו ברמה 1, אשר ניתנים לצפייה במישרין או בעקיפין.
- רמה 3- נתונים שאינם מבוססים על מידע שוק ניתן לצפייה (טכניקות הערכה ללא שימוש בנתוני שוק ניתנים לצפייה).

יד. הון מניות

עלויות המתייחסות ישירות להנפקת מניות מוצגות כהפחתה מההון.

טו. התחייבויות בשל הטבות לעובדים

1. הטבות לזמן קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר הינן הטבות אשר צפויות להיות מסולקות במלואן תוך שנה מתום תקופת הדיווח השנתית, בה העובדים סיפקו את השירות המתייחס והן כוללות משכורות, ימי חופשה, הבראה והפקדות מעסיק לביטוח לאומי ומוכרות כהוצאות עם מתן השירותים. התחייבות בגין בונוס במזומן או תוכנית להשתתפות ברווחים, מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחוייבות משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד וניתן לאמוד באופן מהימן את הסכום.

2. הטבות לאחר סיום העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על-ידי הפקדות בחברות ביטוח ובקרנות פנסיה (להלן - נכסי תוכנית).

תוכניות להפקדה מוגדרת

בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, משלמת הקבוצה באופן קבוע תשלומים מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים, גם אם בקרן לא הצטברו סכומים מספיקים כדי לשלם את כל ההטבות לעובד המתייחסות לשירות העובד בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הפקדות הקבוצה בתכניות הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד במקביל לקבלת שירותי העבודה מהעובד.

בנוסף, לקבוצה תוכנית להטבה מוגדרת בגין תשלום פיצויים בהתאם לחוק פיצויי פיטורין, אשר לפיו זכאים עובדים לקבל פיצויים עם פיטוריהם או פרישתם. ההתחייבות בשל סיום העסקה נמדדת לפי שיטת שווי אקטוארי של יחידת הזכאות החזויה. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עליות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים, וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום. הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית בהתאם לתשואה במועד הדיווח של אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעונן דומה לתקופת ההתחייבות המתייחסת לפיצויי הפרישה. לגבי השפעת השינוי אשתקד כתוצאה משימוש בשיעור ריבית של אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, ראה באור 22 ס'2 ב) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

טו. התחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

2. הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

תוכניות להפקדה מוגדרת (המשך)

הקבוצה מפקידה כספים בגין התחייבויותיה לתשלום פיצויים לחלק מעובדיה באופן שוטף בקרנות פנסיה וחברות ביטוח (להלן - נכסי התוכנית). נכסי התוכנית הינם נכסים המוחזקים על ידי קרן הטבות עובד לזמן ארוך או בפוליסות ביטוח כשירות. נכסי התוכנית אינם זמינים לשימוש נושי הקבוצה ולא ניתן לשלמם ישירות לקבוצה.

מרכיב הפיצויים בפוליסות שהופקו על-ידי החברה אינו מהווה נכסי תוכנית בדוחות הכספיים ומקוזז מההתחייבויות בגין חוזי הביטוח.

ההתחייבות בשל הטבות לעובדים המוצגת בדוח על המצב הכספי מייצגת את הערך הנוכחי של התחייבות ההטבות המוגדרת בניכוי השווי ההוגן של נכסי התוכנית. מדידות מחדש של ההתחייבות נטו נזקפות לרווח כולל אחר בתקופה בה הם נוצרו.

3. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

ההתחייבות נטו של הקבוצה בגין הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתכניות הטבה לאחר העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהוון לערכו הנוכחי. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעונן דומה לתנאי המחויבויות של החברה.

טז. עסקאות תשלומים מבוססי מניות

עסקאות המסולקות במזומן

עלות עסקה המסולקת במזומן נמדדת לפי השווי ההוגן במועד ההענקה באמצעות שימוש במודל תמחור מקובל, ראה פרטים נוספים בבאור 33. השווי ההוגן מוכר כהוצאה על פני תקופת ההבשלה ובמקביל מוכרת התחייבות. ההתחייבות נמדדת מחדש בכל תקופת דיווח לפי השווי ההוגן עד לסילוקה, כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

יז. הפרשות

הפרשה בהתאם ל- IAS 37 מוכרת כאשר לקבוצה יש מחוייבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי יידרש שימוש במשאבים כלכליים על מנת לסלק את המחויבות.

הפרשה בגין תביעות משפטיות מוכרת כאשר לקבוצה מחוייבות קיימת (משפטית או משתמעת) כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, ויותר סביר מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחוייבות וניתן לאמוד את המחוייבות באופן מהימן.

יח. הכרה בהכנסה

1. פרמיות:

א) פרמיות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.
ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים בפוליסות מנוכה מהפרמיות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יח. הכרה בהכנסה (המשך)

1. פרמיות: (המשך)

ב) פרמיות בביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. הפרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה, נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו, ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נזקפות לרווח והפסד בעת פירעון הפרמיה אך לא לפני תחילת תקופת הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות בענף דירות המבוטחות כבטוחה למשכנתא נזקפות לרווח והפסד כהכנסה בהגיע מועד גבייתן (מדי חודש).

פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך הדיווח נרשמות כהכנסות מראש.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים המאוחדים הינן לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ובניכוי השתתפות המבוטחים ברווחים, על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. דמי ניהול:

דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות הממונה על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק תלוי התשואה.

דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:

פוליסות שנמכרות החל מ-1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.
בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה- 1 בינואר ועד ה- 31 בדצמבר) בניכוי דמי הניהול הקבועים. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים קודמות.

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצע בגינה הקטנה של דמי ניהול במהלך השנה השוטפת, תנוכה לצורך חישוב דמי הניהול המשתנים מתשואה חיובית בשנה העוקבת.

דמי ניהול בגין חוזי השקעה כוללים גם דמי ניהול בגין הגביה השוטפת.

3. עמלות:

הכנסות מעמלות בסוכנות ביטוח מאוחדת נזקפות בעת התהוותן.

הכנסות מעמלות ממבטחי משנה נזקפות במועד הזכאות לקבלתן, בהתאם להסכמים עם מבטחי המשנה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו, הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית והפרשי הצמדה בגין נכסי חוב ויתרות חובה אחרות, הכנסות מדיבידנד, רווחים (הפסדים) נטו ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והפסדים שהועברו לרווח והפסד בגין ירידות ערך קבועות, שינויים בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, שינויים בשווי ההוגן של נגזרים המוצגים כהתחייבויות פיננסיות, הפסדים מירידות ערך קבועות בנכסי חוב שאינם סחירים, רווחים (הפסדים) ממטבע חוץ בגין נכסי חוב ושינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה והכנסות מדמי שכירות של נדל"ן להשקעה.

רווחים (הפסדים) ממימוש השקעות מחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של ההשקעות הפיננסיות מדווחים בנטו.

הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום.

הכנסות מדמי שכירות מוכרות לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין התחייבויות פיננסיות וריבית והפרשי שער על פקדונות ויתרות מבטחי משנה.

כ. עלויות אשראי

הקבוצה מהוונת עלויות אשראי הקשורות ברכישה, הקמה או ייצור נכסים כשירים. נכס כשיר הינו נכס אשר נדרשת תקופת זמן משמעותית להכנתו לשימושו המיועד או מכירתו והוא כולל רכוש קבוע ותוכנות מחשב.

היוון עלויות האשראי מתחיל במועד שבו הוצאו עלויות בגין הנכס עצמו, התחילו הפעולות להכנת הנכס ונצברו עלויות אשראי, ומסתיים כאשר הושלמו מהותית כל הפעולות להכנת הנכס הכשיר לשימושו המיועד או למכירתו.

כא. הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות מסווגות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות, הנכללות בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, להוצאות הקשורות ברכישה, הנכללות בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות וליתרת הוצאות הנהלה וכלליות אחרות הנכללות בסעיף זה. הסיווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה, המבוססים על הוצאות ישירות שנזקפו והוצאות עקיפות שהועמסו.

מידי תקופת דיווח, החברה בוחנת את המודלים על מנת לייחס בצורה המיטבית את ההוצאות בין מגזרי הפעילות השונים ובין ההוצאות המסווגות להוצאות עקיפות לייחוס תביעות, הוצאות הקשורות ברכישה והוצאות הנהלה וכלליות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כב. מסים על הכנסה

הוצאות מסים על הכנסה כוללות מסים שוטפים ונדחים. הוצאות מסים על הכנסה נזקפות לדוח רווח והפסד, למעט אם הן מתייחסות לפריטים הנזקפים לרווח כולל אחר או להון.

1. מסים שוטפים

חבות בגין מסים שוטפים נקבעת תוך שימוש בשיעורי המס וחוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה, עד לתאריך הדיווח, וכן התאמות הנדרשות בקשר לחבות המס לתשלום בגין שנים קודמות.

2. מסים נדחים

מסים נדחים מחושבים בגין הפרשים זמניים בין הסכומים הנכללים בדוחות הכספיים לבין הסכומים המובאים בחשבון לצרכי מס.

יתרות המסים הנדחים מחושבות לפי שיעור המס הצפוי לחול כאשר הנכס ימומש או ההתחייבות תסולק, בהתבסס על חוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה עד לתאריך הדיווח.

בכל תאריך דיווח, נבחנים נכסי מסים נדחים ובמידה שלא צפוי ניצולם הם מופחתים. הפרשים זמניים בגינם לא הוכרו נכסי מסים נדחים נבחנים בכל תאריך דיווח ובמידה שניצולם צפוי, מוכר נכס מס נדחה.

מסים נדחים מחושבים במקרים בהם חלוקת דיבידנד לחברה על ידי חברות מוחזקות כרוכה בחבות מס נוספת.

מסים נדחים מקוזזים אם קיימת זכות חוקית לקיזוז נכס מס שוטף כנגד התחייבות מס שוטפת והמסים הנדחים מתייחסים לאותה יישות החייבת במס.

כג. רווח (הפסד) למניה

רווח (הפסד) למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח (הפסד) המיוחס לבעלי המניות של החברה במספר המניות הרגילות המשוקלל הקיים בפועל במהלך התקופה. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות המוחזקות על ידי החברה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם

1. IFRS 15 - הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות

IFRS 15 (להלן - התקן) פורסם על ידי ה-IASB במאי, 2014.

התקן מחליף את IAS 18 הכנסות, IAS 11 חוזי הקמה ואת IFRIC 13 תכניות נאמנות לקוחות, IFRIC 15 הסכמים להקמת מבנים, IFRIC 18 העברות של נכסים מלקוחות ו-SIC 31 הכנסות - עסקאות חליפין הכוללות שירותי פרסום.

התקן מציג מודל בן חמישה שלבים שיחול על הכנסות הנובעות מחוזים עם לקוחות:

שלב 1 - זיהוי החוזה עם הלקוח, לרבות התייחסות לקיבוץ חוזים וטיפול בשינויים (modifications) בחוזים.
שלב 2 - זיהוי מספר מחויבויות ביצוע נפרדות (distinct) בחוזה.
שלב 3 - קביעת מחיר העסקה, לרבות התייחסות לתמורה משתנה, רכיב מימון משמעותי, תמורות שאינן במזומן ותמורה שתשולם ללקוח.
שלב 4 - הקצאת מחיר העסקה לכל מחויבות ביצוע נפרדת על בסיס מחיר המכירה היחסי הנפרד תוך שימוש במחירים נצפים אם הם זמינים, או באומדנים והערכות.
שלב 5 - הכרה בהכנסה בעת עמידה במחויבות ביצוע, תוך הבחנה בין קיום מחויבות במועד מסוים לבין קיום מחויבות לאורך זמן.

התקן יישום למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי. התקן מאפשר לבחור ביישום למפרע חלקי עם הקלות מסוימות, שלפיו התקן יישום על חוזים קיימים החל מתקופת היישום לראשונה ואילך, ולא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה.

החברה בוחנת את ההשפעות האפשריות של יישום התקן, אך אין ביכולתה, בשלב זה, לאמוד את השפעתו על הדוחות הכספיים.

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים

בחודש יולי 2014 ה-IASB פירסם את הנוסח המלא והסופי של IFRS 9 - *מכשירים פיננסיים*, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן - התקן) מתמקד בעיקר בסיווג ובמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39.

התקן קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים יימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים:

- הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק בנכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החוזיים הנובעים מהם.

- על פי התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסויימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן.

כמו כן, התקן כולל מודל חדש למדידת ירידת ערך של נכסים פיננסיים.

המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים (המשך)

נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים יימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד.

לעניין גריעה ובנושא התחייבויות פיננסיות קובע התקן את אותן הוראות שנדרשות לפי הוראות IAS 39 לגבי גריעה ולגבי התחייבויות פיננסיות שלא נבחרה לגביהן חלופת השווי ההוגן.
לפי התקן, סכום השינוי בשווי ההוגן של ההתחייבות - שמיוחס לשינויים בסיכון האשראי - ייזקף לרווח כולל אחר. כל יתר השינויים בשווי ההוגן ייזקפו לרווח או הפסד.

התקן כולל דרישות חדשות בנוגע לחשבונאות גידור.

התקן יישום החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי.

בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתקן IFRS 4 אשר מתיר לישות שמנפיקה חוזי ביטוח לאמץ את IFRS 9 עם התאמות (להלן: "The overlay approach") או לדחות את אימוץ IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021 (להלן: "גישת הדחיה").

לצורך יישום גישת הדחיה על הישות לעמוד בקריטריונים הבאים:

1. הישות לא יישמה קודם לכן גרסה כלשהי של IFRS 9.
2. פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח.

בהתאם לתקן, פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח כאשר:

א) הערך בספרים של התחייבויותיה הנובע מחוזי ביטוח, כולל רכיבי פיקדון או נגזרים משובצים אשר הופרדו מחוזי הביטוח, הוא משמעותי ביחס לסך הערך בספרים של כלל התחייבויות; וכן

ב) שיעור הערך בספרים של ההתחייבויות הקשורות לביטוח ביחס לסך הערך בספרים של כלל ההתחייבויות הינו:

- גדול מ-90%. או;
- בין 80% ל-90% כולל, וכן למבטח אין פעילות משמעותית שאיננה קשורה לביטוח.

מבטח אשר בוחר ליישם את גישת הדחייה נדרש לתת גילוי אשר יאפשר למשתמשים בדוחות הכספיים:

1. להבין כיצד הישות עומדת בקריטריונים לצורך יישום גישת הדחיה;
2. לערוך השוואה בין מבטחים אשר מיישמים את גישת הדחיה לבין ישויות שמיישמות את IFRS 9.

להערכת החברה היא עומדת בקריטריונים לעיל ובכוונתה לדחות את יישום IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

3. תיקונים ל-IAS 7 דוח על תזרימי מזומנים, בדבר גילויים נוספים לגבי התחייבויות פיננסיות

בינואר 2016 פרסם ה-IASB תיקונים ל-IAS 7 *דוח על תזרימי מזומנים* (להלן - התיקונים) אשר דורשים מתן גילויים נוספים לגבי התחייבויות פיננסיות. התיקונים דורשים להציג את התנועה בין יתרת הפתיחה ליתרת הסגירה של התחייבויות פיננסיות, לרבות השינויים הנובעים מתזרימי מזומנים מפעילות מימון, מרכישת או איבוד שליטה במוחזקות, משינויים בשערי חליפין ומשינויים בשווי הוגן.
התיקונים ייושמו החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2017 או לאחריו. לא נדרש לכלול גילויים כאמור בהתייחס למספרי השוואה לתקופות הקודמות למועד התחילה של התיקונים. אימוץ מוקדם אפשרי.

החברה תכלול את הגילויים הנדרשים בדוחותיה הכספיים הרלוונטיים.

4. IFRS 16 - חכירות

בינואר 2016 פרסם ה- IASB את תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 16 בדבר חכירות (להלן - התקן החדש).
בהתאם לתקן החדש, חכירה מוגדרת כחוזה, או חלק מחוזה, אשר מעביר בתמורה לתשלום את זכות השימוש בנכס לתקופת זמן מוגדרת.

להלן עיקרי התקן החדש:

- התקן החדש דורש מחוכרים להכיר בכל החכירות בנכס מול התחייבות בדוח על המצב הכספי (פרט למקרים מסוימים) באופן דומה לטיפול החשבונאי בחכירה מימונית בהתאם לתקן הקיים- IAS 17 חכירות.
- חוכרים יכירו בהתחייבות בגין תשלומי החכירה ומנגד יכירו בנכס זכות-שימוש. כמו כן, החוכרים יכירו בהוצאות ריבית ובהוצאות פחת בנפרד.
- תשלומי חכירה משתנים שאינם תלויים במדד או בריבית אשר מבוססים על ביצוע או שימוש (לדוגמה, אחוז מהפדיון) יוכרו כהוצאה מצד החוכרים או כהכנסה מצד המחכירים במועד היווצרותם.
- במקרה של שינוי בתשלומי חכירה משתנים הצמודים למדד, על החוכר להעריך מחדש את ההתחייבות בגין החכירה כאשר השפעת השינוי תיזקף לנכס זכות-השימוש.
- התקן החדש כולל שני חריגים שבהם החוכרים רשאים לטפל בחכירות בהתאם לטיפול החשבונאי הקיים בהתייחס לחכירות תפעוליות וזאת במקרה של חכירות נכסים בעלי ערך כספי נמוך או במקרה של חכירות לתקופה של עד שנה.
- הטיפול החשבונאי מצד המחכיר נותר ללא שינוי מהותי לעומת התקן הקיים, קרי, סיווג כחכירה מימונית או כחכירה תפעולית.

התקן החדש ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2019. אימוץ מוקדם אפשרי, כל עוד IFRS 15 הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות, מיושם במקביל.

התקן החדש מאפשר לחוכרים לבחור בגישת יישום למפרע מלאה או בגישת יישום למפרע חלקי עם הקלות מסוימות בגין החכירות שיהיו קיימות במועד המעבר, אשר לפיה לא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה.

החברה בוחנת את ההשפעה האפשרית של התקן, אך אין ביכולתה, בשלב זה, להעריך את ההשפעה הכמותית על הדוחות הכספיים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

5. תיקונים ל -IAS 40 נדל"ן להשקעה - העברות של נדל"ן להשקעה

בחודש דצמבר 2016 פרסם ה- IASB תיקונים ל- IAS 40 נדל"ן להשקעה (להלן - התיקונים). התיקונים מבהירים ומספקים הנחיות יישום להוראות IAS 40 לגבי העברות של נדל"ן להשקעה או לנדל"ן להשקעה. עיקרי התיקונים הינם הקביעה כי רשימת האירועים המפורטת בתקן לגבי העברות נדל"ן להשקעה מהוות דוגמאות לראיות לשינוי בשימוש הנדל"ן ואינן מהוות רשימה סגורה. כמו כן, התיקונים מבהירים כי שינוי בכוונת ההנהלה, כשלעצמה, לא מספקת ראיה לשינוי בשימוש.

התיקונים ייושמו למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018. אימוץ מוקדם אפשרי. התיקונים מאפשרים לבחור ביישום למפרע חלקי, שלפיו התיקונים ייושמו לגבי העברות שהתרחשו החל מתקופת היישום לראשונה ואילך, ולא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה. במקרה זה, תיאומים לערך בספרים של נכסים למועד היישום לראשונה של התיקונים יזקפו ישירות להון.

כה. להלן שיעורי השינוי של המדד ושער החליפין של הדולר:

	מדד		שער חליפין יציג של
	מדד בגין	מדד ידוע	הדולר
	%	%	%
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016	(0.2)	(0.3)	(1.5)
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015	(1.0)	(0.9)	0.3
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014	(0.2)	(0.1)	12.0

באור 3: - מגזרי פעילות

מגזרי הפעילות נקבעו בהתבסס על המידע הנבחן על ידי מקבל ההחלטות התפעוליות הראשי (CODM) לצורכי קבלת החלטות לגבי הקצאת משאבים והערכת ביצועים. בהתאם לזאת, למטרות ניהול, החברה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח כולל את ענפי ביטוח חיים והוא מתמקד בעיקר בחסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן) וכן בכיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ועוד.

2. מגזר ביטוח בריאות

מגזר ביטוח בריאות כולל ביטוח סיעודי, ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות, ניתוחים והשתלות, ביטוח שיניים, עובדים זרים ועוד.

3. מגזר ביטוח כללי

מגזר הביטוח הכללי כולל את ענפי החבויות והרכוש. בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר הביטוח הכללי לפי ענפי רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש ואחרים וענפי חבויות אחרים.

- ענף רכב חובה
ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על-ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על-פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.

- ענף רכב רכוש
ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.

- ענפי רכוש ואחרים
יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים.

- ענפי חבויות אחרים
ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שהוא יגרום לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר וכן ענפים אחרים כגון כלי שייט, כלי טייס וערבות חוק המכר.

4. הפעילות אשר אינה מיוחסת למגזרי פעילות כוללת פעילות של תיווך ביטוחי, הכנסות מהשקעות והוצאות מימון שלא יוחסו למגזרי הפעילות האחרים.

המדיניות החשבונאית של מגזרי הפעילות כאמור לעיל זהה לזו המוצגת בבאור 2. ביצועי המגזרים מוערכים בהתבסס על רווח (הפסד) כמוצג בדוחות הכספיים. תוצאות המגזרים, המדווחות למקבל ההחלטות התפעוליות הראשי, כוללות פריטים המיוחסים ישירות למגזר ופריטים אשר ניתן לייחסם באופן סביר.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,883,554	626,790	2,359,528	-	-	5,869,872
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה	118,041	121,391	494,724	-	-	734,156
פרמיות שהורווחו בשייר	2,765,513	505,399	1,864,804	-	-	5,135,716
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,012,403	27,006	84,278	53,314	(18,207)	1,158,794
הכנסות מדמי ניהול	234,849	-	-	-	-	234,849
הכנסות מעמלות	23,571	8,307	87,869	16,776	(7,678)	128,845
הכנסות אחרות	21	-	-	1,393	-	1,414
סך כל ההכנסות	4,036,357	540,712	2,036,951	71,483	(25,885)	6,659,618
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	3,458,857	358,765	1,990,760	-	-	5,808,382
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(99,990)	(74,917)	(343,175)	-	-	(518,082)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	3,358,867	283,848	1,647,585	-	-	5,290,300
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	339,473	205,618	467,223	-	(7,822)	1,004,492
הוצאות הנהלה וכלליות	224,957	34,911	97,950	31,117	(18,063)	370,872
הוצאות אחרות	-	-	-	769	-	769
הוצאות מימון	4,128	1,040	1,907	54,267	-	61,342
סך כל ההוצאות	3,927,425	525,417	2,214,665	86,153	(25,885)	6,727,775
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	(8,789)	(766)	8,676	-	-	(879)
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	100,143	14,529	(169,038)	(14,670)	-	(69,036)
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	(8,372)	(620)	11,919	172,001	-	174,928
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה	91,771	13,909	(157,119)	157,331	-	105,892

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015

	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,318,243	565,611	2,194,745	-	-	5,078,599
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה	121,146	116,417	477,911	-	-	715,474
פרמיות שהורווחו בשייר	2,197,097	449,194	1,716,834	-	-	4,363,125
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	740,870	34,460	88,715	66,821	(18,322)	912,544
הכנסות מדמי ניהול	219,571	-	-	-	-	219,571
הכנסות מעמלות	14,578	7,779	87,061	14,692	(5,988)	118,122
הכנסות אחרות	27	-	-	7,918	-	7,945
סך כל ההכנסות	3,172,143	491,433	1,892,610	89,431	(24,310)	5,621,307
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	2,732,989	296,880	1,645,867	-	-	4,675,736
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(109,840)	(64,703)	(319,024)	-	-	(493,567)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	2,623,149	232,177	1,326,843	-	-	4,182,169
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	325,351	181,712	445,794	-	(6,132)	946,725
הוצאות הנהלה וכלליות	230,455	49,640	104,255	29,757	(18,178)	395,929
הוצאות מימון	7,173	846	2,352	42,575	-	52,946
סך כל ההוצאות	3,186,128	464,375	1,879,244	72,332	(24,310)	5,577,769
חלק ברווחי חברות כלולות	9,039	1,996	2,464	-	-	13,499
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(4,946)	29,054	15,830	17,099	-	57,037
הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	(43,001)	(9,206)	(16,631)	(28,497)	-	(97,335)
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה	(47,947)	19,848	(801)	(11,398)	-	(40,298)

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014

	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
פרמיות שהורווחו ברוטו	2,086,322	554,048	2,122,112	-	-	4,762,482
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה	118,093	113,045	531,398	-	-	762,536
פרמיות שהורווחו בשייר	1,968,229	441,003	1,590,714	-	-	3,999,946
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,378,471	35,900	139,924	27,128	(18,651)	1,562,772
הכנסות מדמי ניהול	245,278	-	-	-	-	245,278
הכנסות מעמלות	27,973	10,973	95,070	12,790	(4,991)	141,815
הכנסות אחרות	9	-	-	471	-	480
סך כל ההכנסות	3,619,960	487,876	1,825,708	40,389	(23,642)	5,950,291
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	3,106,516	512,973	1,698,485	-	-	5,317,974
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(70,514)	(245,986)	(493,969)	-	-	(810,469)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	3,036,002	266,987	1,204,516	-	-	4,507,505
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	317,739	168,242	437,916	-	(5,135)	918,762
הוצאות הנהלה וכלליות	227,702	50,307	95,631	33,663	(18,507)	388,796
הוצאות מימון	2,898	862	3,642	53,585	-	60,987
סך כל ההוצאות	3,584,341	486,398	1,741,705	87,248	(23,642)	5,876,050
חלק ברווחי חברות כלולות	18,662	4,110	12,098	-	-	34,870
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	54,281	5,588	96,101	(46,859)	-	109,111
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	32,763	7,187	(20,309)	50,812	-	70,453
סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה	87,044	12,775	75,792	3,953	-	179,564

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
נכסים						
נכסים בלתי מוחשיים	214,728	38,721	98,564	73	-	352,086
הוצאות רכישה נדחות	646,966	291,728	190,504	-	-	1,129,198
השקעות בחברות כלולות	127,486	25,687	49,437	-	-	202,610
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	76,211	-	-	-	-	76,211
נדל"ן להשקעה אחר	136,351	-	-	-	-	136,351
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	21,091,285	54,366	-	-	-	21,145,651
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	738,219	159,808	1,942,082	296,980	-	3,137,089
נכסי חוב שאינם סחירים	4,139,465	520,467	1,101,283	61,479	-	5,822,694
מניות	176	36	-	195,473	-	195,685
אחרות	265,783	54,090	-	649,531	-	969,404
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	5,143,643	734,401	3,043,365	1,203,463	-	10,124,872
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	1,827,671	4,773	-	-	-	1,832,444
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	122,169	24,862	376,070	27,845	-	550,946
נכסי ביטוח משנה	204,801	459,662	1,001,550	-	-	1,666,013
פרמיות לגבייה	119,351	30,913	444,274	-	-	594,538
נכסים אחרים	488,413	65,204	239,804	543,168	(287,797)	1,048,792
סך כל הנכסים	30,199,075	1,730,317	5,443,568	1,774,549	(287,797)	38,859,712
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	23,168,413	60,985	-	-	-	23,229,398
התחייבויות						
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	5,683,187	1,073,170	4,754,152	-	-	11,510,509
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	22,806,850	60,677	-	-	-	22,867,527
התחייבויות פיננסיות	19,531	-	-	1,356,449	-	1,375,980
התחייבויות אחרות	594,422	369,853	524,046	334,907	(287,797)	1,535,431
סך כל ההתחייבויות	29,103,990	1,503,700	5,278,198	1,691,356	(287,797)	37,289,447

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2015				
	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	ביטוח כללי	לא מיוחס למגזרי פעילות	התאמות וקיזוזים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
נכסים:						
נכסים בלתי מוחשיים	191,220	51,220	99,025	56	-	341,521
הוצאות רכישה נדחות	635,892	258,460	193,380	-	-	1,087,732
השקעות בחברות כלולות	139,257	44,471	59,533	-	-	243,261
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	74,937	-	-	-	-	74,937
נדל"ן להשקעה אחר	122,156	-	-	-	-	122,156
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	20,162,452	57,380	-	-	-	20,219,832
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	620,682	208,838	1,815,150	473,327	-	3,117,997
נכסי חוב שאינם סחירים	4,040,544	429,680	1,104,405	17,986	-	5,592,615
מניות	425	137	-	178,891	-	179,453
אחרות	228,284	73,392	-	630,161	-	931,837
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	4,889,934	712,048	2,919,555	1,300,365	-	9,821,902
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	1,241,255	3,930	-	-	-	1,245,185
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	51,085	16,424	184,373	21,432	-	273,314
נכסי ביטוח משנה	177,211	483,865	907,541	-	-	1,568,617
פרמיות לגבייה	97,894	25,594	460,862	-	-	584,350
נכסים אחרים	318,090	53,304	239,505	295,277	(64,526)	841,650
סך כל הנכסים	28,101,384	1,706,695	5,063,774	1,617,130	(64,526)	36,424,457
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	21,607,852	62,976	-	-	-	21,670,828
התחייבויות:						
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	5,284,737	1,022,614	4,252,149	-	-	10,559,500
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	21,299,025	62,164	-	-	-	21,361,189
התחייבויות פיננסיות	39,957	-	-	1,305,914	-	1,345,871
התחייבויות אחרות	673,874	140,833	569,777	361,967	(64,526)	1,681,925
סך כל ההתחייבויות	27,297,593	1,225,611	4,821,926	1,667,881	(64,526)	34,948,485

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016				
	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים *)	ענפי חבויות אחרים **)	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	494,020	1,071,290	518,034	303,089	2,386,433
פרמיות ביטוח משנה	13,236	60,206	327,915	89,944	491,301
פרמיות בשייר	480,784	1,011,084	190,119	213,145	1,895,132
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	(4,702)	(34,264)	5,149	3,489	(30,328)
פרמיות שהורווחו בשייר	476,082	976,820	195,268	216,634	1,864,804
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	31,628	19,521	10,387	22,742	84,278
הכנסות מעמלות	358	4,457	75,498	7,556	87,869
סך כל ההכנסות	508,068	1,000,798	281,153	246,932	2,036,951
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	580,832	822,537	253,350	334,041	1,990,760
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(33,172)	(58,551)	(167,050)	(84,402)	(343,175)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	547,660	763,986	86,300	249,639	1,647,585
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	39,417	233,501	132,824	61,481	467,223
הוצאות הנהלה וכלליות	21,451	37,669	25,214	13,616	97,950
הוצאות מימון	332	309	802	464	1,907
סך כל ההוצאות	608,860	1,035,465	245,140	325,200	2,214,665
חלק ברווחי חברות כלולות	4,594	1,461	368	2,253	8,676
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(96,198)	(33,206)	36,381	(76,015)	(169,038)
רווח כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	5,804	2,291	881	2,943	11,919
סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה	(90,394)	(30,915)	37,262	(73,072)	(157,119)
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2016	1,983,962	766,165	531,057	1,472,968	4,754,152
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2016	1,896,048	719,429	143,438	993,687	3,752,602

*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.

**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 82% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015				
	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים *)	ענפי חבויות אחרים **)	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	471,848	946,214	528,570	318,100	2,264,732
פרמיות ביטוח משנה	10,509	57,714	331,583	101,920	501,726
פרמיות בשייר	461,339	888,500	196,987	216,180	1,763,006
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	425	(45,862)	4,328	(5,063)	(46,172)
פרמיות שהורווחו בשייר	461,764	842,638	201,315	211,117	1,716,834
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	39,347	16,258	9,408	23,702	88,715
הכנסות מעמלות	-	4,375	74,764	7,922	87,061
סך כל ההכנסות	501,111	863,271	285,487	242,741	1,892,610
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	357,566	721,339	330,602	236,360	1,645,867
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(1,050)	(42,677)	(223,643)	(51,654)	(319,024)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	356,516	678,662	106,959	184,706	1,326,843
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	38,255	210,552	133,664	63,323	445,794
הוצאות הנהלה וכלליות	22,866	41,713	25,370	14,306	104,255
הוצאות מימון	462	313	1,153	424	2,352
סך כל ההוצאות	418,099	931,240	267,146	262,759	1,879,244
חלק ברווחי חברות כלולות	1,438	320	88	618	2,464
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	84,450	(67,649)	18,429	(19,400)	15,830
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	(10,783)	(1,497)	85	(4,436)	(16,631)
סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה	73,667	(69,146)	18,514	(23,836)	(801)
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2015	1,793,162	659,819	524,137	1,275,031	4,252,149
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2015	1,723,154	621,689	146,009	853,756	3,344,608

*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 75% מסך הפרמיות בענפים אלו.

**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 81% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014				
	רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש ואחרים *)	ענפי חבויות אחרים **)	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	482,219	849,596	548,390	314,848	2,195,053
פרמיות ביטוח משנה	10,167	35,672	333,932	101,459	481,230
פרמיות בשייר	472,052	813,924	214,458	213,389	1,713,823
שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר	(1,501)	(89,537)	(11,132)	(20,939)	(123,109)
פרמיות שהורווחו בשייר	470,551	724,387	203,326	192,450	1,590,714
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	70,051	22,903	12,560	34,410	139,924
הכנסות מעמלות	-	17,418	72,412	5,240	95,070
סך כל ההכנסות	540,602	764,708	288,298	232,100	1,825,708
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	406,241	588,272	425,198	278,774	1,698,485
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(2,102)	(81,891)	(327,888)	(82,088)	(493,969)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר	404,139	506,381	97,310	196,686	1,204,516
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	38,799	196,581	142,315	60,221	437,916
הוצאות הנהלה וכלליות	21,841	36,941	24,077	12,772	95,631
הוצאות מימון	754	877	1,417	594	3,642
סך כל ההוצאות	465,533	740,780	265,119	270,273	1,741,705
חלק ברווחי חברות כלולות	7,338	1,472	456	2,832	12,098
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	82,407	25,400	23,635	(35,341)	96,101
רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה	(13,575)	(1,735)	11	(5,010)	(20,309)
סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה	68,832	23,665	23,646	(40,351)	75,792
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2014	1,802,654	493,190	478,375	1,205,799	3,980,018
התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2014	1,721,898	460,657	120,896	746,947	3,050,398

*) ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 76% מסך הפרמיות בענפים אלו.

**) ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 84% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 4: - נכסים בלתי מוחשיים

ההרכב והתנועה:

	תוכנות מחשב
עלות	
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	992,201
תוספות *)	127,795
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	1,119,996
תוספות *)	131,725
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	1,251,721
הפחתה שנצברה	
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	638,494
הפחתה שהוכרה במהלך השנה	139,981
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	778,475
הפחתה שהוכרה במהלך השנה	121,160
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	899,635
ערך בספרים, נטו	
ביום 31 בדצמבר, 2016	352,086
ביום 31 בדצמבר, 2015	341,521

*) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי: בשנת 2016 בסך 126,780 אלפי ש"ח ובשנת 2015 בסך 115,735 אלפי ש"ח.

השקעות בתוכנות מחשב

החברה משקיעה סכומים ניכרים במערכות המידע המשמשות אותה לצורך התפעול והניהול השוטפים של עסקיה. דרישות רגולציה ושיפורים עסקיים מחייבים את החברה לשדרג את מערכות המחשב ולהתאימן לניהול השוטף של עסקיה.

לחברה מערכת מידע מרכזית לניהול ותפעול של חלק ממוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוחי בריאות. החברה ממשיכה בפיתוח המערכת והשקיעה סך של כ- 22 מיליוני ש"ח בשנת 2016 לעומת סך של כ- 25 מיליוני ש"ח בשנת 2015.

לפרטים בדבר ההסכם לפיתוח המערכת כאמור, ראה באור 38.ג.1.

באור 5: - הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	646,966	635,892
ביטוח בריאות	291,728	258,460
ביטוח כללי	190,504	193,380
	1,129,198	1,087,732

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח ובביטוח בריאות:

	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	ביטוח בריאות	סה"כ
	אלפי ש"ח		
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	606,377	223,633	830,010
תוספות:			
עמלות רכישה	98,460	61,112	159,572
הוצאות רכישה אחרות	81,174	49,147	130,321
סה"כ תוספות	179,634	110,259	289,893
הפחתות:			
הפחתה שוטפת	(63,349)	(42,158)	(105,507)
הפחתה בגין ביטולים	(86,770)	(33,274)	(120,044)
	(150,119)	(75,432)	(225,551)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	635,892	258,460	894,352
תוספות:			
עמלות רכישה	85,572	63,618	149,190
הוצאות רכישה אחרות	78,271	52,720	130,991
סה"כ תוספות	163,843	116,338	280,181
הפחתות:			
הפחתה שוטפת	(61,332)	(50,810)	(112,142)
הפחתה בגין ביטולים	(91,437)	(32,260)	(123,697)
	(152,769)	(83,070)	(235,839)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	646,966	291,728	938,694

באור 6: - רכוש קבוע

א. הרכב ותנועה:

שנת 2016

	קרקע *) ובניני משרדים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
	אלפי ש"ח					
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	551,011	264,590	31,063	48,739	17,724	913,127
תוספות במשך השנה	103,389	9,953	1,910	796	30	116,078
הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר	72,600	-	-	-	-	72,600
גריעות במשך השנה	-	(41)	(15,024)	(52)	-	(15,116)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	727,000	274,502	17,949	49,483	17,754	1,086,689
פחת שנצבר						
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	59,816	230,762	14,456	35,349	11,360	351,743
תוספות במשך השנה	8,626	17,900	4,007	2,765	1,421	34,720
הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר	(68,442)	-	-	-	-	(68,442)
גריעות במשך השנה	-	(41)	(11,021)	(52)	-	(11,113)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	-	248,622	7,443	38,062	12,781	306,908
יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2016	727,000	25,881	10,506	11,421	4,973	779,781

*) הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.

באור 6: - רכוש קבוע (המשך)

א. הרכב ותנועה: (המשך)

שנת 2015

	קרקע *) ובניני משרדים	מחשבים וציוד היקפי	כלי רכב	ציוד וריהוט משרדי	שיפורים במושכר	סה"כ
	אלפי ש"ח					
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	456,541	256,414	32,741	47,447	16,373	809,516
תוספות במשך השנה	101,376	8,398	1,002	1,299	1,351	113,426
העברה מנדל"ן להשקעה	280	-	-	-	-	280
העברה לנדל"ן להשקעה	(7,186)	-	-	-	-	(7,186)
גריעות במשך השנה	-	(222)	(2,680)	(7)	-	(2,909)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	551,011	264,590	31,063	48,739	17,724	913,127
פחת שנצבר						
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	59,163	211,320	11,692	32,622	10,020	324,817
תוספות במשך השנה	5,364	19,664	4,724	2,729	1,340	33,821
העברה לנדל"ן להשקעה	(4,711)	-	-	-	-	(4,711)
גריעות במשך השנה	-	(222)	(1,960)	(2)	-	(2,184)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	59,816	230,762	14,456	35,349	11,360	351,743
יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2015	491,195	33,828	16,607	13,390	6,364	561,384

*) הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.

ב. משרדי החברה מרוכזים בעיקר במתחם אחד ברחוב אלנבי בתל אביב בשני מבנים צמודים ששטחם המצטבר הינו כ- 14,000 מ"ר. כמו כן, שוכרת החברה שטחים נוספים לשימושה העצמי.

ג. מבנה משרדים בהקמה

בחודש אוגוסט 2011 חתמה החברה על הסכם לרכישת נכס מקרקעין ברמת גן, הכולל זכויות בנייה בהיקף של כ- 35 אלף מ"ר. בכוונת החברה להקים מבנה משרדים לשימוש עצמי ולשימוש תאגידים נוספים בקבוצה. עד לתאריך הדיווח השקיעה החברה בפרוייקט סך של כ- 483 מיליוני ש"ח. להערכת החברה, העלויות לצורך השלמת הפרוייקט נאמדות בסך של כ- 157 מיליוני ש"ח נוספים.

לעניין התקשרויות בקשר עם הקמת המבנה כאמור, ראה באור 38.ג.3.

ד. היוון עלויות אשראי

החברה היוונה עלויות אשראי למבנה המשרדים בהקמה בסך של 990 אלפי ש"ח בשנת 2015 ו- 922 אלפי ש"ח בשנת 2014. החל משנת הדיווח, ובעקבות המעבר למודל הערכה מחדש, החברה אינה מהוונת עלויות אשראי.

באור 6: - רכוש קבוע (המשך)

ה. הערכה מחדש של קרקע ובנייני משרדים

החברה התקשרה עם מעריך שווי מוסמך ובלתי תלוי, על מנת לקבוע את השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרד אשר בבעלותה. השווי ההוגן נקבע בחודש דצמבר 2016 ובהתייחס לראיות מבוססות שוק.

עקב השימוש במודל ההערכה מחדש, נוצרה קרן הערכה מחדש ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה כ- 141,042 אלפי ש"ח (לפני השפעת המס).

אם הקרקע והמבנים היו נמדדים תוך שימוש במודל העלות, ערכיהם בדוחות הכספיים המאוחדים היו כדלקמן:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
עלות	654,395	-
פחת שנצבר	65,178	-
עלות מופחתת	589,217	-

השווי ההוגן של הקרקע והמבנים נקבע בשיטת ההשוואה לנכסים דומים בשוק. ההערכה שבוצעה על ידי המעריך מבוססת על מחירי שוק פעיל, המותאמים בגין שוני במהות, במיקום או בתנאים של הנכס הספציפי.

למועד ביצוע הערכת השווי, השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרדים נקבע על ידי מומחה מוסמך חיצוני, ומסווג לרמה 3 במידרג השווי ההוגן.

ו. התאמות בגין מדידת השווי ההוגן של קרקע ובנייני משרדים

	מבנה משרדים בהקמה	מבני משרדים	סך הכל
	אלפי ש"ח		
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	379,423	111,772	491,195
מדידה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר	62,051	78,991	141,042
רכישות ותוספות לנכסים קיימים	103,140	249	103,389
פחת	-	(8,626)	(8,626)
יתרה ליום 31 בדצמבר , 2016	544,614	182,386	727,000

באור 7: - השקעות בחברות כלולות

א. הרכב ההשקעות בחברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מניות	45,273	49,735
הלוואות לזמן ארוך	83,251	106,203
חלק ברווחים שנצברו ממועד הרכישה, נטו	72,273	77,810
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	1,813	9,513
	202,610	243,261

החברה העמידה בנוסף הלוואות לחברות כלולות המסתכמות לתאריך הדיווח בסך של 53,375 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 בסך של 63,742 אלפי ש"ח), המוצגות בסעיף השקעות פיננסיות אחרות כנכסי חוב שאינם סחירים. לפרטים נוספים ראה באור 37.א. להלן.

ב. תמצית נתונים כספיים מהדוחות הכספיים של חברות כלולות, בהתאמה לשיעורי הבעלות המוחזקים בידי החברה:

	ליום 31 בדצמבר	
חלק החברה בנכסים נטו של חברות כלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:	2016	2015
	אלפי ש"ח	
נכסים	493,296	601,019
התחייבויות	(290,686)	(357,758)
נכסים, נטו	202,610	243,261

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
חלק החברה בתוצאות הפעולות של החברות הכלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:	2016	2015	2014
		אלפי ש"ח	
הכנסות	46,031	71,410	93,292
רווח (הפסד)	(879)	13,499	34,870

באור 7: - השקעה בחברות כלולות (המשך)

ג. שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים

		בהון המונפק, ברווחים ובזכויות הצבעה ליום 31 בדצמבר	
		2016	2015
	הערה	באחוזים	
Surrey Street, LP	1)	28.1	28.1
Landmark at Maple Glen, LP	2)	-	39.0
Gaia Journal Square Holdings, LLC	3)	38.3	38.3
Boulder Texas Holdings, LLC	4)	30.1	30.1
Baltimore Portfolio Finance, LP	5)	23.2	23.2
MM Peachtree Holdings, LP	6)	37.3	37.3
120 Wall Holdings, LLC	7)	20.1	20.1
RI Menora German Holdings, S.a.r.l.	8)	38.0	38.0
Wichford VGB Holding, S.a.r.l	9)	-	29.0
Landmark at Autumn Vista, LLC	10)	22.5	22.5
Gaia 200 Plaza Drive, LLC	11)	20.0	20.0
Gaia Houston Portfolio, LLC	12)	17.2	17.2
MM Fenwick, LLC	13)	21.6	21.6
MMZ Properties B.V.	14)	18.5	18.5
Michelson Real Estate Fund IV, LLC	15)	22.5	22.5
MMZ Properties Alaska Haarlem B.V.	16)	21.9	21.9

שיעורי ההחזקה המפורטים בטבלה שלעיל מתייחסים להחזקות החברה הן באמצעות תיק ההשקעה של הנוסטרו והן באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה. ההשקעות אשר בוצעו באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו בהתאם לשוויין ההוגן.

1) בחודש דצמבר 2009 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, המנוהלת על ידי חברה קשורה מבטחים פנסיה וגמל, באמצעות חברות ייעודיות בחו"ל, 48% מזכויות בשותפות שבבעלותה בניין משרדים באנגליה, המושכר לתקופה של 20 שנה ל- Aviva Central Services UK Ltd. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.95%.

2) בחודש מאי 2011 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48.9% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בפלורידה, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 19%. בחודש ינואר 2016 נמכר מתחם המגורים תמורת 29.3 מיליוני דולר.

3) בחודש אוגוסט 2011 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 18.3%.

4) בחודש ספטמבר 2011 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10.1%.

5) בחודש יולי 2011 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 33.1% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שישה מתחמי מגורים במרילנד, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10%.

באור 7: - השקעה בחברות כלולות (המשך)

ג. שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

6) בחודש ינואר 2012 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 47.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה חוות שרתים באטלנטה, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 14.5%.

7) בחודש ספטמבר 2012 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 30% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו יורק, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7%.

8) בחודש יוני 2012 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 48% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שלושה מרכזים מסחריים בגרמניה. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 12.5%.

9) בחודש אוקטובר 2012 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 49% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה ארבעה מבני משרדים בערים מרכזיות בגרמניה. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 9.6%. בחודש דצמבר 2016 נמכרו מבני המשרדים תמורת 105 מיליוני יורו.

10) בחודש פברואר 2013 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בפלורידה, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.

11) בחודש יוני 2013 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.67%.

12) בחודש דצמבר 2013 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה תשעה מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.9%. לחברה ולשומרה ביטוח הסכם הצבעה לגבי החלטות מהותיות. בשל האמור לעיל ועל אף ששיעור החזקת החברה נמוך מ- 20%, לחברה השפעה מהותית, ובהתאם לכך הציגה את השקעתה לפי שיטת השווי המאזני. בחודשים פברואר ומרס 2016 נמכרו שני מתחמי מגורים תמורת 56 מיליוני דולר.

13) בחודש מרס 2014 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 41.6% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בקנטקי, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.19%.

14) בחודש מאי 2014 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, 85% ממניות חברה אשר בבעלותה מבנה משרדים בהולנד. שיעור החזקת החברה באמצעות תיק הנוסטרו הינו 4.5%. לחברה ולשומרה ביטוח הסכם הצבעה לגבי החלטות מהותיות. בשל האמור לעיל ועל אף ששיעור החזקת החברה נמוך מ- 20%, לחברה השפעה מהותית, ובהתאם לכך הציגה את השקעתה לפי שיטת השווי המאזני.

15) בחודש מאי 2014 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה, 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת החברה בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.

16) בחודשים אוקטובר ונובמבר 2014 רכשה החברה ביחד עם קרן הפנסיה מבטחים החדשה ושומרה ביטוח, כ- 99.3% ממניות חברה אשר בבעלותה שני בנייני משרדים בהולנד. שיעור החזקת החברה באמצעות תיק הנוסטרו הינו כ- 5.6%.

ד. בשנת הדוח חילקו חברות כלולות לחברה דיבידנד בסך של 4,658 אלפי ש"ח (אשתקד 10,511 אלפי ש"ח).

באור 8: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

א. תנועה:

	עבור חוזים תלויי תשואה		אחר	
	2016	2015	2016	2015
	אלפי ש"ח			
יתרה ליום 1 בינואר	74,937	72,152	122,156	103,552
תוספות במשך השנה				
רכישות ותוספות לנכסים קיימים	1,524	2,864	783	1,433
העברה מרכוש קבוע	-	-	-	3,970
	1,524	2,864	783	5,403
גריעות במהלך השנה				
העברה לרכוש קבוע	-	-	-	280
התאמת שווי הוגן	(250)	(79)	13,412	13,481
יתרה ליום 31 בדצמבר	76,211	74,937	136,351	122,156

באור 8: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה נמדד על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס לנדל"ן דומה ובמיקום דומה לזה של הנדל"ן שבבעלות החברה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם, והם מהוונים בשיעור תשואה המשקף את הסיכונים הגלומים בתזרימי המזומנים, אשר נקבע בהתחשב בתשואה המקובלת בשוק המקרקעין, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הנכס ורמת הסיכון של ההכנסות הצפויות ממנו.

1) פירוט ההנחות, הגורמים והשיקולים ששימשו בהערכות השווי

א) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההשוואה

מיקום הנכס, גילו ומצבו הפיזי, שטחו, רמת הפיתוח באזור בו הוא ממוקם, ייעודו, מחירי שוק הנדל"ן ורמת הדרישה באותו אזור לנכסים מסוג דומה, מצב הזכויות והמצב התכנוני של הנכס, הרקע המשפטי, המצב הכלכלי בארץ ובעולם, ובנכסים מסחריים גם שיטת יחס ברוטו נטו מקובל.

ב) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההכנסה

	על בסיס ממוצעים משוקללים	
	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
דמי שכירות חודשיים ממוצעים למ"ר בש"ח	110	109
תשואה על הנכס ב- %	7.39	7.47
שטחים פנויים להשכרה ב- %	0.54	8.72

2) להלן מדרג השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה:

31 בדצמבר, 2016		
רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח	
-	212,562	212,562

31 בדצמבר, 2015		
רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח	
-	197,093	197,093

באור 8: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (המשך)

3) התאמה בגין מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (רמה 3 במדרג השווי ההוגן)

	מרכזי קניות	מבני משרדים	סך הכל
	אלפי ש"ח		
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	108,174	67,530	175,704
מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד	(119)	13,521	13,402
העברה מרכוש קבוע	-	3,970	3,970
העברה לרכוש קבוע	-	(280)	(280)
רכישות ותוספות לנכסים קיימים	4,295	2	4,297
יתרה ליום 31 בדצמבר , 2015	112,350	84,743	197,093
מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד	(375)	13,537	13,162
רכישות ותוספות לנכסים קיימים	2,285	22	2,307
יתרה ליום 31 בדצמבר , 2016	114,260	98,302	212,562

ג. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 38.ד.

באור 9: - חייבים ויתרות חובה

א. ההרכב:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
הוצאות מראש	23,038	23,957
מוסדות ורשויות ממשלתיות	18,818	-
הכנסות לקבל	41,116	12,165
חייבים בגין עיסקאות פיננסיות	51,536	33,580
חברות קשורות	27,727	22,823
מקדמות לספקים	384	876
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	27,508	56,294
סוכני ביטוח	18,714	21,466
קרנות פנסיה	8,490	1,811
אחרים	7,264	6,263
הפרשה לחובות מסופקים	(19,587)	(19,593)
סה"כ חייבים ויתרות חובה	205,007	159,642

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים:

	2016	2015
	אלפי ש"ח	
יתרה ליום 1 בינואר	19,593	19,369
שינוי בהפרשה - נזקף לרווח או הפסד	(6)	224
יתרה ליום 31 בדצמבר	19,587	19,593

באור 10: - פרמיות לגבייה

א. ההרכב:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
פרמיות לגבייה *)	604,972	593,687
הפרשה לחובות מסופקים	(10,434)	(9,337)
סה"כ פרמיות לגבייה	594,538	584,350
*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע	99,073	119,573

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של הפרמיה לגביה, ראה באור 36(2)ה'.

ב. גיול:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
פרמיות לגבייה שערכן לא נפגם		
ללא פיגור	450,195	462,912
בפיגור*) :		
מתחת ל- 90 ימים	45,573	50,179
בין 90 ל- 180 ימים	43,947	41,161
מעל 180 ימים	41,458	14,633
סה"כ פרמיות לגבייה שערכן לא נפגם	581,173	568,885
פרמיות לגבייה שערכן נפגם	13,365	15,465
סה"כ פרמיות לגבייה	594,538	584,350

*) כולל סכום של 27,896 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 33,307 אלפי ש"ח) חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפידיון של הפוליסה.

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגבייה:

	2016	2015
	אלפי ש"ח	
יתרה ליום 1 בינואר	9,337	8,528
שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח או הפסד	1,097	809
יתרה ליום 31 בדצמבר	10,434	9,337

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

א. להלן פירוט הנכסים:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
נדל"ן להשקעה	76,211	74,937
השקעות פיננסיות:		
נכסי חוב סחירים	7,111,694	7,202,014
נכסי חוב שאינם סחירים *)	4,245,325	4,191,450
מניות	4,615,253	4,354,121
השקעות פיננסיות אחרות **)	5,173,379	4,472,247
סך הכל השקעות פיננסיות	21,145,651	20,219,832
מזומנים ושווי מזומנים	1,832,444	1,245,185
אחר	175,092	130,874
סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	23,229,398	21,670,828
*) כולל נכסי חוב שאינם סחירים שנמדדו לפי עלות מופחתת (ראה באור 2.ז.4.א))	470,246	463,381
השווי ההוגן של נכסי החוב כאמור	534,537	521,277

מידע נוסף בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה ראה באור 36(7) בדבר ניהול סיכונים.

**) השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

	ליום 31 בדצמבר, 2016			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
השקעות פיננסיות:				
נכסי חוב סחירים	6,098,597	1,013,097	-	7,111,694
נכסי חוב שאינם סחירים	-	3,751,428	23,651	3,775,079
מניות	4,569,974	15,753	29,526	4,615,253
השקעות פיננסיות אחרות	2,281,424	1,618,668	1,273,287	5,173,379
סה"כ	12,949,995	6,398,946	1,326,464	20,675,405
נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן	-	534,537	-	534,537

	ליום 31 בדצמבר, 2015			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
השקעות פיננסיות:				
נכסי חוב סחירים	6,014,412	1,187,527	75	7,202,014
נכסי חוב שאינם סחירים	-	3,725,717	2,352	3,728,069
מניות	4,320,196	6,578	27,347	4,354,121
השקעות פיננסיות אחרות	1,917,638	1,350,725	1,203,884	4,472,247
סה"כ	12,252,246	6,270,547	1,233,658	19,756,451
נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן	-	521,277	-	521,277

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ג. התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח				
	נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
	אלפי ש"ח				
	נכסי חוב סחירים	נכסי חוב שאינם סחירים	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סה"כ
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	75	2,352	27,347	1,203,884	1,233,658
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד	(75)	(8,653)	739	1,882	(6,107)
רכישות	-	-	22,691	197,739	220,430
מכירות	-	(2,043)	(21,251)	(96,125)	(119,419)
פדיונות	-	-	-	(6,370)	(6,370)
העברות אל רמה 3	-	31,995	-	3,556	35,551
העברות מתוך רמה 3	-	-	-	(31,279)	(31,279)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	-	23,651	29,526	1,273,287	1,326,464
סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2016	(75)	(10,854)	1,301	25,700	16,072

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח				
	נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
	אלפי ש"ח				
	נכסי חוב סחירים	נכסי חוב שאינם סחירים	מניות	השקעות פיננסיות אחרות	סה"כ
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	-	14,014	38,671	1,078,686	1,131,371
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד	(633)	4,334	(3,756)	3,473	3,418
רכישות	-	-	-	217,664	217,664
מכירות	-	-	(7,568)	(95,939)	(103,507)
פדיונות	-	(9,139)	-	-	(9,139)
העברות אל רמה 3	708	389	-	-	1,097
העברות מתוך רמה 3	-	(7,246)	-	-	(7,246)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	75	2,352	27,347	1,203,884	1,233,658
סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2015	(633)	113	(5,920)	4,296	(2,144)

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות

א. ההרכב:

		ליום 31 בדצמבר, 2016			
	פירוט בסעיף	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	הלוואות וחייבים	סה"כ
		אלפי ש"ח			
נכסי חוב סחירים	ב	13,914	3,123,175	-	3,137,089
נכסי חוב שאינם סחירים	ג	-	-	5,822,694	5,822,694
מניות	ה	16,022	179,663	-	195,685
אחרות	ו	136,821	832,583	-	969,404
סה"כ		166,757	4,135,421	5,822,694	10,124,872

		ליום 31 בדצמבר, 2015			
	פירוט בסעיף	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	זמינים למכירה	הלוואות וחייבים	סה"כ
		אלפי ש"ח			
נכסי חוב סחירים	ב	22,798	3,095,199	-	3,117,997
נכסי חוב שאינם סחירים	ג	-	-	5,592,615	5,592,615
מניות	ה	14,670	164,783	-	179,453
אחרות	ו	161,584	770,253	-	931,837
סה"כ		199,052	4,030,235	5,592,615	9,821,902

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב סחירים

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
אגרות חוב ממשלתיות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	607	626
זמינות למכירה	1,780,316	1,820,220
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	1,780,923	1,820,846
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	13,272	22,139
זמינים למכירה	1,342,859	1,274,979
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	1,356,131	1,297,118
הניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	35	33
סך הכל נכסי חוב סחירים	3,137,089	3,117,997
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	7,441	25,333

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. נכסי חוב שאינם סחירים

	ליום 31 בדצמבר, 2016	
	ערך בספרים	שווי הוגן *)
	אלפי ש"ח	
אגרות חוב ממשלתיות		
מוצגות כהלוואות וחייבים:		
אג"ח מיועדות **)	2,532,409	3,272,460
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים	2,280,420	2,401,150
פקדונות בבנקים	1,009,865	1,152,892
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	3,290,285	3,554,042
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים	5,822,694	6,826,502
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	90,668	

	ליום 31 בדצמבר, 2015	
	ערך בספרים	שווי הוגן *)
	אלפי ש"ח	
אגרות חוב ממשלתיות		
מוצגות כהלוואות וחייבים:		
אג"ח מיועדות **)	2,528,172	3,238,925
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים	2,014,586	2,164,270
פקדונות בבנקים	1,049,857	1,210,666
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	3,064,443	3,374,936
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים	5,592,615	6,613,861
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	88,279	

*) לעניין שיעורי הריבית ששימשו לקביעת השווי ההוגן, ראה סעיף ז' להלן.

**) חושב על פי מועד הפרעון החוזי (הצפוי).

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אחוזים	
נכסי חוב סחירים		
בסיס הצמדה:		
צמוד מדד	0.97	1.42
שקלי	1.73	1.46
צמוד מט"ח	4.62	5.81
נכסי חוב שאינם סחירים		
בסיס הצמדה:		
צמוד מדד	4.50	4.65
שקלי	1.70	2.09
צמוד מט"ח	6.56	6.26

ה. מניות

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	16,022	14,670
זמינות למכירה	170,142	163,156
סך הכל מניות סחירות	186,164	177,826
שאינן סחירות		
זמינות למכירה	9,521	1,627
סך הכל מניות	195,685	179,453
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	40,529	34,278

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ו. אחרות

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	12,146	14,710
זמינות למכירה	639,088	595,040
מכשירים נגזרים *)	183	644
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות	651,417	610,394
שאינן סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	115,080	144,431
זמינות למכירה	193,495	175,213
מכשירים נגזרים *)	9,412	1,799
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות	317,987	321,443
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	969,404	931,837
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	38,202	31,929

השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

לעניין התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה, ראה באור 2.ג.38 להלן.

*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מניות	-	71
מטבע חוץ	(333,335)	(113,162)
ריבית	(92,705)	(181,585)
מדדי מניות	57,152	-
מדד	(119,495)	-

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. השיטות וההנחות ששימשו בקביעת השווי ההוגן

1) נכסי חוב שאינם סחירים

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי נקבע כדלהלן:

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב פיננסים שאינם סחירים, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהם ניתן לצרכי באור בלבד, נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שיעורי ההיוון מתבססים בעיקרם על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אגרות חוב קונצרניות, כפי שנמדדו בבורסה לני"ע בתל אביב.

ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה שזכתה במכרז, שפורסם על ידי משרד האוצר, להקמה ולתפעול של מאגר ציטוטי מחירים ושיעורי ריבית לגופים מוסדיים.

להלן שיעורי הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	באחוזים	
עבור נכסי חוב שאינם סחירים בארץ לפי דירוג *):		
AA ומעלה	0.8	0.8
BBB עד A	2.2	3.3
נמוך מ- BBB	17.3	11.4
לא מדורג	5.2	5.6

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות", "מדרוג" ודירוג פנימי. נתוני חברת מדרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

2) מניות לא סחירות

השווי ההוגן של ההשקעה במניות לא סחירות הוערך על ידי מעריך שווי חיצוני באמצעות מודל DCF.

3) נגזרים

השווי ההוגן של חוזי אקדמה נאמד על בסיס היוון ההפרש בין מחיר ה- FORWARD הנקוב בחוזה לבין מחיר ה- FORWARD הנוכחי, תוך שימוש בשיעורי ריבית מתאימים. השווי ההוגן של כתבי אופציות נקבע בהתאם למודל בלק ושולס או על פי הערכת שווי. השווי ההוגן של חוזים להחלפות ריבית ומטבע נאמד על בסיס מודל כלכלי המבוסס על היוון אומדן תזרימי המזומנים העתידיים תוך שימוש בשיעורי ריבית אשר נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטים של שערי ריבית. השווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט.

4) קרנות השקעה

השווי ההוגן של קרנות ההשקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

היתרה בדוחות הכספיים של מזומנים, פרמיות לגביה, לקוחות, חייבים ויתרות חובה ונכסי מיסים שוטפים, תואמת או קרובה לשווי ההוגן שלהם.

	ליום 31 בדצמבר, 2016			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
נכסי חוב סחירים	2,801,319	335,770	-	3,137,089
מניות	186,164	-	9,521	195,685
אחרות	300,330	475,579	193,495	969,404
סה"כ	3,287,813	811,349	203,016	4,302,178
נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)	-	6,808,296	18,207	6,826,503

	ליום 31 בדצמבר, 2015			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
נכסי חוב סחירים	2,744,100	373,844	53	3,117,997
מניות	177,826	-	1,627	179,453
אחרות	282,192	472,457	177,188	931,837
סה"כ	3,204,118	846,301	178,868	4,229,287
נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)	-	6,593,311	20,550	6,613,861

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות (המשך)

התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
	נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
	נכסי חוב			
	סחירים	מניות	אחרות	סה"כ
	אלפי ש"ח			
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	53	1,627	177,188	178,868
סך הפסדים שהוכרו ברווח והפסד	(53)	(216)	(1,526)	(1,795)
סך הרווחים שהוכרו ברווח כולל אחר	-	546	4,315	4,861
רכישות	-	7,564	32,215	39,779
מכירות	-	-	(17,881)	(17,881)
פדיונות	-	-	(2,000)	(2,000)
העברות אל רמה 3	-	-	1,184	1,184
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	-	9,521	193,495	203,016
סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2016	(53)	(216)	2,868	2,599

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

	מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
	נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
	נכסי חוב			
	סחירים	מניות	אחרות	סה"כ
	אלפי ש"ח			
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	-	6,138	144,526	150,664
סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד	(1,033)	(297)	7,057	5,727
סך ההפסדים שהוכרו ברווח כולל אחר	-	(1,412)	(6,273)	(7,685)
רכישות	-	-	44,860	44,860
מכירות	-	(2,802)	(12,982)	(15,784)
העברות אל רמה 3	2,162	-	-	2,162
העברות מתוך רמה 3	(1,076)	-	-	(1,076)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	53	1,627	177,188	178,868
סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2015	(451)	(1,642)	11,857	9,764

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ט. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
נכסי חוב שערכם לא נפגם:		
אגרות חוב ממשלתיות	2,532,409	2,528,172
ללא פיגור	3,267,738	3,037,412
בפיגור (*):		
מתחת ל- 90 ימים	1,082	2,658
בין 90 ל- 180 ימים	396	718
מעל 180 ימים	2,862	3,105
סה"כ נכסי חוב שערכם לא נפגם	5,804,487	5,572,065
נכסי חוב שערכם נפגם:		
נכסים שערכם נפגם, ברוטו	108,875	108,829
הפרשה להפסד	(90,668)	(88,279)
נכסי חוב שערכם נפגם, נטו	18,207	20,550
סך הכל נכסי חוב לא סחירים	5,822,694	5,592,615

(*) בעיקר הלוואות על פוליסות שכנגדן קיימים ערכי פדיון מלאים ו/או הלוואות משכנתא.

יצויין כי הסכומים שלעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

באור 13: - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזים תלויי תשואה:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית	1,463,196	906,017
פקדונות לזמן קצר	369,248	339,168
מזומנים ושווי מזומנים	1,832,444	1,245,185

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - בין 0.01% ל- 0.04%).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.18% (אשתקד - 0.08%).

באור 13: - מזומנים ושווי מזומנים (המשך)

ב. אחרים:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית:		
בש"ח	465,582	223,811
בדולר	39,575	31,331
במט"ח אחר	1,745	1,009
	506,902	256,151
פקדונות לזמן קצר - בש"ח	44,044	17,163
מזומנים ושווי מזומנים	550,946	273,314

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - בין 0.01% ל- 0.04%).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.04% (אשתקד - 0.08%).

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של מזומנים ושווי מזומנים, ראה באור 36(2)ה'.

באור 14: - הון ודרישות הון

א. הרכב הון המניות

	לימים 31 בדצמבר, 2015 ו- 2016	
	רשום	מונפק ונפרע
	אלפי ש"ח	
מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.נ. כ"א	300,000	230,869

ב. זכויות הנלוות למניות

למחזיקי המניות הרגילות זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

ג. דיבידנד

ביום 3 בנובמבר, 2014, חילקה החברה דיבידנד בסך של 50,000 אלפי ש"ח, המהווה 0.22 ש"ח לכל מניה בת 1 ש"ח ערך נקוב.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ד. קרנות הון אחרות

ההרכב לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015- מיוחס לבעלי מניות החברה:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
הטבת מס בגין הענקת מניות ליו"ר דירקטוריון החברה	6,169	6,169
עסקה עם בעל שליטה	865	865
	7,034	7,034

קרן הון מהערכה מחדש מקרקעין - קרן הערכה מחדש משמשת לרישום התאמות בשווי ההוגן (בניכוי השפעת המס) של רכוש קבוע וירידות ערך עד למידה שהן מתייחסות לעליית ערך שנרשמה בגין אותו נכס בקרנות הון.

קרן הון בגין עסקה עם בעל שליטה - קרן ההון מתייחסת לעסקה שבוצעה בין חברות מאוחדות של החברה. ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנקבעה בעסקה נזקף לקרן ההון.

ה. זכויות שאינן מקנות שליטה

הרכב זכויות שאינן מקנות שליטה בדוחות המאוחדים על המצב הכספי:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
החלק בשווי המאזני	1,756	1,350

ו. ניהול ודרישות הון

1. מדיניות ההנהלה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת החברה להמשיך את פעילותה על מנת שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, וכן על מנת לתמוך בפעילות עסקית עתידית. החברה כפופה לדרישות הון הנקבעות על-ידי הממונה.

כחלק מתהליך יישומה של הדירקטיבה Solvency II, נדרשת החברה לבצע תהליך הערכה עצמית של הסיכונים להם היא חשופה ולקבוע הון אשר לדעתה יהווה כרית ביטחון לסיכונים אלו. החברה הגדירה כהון נדרש (הון יעד) את דרישת ההון כפי שנדרשה על ידי הדירקטיבה, ובלבד שלא יפחת מתקנות ההון. מובהר כי אין מדובר בהון מחייב, אלא בהון יעד שהחברה תשאף לשמור עליו, וכי אין ודאות כי החברה תעמוד בהון יעד זה בכל נקודת זמן.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של החברה בהתאם לתקנות ההון והנחיות הממונה:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח (א)	2,392,359	2,258,362
הסכום הקיים המחושב על פי תקנות ההון:		
הון ראשוני בסיסי	1,568,509	1,474,622
הון ראשוני מורכב (ב)	267,459	268,518
סך הכל הון ראשוני	1,835,968	1,743,140
הון משני מורכב (ב)	505,212	406,035
הון משני נחות (ב)	172,120	215,587
סך הכל הון משני	677,332	621,622
הון שלישוני מורכב (ב)	298,037	297,774
סך ההון הקיים המחושב על פי תקנות ההון	2,811,337	2,662,536
עודף לתאריך הדוח(*)	418,978	404,174

(א) הסכום הנדרש כולל דרישות הון בגין:

פעילות בביטוח כללי	388,317	342,795
פעילות בביטוח סיעודי	8,905	8,827
סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	141,358	141,358
הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות אישפוז	929,622	883,389
דרישות בגין תוכניות מבטיחות תשואה	8,696	3,670
נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון	30,792	51,702
נכסי השקעה ונכסים אחרים	514,736	463,892
סיכוני קטסטרופה בביטוח כללי	134,426	140,383
סיכונים תפעוליים	176,592	160,467
ערבויות	58,915	61,879
הסכום הנדרש על פי תקנות והנחיות המפקח	2,392,359	2,258,362

(*) ראה סעיף 4 להלן לגבי מכתב הממונה בקשר עם חלוקת דיבידנד.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של החברה בהתאם לתקנות ההון והנחיות הממונה: (המשך)

(ב) לפרטים נוספים ראה באור 24.ב.1) להלן.

3. Solvency II

בחודש פברואר 2017, פורסמו והועברו לועדת הכספים של הכנסת, הוראות ליישום משטר כושר פירעון מבוסס Solvency II (להלן - "ההוראות המעודכנות"). ההוראות המעודכנת נועדו לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות ביטוח בישראל. זאת, בהתבסס על הוראות דירקטיבה EC/2009/138 , המכונה "Solvency II" (להלן - "הדירקטיבה"), שאומצה על ידי האיחוד האירופי ומיושמת החל מינואר 2016 בכל המדינות החברות בו.

הדירקטיבה כוללת בחינה מקיפה של סיכונים להם חשופות חברות ביטוח וסטנדרטים לניהולם ומדידתם, ומבוססת על שלושה נדבכים: נדבך ראשון כמותי שעניינו יחס כושר פירעון מבוסס סיכון, נדבך שני איכותי, הנוגע לתהליכי בקרה פנימיים, לניהול סיכונים, לממשל תאגידי ולתהליך הערכה עצמי של סיכונים וכושר פירעון (ORSA) ונדבך שלישי הנוגע לקידום משמעת שוק, גילוי ודיווח.

בדעת הממונה לפרסם הנחיות לעניין ניהול הון וקביעת יעד הון פנימי, לעניין סקר פערים שעל חברות הביטוח יהיה לבצע ביחס למערך ניהול הסיכונים, הבקרות והממשל התאגידי ונייר התייעצות לקידום תהליך להערכה עצמית של סיכונים וכושר פירעון.

ההוראות המעודכנות מבוססות על הנדבך הכמותי לפי הדירקטיבה והוראותיה הנלוות, תוך התאמה לשוק בישראל. הנדבך הכמותי ייושם בישראל החל מיום 30 ביוני, 2017. יחד עם זאת, חברות ביטוח תידרשנה לעמוד, בשלב זה, גם במשטר הקיים לפי תקנות ההון. משטר ההון הקודם יבוטל לגבי חברות שיבצעו תהליך ביקורת על ידי רואי החשבון המבקר על הדיווח לפי המשטר החדש ליום 31 בדצמבר, 2016.

בהתאם לדירקטיבה קיימות שתי רמות של דרישות הון:

- ההון הנדרש לשמירה על כושר הפרעון של חברת ביטוח (להלן - SCR). ה-SCR רגיש לסיכונים ומבוסס על חישוב צופה פני עתיד על בסיס ההנחיות ליישום משטר כושר הפרעון החדש. דרישה זו נועדה להבטיח התערבות מדויקת ועתית של רשויות הפיקוח.
- רמה מינימלית של הון (להלן - MCR או "סף הון").

ההוראות המעודכנות כוללות הוראות דיווח לממונה במקרים בהם החברה אינה עומדת או חוששת שלא תעמוד ברמות ההון האמורות וכן הוראות להגשת תוכנית להבטחת עמידתה ברמות ההון האמורות.

בהתאם להוראות המעודכנות, סף ההון יהיה שווה לסכום הגבוה מבין ההון הראשוני הנדרש מחברת הביטוח לפי תקנות ההון לבין הסכום המחושב כשיעור מה- SCR (נמוך מ- 45% מה-SCR ולא פחות מהגבוה בין 25% מה- SCR או סכום הנגזר מגובה עתודות הביטוח והפרמיות כהגדרתן בהנחיות המעודכנות).

ההוראות המעודכנות כוללות, בין היתר, הוראות מעבר ליישום Solvency II, המבוססות על הדירקטיבה שעיקרן:

א) עמידה בדרישות ההון (SCR):

ההון הנדרש לכושר פירעון של חברת ביטוח בתקופה שתחילתה ביום 30 ביוני, 2017 וסיומה ביום 31 בדצמבר, 2021 (להלן - "תקופת הפריסה") לא יפחת מהשיעורים הבאים שיחושבו על נתוני:

	שיעור מה-SCR
30 ביוני, 2017	60%
31 בדצמבר, 2017	65%
31 בדצמבר, 2018	70%
31 בדצמבר, 2019 ו- 30 ביוני, 2020	80%
31 בדצמבר, 2020 ו- 30 ביוני, 2021	90%
31 בדצמבר, 2021	100%

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

3. Solvency II (המשך)

ב) דרישת הון מוקטנת על סוגים מסוימים של השקעות המוחזקות ע"י המבטח בכל מועד דיווח. כאשר דרישה זו תלך ותגדל באופן הדרגתי במשך 7 שנים עד שדרישת ההון בגין השקעות אלו תגיע לשיעורה המלא.

כחלק מההיערכות ליישום המודל, בוצעו, עפ"י הנחיית האוצר, מספר תרגילים (IQIS - סימולציות של השפעת הדירקטיבה על הונו של המבטח בהינתן תמהיל העסקים והמאזן הקיימים שלו) שמטרתם לכייל את המודל. התרגיל האחרון שבוצע התייחס ליום 31 בדצמבר 2015 (להלן IQIS5) והיה מבוסס על תקנות סופיות והנחיות טכניות ליישום שפרסמה הנציבות האירופית וכן על חוזר הנחיה לביצוע שפרסם הממונה בחודש אפריל 2016.

על פי תרגיל IQIS5 שביצעה החברה, המבוסס על תמהיל ההשקעות וההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2015, וללא התחשבות בהוראות המעבר כאמור, לחברה עודף הון מעל ההון הנדרש.

תוצאת תרגיל IQIS 5 האמורה לעיל מבוססת על הנחיות IQIS 5 ואיננה מעודכנת להוראות המעודכנות, השונות בנושאים מסוימים מההנחיות ליישום IQIS 5. החוזר הסופי, לאחר אישורו על ידי ועדת הכספים, עשוי לכלול שינויים נוספים בחלק מסעיפיו לעומת ההנחיות ששימשו בחישוב IQIS 5.

בכפוף לאמור לעיל, תוצאת תרגיל IQIS5 מהווה אינדיקציה מסוימת להשפעת משטר כושר פרעון מבוסס סולבנסי II ומשקפת בעיקר, דרישות ההון גבוהות יותר ביחס לדרישות ההון הקיימות בגין סיכונים פיננסיים (הן בתיק הנוסטרו והן בתיק המשתתף) וביטוחיים (בין היתר אריכות חיים, ביטולים ותחלואה).

האמור לעיל אינו כולל את השפעת פעילות החברה במהלך שנת 2016 ותוצאותיה על תמהיל ההשקעות וההתחייבויות הביטוחיות וכן השפעות אקסוגניות כגון שינוי של עקום הריבית חסרת הסיכון ושינויים רגולטוריים המשפיעים על הסביבה העסקית.

יודגש כי למודל, במתכונתו הנוכחית, רגישות גבוהה מאוד לשינויים במשתני שוק ואחרים ולפיכך מצב ההון המשתקף ממנו עשוי להיות תנודתי מאוד.

כאמור על פי הנחיית הפיקוח, בוצעו מספר תרגילים המהווים סימולציות של השפעת הדירקטיבה על הונו של המבטח שמטרתם לכייל את המודל ולהתאימו. אי לכך, ייתכן שהתוצאות בפועל יהיו שונות מתוצאות התרגילים. יחד עם זאת, וכמפורט לעיל, החברה נערכת לעמידה במשטר ההון החדש בהתאם לאינדיקציות המתקבלות מתוצאות התרגילים.

4. דיבידנד

בחודש אוגוסט 2016 פרסם הממונה מכתב בדבר חלוקה דיבידנד על ידי חברת ביטוח (להלן - "המכתב") הבא במקום מכתב קודם מחודש דצמבר 2011. בהתאם למכתב, חברת ביטוח לא רשאית לחלק דיבידנד אלא אם לאחר ביצוע החלוקה יש לחברה יחס הון עצמי מוכר להון עצמי נדרש ("יחס כושר פרעון") בשיעור של 115% לפחות לפי תקנות ההון הקיימות ויחס כושר פירעון בשיעורים הנקובים להלן לפי תרגיל הערכה הכמותי המעודכן ליישום משטר כושר פרעון חדש (IQIS5), או לפי הנחיות ליישום הנדבך הראשון במשטר כושר הפרעון החדש, כשהוא מחושב ללא הוראות המעבר.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. ניהול ודרישות הון (המשך)

4. דיבידנד (המשך)

יחס כושר הפרעון הנדרש, לאחר ביצוע החלוקה, יהיה לפחות בשיעורים הבאים:

- עד וכולל הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2017 - 115%.
- עד וכולל הדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2018 - 120%.
- החל מהדוחות הכספיים ליום 31 במרס, 2019 - 130%.

על חברת הביטוח למסור לממונה בתוך עשרה ימי עסקים ממועד החלוקה תחזית רווח שנתית של החברה לשנתיים העוקבות למועד חלוקת הדיבידנד; תכנית שרות חוב מעודכנת של החברה שאושרה על ידי דירקטוריון החברה, וכן תכנית שרות חוב מעודכנת של חברת האחזקות המחזיקה בחברה שאושרה על ידי דירקטוריון חברת האחזקות; תכנית ניהול הון שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; פרוטוקול הדיון בדירקטוריון החברה בו אושרה חלוקת הדיבידנד, בצרוף חומר הרקע לדיון.

בחודש פברואר 2017 כחלק מההוראות המעודכנות ציינה הממונה כי בכוונתה להקל על המגבלות שנקבעו במכתב וכי לאחר ביקורת רואה החשבון, חברה תהיה רשאית לחלק דיבידנד אם עמדה ב- 100% מדרישות הדירקטיבה ובתוספת מרווח שמרנות שיקבע הדירקטוריון.

באור 15: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	אלפי ש"ח					
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:						
חוזי ביטוח	5,683,785	5,285,817	156,162	134,313	5,527,623	5,151,504
חוזי השקעה	5,099	5,185	-	-	5,099	5,185
	5,688,884	5,291,002	156,162	134,313	5,532,722	5,156,689
בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה	(5,697)	(6,265)	-	-	(5,697)	(6,265)
סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	5,683,187	5,284,737	156,162	134,313	5,527,025	5,150,424
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות	1,073,170	1,022,614	438,531	442,139	634,639	580,475
חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	4,754,152	4,252,149	1,001,550	907,541	3,752,602	3,344,608
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	11,510,509	10,559,500	1,596,243	1,483,993	9,914,266	9,075,507

באור 16: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	באלפי ש"ח					
ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:						
חוזי ביטוח	18,444,019	16,918,223	48,639	42,898	18,395,380	16,875,325
חוזי השקעה	4,425,741	4,443,762	-	-	4,425,741	4,443,762
	22,869,760	21,361,985	48,639	42,898	22,821,121	21,319,087
בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה	(62,910)	(62,960)	-	-	(62,910)	(62,960)
סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	22,806,850	21,299,025	48,639	42,898	22,758,211	21,256,127
חוזי ביטוח הכלולים במגזר בריאות	60,677	62,164	21,131	41,726	39,546	20,438
סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	22,867,527	21,361,189	69,770	84,624	22,797,757	21,276,565

בחוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים או צמודים לתשואה שמניבות השקעות מסויימות של החברה בניכוי דמי ניהול. חוזים אלה כוללים, בין היתר, תוכניות ביטוח המזכות/מחייבות את המבוטח בבונוס/מאלוס לפי תוצאות ההשקעות של תיק הפוליסות תלויות התשואה של החברה. בחוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח אינם תלויים ברווח או ההפסד מההשקעות שביצעה החברה.

ההבחנה בין חוזים תלויי תשואה לבין חוזים שאינם תלויי תשואה נעשית ברמת הכיסוי הבודד, כך שישנן פוליסות ביטוח עם מספר כיסויים אשר חלקם תלויי תשואה וחלקם אינם תלויי תשואה.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

א'1. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים:

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	אלפי ש"ח					
ענף רכב חובה						
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	202,677	196,978	997	-	201,680	196,978
הפרשה לפרמיה בחסר	17,140	-	843	-	16,297	-
תביעות תלויות	1,764,147	1,596,184	86,074	70,007	1,678,073	1,526,177
סך ענף רכב חובה (ראה ג'3 ו- ג'4 להלן)	1,983,964	1,793,162	87,914	70,007	1,896,050	1,723,155
ענפי חבויות						
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	175,249	181,514	73,957	76,733	101,292	104,781
הפרשה לפרמיה בחסר	25,830	18,725	3,114	(393)	22,716	19,118
תביעות תלויות	1,271,887	1,074,792	402,210	344,936	869,677	729,856
סך ענפי חבויות	1,472,966	1,275,031	479,281	421,276	993,685	853,755
סך בענפי רכב חובה וחבויות (ראה ג'1 ו- ג'2 להלן)	3,456,930	3,068,193	567,195	491,283	2,889,735	2,576,910
ענפי רכוש ואחרים						
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	649,457	621,986	154,977	156,620	494,480	465,366
הפרשה לפרמיה בחסר	24,960	40,487	(2,035)	1,433	26,995	39,054
תביעות תלויות	622,805	521,483	281,413	258,205	341,392	263,278
סך ענפי רכוש ואחרים (ראה ב' להלן)	1,297,222	1,183,956	434,355	416,258	862,867	767,698
סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	4,754,152	4,252,149	1,001,550	907,541	3,752,602	3,344,608
הוצאות רכישה נדחות:						
ענף רכב חובה	16,143	16,224	199	-	15,944	16,224
ענפי חבויות	29,865	33,430	5,561	5,533	24,304	27,897
ענפי רכוש ואחרים	144,496	143,726	29,700	31,150	114,796	112,576
סך-הכל הוצאות רכישה נדחות	190,504	193,380	35,460	36,683	155,044	156,697
התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות:						
ענף רכב חובה	1,967,821	1,776,938	87,715	70,007	1,880,106	1,706,931
ענפי חבויות	1,443,101	1,241,601	473,720	415,743	969,381	825,858
ענפי רכוש ואחרים	1,152,726	1,040,230	404,655	385,108	748,071	655,122
	4,563,648	4,058,769	966,090	870,858	3,597,558	3,187,911

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א'2. התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישובן:

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	אלפי ש"ח					
הערכות אקטואריות:						
דר' אברהם לוונגליק	-	29,580	-	26,565	-	3,015
גב' קטי רזניק	34,651	-	31,427	-	3,224	-
גב' נעמה חשמונאי	3,375,733	2,973,451	534,509	490,284	2,841,224	2,483,167
	3,410,384	3,003,031	565,936	516,849	2,844,448	2,486,182
הפרשות על בסיס הערכות אחרות:						
הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות	168,657	122,796	111,085	64,688	57,572	58,108
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	1,027,383	1,000,478	229,931	233,353	797,452	767,125
הערכות אחרות	147,728	125,844	94,598	92,651	53,130	33,193
	1,343,768	1,249,118	435,614	390,692	908,154	858,426
סה"כ ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	4,754,152	4,252,149	1,001,550	907,541	3,752,602	3,344,608

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

1. ענפי רכב חובה וחבויות

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	אלפי ש"ח					
יתרה לתחילת השנה	3,018,539	2,961,807	485,750	529,184	2,532,789	2,432,623
עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת	763,958	609,131	86,766	56,415	677,192	552,716
שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד ורווח השקעתי לפי הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות	3,172	(26,656)	(858)	(4,763)	4,030	(21,893)
שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות	150,832	66,993	29,654	23,009	121,178	43,984
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת	917,962	649,468	115,562	74,661	802,400	574,807
תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:						
בגין שנת חיתום שוטפת	7,654	7,351	800	936	6,854	6,415
בגין שנות חיתום קודמות	517,925	522,875	39,077	76,662	478,848	446,213
סך תשלומים לתקופה	525,579	530,226	39,877	77,598	485,702	452,628
צבירה בגין שנת חיתום שוטפת	-	120,882	-	38,124	-	82,758
צבירה שנזקפה לרווח בגין שנת החיתום ששוחררה	-	(165,351)	-	(71,345)	-	(94,006)
יתרת השינוי בצבירה	-	1,543	-	21,850	-	(20,307)
סך שינוי בצבירה לתקופה	-	(42,926)	-	(11,371)	-	(31,555)
השפעת השינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4))	-	(19,584)	-	(29,126)	-	9,542
יתרה לסוף השנה	3,410,922	3,018,539	561,435	485,750	2,849,487	2,532,789

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, צבירה (ביתרות הפתיחה בלבד), פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.

2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות (ללא צבירה), הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.

3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לישוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

4. השינוי באומדן עלות התביעות בגין שנות חיתום קודמות, כולל את השפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.36)ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך):

2. ענפי רכוש ואחרים

	31 בדצמבר					
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	אלפי ש"ח					
יתרה לתחילת השנה	1,040,230	836,905	385,108	355,759	655,122	481,146
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח	1,073,892	959,227	229,251	220,885	844,641	738,342
שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח	17,524	80,724	(184)	51,231	17,708	29,493
	1,091,416	1,039,951	229,067	272,116	862,349	767,835
תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:						
בגין אירועים של שנת הדוח	669,928	662,784	94,114	108,742	575,814	554,042
בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח	320,164	355,195	111,747	187,906	208,417	167,289
סך תשלומים	990,092	1,017,979	205,861	296,648	784,231	721,331
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות	26,699	45,297	(191)	11,601	26,890	33,696
שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר	(15,527)	11,991	(3,468)	(5,796)	(12,059)	17,787
השפעת השינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4))	-	124,065	-	48,076	-	75,989
יתרה לסוף השנה	1,152,726	1,040,230	404,655	385,108	748,071	655,122

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.

2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.

3. תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.

4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 *)										
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	14,660	12,740	11,608	8,880	8,564	8,058	8,105	8,667	7,325	7,654	
לאחר שנתיים	177,975	77,018	62,818	50,927	51,082	52,477	60,344	54,552	54,106		
לאחר שלוש שנים	255,090	155,400	141,497	125,149	114,096	120,853	146,601	148,700			
לאחר ארבע שנים	327,177	220,203	199,203	202,244	188,617	190,840	243,064				
לאחר חמש שנים	400,386	276,155	262,420	256,307	244,395	254,299					
לאחר שש שנים	464,501	327,076	311,913	305,962	300,795						
לאחר שבע שנים	526,097	362,279	368,091	360,416							
לאחר שמונה שנים	556,842	421,440	410,469								
לאחר תשע שנים	581,259	449,169									
לאחר עשר שנים	593,880										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: **)											
לאחר שנה ראשונה	646,435	601,387	588,525	551,789	554,851	597,363	655,033	716,732	662,607	753,106	
לאחר שנתיים	639,956	600,522	595,813	558,711	561,190	603,037	657,232	697,786	731,264		
לאחר שלוש שנים	669,480	613,413	604,072	575,627	577,165	616,274	687,857	717,366			
לאחר ארבע שנים	648,660	481,320	461,692	455,705	494,172	504,806	664,925				
לאחר חמש שנים	655,285	498,667	456,300	469,807	537,459	538,511					
לאחר שש שנים	649,531	497,531	481,140	467,906	557,984						
לאחר שבע שנים	645,510	505,334	473,649	509,320							
לאחר שמונה שנים	653,707	527,324	485,101								
לאחר תשע שנים	650,627	531,481									
לאחר עשר שנים	649,487										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה ***)	(827)	(50,161)	(23,409)	(53,615)	(63,812)	(33,705)	22,932	(19,580)	(68,657)		(290,834)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	(0.13%)	(10.42%)	(5.07%)	(11.77%)	(12.91%)	(6.68%)	3.33%	(2.81%)	(10.36%)		(5.71%)
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	649,487	531,481	485,101	509,320	557,984	538,511	664,925	717,366	731,264	753,106	6,138,545
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	593,880	449,169	410,469	360,416	300,795	254,299	243,064	148,700	54,106	7,654	2,822,552
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	55,607	82,312	74,632	148,904	257,189	284,212	421,861	568,666	677,158	745,452	3,315,993
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											94,929
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											3,410,922

*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 36)ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 *)										
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	14,003	12,029	9,981	5,058	5,657	6,784	6,967	7,907	6,392	6,854	
לאחר שנתיים	98,266	72,965	58,090	35,859	43,946	48,100	55,282	52,138	51,787		
לאחר שלוש שנים	174,118	147,404	128,208	91,821	103,658	113,038	138,020	145,589			
לאחר ארבע שנים	244,938	211,659	181,606	139,496	169,496	180,066	228,384				
לאחר חמש שנים	315,162	266,918	239,310	176,611	218,839	237,258					
לאחר שש שנים	375,714	317,579	281,469	213,202	270,077						
לאחר שבע שנים	434,874	352,942	336,948	254,449							
לאחר שמונה שנים	465,540	398,863	373,597								
לאחר תשע שנים	487,575	425,611									
לאחר עשר שנים	504,872										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: **)											
לאחר שנה ראשונה	563,771	530,041	493,872	364,682	467,772	492,472	544,742	621,068	579,997	666,641	
לאחר שנתיים	528,874	516,891	494,603	365,711	469,406	489,395	537,768	615,460	648,193		
לאחר שלוש שנים	548,331	529,014	503,877	377,140	485,587	502,693	570,928	626,903			
לאחר ארבע שנים	534,793	458,237	406,494	323,164	432,375	445,002	583,973				
לאחר חמש שנים	545,439	467,068	406,730	330,754	445,712	468,084					
לאחר שש שנים	543,361	468,137	428,722	328,049	453,449						
לאחר שבע שנים	542,089	473,876	428,020	339,536							
לאחר שמונה שנים	550,532	490,854	435,968								
לאחר תשע שנים	550,143	494,731									
לאחר עשר שנים	549,398										
חוסר ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה ***)	(14,605)	(36,494)	(29,474)	(16,372)	(21,074)	(23,082)	(13,045)	(11,443)	(68,196)		(233,785)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	(2.73%)	(7.96%)	(7.25%)	(5.07%)	(4.87%)	(5.19%)	(2.28%)	(1.86%)	(11.76%)		(5.35%)
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	549,398	494,731	435,968	339,536	453,449	468,084	583,973	626,903	648,193	666,641	5,266,876
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	504,872	425,611	373,597	254,449	270,077	237,258	228,384	145,589	51,787	6,854	2,498,478
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	44,526	69,120	62,371	85,087	183,372	230,826	355,589	481,314	596,406	659,787	2,768,398
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											81,089
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											2,849,487

*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 36)ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'3. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 *)										
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	11,619	9,475	8,382	3,779	3,323	3,791	4,457	5,279	3,647	3,820	
לאחר שנתיים	74,871	60,964	49,719	37,538	34,121	38,012	45,691	41,812	39,981		
לאחר שלוש שנים	140,574	119,436	111,519	100,906	81,313	94,049	117,251	118,464			
לאחר ארבע שנים	195,755	168,569	152,702	164,206	133,901	147,253	197,258				
לאחר חמש שנים	247,589	205,737	195,659	199,725	171,427	192,428					
לאחר שש שנים	292,796	238,332	222,531	232,578	209,947						
לאחר שבע שנים	338,973	262,561	264,359	273,900							
לאחר שמונה שנים	354,269	296,871	298,057								
לאחר תשע שנים	371,471	313,655									
לאחר עשר שנים	379,790										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה **)	407,152	378,220	386,526	354,622	361,952	380,772	416,093	427,526	407,136	481,158	
לאחר שנתיים	394,144	372,513	394,886	359,223	368,977	386,802	423,369	417,987	458,641		
לאחר שלוש שנים	400,539	379,753	402,980	372,164	377,232	396,078	445,513	432,698			
לאחר ארבע שנים	406,571	332,993	338,889	344,611	331,412	324,225	465,782				
לאחר חמש שנים	403,946	323,118	330,858	339,632	328,995	352,357					
לאחר שש שנים	394,971	320,933	342,523	333,052	328,873						
לאחר שבע שנים	399,289	324,203	334,825	340,932							
לאחר שמונה שנים	402,239	341,113	334,840								
לאחר תשע שנים	408,017	338,199									
לאחר עשר שנים	404,092										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה ***)	2,479	(5,206)	4,049	3,679	2,539	(28,132)	(20,269)	(14,711)	(51,505)		(107,077)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	0.61%	(1.56%)	1.19%	1.07%	0.77%	8.68%	(4.55%)	(3.52%)	(12.65%)		(3.20%)
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	404,092	338,199	334,840	340,932	328,873	352,357	465,782	432,698	458,641	481,158	3,937,572
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	379,790	313,655	298,057	273,900	209,947	192,428	197,258	118,464	39,981	3,820	2,027,300
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	24,302	24,544	36,783	67,032	118,926	159,929	268,524	314,234	418,660	477,338	1,910,272
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											57,549
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											1,967,821

*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

**) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 36)ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'4. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2016:

שנת חיתום	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2016 *)										
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	11,619	9,475	8,382	3,019	3,323	3,791	4,457	5,279	3,647	3,820	
לאחר שנתיים	74,871	60,964	49,719	29,402	34,121	38,012	45,691	41,812	39,981		
לאחר שלוש שנים	140,574	119,436	109,728	77,737	81,313	94,049	117,251	118,464			
לאחר ארבע שנים	195,755	168,569	150,892	115,301	133,901	147,250	195,899				
לאחר חמש שנים	245,123	205,737	193,380	142,262	171,427	192,425					
לאחר שש שנים	287,142	238,332	220,252	167,082	209,947						
לאחר שבע שנים	332,149	262,561	260,560	198,254							
לאחר שמונה שנים	347,445	296,871	292,134								
לאחר תשע שנים	364,090	313,655									
לאחר עשר שנים	372,409										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה **)	402,206	372,347	380,275	265,093	356,447	375,646	410,126	421,483	402,046	471,359	
לאחר שנתיים	384,797	361,261	381,543	266,235	360,206	378,177	413,392	410,537	447,462		
לאחר שלוש שנים	392,613	368,750	389,865	272,263	368,625	387,444	434,411	421,325			
לאחר ארבע שנים	392,891	330,650	327,033	250,547	329,866	320,788	450,777				
לאחר חמש שנים	394,393	321,942	319,954	247,518	327,390	342,594					
לאחר שש שנים	388,000	320,639	331,366	241,242	325,639						
לאחר שבע שנים	391,542	324,086	326,147	246,878							
לאחר שמונה שנים	394,449	340,965	326,122								
לאחר תשע שנים	400,503	338,057									
לאחר עשר שנים	396,711										
עודף (חוסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה ***)	(3,820)	(7,407)	911	3,669	4,227	(21,806)	(16,366)	(10,788)	(45,416)		(96,796)
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	(0.97%)	(2.24%)	0.28%	1.46%	1.28%	6.80%	(3.77%)	(2.63%)	(11.30%)		(3.03%)
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2016 לפני השפעת השינויים בעתודות	396,711	338,057	326,122	246,878	325,639	342,594	450,777	421,325	447,462	471,359	3,766,924
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2016	372,409	313,655	292,134	198,254	209,947	192,425	195,899	118,464	39,981	3,820	1,936,988
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	24,302	24,402	33,988	48,624	115,692	150,169	254,878	302,861	407,481	467,539	1,829,936
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2006											50,170
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2016											1,880,106

*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

**) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2ו.'2)ד)4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 36ב)5.'א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'5. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח רכב חובה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016:

	שנת חיתום						
	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
	אלפי ש"ח						
פרמיות ברוטו	502,900	468,533	481,279	469,173	421,479	398,092	383,037
רווח (הפסד) כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר *)	(32,084)	(15,698)	3,367	(24,972)	61,024	67,480	39,166
*) כולל יתרות עודף הכנסות על הוצאות בשייר שנזקפו בשנת 2015 ישירות לעודפים בסך	-	33,272	4,104	(17,851)	-	-	-
השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום	5,442	12,726	23,354	36,365	54,072	69,371	46,580

ג'6. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח חבויות אחרות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016:

	שנת חיתום						
	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
	אלפי ש"ח						
פרמיות ברוטו	297,891	320,544	311,939	283,478	259,956	225,304	229,702
רווח (הפסד) כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר *)	(43,529)	(30,659)	(42,631)	(23,951)	(23,500)	(24,851)	7,826
*) כולל יתרות עודף הכנסות על הוצאות בשייר שנזקפו בשנת 2015 ישירות לעודפים בסך	-	20,444	(27,046)	(2,871)	-	-	-
השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום	2,622	7,577	14,889	15,608	20,016	23,816	23,231

*) הרווח (הפסד) המצטבר בגין שנות החיתום כולל את הרווח (ההפסד) בגין פעילות שלא נכללה בחישוב העתודות.

**) לעניין ביטול עודף הכנסות על הוצאות, ראה באור 2.ו'2)ד)4).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'7. הרכב רווח כולל בשייר בענף ביטוח רכב חובה:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הפסד בגין שנת חיתום שוטפת	(32,092)	-	-
הפסד כולל בגין השנים הפתוחות	-	(5,776)	(7,231)
שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	-	2012	2011
רווח כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	-	62,185	49,637
התאמות בגין שנות חיתום קודמות	(58,302)	14,645	10,281
פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	-	2,613	16,145
סה"כ רווח (הפסד) כולל שדווח	(90,394)	73,667	68,832

*) נובע בעיקר כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון (ראה באור 36)ב5'.א להלן).

ג'8. הרכב רווח (הפסד) כולל בשייר בענף ביטוח חבויות אחרות:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הפסד בגין שנת חיתום שוטפת	(43,259)	-	-
הפסד כולל בגין השנים הפתוחות	-	(19,238)	(29,231)
שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	-	2012	2011
רווח כולל בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	-	7,870	15,057
התאמות בגין שנות חיתום קודמות	(29,813)	(2,469)	(21,320)
פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	-	(9,995)	(4,857)
סה"כ הפסד כולל שדווח	(73,072)	(23,832)	(40,351)

*) נובע בעיקר כתוצאה מעדכון תקנות ההיוון (ראה באור 36)ב5'.א להלן).

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חסכון		
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		
	עד שנת 1990 (*	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סה"כ
	באלפי ש"ח						
(א) לפי חשיפה ביטוחית:							
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:							
קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	23,197	1,125,628	-	-	1,148,825
קצבה עם מקדמים מובטחים:							
עד חודש מאי 2001	1,729,693	5,502,090	-	-	-	-	7,231,783
מחודש יוני 2001	-	1,283,382	3,650	4,815,104	-	-	6,102,136
קצבה בתשלום	362,158	312,002	405,889	224,680	-	-	1,304,729
הוני (ללא אופציה לקצבה)	1,865,212	3,744,755	-	810,065	-	-	6,420,032
עתודה משלימה לגמלאות **)	334,232	340,961	280	-	-	-	675,473
מרכיבי סיכון אחרים	56,942	381,242	-	342,997	413,534	50,111	1,244,826
סה"כ בגין חוזי ביטוח	4,348,237	11,564,432	433,016	7,318,474	413,534	50,111	24,127,804
התחייבויות בגין חוזי השקעה	3,307	3,302	1,792	4,422,439	-	-	4,430,840
סה"כ בביטוח חיים	4,351,544	11,567,734	434,808	11,740,913	413,534	50,111	28,558,644
(ב) לפי חשיפה פיננסית:							
שאינו תלוי תשואה	4,268,135	208,562	434,808	344,975	382,293	50,111	5,688,884
תלוי תשואה	83,409	11,359,172	-	11,395,938	31,241	-	22,869,760
סה"כ	4,351,544	11,567,734	434,808	11,740,913	413,534	50,111	28,558,644

*) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 140,885 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 36(6)(א)(1)(ד).

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			פוליסות ללא מרכיב חסכון		
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		
	עד שנת 1990 (*	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סה"כ
	באלפי ש"ח						
(א) לפי חשיפה ביטוחית:							
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:							
קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	-	715,781	-	-	715,781
קצבה עם מקדמים מובטחים:							
עד חודש מאי 2001	1,698,966	5,278,874	-	-	-	-	6,977,840
מחודש יוני 2001	-	1,188,765	-	4,023,805	-	-	5,212,570
קצבה בתשלום	287,618	291,632	182,233	120,754	-	-	882,237
הוני (ללא אופציה לקצבה)	1,909,421	3,827,472	-	838,651	-	-	6,575,544
עתודה משלימה לגמלאות **)	259,261	336,531		-			595,792
מרכיבי סיכון אחרים	65,518	389,494	-	352,855	389,272	47,135	1,244,274
סה"כ בגין חוזי ביטוח	4,220,784	11,312,768	182,233	6,051,846	389,272	47,135	22,204,038
התחייבויות בגין חוזי השקעה	3,916	2,355	1,270	4,441,407	-	-	4,448,948
סה"כ בביטוח חיים	4,224,700	11,315,123	183,503	10,493,253	389,272	47,135	26,652,986
(ב) לפי חשיפה פיננסית:							
שאינו תלוי תשואה	4,142,681	205,744	183,503	354,206	357,732	47,135	5,291,001
תלוי תשואה	82,019	11,109,379	-	10,139,047	31,540	-	21,361,985
סה"כ	4,224,700	11,315,123	183,503	10,493,253	389,272	47,135	26,652,986

*) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) הם בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 127,911 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 36(6)(א)(1)(ד).

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה
ביום 31 בדצמבר, 2016

	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חסכון		
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סה"כ
	אלפי ש"ח						
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	24,833	32,209	-	-	-	-	57,042
מרכיב החיסכון	30,379	377,722	268,819	1,418,187	-	-	2,095,107
אחר	13,013	132,130	-	144,030	411,893	30,339	731,405
סה"כ	68,225	542,061	268,819	1,562,217	411,893	30,339	2,883,554
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	31,636	124,537	12,811	109,533	-	-	278,517
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	289,768	835,777	268,784	1,733,315	184,648	16,764	3,329,056
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה	211	(170)	(15)	129,775	-	-	129,801
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	(16,985)	138,518	12,102	(83,306)	37,303	12,512	100,144
הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	(4,530)	(643)	(1,256)	(1,149)	(645)	(149)	(8,372)
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	(21,515)	137,875	10,846	(84,455)	36,658	12,363	91,772
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	3	1,594	1,506	1,112,477	-	-	1,115,580
פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)	128	1,185	-	127,280	64,680	-	193,273
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	142	3,761	268,819	629,754	-	-	902,476
פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש	-	-	-	79,680	-	-	79,680
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	1,506	881,923	-	-	883,429
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	-	-	-	396,921	-	-	396,921
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	1,762	41,208	-	86,918	-	-	129,888

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה
ביום 31 בדצמבר, 2015

	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות ללא מרכיב חסכון		
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סה"כ
	אלפי ש"ח						
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	29,358	36,114	-	-	-	-	65,472
מרכיב החיסכון	31,107	375,875	-	1,147,217	-	-	1,554,199
אחר	16,266	143,445	-	134,019	376,587	28,254	698,571
סה"כ	76,731	555,433	-	1,281,236	376,587	28,254	2,318,242
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	53,740	119,934	10,671	99,033	-	-	283,378
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	196,500	862,195	2,922	1,355,684	235,198	22,396	2,674,895
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה	23	6	20	58,045	-	-	58,094
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	85,228	(21,271)	9,289	(45,086)	(38,545)	5,439	(4,946)
הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	(28,364)	(2,770)	(3,334)	(5,357)	(2,571)	(605)	(43,001)
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	56,864	(24,041)	5,955	(50,443)	(41,116)	4,834	(47,947)
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	8	237	(1)	1,818,753	-	-	1,818,997
פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)	69	577	-	107,616	60,420	-	168,682
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	238	8,325	-	417,265	-	-	425,828
פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש	-	-	-	88,345	-	-	88,345
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	-	1,602,461	-	-	1,602,461
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	-	-	-	180,124	-	-	180,124
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	1,944	28,974	-	49,030	-	-	79,948

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה
ביום 31 בדצמבר, 2014

			פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה			פוליסות ללא מרכיב חסכון	
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	פרט	קבוצתי	סה"כ
			אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו:							
מסורתי/מעורב	34,208	41,342	-	-	-	-	75,550
מרכיב החיסכון	27,308	352,959	2,947	989,752	-	-	1,372,966
אחר	16,629	178,519	-	59,011	361,026	22,621	637,806
סה"כ	78,145	572,820	2,947	1,048,763	361,026	22,621	2,086,322
מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	97,033	164,312	16,981	80,967	-	-	359,293
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	271,650	1,291,081	5,634	1,267,998	132,087	9,247	2,977,697
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה	95	246	46	128,432	-	-	128,819
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	35,186	8,882	11,179	(54,312)	40,619	12,727	54,281
רווח כולל אחר מעסקי ביטוח חיים	21,687	2,059	2,643	4,145	1,801	428	32,763
סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים	56,873	10,941	13,822	(50,167)	42,420	13,155	87,044
תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	56	126	566	1,629,209	-	-	1,629,957
פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)	34	815	-	124,241	51,157	-	176,247
פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח	187	2,509	2,947	217,833	-	-	223,476
פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש	-	-	-	89,611	-	-	89,611
פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה	-	-	566	1,492,082	-	-	1,492,648
העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	-	-	-	172,395	-	-	172,395
העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)	1,409	27,660	-	59,041	-	-	88,110

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

הערות:

(1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

(2) הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשונתת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.

(3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות.
המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל (לרבות רווח כולל אחר) לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

(4) השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (ההפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ג. מידע אודות תשואה ודמי ניהול בגין התחייבויות תלויות תשואה

	תשואה שנתית נומינלית ברוטו					תשואה שנתית ממוצעת נומינלית 5 שנים		דמי ניהול לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014	2013	2012	לפני דמי ניהול	אחרי דמי ניהול	2016	2015	2014
	באחוזים							באלפי ש"ח		
קרן י'	3.66	2.90	6.91	11.80	12.39	7.46	6.12	119,826	115,528	159,095
מסלול כללי בפוליסות החל משנת 2004	3.66	2.90	6.91	11.80	12.39	7.46	6.22	81,769	72,856	58,387
אחר								32,475	30,583	27,797
סך הכל								234,070	218,967	245,279

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ד. מידע אודות העברות כספים

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
העברות לחברה מגופים אחרים:			
העברות מחברות ביטוח אחרות	98,219	66,665	108,160
העברות מקרנות פנסיה	47,163	12,454	4,760
העברות מקופות גמל	251,539	101,005	59,475
סך הכל העברות לחברה	396,921	180,124	172,395
העברות מהחברה לגופים אחרים:			
העברות לחברות ביטוח אחרות	37,254	19,081	38,052
העברות לקרנות פנסיה	27,299	22,003	19,976
העברות לקופות גמל	65,335	38,864	30,082
סך הכל העברות מהחברה	129,888	79,948	88,110
העברות נטו	267,033	100,176	84,285

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה פיננסית

הנתונים הכלולים בכל אחד מהטורים בטבלאות שלהלן הינם בגין הפוליסה העיקרית והכיסויים הנוספים המצורפים אליה.

	נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016				
	סיעודי		אחר *)		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
תלוי תשואה	60,677	-	-	-	60,677
אינו תלוי תשואה	647,121	2,095	402,893	21,061	1,073,170
סה"כ	707,798	2,095	402,893	21,061	1,133,847

	נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015				
	סיעודי		אחר *)		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
תלוי תשואה	62,164	-	-	-	62,164
אינו תלוי תשואה	650,277	1,690	352,895	17,752	1,022,614
סה"כ	712,441	1,690	352,895	17,752	1,084,778

*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו דמי מחלה (אשתקד - זהה).

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה ביטוחית

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2016

	סיעודי		אחר *)		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
קצבה בתשלום	73,899	1,204	-	-	75,103
מרכיבי סיכון אחרים	633,899	891	402,893	21,061	1,058,744
סה"כ	707,798	2,095	402,893	21,061	1,133,847

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2015

	סיעודי		אחר *)		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
קצבה בתשלום	62,763	826	-	-	63,589
מרכיבי סיכון אחרים	649,678	864	352,895	17,752	1,021,189
סה"כ	712,441	1,690	352,895	17,752	1,084,778

*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו דמי מחלה (אשתקד - זהה).

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

	סיעודי		אחר		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	74,179	976	492,143 *)	62,222 *)	629,520
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	22,487	940	287,211	48,127	358,765
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	(3,531)	44	19,876	(1,860)	14,529
רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	(243)	(5)	(441)	69	(620)
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	(3,774)	39	19,435	(1,791)	13,909
פרמיה משונתת - עסק חדש	3,146	-	72,396	-	75,542

*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 433,564 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 58,579 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

**) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לז"א הינו הוצאות רפואיות ולז"ק הינו עובדים זרים .

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015

	סיעודי		אחר		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	72,599	1,009	419,635 *)	63,563 *)	556,806
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	(38,627)	981	288,824	45,702	296,880
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	10,049	(27)	17,767	1,265	29,054
הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	(7,201)	(12)	(1,969)	(24)	(9,206)
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	2,848	(39)	15,798	1,241	19,848
פרמיה משונתת - עסק חדש	3,804	-	68,654	-	72,458

*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 380,866 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 38,769 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014

	סיעודי		אחר		
	פרט	קבוצתי	זמן ארוך	זמן קצר	סה"כ
	אלפי ש"ח				
פרמיות ברוטו	70,734	960	386,451 *)	73,828 *)	531,973
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו	221,105	(598)	218,629	73,837	512,973
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות	1,540	1,475	3,108	(535)	5,588
רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות	4,956	9	2,313	(91)	7,187
סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות	6,496	1,484	5,421	(626)	12,775
פרמיה משונתת - עסק חדש	4,947	-	68,293	-	73,240

*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 341,532 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 44,919 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

באור 20: - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות

	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (*)			ביטוח בריאות	נכסי ביטוח משנה בביטוח בריאות
	חוזי ביטוח	חוזי השקעה	סה"כ		
	אלפי ש"ח				
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	20,825,699	3,370,444	24,196,143	1,084,699	514,654
ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)	328,514	16,739	345,253	7,800	844
גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)	2,066,968	1,859,749	3,926,717	39,807	(978)
קיטון בגין דמי ניהול מצבירה	(178,215)	(40,752)	(218,967)	-	-
קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה	(1,017,177)	(753,184)	(1,770,361)	-	-
שינויים בגין שינוי בהנחות (4)	178,135	-	178,135	(101,898)	(87,705)
סיווג מחדש של מגזרי פעילות	4,048	(4,048)	-	-	-
שינויים אחרים (3)	(73,158)	-	(73,158)	54,370	57,050
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	22,134,814	4,448,948	26,583,762	1,084,778	483,865
ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)	559,409	86,893	646,302	11,211	1,023
גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)	2,605,291	1,157,707	3,762,998	42,135	(236)
קיטון בגין דמי ניהול מצבירה	(191,943)	(42,127)	(234,070)	-	-
קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה	(1,054,921)	(1,226,561)	(2,281,482)	-	-
שינויים בגין שינוי בהנחות (4)	62,805	-	62,805	19,172	(17,584)
סיווג מחדש של תוכניות השקעה	(5,980)	5,980	-	-	-
שינויים אחרים (3)	(50,278)	-	(50,278)	(23,449)	(7,406)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	24,059,197	4,430,840	28,490,037	1,133,847	459,662

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
(*) הרכב (ברוטו):	אלפי ש"ח	
חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	5,683,187	5,284,737
חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	22,806,850	21,299,025
	28,490,037	26,583,762

1. ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות בגין הפרמיות לחסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.

2. גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה, בניכוי דמי ניהול הנגבים בשיעור מהפרמיה.

3. שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עיתיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על-פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי ההצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חסכון.

4. לעניין ההנחות העיקריות המשמשות בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות, ראה באור 36(6)א'(2) להלן.

התנועה בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אינה כוללת התייחסות לפוליסות שהונפקו ובוטלו בשנת הדוח.

באור 21: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

על הכנסות החברה וכל יתר החברות בקבוצה חל מס חברות בהתאם לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן - הפקודה). בנוסף, על הכנסות החברה, המסווגת כ-"מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מע"מ התשל"ו-1975, חלים מס רווח ומס שכר.

2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985

על החברה והחברות המוחזקות חל, עד לתום שנת 2007, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 (להלן - החוק). על-פי החוק, נמדדו התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחודש פברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק שקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007, ומשנת המס 2008 לא יחולו עוד הוראות החוק, למעט הוראות המעבר שמטרתן למנוע עיוותים בחישובי המס. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצורכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול תיאום התוספת והניכוי בשל אינפלציה והניכוי הנוסף בשל פחת לנכסים בני פחת שנרכשו לאחר שנת המס 2007.

3. הסדרי מס ייחודים לענף הביטוח

א) הסכם עם שלטונות המס

בין התאחדות חברות הביטוח בישראל לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף. ההפרשה למס בדוחות הכספיים לשנת 2014 נערכה על בסיס ההסכם לשנת 2012. ההפרשה בדוחות הכספיים לשנים 2015 ו- 2016 מבוססת על הסכם שנחתם בחודש פברואר 2016, בהתייחס לשנות המס 2013 עד 2020. ההסכמים האמורים מתייחסים בין היתר לנושאים הבאים:

- הוצאות רכישה נדחות (DAC) - הוצאות ישירות של חברות ביטוח לרכישת חוזי ביטוח חיים בגין שנות חיתום עד וכולל 2014, תותרנה בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני ארבע שנים ובגין שנות חיתום 2015 עד 2020 על פני עשר שנים. הוצאות כאמור המתייחסות לחוזי ביטוח חיים שבוטלו, תותרנה בניכוי בשנת הביטול.

  הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז מופחתות לצרכי מס על פני תקופה של שש שנים, בדומה לשיעור ההפחתה בדוחות הכספיים.

- ייחוס הוצאות להכנסות מועדפות - להכנסות החייבות בשיעורי מס מופחתים ולהכנסות הפטורות ממס המתקבלות בחברות הביטוח ("הכנסות מועדפות") יתבצע ייחוס הוצאות שמשמעותו הפיכת חלק מההכנסות המועדפות להכנסות חייבות במס מלא, בהתאם לשיעור הייחוס. שיעור הייחוס שנקבע בהסכם תלוי במקור הכספים המניבים את ההכנסות המועדפות.

- אופן מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.

- הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות - יבוצע תיאום חלקי של ההפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בתחום ביטוח כללי ובריאות, בגין שנת חיתום 2012. הסכום יוכר לצורכי מס בשנים 2013 ו- 2014. בנוסף, החל משנת 2013 עד שנת 2020, יתואם חלק מהגידול בהפרשה והסכום שיתואם יוכר לצורכי מס במשך שלוש שנות המס העוקבות.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה (המשך)

3. הסדרי מס ייחודים לענף הביטוח (המשך)

ב) המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007), התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007 נקבעו כללים לגבי המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים שנכללה בדוחות הכספיים עד ליום 31 בדצמבר, 2006. על פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, הקיים בביטוח חיים ואשר בגינו הוגדרה דרישת הון, יהיה פטור ממס. בהסכם המיסוי הענפי צוין כי בבסיס הפטור עומדת דרישת ההון, שבאה לידי ביטוי כאמור לעיל, ובמידה ותתבטל או תקטן דרישת ההון ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת בחברה היוותה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

1. המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים ובכללם החברה, המהווה את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

2. בחודש נובמבר 2015 פורסם צו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"רים ומוסדות כספיים) (תיקון), התשע"ו - 2015, אשר קבע כי שיעור מס השכר החל על מוסדות כספיים יעמוד על 17% מהשכר ששולם בעד עבודה בחודש אוקטובר 2015 ואילך ומס הרווח יעמוד על 17% מהרווח שהופק. ההוראה לגבי מס הרווח בשנת המס 2015 תחול לגבי החלק היחסי מהרווח בשנה זו.

3. בחודש ינואר 2016 אושר החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 216) (הפחתת שיעור מס חברות), התשע"ו-2016, אשר קבע, בין היתר, הפחתת שיעור מס החברות מ-26.5% ל-25%, וזאת בתחולה מיום 1 בינואר, 2016. בהתאם לתיקון האמור, שיעור המס הכולל שיחול על מוסדות כספיים, ובכלל זה החברה, החל משנת 2016 יעמוד על 35.90%.

השפעת התיקון האמור הינה קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים וגידול ברווח כולל אחר בסך של כ- 3,821 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, סך של כ- 2,515 אלפי ש"ח נזקף לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד וסך של כ- 1,306 אלפי ש"ח נזקף לרווח כולל אחר.

4. בחודש דצמבר 2016, אושר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו- 2018), התשע"ז-2016, אשר יכנס לתוקפו ביום 1 בינואר 2017. במסגרת זאת, אושרה, בין היתר, הורדת שיעור מס חברות מ- 25% ל- 24% החל מחודש ינואר 2017 ול- 23% מחודש ינואר 2018 ואילך. בהתאם לתיקון האמור שיעור המס הכולל שיחול על מוסדות כספיים, ובכלל זה החברה, בשנת 2017 יעמוד על 35.04% והחל מינואר 2018 על 34.19%.

השפעת התיקון האמור, כפי שנרשמה בדוחות החברה, הינה קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים וגידול ברווח כולל אחר בסך של כ- 4,151 אלפי ש"ח. מתוך הסכום האמור, הוצאת מס בסך של כ- 582 אלפי ש"ח נזקפה לסעיף מסים על ההכנסה בדוח רווח והפסד והטבת מס בסך של כ- 4,733 אלפי ש"ח נזקפה לרווח כולל אחר.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה (המשך)

5. להלן שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים ובכללם החברה בעקבות השינויים האמורים:

שנה	שעור מס חברות	שעור מס רווח	שעור מס כולל במוסדות כספיים
	%		
2014	26.5	18.00	37.71
2015	26.5	17.75 *)	37.58 **)
2016	25.0	17.00	35.90
2017	24.0	17.00	35.04
2018	23.0	17.00	34.19

*) שיעור מס משוקלל.
**) לעומת שיעור מס של 37.71% ערב פרסום התיקון.

ג. שומות מס

לחברה הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2011. לחברה הוצאו שומות מס לפי מיטב השפיטה בגין שנת המס 2012. החברה חולקת על טענות שלטונות המס והגישה השגה על שומה זו. להערכת החברה לא נדרשת הפרשה נוספת מעבר לזו שנכללה בדוחות הכספיים.
השומות של חברות מאוחדות אחרות לשנות המס עד וכולל 2012 נחשבות כסופיות.

ד. הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים אחרים

לחברה הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2016 לסך של כ- 354,565 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 196,462 אלפי ש"ח). בגין יתרות אלה ובגין הפרשים זמניים אחרים הניתנים לניכוי, נרשמו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים כמפורט בסעיף ט' להלן.

ה. החלטת מיסוי

בחודש פברואר 2012 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה אושר המיזוג לצרכי מס של החברה לפיתוח התעשייה בישראל בע"מ (לשעבר - הבנק לפיתוח התעשייה בע"מ) (להלן - הבנק) לתוך החברה החל מיום 1 באפריל, 2011. כמו כן, הותרו לחברה הפסדים צבורים לצרכי מס של הבנק בסך כ- 344 מיליוני ש"ח וזאת בהתאם לסעיף 103ח לפקודת מס הכנסה.

ו. מסים על ההכנסה הכלולים בדוחות רווח והפסד

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
מסים שוטפים	3,869	8,490	11,991
מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים, ראה גם סעיף ט' להלן	(29,717)	6,002	26,872
הטבת מס בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)	(532)	(1,759)	(387)
התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס	(1,933)	(1,684)	-
	(28,313)	11,049	38,476

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ז. מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לסעיפי רווח (הפסד) כולל אחר

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
נכסים פיננסיים זמינים למכירה	11,349	(38,028)	15,549
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	1,110	2,738	3,000
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ	(2,764)	(1,384)	8,018
הערכה מחדש רכוש קבוע	35,261	-	-
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	396	-
התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס	(6,039)	(1,622)	-
	38,917	(37,900)	26,567

ח. הטבת מס המתייחסת לסעיפי הון

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
השפעה מצטברת ליום 31 בדצמבר, 2015 של שינויים בהערכת נכסים והתחייבויות בביטוח כללי (ראה באור 2.ו'2)ד)4))	-	31,610	-

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ט. מסים נדחים

ההרכב:

	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	הפסדים לצרכי מס	רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה	מכשירים פיננסים	הפרשות לחובות מסופקים	הטבות לעובדים	אחרים	סה"כ
	אלפי ש"ח							
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר 2015	(160,196)	43,191	(32,397)	(72,416)	32,345	25,678	(20,322)	(184,117)
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד	(259)	(1,262)	(5,179)	1,837	1,922	1,491	(4,552)	(6,002)
שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון	-	9,560	(396)	38,027	-	(2,738)	1,384	45,837
השפעת השינוי בשיעורי המס	2,253	-	332	1,019	(455)	(359)	516	3,306
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2015	(158,202)	51,489	(37,640)	(31,533)	33,812	24,072	(22,974)	(140,976)
שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד	7,399	30,635	(10,416)	(4,357)	1,202	4,125	1,128	29,717
שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון	-	-	(35,261)	(11,349)	-	(1,110)	2,764	(44,956)
שינוי מול נכסי מסים שוטפים	-	9,997	-	-	-	-	-	9,997
השפעת השינוי בשיעורי המס	12,204	(9,828)	7,379	2,858	(2,776)	(1,918)	54	7,973
יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר 2016	(138,599)	82,294	(75,938)	(44,381)	32,238	25,169	(19,028)	(138,245)

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ט. מסים נדחים (המשך)

ההרכב: (המשך)

המסים הנדחים מוצגים בדוחות המאוחדים על המצב הכספי כדלקמן:

	31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
נכסי מסים נדחים	117	176
התחייבויות בגין מסים נדחים	(138,362)	(141,152)
	(138,245)	(140,976)

י. מס תאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקף בדוח רווח והפסד:

	לשנה שהסתיימה ליום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(69,036)	57,037	109,111
שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים (ראה סעיף ב' לעיל)	35.90%	37.58%	37.71%
מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי הכולל			
הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות שאינן מוסד כספי	(27,104)	18,910	40,148
עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:			
הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס	1,064	1,114	1,516
הכנסות חייבות בשיעורי מס מיוחדים	(17,122)	(5,288)	(3,164)
הפרשים בבסיס המדידה	(592)	(28)	(67)
עדכון מסים נדחים בגין שינויי חקיקה	(1,933)	(1,684)	-
עדכונים שוטפים של יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס	2,352	(22)	-
אי החלת מס רווח על הפסדים	14,199	-	-
מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)	(532)	(1,759)	(387)
אחרים	1,356	(194)	430
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	(28,313)	11,049	38,476
שיעור מס אפקטיבי ממוצע	41.01%	19.37%	35.26%

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את הקבוצה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין כמתואר להלן. התחייבויות הקבוצה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה.
חישוב התחייבות הקבוצה בשל הטבות לעובדים מתבצע על-פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד ותקופת העסקתו אשר יוצרים את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על-ידי הפקדות המסווגות כתוכנית להטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

1. תוכניות להפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של הקבוצה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכניות הפקדה מוגדרת.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הוצאות בגין תוכניות להפקדה מוגדרת	28,219	26,205	23,779

2. תוכניות להטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על-ידי הפקדות בתוכניות להפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על-ידי הקבוצה כתוכנית להטבה מוגדרת לפיה מוכרת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה מפקידה הקבוצה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית

שנת 2016

		הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד				רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר					
	יתרה ליום 1 בינואר 2016	עלות שירות שוטף	הוצאות ריבית נטו	סה"כ הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד	תשלומים מהתוכנית	תשואה על נכסי תוכנית למעט סכומים שהוכרו בהוצאות ריבית נטו	רווח אקטוארי בגין שינויים בהנחות הפיננסיות	רווח (הפסד) אקטוארי בגין סטיות בניסיון	סה"כ השפעה על רווח כולל אחר	הפקדות שהופקדו על ידי המעביד	יתרה ליום 31 בדצמבר 2016
	אלפי ש"ח										
התחייבות להטבה מוגדרת	146,310	14,129	5,465	19,594	(6,696)	-	3,137	1,178	4,315	-	154,893
שווי הוגן של נכסי תוכנית	32,739	-	1,179	1,179	(3,241)	(1,176)	(4)	(42)	(1,222)	3,456	32,911
התחייבות (נכס) נטו בגין הטבה מוגדרת	113,571	14,129	4,286	18,415	(3,455)	(1,176)	3,133	1,136	3,093	(3,456)	121,982

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית (המשך)

שנת 2015

		הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד				רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר					
	יתרה ליום 1 בינואר 2015	עלות שירות שוטף	הוצאות ריבית נטו	סה"כ הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד	תשלומים מהתוכנית	תשואה על נכסי תוכנית למעט סכומים שהוכרו בהוצאות ריבית נטו	רווח אקטוארי בגין שינויים בהנחות הפיננסיות	רווח (הפסד) אקטוארי בגין סטיות בניסיון	סה"כ השפעה על רווח כולל אחר	הפקדות שהופקדו על ידי המעביד	יתרה ליום 31 בדצמבר 2015
	אלפי ש"ח										
התחייבות להטבה מוגדרת	153,938	8,591	5,618	14,209	(12,754)	-	3,013	6,070	9,083	-	146,310
שווי הוגן של נכסי תוכנית	31,482	-	1,162	1,162	(1,853)	(1,160)	(284)	(464)	(1,908)	3,856	32,739
התחייבות (נכס) נטו בגין הטבה מוגדרת	122,456	8,591	4,456	13,047	(10,901)	(1,160)	2,729	5,606	7,175	(3,856)	113,571

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

ב) ההנחות העיקריות בגין תוכנית להטבה מוגדרת

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	%	
שיעור ההיוון *)	4.0	4.1
שיעור עליית שכר צפויה	3.9	4.2

*) שיעור ההיוון מבוסס על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה.

ג) סכומים, עיתוי ואי וודאיות של תזרימי מזומנים עתידיים

להלן שינויים אפשריים הנחשבים לסבירים לסוף תקופת הדיווח, לכל הנחה אקטוארית בהנחה שיתר ההנחות האקטואריות נותרו ללא שינוי:

	השינוי במחויבות להטבה מוגדרת	
	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מבחן רגישות לשינוי בשיעור עליית שכר צפויה מעבר להנחות האקטואריות		
השינוי כתוצאה מ:		
עליית שכר בשיעור של 1%	10,524	11,718
ירידת שכר בשיעור של 1%	(7,753)	(8,667)
מבחן רגישות לשינוי שיעור ההיוון של התחייבות ונכסי התכנית מעבר להנחות האקטואריות		
השינוי כתוצאה מ:		
עליית שיעור ההיוון של 1%	(8,408)	(9,060)
ירידת שיעור ההיוון של 1%	11,214	11,960

באור 23: - זכאים ויתרות זכות

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת	74,932	88,553
הוצאות לשלם	20,379	24,271
ספקים ונותני שירותים	89,377	102,843
מוסדות ורשויות ממשלתיות	13,575	19,236
חברות קשורות	21,493	11,380
הוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה	37,846	38,924
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:		
פקדונות של מבטחי משנה	345,318	347,312
חשבונות אחרים	105,958	107,397
סך כל חברות ביטוח ותווכני ביטוח	451,276	454,709
סוכני ביטוח	238,044	246,219
מבוטחים ועמיתים	212,583	212,558
הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים	12,482	12,459
פרמיה מראש (ראה באור 38.ג.4. להלן)	54,981	196,951
זכאים בגין עיסקאות פיננסיות	35,129	6,668
אחרים	12,564	12,099
סך הכל זכאים ויתרות זכות	1,274,660	1,426,870

ראה פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה במסגרת באור 36(2)(ה').

באור 24: - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכוני ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 36 בדבר ניהול סיכונים.

א. פרוט התחייבויות פיננסיות

	31 בדצמבר			
	2016	2015	2016	2015
	ערך בספרים		שווי הוגן **)	
	אלפי ש"ח			
1. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת:				
כתבי התחייבות נדחים *)	1,076,860	1,021,769	1,164,866	1,125,040
שטרי הון שהונפקו לחברה האם	274,582	275,663	301,426	304,167
פיקדון צובר ריבית	2,698	3,913	6,293	9,172
	1,354,140	1,301,345	1,472,586	1,438,379
2. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:				
נגזרים	21,840	44,526	21,840	44,526
סך התחייבויות פיננסיות	1,375,980	1,345,871	1,494,426	1,482,905
*) מזה כתבי התחייבות נדחים המהווים הון משני והון שלישוני	975,369	919,396	1,068,488	1,027,790

**) השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות הנסחרות בבורסה בתל-אביב מבוסס על מחירן בבורסה לתאריך הדיווח. השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות שאינן נסחרות נקבע במודל DCF, תוך שימוש בשיעור ההיוון המשקף את שיעור הריבית של המנפיק לתום תקופת הדיווח.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת

1) פרטים נוספים

סוג התחייבות	מועד הנפקה	סכום הלוואה מקורי	גורם מנפיק	דירוג החוב והחברה המדרגת	תנאי הצמדה	סחירות	הון לפי תקנות הפיקוח	ריבית שנתית קבועה	ערך בספרים 31 בדצמבר 2016	ערך בספרים 31 בדצמבר 2015	שווי הוגן 31 בדצמבר 2016	שווי הוגן 31 בדצמבר 2015	תדירות תשלום קרן וריבית	מועדי תשלום הקרן	מועדי תשלום הריבית	זכות לפידיון מוקדם	הערות
		באלפי ש"ח						ב- %	אלפי ש"ח								
כתבי התחייבות נדחים	מאי 2007, מאי 2008	400,000	מנורה גיוס הון	מדרוג - Aa2	צמודי מדד	סחירים	משני נחות	4.05	263,484	308,028	289,135	340,378	שנתית	2012-2022	2008-2022	-	(ב),(א)
כתבי התחייבות נדחים	אוקטובר 2011	200,000	מנורה גיוס הון	מדרוג - Aa3	צמודי מדד	לא סחירים	משני מורכב	4.65	205,284	205,812	240,720	246,360	ריבית-שנתית	10/2024	2012-2024	(ג)	(ד),(ב)
כתבי התחייבות נדחים	אפריל 2014	203,000	מנורה גיוס הון	מדרוג - A1	צמודי מדד	לא סחירים	משני מורכב	3.30	204,015	203,954	227,563	221,412	ריבית-חצי שנתית	10/2030	2014-2030	(ה)	(ו),(ב)
כתבי התחייבות נדחים	יוני,דצמבר 2015	300,000	מנורה גיוס הון	מדרוג - Aa3	שקליים	סחירים	שלישוני מורכב	4.10	304,187	303,975	314,880	316,890	ריבית-חצי שנתית	7/2027	2016-2027	(ז)	(ח),(ב)
כתב התחייבות נדחה	נובמבר 2016	100,000	החברה	מדרוג - A1	צמודי מדד	לא סחירים	משני מורכב	2.78	99,891	-	92,568	-	ריבית-שנתית	7/2034	2017-2034	(יא)	-
שטרי הון לחברה האם	יולי, ספטמבר 2010	250,000	החברה	ללא דירוג	צמודי מדד	לא סחירים	ראשוני מורכב	5.30	274,582	275,663	301,426	304,167	ריבית-שנתית	6/2059	2011-2059	(ט)	-
פיקדון צובר ריבית	מרס 2012	47,645	(י)	ללא דירוג	צמוד מדד	לא סחיר	-	4.50	2,698	3,913	6,293	9,172	(י)	(י)	(י)	-	-
									1,354,140	1,301,345	1,472,586	1,438,379					

(א) בחודש דצמבר 2012 הורידה מדרוג את דירוג כתבי ההתחייבות לדירוג Aa3 עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014, מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.

(ב) תמורת הנפקת כתבי ההתחייבות הופקדה בחברה, לשימושה, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. החברה התחייבה לשלם לבעלי כתבי ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי כתבי ההתחייבות.

(ג) למנורה גיוס הון אפשרות לפידיון מוקדם בשנת 2021, בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפידיון המוקדם של כתבי ההתחייבות, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפרעון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפידיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפרעון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 1.235%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/או הריבית, אשר במועד הקובע לתשלומם תתקיימנה "נסיבות משהות", כהגדרתן בשטר הנאמנות. תשלומים אלו יידחו עד שתחדלנה להתקיים "הנסיבות המשהות" וזאת לא יותר משלוש שנים ממועד פרעון הקרן ו/או הריבית. תשלומי קרן וריבית אשר נדחו כאמור, ימשיכו לצבור הפרשי הצמדה וריבית בשיעור הריבית הנקובה בגין כתבי ההתחייבות כמפורט בשטר הנאמנות.

(ד) בחודש דצמבר 2012 דורגו כתבי ההתחייבות על ידי מדרוג בדירוג A1, עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014, מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

1) פרטים נוספים (המשך)

(ה) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בשנת 2027 בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפדיון המוקדם של כתבי ההתחייבות הנדחים, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפדיון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.94%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/ או הריבית בגין כתבי ההתחייבות הנדחים, אשר במועד הקובע לתשלומם תתקיימנה "נסיבות משהות" כהגדרתן בחוזר הממונה מחודש אוגוסט 2011 לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח".

(ו) בחודשים מרס ודצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן בחודש אפריל 2014 ללא שינוי.

(ז) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2024, בהתאם לתנאים המפורטים בשטר הנאמנות. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפרעון בפועל), שתהא בשיעור של 30% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.522%. כמו כן, יידחו תשלומי קרן, אשר במועד הקובע לתשלומם יתקיימו "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הממונה מחודש אוגוסט 2011 לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח".

(ח) בחודשים דצמבר 2015 ונובמבר 2016, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן במועד ההנפקה ללא שינוי.

(ט) לחברה אופציה לפרעון מוקדם לאחר עשר שנים ולאחר מכן, מידי חמש שנים.

(י) הפיקדון התקבל ממוכרת החברה לפיתוח התעשיה בישראל בע"מ (לשעבר הבנק לפיתוח התעשיה בע"מ) (להלן - המוכרת), להבטחת גביית האשראי בגין הלוואות שהבנק נתן בעבר. יתרת הפיקדון והריבית שנצברה בגינו נפרעים מידי חודש בדרך של העברת סכומי הגביה למוכרת, בגין ההלוואות שנתן הבנק בעבר.

(יא) לחברה זכות לפידיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2031. הפדיון המוקדם יתאפשר בהתקיים אחד מאלה: (1) הנפקה של מכשיר הון (כמשמעותו בחוזר הממונה לעניין "הרכב הון עצמי מוכר של מבטח" מחודש אוגוסט 2011 בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שהחברה לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למלווה בשיעור של 0.95%.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

2) פרטים בדבר ריבית והצמדה

	31 בדצמבר	
	2016	2015
	ריבית אפקטיבית	
	אחוזים	
בסיס הצמדה:		
צמוד מדד	4.24	4.39
שקליים	4.13	4.13

3) מועדי פרעון

	31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
שנה ראשונה	65,818	67,450
שנה שניה	43,266	45,213
שנה שלישית	43,346	42,865
שנה רביעית	309,866	42,953
שנה חמישית ואילך	891,844	1,102,864
סה"כ	1,354,140	1,301,345

למידע נוסף בדבר מועדי פרעון של התחייבויות פיננסיות בלתי מהוונות, ראה באור 36(3)ג'.

4) הוצאות הנפקה שטרם הופחתו

יתרת הוצאות ההנפקה הנדחות שטרם הופחתו ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך של כ- 5,036 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 - 5,441 אלפי ש"ח). הוצאות ההנפקה הנדחות מופחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן

1) השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד, וכן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהן ניתן לצרכי גילוי בלבד, נקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינן. שיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי מרווח הוגן.

2) להלן שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן:

	31 בדצמבר	
	2016	2015
	ריבית אפקטיבית	
	אחוזים	
עבור התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות:		
כתבי התחייבויות נדחים	1.99	2.09
התחייבויות פיננסיות אחרות	2.46	2.62

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן (המשך)

3) שווי הוגן של התחייבויות פיננסיות בחלוקה לרמות:

	31 בדצמבר, 2016			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
נגזרים *)	863	20,977	-	21,840
התחייבויות המוצגות בעלות מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין ההוגן:				
כתבי התחייבות נדחים	604,015	560,851	-	1,164,866
שטרי הון שהונפקו לחברה האם	-	301,426	-	301,426
פיקדון צובר ריבית	-	6,293	-	6,293
	604,015	868,571	-	1,472,586

בתקופת הדוח לא היו מעברים בין הרמות.

	31 בדצמבר, 2015			
	רמה 1	רמה 2	רמה 3	סה"כ
	אלפי ש"ח			
נגזרים *)	-	44,526	-	44,526
התחייבויות המוצגות בעלות מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין ההוגן:				
כתבי התחייבות נדחים	657,268	467,772	-	1,125,040
שטרי הון שהונפקו לחברה האם	-	304,167	-	304,167
פיקדון צובר ריבית	-	9,172	-	9,172
	657,268	781,111	-	1,438,379

בשנת 2015 לא היו מעברים בין הרמות.

*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של ההתחייבויות הפיננסיות לתאריך הדוח הכספי:

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
מטבע חוץ	(389,036)	(707,261)
מדדי מניות	-	51,803
ריבית	(32,701)	-

באור 25: - פרמיות שהורווחו בשייר

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016		
	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
	אלפי ש"ח		
פרמיות בביטוח חיים	2,883,554	118,041	2,765,513
פרמיות בביטוח בריאות	629,520	121,391	508,129
פרמיות בביטוח כללי	2,386,433	491,301	1,895,132
סה"כ פרמיות	5,899,507	730,733	5,168,774
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *)	(29,635)	3,423	(33,058)
סה"כ פרמיות שהורווחו	5,869,872	734,156	5,135,716

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015		
	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
	אלפי ש"ח		
פרמיות בביטוח חיים	2,318,243	121,146	2,197,097
פרמיות בביטוח בריאות	556,807	116,417	440,390
פרמיות בביטוח כללי	2,264,732	501,726	1,763,006
סה"כ פרמיות	5,139,782	739,289	4,400,493
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *)	(61,183)	(23,815)	(37,368)
סה"כ פרמיות שהורווחו	5,078,599	715,474	4,363,125

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014		
	ברוטו	ביטוח משנה	שייר
	אלפי ש"ח		
פרמיות בביטוח חיים	2,086,322	118,093	1,968,229
פרמיות בביטוח בריאות	531,973	113,045	418,928
פרמיות בביטוח כללי	2,195,053	481,230	1,713,823
סה"כ פרמיות	4,813,348	712,368	4,100,980
שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *)	(50,866)	50,168	(101,034)
סה"כ פרמיות שהורווחו	4,762,482	762,536	3,999,946

*) עיקר השינוי נובע מפרמיות בענפי ביטוח כללי.

באור 26: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה			
נדל"ן להשקעה	4,284	3,980	3,205
השקעות פיננסיות:			
נכסי חוב סחירים	213,575	76,563	381,317
נכסי חוב שאינם סחירים	50,170	154,582	171,761
מניות	298,819	84,265	381,147
אחרות	202,589	169,779	164,882
מזומנים ושווי מזומנים	(3,469)	(7,745)	1,073
סך הכל רווחים מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו	765,968	481,424	1,103,385
רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים			
הכנסות מנדל"ן להשקעה:			
שערוך נדל"ן להשקעה	13,426	13,483	5,945
הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה	6,820	6,595	6,783
סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה	20,247	20,078	12,728
רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית הפרשי הצמדה הפרשי שער ודיבידנד בגין:			
נכסים פיננסיים זמינים למכירה (א)	(19,547)	33,559	101,623
נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד (ב)	21,092	3,757	(88,857)
נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)	(24,406)	(35,706)	14,522
	(22,861)	1,610	27,288
הכנסות ריבית *) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	386,668	385,124	410,759
הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	4,387	4,711	4,099
רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים	(4,058)	5,162	(5,514)
הכנסות מדיבידנד	8,444	14,435	10,027
סך הכל רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון	1,158,794	912,544	1,562,772
*) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם	5,211	3,557	3,334

באור 26: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווחים (הפסדים) נטו מניירות ערך שמומשו	(24,915)	38,007	103,155
ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד	5,368	(4,448)	(1,532)
סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה	(19,547)	33,559	101,623

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה לראשונה	21,092	3,757	(88,857)

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווחים (הפסדים) נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים	(22,017)	(37,246)	4,042
ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד	(2,389)	1,540	10,480
סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה	(24,406)	(35,706)	14,522

באור 27: - הכנסות מדמי ניהול

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים *)	56,692	52,037	99,598
דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים **)	136,031	126,178	116,906
דמי ניהול בגין חוזי השקעה	42,126	41,356	28,774
סה"כ הכנסות מדמי ניהול	234,849	219,571	245,278

*) ראה באור 36(2)ב'.

**) לגבי השפעה אפשרית על דמי הניהול עקב שינוי בהוראות המתייחסות למכירת תוכניות ביטוח חיים משולבות בחסכון הכוללות מקדמי קצבה המגלמים הבטחת תוחלת חיים, ראה באור 36(6)א.5. להלן.

באור 28: - הכנסות מעמלות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
עמלת סוכנויות ביטוח	9,098	8,704	7,799
עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה	119,747	109,418	134,016
סה"כ הכנסות מעמלות	128,845	118,122	141,815

באור 29: - הכנסות אחרות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הכנסות מתמלוגים - ראה באור 38ג'1.	464	7,715	302
רווח הון ממכירת רכוש קבוע	928	203	169
אחרות	21	27	9
סה"כ הכנסות אחרות	1,414	7,945	480

באור 30: - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
בגין חוזי ביטוח חיים:			
תביעות ששולמו ותלויות			
מקרי מוות, נכות ואחרים	418,810	427,423	374,348
בניכוי ביטוח משנה	(80,520)	(73,904)	(65,717)
	338,290	353,519	308,631
פוליסות שנפדו	583,539	517,618	523,224
פוליסות שמועדן תם	150,624	202,037	177,572
גמלאות	75,046	54,611	41,955
סך כל התביעות	1,147,499	1,127,785	1,051,382
גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות) בשייר	2,081,567	1,437,270	1,855,801
גידול בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה	129,801	58,094	128,819
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר בגין חוזי ביטוח חיים	3,358,867	2,623,149	3,036,002
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי:			
ברוטו	1,990,760	1,645,867	1,698,485
ביטוח משנה	(343,175)	(319,024)	(493,969)
בשייר	1,647,585	1,326,843	1,204,516
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות:			
ברוטו	358,765	296,880	512,973
ביטוח משנה	(74,917)	(64,703)	(245,986)
בשייר	283,848	232,177	266,987
סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	5,290,300	4,182,169	4,507,505

באור 31: - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הוצאות רכישה:			
עמלות רכישה	520,104	517,549	495,527
הוצאות רכישה אחרות	249,672	257,238	236,088
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	(41,466)	(76,416)	(47,387)
סה"כ הוצאות רכישה	728,310	698,371	684,228
עמלות שוטפות אחרות	275,721	247,090	233,144
הוצאות שיווק אחרות	461	1,264	1,390
סה"כ עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	1,004,492	946,725	918,762
לאחר השתתפות של חברות אחרות בהוצאות בסך	8,250	7,000	7,596

באור 32: - הוצאות הנהלה וכלליות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
שכר עבודה ונלוות	395,643	415,534	383,603
פחת והפחתות	129,321	143,925	142,991
אחזקת משרדים ותקשורת	56,230	64,281	68,541
ייעוץ משפטי ומקצועי	31,579	30,793	34,571
מיכון (ללא פחת ושכר)	70,465	60,435	59,390
בנק	16,982	16,698	14,603
אחזקת רכב	11,971	10,427	11,103
אחרות	35,542	37,828	31,967
השתתפויות	(14,366)	(24,447)	(27,633)
סה"כ *)	733,367	755,474	719,136
בניכוי:			
סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח	(112,364)	(101,042)	(92,862)
סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	(250,131)	(258,503)	(237,478)
הוצאות הנהלה וכלליות	370,872	395,929	388,796
(*) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך	222,810	238,709	235,302
לאחר השתתפות של חברות אחרות בהוצאות הנהלה וכלליות בסך	95,855	91,494	95,920

באור 33: - תשלום מבוסס מניות

א. הוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים

להלן ההוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים בגין תוכניות תשלום מבוסס מניות:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
סך ההוצאה שהוכרה מתוכנית תשלום מבוסס מניות המסולקת במזומן (ראה סעיף ג' להלן)	-	(66)	(2,869)

ב. תוכנית להקצאת יחידות תגמול למנכ"ל החברה ולנושאי משרה בכירה

1. פרטי התוכנית

במסגרת תוכנית תגמול כוללת כמפורט בבאור 37 ג' להלן, הוקצו לנושאי משרה בחברה וכן למנכ"ל מבטחים פנסיה, יחידות תגמול בתנאים המפורטים להלן. לא הוקצו יחידות תגמול לדירקטורים בחברה ולנושאי משרה אשר הינם צד קשור לבעל השליטה או שאינם חברי הנהלה. דירקטוריון החברה מופקד על ניהול תוכנית הענקת יחידות התגמול במסגרת תוכנית התגמול הכוללת, ועל כל הפעולות שתהיינה נדרשות לשם כך, לרבות קביעת זהות הניצעים, הענקת יחידות תגמול נוספות לניצעים נוספים בהתאם להוראות תוכנית יחידות התגמול או בשונה מהוראותיה לגבי ניצעים ספציפיים, וכן על כל עניין אחר הדרוש לשם הסדרת ההענקות לניצעים, וכן ניהול, הבהרה ויישום תוכנית הענקת יחידות התגמול.

יחידות התגמול הינן יחידות לצורך חישוב התגמול הכספי (ברוטו) המגיע לניצע במועד מימוש יחידות התגמול בלבד, ואינן מהוות אופציות ו/או זכות כלשהיא לרכוש ניירות ערך כלשהם של מי מחברות הקבוצה ו/או אילו מהזכויות הצמודות למי ממניות חברות הקבוצה.

נקבע כי הסכום אשר ישולם לניצע בגין מימוש איזו מבין יחידות התגמול, יחושב על פי ההפרש בין מחיר המימוש של כל יחידת תגמול לבין מחיר הבסיס של כל יחידת תגמול, כשהוא מוכפל במספר יחידות התגמול הממומשות (להלן - סכום התגמול). מחיר הבסיס של כל יחידת תגמול הינו ממוצע מחיר מניית החברה האם בבורסה 90 יום לפני מועד אישור הדירקטוריון את הקצאה לכל ניצע. מחיר המימוש יהא מחיר הנעילה של מנית החברה האם בבורסה, ביום המימוש (ואם יום המימוש אינו יום מסחר, אזי ביום המסחר הראשון שלאחר יום המימוש). הסכום אשר ישולם לניצע בגין מימוש יחידות התגמול הינו סכום "ברוטו", וכל מס מכל מין וסוג שהוא אשר יחול על התשלום בגין יחידות התגמול, ו/או שהחברה תהיה חייבת לנכות על פי כל דין, יחול על הניצע.

יחידות התגמול יבשילו במספר מנות, על פני ארבע שנים ממועד אישור דירקטוריון החברה את הענקת יחידות התגמול, כאשר המנה הראשונה בשיעור של 50% תבשיל בחלוף שנתיים, 25% בחלוף שלוש שנים ו - 25% הנותרים בחלוף ארבע שנים. כל מנה תהא ניתנת למימוש בתוך שנה ממועד הבשלתה, כאשר לאחר חלוף המועד האחרון למימוש יחידות התגמול ביחס לכל מנה, לא יהיה הניצע זכאי לממש את יחידות התגמול מכוח אותה מנה, או לזכות כלשהי מכוחן.

בתכנית נקבעו הוראות בדבר מימוש יחידות התגמול במקרה של התפטרות, פיטורין, פרישה, סיום יחסי עובד מעביד מחמת נכות/מוות, וכן התאמות של יחידות התגמול עקב חלוקת מניות הטבה, חלוקת דיבידנד והצעת זכויות בחברה וכן בשל אירועים נוספים אשר הדירקטוריון יקבע, אם יקבע לפי ישקול דעתו, מנגנוני התאמה, לפי העניין.

החל משנת 2012, חלק מהניצעים מועסקים על ידי החברה האם, ולפיכך ההוצאות בגין תשלום מבוסס המניות נרשמות בדוחות החברה האם.

בחודש דצמבר 2015 פגה התכנית ללא מימושים שבוצעו.

באור 34: - הוצאות מימון

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
הוצאות ריבית, הפרשי הצמדה והפרשי שער בגין:			
כתבי התחייבות נדחים	39,515	29,182	34,933
שטרי הון שהונפקו לחברה האם	13,032	11,494	13,764
ריבית למבטחי משנה	5,654	4,816	6,836
פיקדון צובר ריבית	1,752	1,909	4,836
אחרות	1,389	5,545	618
סך הכל הוצאות מימון	61,342	52,946	60,987

באור 35: - רווח (הפסד) למניה

חישוב ההפסד הבסיסי למניה לשנת 2016 התבסס על ההפסד המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 42,124 אלפי ש"ח (לשנת 2015 - רווח בסך 44,957 אלפי ש"ח ולשנת 2014 - רווח בסך 69,877 אלפי ש"ח), מחולק בממוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בסך של 230,869 אלפי מניות.

באור 36: - ניהול סיכונים

1. כללי

א. מגזרי פעילות

החברה פועלת בתחומי הפעילות העיקריים הבאים: ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (ביטוח חיים), ביטוח בריאות וביטוח כללי. בפעילותה חשופה החברה לסיכונים הבאים:

- סיכונים פיננסיים.
- סיכונים ביטוחיים.
- סיכונים תפעוליים.

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים

ניהול הסיכונים הינה פעילות חוצת-ארגון המבוססת על שלושה קווי הגנה:

- הגורמים העסקיים בפעילות הביטוח וההשקעות אשר נוטלים את הסיכונים- גורמים אלו אחראים לזיהוי, הערכה, ניטור ודיווח על הסיכונים המובנים בפעילותם ובמערכות המשמשות אותם, לרבות הגדרת בקרות בתהליכים ונהלים פנימיים. פעילות הבקרה מתבצעת בין היתר באמצעות מחלקות בקרה פנימיות בכל אגף. כמו כן, הגורמים העסקיים נעזרים ביחידות תומכות הכוללות: אקטואריה, ביטוח משנה, כספים, מערכות מידע ותחום ניהול הסיכונים.

- תחום ניהול סיכונים - התחום אחראי על גיבוש מסגרת ניהול סיכונים, פיתוח כלים ופיתוח שיטות להערכת הסיכונים לחשיפות קיימות והפוטנציאליות, בפרט, הערכת הסיכון הכולל אליו חשופה החברה. תחום ניהול סיכונים הינו יחידה בלתי תלויה בגורמים העסקיים נוטלי הסיכון. התחום משתף פעולה עם תחום האקטואריה, הכספים (כולל תהליכי SOX) והציות שהינם חלק מקו הגנה זה. בנוסף, עבור עסקאות מהותיות ומוצרים חדשים שהחברה משיקה מתבצעת הערכת סיכונים נפרדת הרלוונטית לסיכונים הכרוכים באותם מוצרים/עסקאות.

- הביקורת הפנימית אשר מבקרת באופן בלתי תלוי תהליכים פנימיים וכן עוקבת אחר תיקון ליקויים שזוהו.

בחברה פועלת ועדה לניהול סיכונים, בראשות המנכ"ל אשר תפקידה לדון, להגדיר, לכוון ולתמוך בפעילויותיו של מערך ניהול הסיכונים בחברה, תוך התחשבות בהיבטים עסקיים ורגולטורים. כמו כן הוסמכה ועדת המאזן של החברה לכהן כוועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון ותפקידיה לדון בנושאים הקשורים בניהול סיכונים, להתוות עקרונות לניהול הסיכונים ובהתאם להמליץ לדירקטוריון לאשר מדיניות בתחומי הפעילות השונים.

במסגרת הערכות החברה ליישום משטר כושר פירעון ישראלי על בסיס עקרונות הדירקטיבה האירופאית Solvency II, תוך התאמות למשק (להלן: "משטר הסולוונסי") עורכת החברה סקרים כמותיים, על בסיס מתודולוגיית הגישה הסטנדרטית של הנדבך ה-I. כמו כן, הוקמה בחברה ועדה ייעודית של הדירקטוריון שתפקידה להנחות ולפקח על תהליך היישום של הדירקטיבה עצמה על כל נדבכיה. לפרטים נוספים ראה באור 14 (ו)(3). החברה בוחנת את הלימות ההון שלה אל מול הסיכון הכולל כפי שמוערך על פי משטר הסולוונסי ובהתאם לכך קבעה את הון היעד (ראה באור 14). כמו כן החברה בוחנת את השפעות שינויים בגורמי סיכון מסוימים על הונה הרגולטורי בהתאם למשטר הנוכחי (על בסיס דוחותיה הכספיים) ואת יכולת הלימות ההון הנגזרת מהם.

(1) ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי)

האחריות לניהול הסיכונים הפיננסיים מחולקת בין האורגנים השונים בחברה החל מהדירקטוריון, דרך ועדות השקעה, ועדת אשראי, אגף השקעות, מחלקת מחקר ודרוג, מחלקת דיווח ובקרה (מידל אופיס) ותחום ניהול סיכונים.

בחברה מיושמות מדיניות השקעות, מדיניות אשראי ומדיניות ניהול סיכונים פיננסיים שנקבעות ע"י הדירקטוריון אשר מקבל דיווח שוטף לגבי עמידה במגבלות סטטוטוריות ומגבלות ניהול סיכונים שאושרו על ידו.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

(1) ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי) (המשך)

בחברה פועלות ועדות השקעה נפרדות עבור כספי הנוסטרו וכספי עמיתים אשר תפקידן, בין השאר, לפקח על מגבלות חשיפה וניהול סיכונים בחברה שאושרו בדירקטוריון.

מחלקת דיווח ובקרה באגף השקעות (מידל אופיס) מנטרת באופן שוטף את מגבלות החשיפה, מתריעה על חריגות ומדווחת, ע"פ העניין, לועדות ההשקעה. תחום ניהול הסיכונים מכמת את החשיפה לסיכוני שוק בין השאר באמצעות מדדי סיכון, תרחישי קיצון ומבחני רגישות מדי רבעון במערכת ייעודית ומדווח לועדת ההשקעות ולדירקטוריון החברה ע"פ הוראות הדין. ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הפיננסיים, החשיפות אליהם ומבחני רגישות לשינויים בגורמי סיכון בסעיפים 2 - 5 להלן.

הדירקטוריון קובע את מדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים של החברה. המדיניות כוללת קביעת תיאבון הסיכון הכולל ודרכי מעקב אחר התפתחותו. וכן עקרונות ומגבלות שמטרתם לשמר תיאבון סיכון המשקף מידתיות סבירה לנטילת סיכונים.
הסיכונים הפיננסים מנוהלים בין היתר באמצעות קביעת טווחי השקעה מותרים לסוגי הנכסים השונים, תוך התייחסות לפיזור, בין השאר, לפי מנפיקים, בסיס הצמדה וענפי משק. עקרונות ניהול סיכוני שוק בנוסטרו של החברה (נכסים כנגד עתודות ביטוח כללי וביטוח חיים ובריאות שאינם תלויי תשואה והון עצמי) מבוססים על ניהול נכסים מול התחייבויות (ALM): הקצאת הנכסים נגזרת מהתאמת בסיסי ההצמדה, כמו גם, מעיתוי התקבולים והתשלומים הצפויים של הנכסים וההתחייבויות בהתאמה. ניהול אפקטיבי של הנכסים מול ההתחייבויות מתבצע על ידי הגבלת החשיפה לסיכון ריבית, מדידת סיכון השוק בעיקר באמצעות ביצוע תרחישי קיצון ומבחני רגישות וכן ע"י מדד ה"ערך בסיכון" (VaR).

בתיקים המנוהלים (ביטוח חיים תלוי תשואה) מתבצע ניהול סיכונים אקטיבי: על ידי בחינה של הקצאת נכסים אסטרטגית לכל תיק מנוהל כנגד מדדי הסמן, מדידת סיכונים אבסולוטיים ויחסיים (יחסית לתיק סמן), חישוב מדדי ביצוע מתואמי סיכון וניתוח השפעת תרחישי קיצון ומבחני רגישות.

פעילות האשראי נעשית בכפוף לתקנות ההשקעה וחוזרי הממונה אשר מתווים תשתית לתמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית וזאת על מנת להבטיח מנגנוני בקרה ופיקוח לניהול סיכוני האשראי. הפעילות נעשית בהתאם למדיניות ההשקעות, מדיניות האשראי ומדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים המאושרות מידי שנה על ידי הדירקטוריון. מסמכי המדיניות כוללים עקרונות ניהול סיכוני אשראי בתיק הנכסים, לפי מאפיינים שונים כגון חשיפה לתאגיד ולקבוצת תאגידים, פיזור לפי ענפי משק, וחתכים לפי דרוג. הלוואות מותאמות ואשראי לא סחיר אחר ניתנים בהתאם למדיניות האשראי הלא סחיר ועל פי נהלים פרטניים.

בחברה פועלות ועדת אשראי פנימית וועדת משנה לאשראי אשר מונו על ידי ועדת השקעות ואושרו על ידי הדירקטוריון. תפקידיהן בין היתר, לדון ולאשר בהתאם למדרג סמכויות ולפי העניין, עסקאות של אשראי לא סחיר, בכפוף למסמכי המדיניות וחוזרי הממונה. ברמת העסקה הבודדת, הערכת הסיכון מתבססת, בין היתר, על אנליזות ודרוגים. ככל שאין דרוג חיצוני החברה משתמשת, במידת האפשר, במודל דרוג אשראי פנימי שאושר על ידי הדירקטוריון והממונה (לביאור בדבר אישור המודל ראה פירוט בסעיף 4(ג). בעסקאות הנעשות בשיתוף עם בנק, ניתן לקבל את עיקרי הדרוג של הבנק בתנאים מסוימים כפי שהורה הממונה. ניתן לבצע עסקאות לא מדורגות או בדרוג הנמוך מדרוג השקעה בתנאים מסוימים כהגדרתם בהוראות הממונה ובכפוף לנהלי החברה. ככלל בעסקת אשראי המועלית לאישור ועדת משנה לאשראי מוגשת חוות דעת של תחום ניהול סיכונים. כמו כן, ברמת החשיפה הכוללת, מתבצעת בתחום ניהול סיכונים הערכת הסיכון הגלום במרווחי האשראי של נכסי החוב בעיקר באמצעות תרחישי קיצון.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

(1) ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי) (המשך)

בחברה מתבצע תהליך לאיתור וסיווג חובות בעייתים ומונה מרכז חובות בעייתיים בהתאם לדרישות הממונה דיווח תקופתי על חובות בעייתיים נמסר לועדות השונות.
מחלקת המידל אופיס מבצעת בקרות שוטפות אחר עמידה במגבלות השונות (מגבלות מדיניות, תקנון, מגבלות הממונה ועוד) ומעבירה דיווח לוועדת ההשקעות אשר מפקחת על רמת פיזור נאותה בתיק נכסי החוב, לרבות שמירה על מגבלות חשיפה הנגזרות מתקנות השקעה ו/או המדיניות.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון האשראי הנובע מחשיפה למבטחי משנה, המבוססים על שמירת איכות התיק ופיזורו, מפורטים בסעיף 4 (ה) להלן.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון הנזילות מבוססים בעיקרם על שמירת רמה מינימאלית של שיעור נכסים סחירים ומזומנים בתיק הנכסים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

(2) ניהול סיכונים ביטוחיים

להלן העקרונות המנחים בניהול הסיכונים הביטוחיים:

מגבלות חשיפה בשייר: בכל ענף וענף נקבעת מגבלת חשיפה מכסימלית בשייר ברמת התיק, הפוליסה והאירוע. המגבלה מבטאת את החשיפה לסיכון הביטוחי שהחברה מוכנה לקחת על עצמה. סיכונים מעבר לכך מועברים למבטחי משנה בחו"ל בהתאם למדיניות ביטוח המשנה של החברה. החברה גם רכשה הגנה נגד הצטברות של נזקים רבים מאירוע בודד, הן בביטוח הכללי והן בביטוח חיים.

קביעת תעריף: תעריף הביטוח מותאם לספק מענה לכלל ההתחייבויות הביטוחיות העתידיות שייווצרו כתוצאה מהתממשות הסיכונים הביטוחיים המגולמים בכל פוליסה, כולל הוצאות ושיעורי רווח רצויים. משך ואופי הכיסוי הביטוחי קובע את אופי תזרים ההתחייבויות העתידיות ("זנב קצר" לעומת "זנב ארוך").

הליך השקת מוצרים חדשים והתקשרויות בעסקה משמעותית: ההליך כולל זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר או בעסקה, קביעת הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם וכן ניסוח פוליסה המשקפת בצורה מדויקת את הסיכונים שהחברה מוכנה לקחת על עצמה מול המבוטחים. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמות הערכות הרזרבות. בדיקות דומות מתבצעות בעת חידוש עסקאות.

חיתום: מערכת כללי החיתום כוללת מגבלות אשר מטרתן כפולה: א) יצירת היררכיה בקבלת ההחלטות לגבי לקיחת הסיכון (מרמת הסוכן, דרך מנהל המחוז, החתם ועד מנהל האגף) ב) הגבלת החשיפה לסיכונים הביטוחיים. כללי החיתום נאכפים בצורה ממוכנת (למשל, חתם אוטומטי בביטוח חיים או חסימות לרמת הכיסוי בביטוח כללי) או ידנית על ידי איש מקצוע.

קטסטרופה: החברה נוקטת במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאים. מטרת מדיניות החיתום וביטוח המשנה הינה להתאים את ההפסד המרבי הנגזר מהחשיפה לקטסטרופות לסיכון שתומחר בתעריף. ההפסד המרבי נקבע מראש בהתאם לתיאבון הסיכון של החברה כפי שאושר על ידי הדירקטוריון.

(א) **ניהול סיכון רעידת אדמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בו החברה מתייחסת להשפעה הפוטנציאלית של אירוע קיצון שאינו שכיח.

- רוב הפוליסות המכסות רעידת אדמה כוללות מרכיב של השתתפות עצמית.
- החשיפה לסיכון רעידת האדמה מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסי וכן באמצעות חוזה ביטוח משנה לא יחסי, המגן על החשיפה בשייר (Cat Cover).

העקרונות הנ"ל מבוססים על הנחות ואומדנים לגבי אופי אירוע רעידת האדמה והנזק בעטיו. אירוע שיתרחש בשונה מההנחות והאומדנים הנ"ל, עלול לחשוף את החברה לנזק מהותי.

(ב) **ניהול סיכון מלחמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בתחום ביטוח חיים בו החברה מתייחסת להשפעה פוטנציאלית של אירוע קיצון בלתי צפוי. בגין סיכון מעין זה אין החברה שומרת עתודות ביטוח ולכן מדיניות ניהול הסיכון מבוססת בעיקרה על קניית הגנה לפי שיקול דעת ההנהלה על החשיפה בשייר. יצוין, כי בשנת 2016 החברה מבטחת את החשיפה בשייר כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, באמצעות חוזה Cat Cover המכסה גם רעידת אדמה וגם אירועים מסוג מלחמה גרעינית/ביולוגית/כימית. הכיסוי האמור אינו מכסה מגיפה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

(2) ניהול סיכונים ביטוחיים (המשך)

כימות הסיכון מתבצע במסגרת סקרי הערכה כמותיים. בסקרים אלו מתבצע חישוב של הון מותאם סיכון על פי משטר הסולוונסי. התוצאות מדווחות ישירות למנכ"ל ולדירקטוריון. להלן עיקרי המודל בפעילות הביטוחית:
עבור ביטוח כללי וענפי בריאות לזמן קצר - המודל מבוסס על פרמטרים של היקף פרמיות, היקף רזרבות (המחושבות על בסיס הנחות מיטביות - לא שמרניות), שיעורי הפסד (Loss Ratios), סטיות תקן של קבוצות מוצרים בעלי מאפיינים דומים. כמו כן המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (רעידת אדמה או מעשה ידי אדם) על הון החברה לפי פרמטרים שנקבעו מראש.
עבור ביטוח חיים וענפי בריאות לזמן ארוך - המודל מבוסס על ביצוע שינויים בגורמי הסיכון המשפיעים על ערכם ההוגן (ע"פ הערכה מיטבית) של ההתחייבויות הביטוחיות. לדוגמא, שינוי קיצוני בשיעורי התמותה שהונחו או בשיעורי הביטולים שהונחו לצורך חישוב ההתחייבויות הביטוחיות. כמו כן, המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (קטסטרופה) על גובה התחייבויות לפי פרמטרים שנקבעו מראש (גידול בתמותה ובתחלואה).
לבסוף, מדידת הסיכון הכולל ע"פ המודל מתחשבת בכך שלא כל הסיכונים מתממשים בו זמנית בכל הענפים ולכן קיימות קורלציות בין ענפי הביטוח השונים אשר מקטינות את הסיכון הכולל.

ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הביטוחיים, החשיפות אליהם, כלים ושיטות המשמשים באומדנם ומבחני רגישות בגינם בסעיף 6 להלן.

(3) ניהול סיכונים תפעוליים

הסיכון התפעולי מתייחס להפסד שנובע מכשל או אי התאמה של תהליכים, אנשים או מערכות פנימיות או כתוצאה מאירוע חיצוני לארגון. חלק מהותי מפעילות החברה נשען על מערכות מידע שונות, לפיכך היעדר תשתיות מספקות לרבות בתחום אבטחת מידע והסייבר עלולים לחשוף את החברה ומבוטחיה לסיכון של זליגת מידע רגיש, וכשל תפעולי בזמינות המערכות ובכך לגרום לפגיעה בתהליכי החברה, אי ציות לרגולציה וכדומה.
החברה נוקטת בפעולות שונות בתחום ניהול הסיכונים התפעוליים:

- בחברה קיימת, כמתחייב בין היתר מהוראות הרגולטור, יחידות אבטחת מידע לטיפול בסיכוני אבטחת מידע וסייבר. הוגדרה תוכנית לניהול סיכוני IT (באגף מערכות מידע) על פי דרישות חוזר ניהול טכנולוגיות. נכתבה מדיניות ונבנתה מתודולוגיה לניהול סיכוני IT והוצפו סיכונים וליקויים מהותיים, כמו כן הוכנה תוכנית לטיפול בסיכונים וליקויים שנמצאו;
- עריכה ותרגול של תכנית DRP/BCP (Disaster Recovery Plan) להקמה מחדש של המערכות המיכוניות במקרה של אירוע חיצוני קטסטרופאלי שיפגע במשרדיה;
- החברה פועלת בהתאם לחוזר הממונה ובהתאם למדיניות שאושרה בדירקטוריון בנושא ניהול סיכוני מעילות והונאות. כמו כן, בחברה קיים פורום ייעודי, מונה גורם אחראי ובוצעו סקרי סיכונים בנושא;
- החברה ביצעה הערכת סיכונים לביקורת הפנימית במטרה לגבש תכנית ביקורת רב שנתית, ממוקדת סיכונים, מתוך הכרה כי קיומם והאפקטיביות של תהליכי ביקורת ובקרה פנימית עשויים להפחית את הסיכונים התפעוליים;
- במסגרת יישום חוזר ניהול טכנולוגיות המידע הוגדרו יעדי בקרה על פי ה-COBIT, יעדי הבקרה משתנים מעת לעת על ידי הנהלת אגף מערכות מידע;
- במסגרת יישום הוראות סעיף 404 לחוק "Sarbanes-Oxley" ובהתאם להנחיות הממונה, בוצע תהליך של הערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, נקבעו בקרות שמטרתן למנוע או לצמצם את הסיכונים שנמצאו ונותחו פערי בקרה. במסגרת זאת, אימצה החברה את מודול הבקרה הפנימית של ה-COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית;

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

(3) ניהול סיכונים תפעוליים (המשך)

- קיים מנגנון לבדיקה, אכיפה וציות לחוקים תקנות ורגולציות לחברה, במסגרת המנגנון אושרה תכנית אכיפה פנימית בדירקטוריון החברה ומונתה אחראית על הציות והאכיפה;
- בחברה פועלות מחלקות בקרה ייעודיות פנימיות בתחומי הפעילות המהותיים;

הערכה כמותית של החשיפה לסיכונים תפעוליים מתבצעת במסגרת סקרי הערכה כמותיים על פי משטר הסלוונסי.

ג. דרישות חוקיות

תהליך ניהול הסיכונים בחברה מונחה על ידי הדרישות הרגולטוריות הרלוונטיות לתחומי הפעילות השונים שפורסמו בשנים האחרונות ואוחדו במסגרת החוזר המאוחד פרק 10 (קודקס) הכוללות חובת מינוי מנהל סיכונים שתפקידיו העיקריים:

- לוודא קיומם של תהליכים לזיהוי סיכונים ביטוחיים ופיננסיים מהותיים הגלומים בנכסים המוחזקים כנגד חסכונות המבוטחים ובנכסים אחרים של חברת הביטוח והגלומים בהתחייבויות חברות הביטוח אשר עשויים להשפיע באופן מהותי על חוסנו הפיננסי של הגוף המוסדי.
- כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו בין היתר באמצעות תרחישים ובכלל זה תרחישי קיצון.
- הערכת ההון הנדרש (ההון הכלכלי) מחברת הביטוח לצורך נשיאה בסיכונים המהותיים תוך התייחסות למידת המתאם בין הסיכונים השונים.

דרישות רגולטוריות לעניין ניהול סיכונים כוללות בין היתר:

- דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידה ולבקרת סיכונים.
- הוראות לעניין ניהול נכסי השקעה במסגרת פרק 4 בחוזר המאוחד לרבות הוראות בנושא ניהול סיכוני אשראי.
- הוראות בנושא ניהול חשיפה למבטחי משנה.
- הוראות בנושאים ספציפיים בתחום סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, טכנולוגיות מידע, אבטחת מידע וסייבר ובקרה על דיווח כספי (SOX), תוכנית להמשכיות עסקית והתאוששות מאסון (DRP/BCP), סיכוני ציות ועוד.
- הוראות בנוגע ליישום דירקטיבת Solvency II כחלק מפיתוח משטר כושר פירעון מבוסס סיכונים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק

א. הגדרת סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים בגורמי סיכון השוק. גורמי סיכון השוק כוללים, בין היתר, שינויים בעקומי הריבית, בשערי מניות, במדד, בשערי מטבע חוץ, במרווחי האשראי ובמחירי הנדל"ן.

הסיכונים הגלומים בנכסים ובהתחייבויות עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול כמפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור של 15% מהתשואה הריאלית בניכוי דמי הניהול הקבועים.
- בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים בלבד כפי שנקבע בתנאי פוליסה.

לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה קיימת לחברה חשיפה בגין שינויים בגורמי שוק בעיקר כתוצאה משינוי בדמי הניהול המשתנים לגבי פוליסות שהונפקו עד 2004 ומן ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של החברה לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיפים הבאים אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.

להלן מבחן רגישות לגבי חוזים תלויי תשואה והאופן בו הרווח (הפסד) מושפע מכל שינוי בתשואה:

כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות לאחר ניכוי דמי ניהול הקבועים במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר, 2016 כ- 11.4 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 17 מיליון ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2015 כ- 11.1 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 16.7 מיליון ש"ח). השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך אינה מהותית. בפוליסות שהונפקו עד שנת 2004, כאשר התשואה בחוזים אלה הינה שלילית החברה אינה רשאית לגבות דמי ניהול משתנים כל עוד לא תושג תשואה חיובית שתכסה את סך ההפסדים שנצברו בתיק ההשקעות בשל התשואה השלילית.

ב. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן מבחני רגישות ביחס להשפעת השינויים בשיעורי ריבית, בשווי של השקעות במכשירים הוניים, במדד ובשער החליפין על הרווח (הפסד) וההכנסה הכוללת (הון) עבור הנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח. בסיס המדידה הינו שינוי משתנה אחד כאשר כל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

תוצאות מבחני הרגישות מבוססות על ההנחות הבאות:

- מבחני רגישות אלו אינם כוללים כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה.
- כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך פרמננטית של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיכך, במבחני הרגישות שלהלן, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.
- מבחני הרגישות, מביאים לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.
- יצוין כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.
- תוצאות מבחני הרגישות מוצגות נטו לאחר ניכוי השפעת המס.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2016:

	שיעורי הריבית *)		השקעות במכשירים הוניים **)		שיעור השינוי במדד		שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ	
	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%
	אלפי ש"ח							
רווח (הפסד)	108,094	(314,782)	5,884	(5,884)	(14,725)	14,725	(13,490)	13,490
רווח (הפסד) כולל ***)	17,935	(215,576)	70,780	(70,780)	(14,725)	14,725	41,596	(41,596)

ליום 31 בדצמבר, 2015:

	שיעורי הריבית *)		השקעות במכשירים הוניים **)		שיעור השינוי במדד		שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ	
	+1%	-1%	+10%	-10%	+1%	-1%	+10%	-10%
	אלפי ש"ח							
רווח (הפסד)	71,968	(208,626)	4,712	(4,712)	(10,450)	10,450	(14,028)	14,028
רווח (הפסד) כולל ***)	(16,428)	(111,992)	63,077	(63,077)	(10,450)	10,450	38,089	(38,089)

*) בניתוח הרגישות נכללו נכסי חוב סחירים בריבית קבועה ומשתנה, נכסים לא סחירים המוצגים בספרים לפי שווים ההוגן, ונכסי חוב לא סחירים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות שאינן תלויות תשואה אך שווים ההוגן בא לידי ביטוי בהערכת ההתחייבויות הביטוחיות. לא נכללו בסיכון הריבית מתוך הנכסים וההתחייבויות המוצגים בטבלה בסעיף ג' שלהלן, כנכסים או התחייבויות "עם סיכון ריבית ישיר", מזומנים ושווי מזומנים, נכסי ביטוח משנה, התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינן מהוונות, התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת ופיקדונות ויתרות שוטפות מול מבטחי משנה.

סך הנכסים שערכם בספרים מוצג בשווי הוגן המושפעים מסיכון ריבית הכלולים בניתוח הרגישות הסתכמו בכ- 3,260 מיליון ש"ח (בשנה קודמת כ- 3,262 מיליון ש"ח), ומתוכם סך של כ- 136 מיליון ש"ח נזקף לדוח רווח והפסד (בשנה קודמת כ- 166 מיליון ש"ח). הנכסים עליהם הופעל ניתוח הרגישות מהווים 21% מתוך סך הנכסים (22% ליום 31 בדצמבר 2015).

בניתוח הרגישות נכללו התחייבויות בגין ההפרשה הנובעת מבדיקת נאותות ההתחייבויות הביטוחיות (LAT) בביטוח חיים ובריאות, (לפרוט ראה סעיף 4.א.6(א) לבאור זה), ההתחייבויות להשלמת גמלה וגמלאות בתשלום בביטוח חיים, וכן את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי בעקבות המעבר לנוהג המיטבי .

ההשפעה של עליה ב-1% בשיעור הריבית על הרווח לאחר מס בגין התחייבויות ביטוחיות הכלולות בניתוח הרגישות מוערכת ברווח של כ- 103 מיליוני ש"ח וירידה של 1% תוביל להפסד בסך של כ-310 מיליוני ש"ח (בשנת 2015 כ- 66 מיליוני ש"ח וכ- 202 מיליוני ש"ח בהתאמה). יצוין כי ההשפעה על ההתחייבויות, כוללת גם את ההשפעה על אופן שיערוך הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד ההתחייבויות האמורות.

לחברה קיימת גם רגישות לריבית שאינה כלולה בטבלה בשל היוון הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה מתוקף תקנות הביטוח הלאומי ובפרט פרסום תיקונן בחודש יוני 2016. הדבר עלול להשפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות (ראה פרוט בסעיף 26ב'(5) להלן "מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות"). השפעה זו אינה מיידית והיות שכך לא ניתן לקבוע את היקף ההשפעה העתידי של שינויי ריבית על התוצאות הכספיות בעת שינוי חד פעמי.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

**) השקעות במכשירים שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לחברה אין מידע ביחס לתזרים זה. בהתאם להגדרות ב-IFRS 7 אינן כוללות השקעות בחברות כלולות. כמו כן נכללו תעודות סל שעוקבות אחרי מדדי אג"ח וקרנות אג"ח.

***) ניתוחי הרגישות ביחס להכנסה הכוללת מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על הרווח (הפסד) לתקופה.

ד. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מהנכס או ההתחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן.
יש לציין כי קיימים נכסים עם סיכון ריבית ישיר אשר שוויים ההוגן מושפע משינוי הריבית בשוק אך החברה אינה רושמת אותם בשווי הוגן בדוח הכספי ולכן אינם כלולים במבחני הרגישות המתוארים בסעיף הקודם.
תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

	ליום 31 בדצמבר, 2016		
	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	סך הכל
	אלפי ש"ח		
נכסים עם סיכון ריבית ישיר:			
נכסי חוב סחירים	3,137,089	7,111,694	10,248,783
נכסי חוב שאינם סחירים:			
אג"ח ח"ץ	2,532,409	169,142	2,701,551
אחר	3,290,285	4,076,183	7,366,468
השקעות פיננסיות אחרות	128,320	792,496	920,816
מזומנים ושווי מזומנים	550,946	1,832,444	2,383,390
נכסי ביטוח משנה	1,666,013	-	1,666,013
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר	11,305,062	13,981,959	25,287,021
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר *)	4,325,252	9,247,439	13,572,691
סך הכל נכסים	15,630,314	23,229,398	38,859,712
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:			
התחייבויות פיננסיות	1,359,559	16,421	1,375,980
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה	11,510,509	22,867,527	34,378,036
אחרים	345,318	-	345,318
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר	13,215,386	22,883,948	36,099,334
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר **)	929,777	260,336	1,190,113
הון	1,570,265	-	1,570,265
סך הכל הון והתחייבויות	15,715,428	23,144,284	38,859,712
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות	(85,114)	85,114	-

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. סיכון ריבית ישיר (המשך)

*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשכרה, נכסי מיסים נדחים, הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

**)התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבויות בגין מיסים נדחים, יתרות חו"ז למיניהן, וכו'.

	ליום 31 בדצמבר, 2015		
	שאינו תלוי תשואה	תלוי תשואה	סך הכל
	אלפי ש"ח		
נכסים עם סיכון ריבית ישיר:			
נכסי חוב סחירים	3,117,997	7,202,014	10,320,011
נכסי חוב שאינם סחירים:			
אג"ח ח"ץ	2,528,172	171,210	2,699,382
אחר	3,064,443	4,020,240	7,084,683
השקעות פיננסיות אחרות	152,549	627,410	779,959
מזומנים ושווי מזומנים	273,314	1,245,185	1,518,499
נכסי ביטוח משנה	1,568,617	-	1,568,617
סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר	10,705,092	13,266,059	23,971,151
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר *)	4,048,537	8,404,769	12,453,306
סך הכל נכסים	14,753,629	21,670,828	36,424,457
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:			
התחייבויות פיננסיות	1,310,194	35,677	1,345,871
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה	10,559,500	21,361,189	31,920,689
אחרים	347,312	-	347,312
סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר	12,217,006	21,396,866	33,613,872
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר **)	1,013,853	320,760	1,334,613
הון	1,475,972	-	1,475,972
סך הכל הון והתחייבויות	14,706,831	21,717,626	36,424,457
סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות	46,798	(46,798)	-

*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשקעה, נכסי מיסים נדחים הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

**) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבויות בגיו מסים נדחים, יתרות חו"ז למיניהן, וכו'.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. סיכון ריבית ישיר (המשך)

הערות:

ביטוח חיים שאינו תלוי תשואה - עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, לחברה קיים כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר, 2016 כיסו אגרות החוב המיועדות כ- 59.7% מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו (בשנת 2015 כ- 61.1%).
בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים, קיימת חשיפה לשערי הריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות.
בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה (ראה פירוט בסעיף 6 א'(2) להלן).
בדבר שיעורי ההיוון ואופן קביעתם עבור ההתחייבויות הביטוחיות הן בביטוח חיים ובריאות והן בביטוח הכללי, ראה סעיף 6 לבאור זה בחלק המתייחס להנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה

	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסים ואחרים	נכסים בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
	אלפי ש"ח					
נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	352,086	-	352,086
נכסי מסים נדחים	-	-	-	117	-	117
הוצאות רכישה נדחות	-	-	-	1,126,067	3,131	1,129,198
רכוש קבוע	-	-	-	779,781	-	779,781
השקעות בחברות כלולות	-	-	202,610	-	-	202,610
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	76,211	76,211
נדל"ן להשקעה אחר	-	-	-	136,351	-	136,351
נכסי ביטוח משנה	324,529	1,252,910	88,574	-	-	1,666,013
נכסי מסים שוטפים	-	63,887	-	-	-	63,887
חייבים ויתרות חובה	76,688	26,468	12,771	23,025	66,055	205,007
פרמיות לגבייה	-	437,459	51,173	-	105,906	594,538
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	21,145,651	21,145,651
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	433,005	2,373,450	330,634	-	-	3,137,089
נכסי חוב שאינם סחירים	722,399	4,964,967	135,328	-	-	5,822,694
מניות **)	116,042	-	79,643	-	-	195,685
אחרות	265,027	31,758	672,619	-	-	969,404
סה"כ השקעות פיננסיות אחרות	1,536,473	7,370,175	1,218,224	-	-	10,124,872
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	1,832,444	1,832,444
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	509,626	-	41,320	-	-	550,946
סך כל הנכסים	2,447,316	9,150,899	1,614,672	2,417,427	23,229,398	38,859,712

*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
	אלפי ש"ח					
סך כל ההון	-	-	-	1,570,265	-	1,570,265
התחייבויות						
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	1,195,162	10,203,062	112,285	-	-	11,510,509
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	22,867,527	22,867,527
התחייבויות בגין מיסים נדחים	-	-	-	138,362	-	138,362
התחייבויות בשל הטבות לעובדים	121,982	-	-	-	-	121,982
התחייבויות בגין מסים שוטפים	-	427	-	-	-	427
זכאים ויתרות זכות	493,305	352,423	130,329	38,267	260,336	1,274,660
התחייבויות פיננסיות	304,187	1,049,953	5,419	-	16,421	1,375,980
סך כל ההתחייבויות	2,114,636	11,605,865	248,033	176,629	23,144,284	37,289,447
סך כל ההון וההתחייבויות	2,114,636	11,605,865	248,033	1,746,894	23,144,284	38,859,712
סך הכל חשיפה מאזנית	332,680	(2,454,967)	1,366,639	670,533	85,114	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	559,711	158,103	(717,814)	-	-	-
סך הכל חשיפה	892,391	(2,296,864)	648,825	670,533	85,114	-

*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2015				
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסים ואחרים	נכסים בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
	אלפי ש"ח					
נכסים בלתי מוחשיים	-	-	-	341,521	-	341,521
נכסי מסים נדחים	-	-	-	176	-	176
הוצאות רכישה נדחות	-	-	-	1,083,933	3,799	1,087,732
רכוש קבוע	-	-	-	561,384	-	561,384
השקעה בחברות כלולות	-	-	243,261	-	-	243,261
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	74,937	74,937
נדל"ן להשקעה אחר	-	-	-	122,156	-	122,156
נכסי ביטוח משנה	326,004	1,068,360	174,253	-	-	1,568,617
נכסי מסים שוטפים	-	120,448	-	-	-	120,448
חייבים ויתרות חובה	53,021	15,486	29,806	23,943	37,386	159,642
פרמיות לגבייה	-	428,007	66,654	-	89,689	584,350
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	20,219,832	20,219,832
השקעות פיננסיות אחרות:						
נכסי חוב סחירים	458,725	2,294,420	364,852	-	-	3,117,997
נכסי חוב שאינם סחירים	535,210	4,828,780	228,625	-	-	5,592,615
מניות **)	105,223	-	74,230	-	-	179,453
אחרות	241,355	33,043	657,439	-	-	931,837
סה"כ השקעות פיננסיות אחרות	1,340,513	7,156,243	1,325,146	-	-	9,821,902
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	-	-	-	-	1,245,185	1,245,185
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	240,974	-	32,340	-	-	273,314
סך כל הנכסים	1,960,512	8,788,544	1,871,460	2,133,113	21,670,828	36,424,457

*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום או בהתאם לפעילות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2015					
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו *)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
	אלפי ש"ח					
סך כל ההון	-	-	-	1,475,972	-	1,475,972
התחייבויות						
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	1,141,296	9,160,785	257,419	-	-	10,559,500
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	-	-	-	-	21,361,189	21,361,189
התחייבויות בגין מסים נדחים	-	-	-	141,152	-	141,152
התחייבויות בשל הטבות לעובדים	113,571	-	-	-	-	113,571
התחייבויות בגין מסים שוטפים	-	332	-	-	-	332
זכאים ויתרות זכות	538,602	345,429	182,573	39,506	320,760	1,426,870
התחייבויות פיננסיות	303,975	997,370	8,849	-	35,677	1,345,871
סך כל ההתחייבויות	2,097,444	10,503,916	448,841	180,658	21,717,626	34,948,485
סך הכל ההון וההתחייבויות	2,097,444	10,503,916	448,841	1,656,630	21,717,626	36,424,457
סך הכל חשיפה מאזנית	(136,932)	(1,715,372)	1,422,619	476,483	(46,798)	-
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	771,226	41,182	(812,408)	-	-	-
סך הכל חשיפה	634,294	(1,674,190)	610,211	476,483	(46,798)	-

*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ו. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים

	ליום 31 בדצמבר, 2016					
	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	נסחר בחו"ל	סה"כ	%
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
תעשיה	30,365	376	-	904	31,645	16.17
נדל"ן ובינוי	8,623	5,490	8,666	486	23,265	11.89
מסחר ושירותים	10,990	4,743	212	-	15,945	8.15
השקעה ואחזקות	4,977	2,194	-	-	7,171	3.66
טכנולוגיה	14,797	93	643	4,265	19,798	10.12
בנקים	42,576	536	-	34,900	78,012	39.87
ביטוח	1,830	-	-	3,688	5,518	2.82
ביומד	2,226	1,299	-	-	3,525	1.80
חיפושי נפט וגז	8,971	1,835	-	-	10,806	5.52
סה"כ	125,355	16,566	9,521	44,243	195,685	100.00

	ליום 31 בדצמבר, 2015					
	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	נסחר בחו"ל	סה"כ	%
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
תעשיה	33,290	410	-	166	33,866	18.87
נדל"ן ובינוי	9,296	11,341	23	473	21,133	11.78
מסחר ושירותים	9,459	4,172	562	871	15,064	8.39
השקעה ואחזקות	6,011	1,721	-	-	7,732	4.31
טכנולוגיה	14,494	377	826	1,341	17,038	9.50
בנקים	35,686	438	-	29,715	65,839	36.69
ביטוח	1,433	-	-	3,954	5,387	3.00
ביומד	2,159	1,205	216	-	3,580	1.99
חיפושי נפט וגז	8,335	1,479	-	-	9,814	5.47
סה"כ	120,163	21,143	1,627	36,520	179,453	100.00

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות

א. הגדרת סיכוני נזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון שהחברה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

החברה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש החברה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד.

יצוין כי צורך אפשרי בגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר - כתוצאה מהתממשותו של אירוע קטסטרופה בביטוח כללי או אירוע אשר יפגע בו זמנית גם בביטוח חיים ואשר יגרום לעלייה חדה ובלתי צפויה בתביעות - עלול לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם. בעיקר כיוון שהחברה עלולה להידרש לשלם תביעות טרם קבלת ההשתתפות ממבטח המשנה.

בחלק ניכר מהתחייבויותיה הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, הסיכון מושת על המבוטחים או שהסיכון הינו נמוך וזאת בשל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן:

- **חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל תשואה בהתאם לתוצאות ההשקעות בניכוי דמי ניהול. לפיכך, ירידה בערך ההשקעות מכל סיבה שהיא תלווה במקביל בירידה בגובה התחייבויות החברה.
- **חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים, זכאים בעליהם לקבל תשואה מובטחת. ההתחייבות בגין חוזים אלה ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך של 4,673 מיליוני ש"ח המהווה 16.36% מתיק ביטוח החיים (שנה קודמת 4,284 מיליוני ש"ח המהווה 16.1% מתיק ביטוח החיים). בגין חוזים לפני שנת 1991 מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי מדינת ישראל. החברה זכאית לממש אג"ח אלו בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות וכן בעת תשלום קצבה המשולמת מתוך ערכי הפוליסות ולפי תנאי הפוליסות.

סיכון הנזילות של החברה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה. יתרת הנכסים הללו ליום 31 בדצמבר, 2016 הינה בסך 13.1 מיליארד ש"ח (שנה קודמת 12.2 מיליארד ש"ח).

מתוך יתרת הנכסים האמורה, ליום 31 בדצמבר, 2016 סך של כ- 4 מיליארד ש"ח הינם נכסים סחירים (ליום 31 בדצמבר, 2015 כ- 3.9 מיליארד ש"ח), הניתנים למימוש בזמן קצר יחסית, בהתאם לתנאי הנזילות של שוקי ההון.

על פי תקנות כללי ההשקעה על חברת הביטוח להחזיק בנכסים נזילים, כפי שהוגדרו בתקנות כללי השקעה בשיעור שלא יפחת מ- 30% מההון העצמי המזערי הנדרש כנגד ההון העצמי והתחייבויות אחרות ובכפוף להתאמות המפורטות בכללי ההשקעה. ליום 31 בדצמבר, 2016, החברה עמדה בדרישת התקנות.

ועדת השקעות דנה מדי רבעון בהתאמת הנכסים מול ההתחייבויות ומפקחת על קיומם של נכסים נזילים למימוש צרכי הנזילות של החברה הנובעים מהפריסה הצפויה של התחייבויותיה.

ב. ניהול נכסים והתחייבויות

החברה מנהלת את נכסיה והתחייבויותיה בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה (למעט המוגדרים ב"ללא מועד פרעון") ואינן כוללות את הפער בין השווי ההוגן לעלות המותאמת בגין נכסי החוב הלא סחירים שעומדים כנגד ההתחייבויות. היות שכך הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ב. ניהול נכסים והתחייבויות (המשך)

(1) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:
- כספי חסכון - מועדי פירעון חוזיים (לרוב גיל הפרישה), ללא הנחת ביטולים, ובהנחה שכל החיסכון יימשך כהוני ולא כקצבה.
- גמלאות בתשלום, אכ"ע בתשלום וסיעודי בתשלום - על בסיס אומדן אקטוארי.
- תביעות תלויות ועתודה לפרמיה בחסר, אכ"ע פעיל וסיעודי פעיל- ללא מועד פירעון מוגדר.

(2) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי נכללו בטבלאות כדלקמן:
- התחייבויות ביטוחיות שהוערכו על ידי האקטואר - על בסיס אומדן אקטוארי.
- ענפים שאינם מוערכים על ידי האקטואר נפרסו בהתאם להערכות מומחי החברה.
- בעמודת "ללא מועד פירעון מוגדר"- נכללו הסכומים המהווים מרווח שמרנות מעבר להערכת התביעות התלויות עבור התחייבויות ביטוחיות שלא הוערכו על ידי האקטואר.

(3) מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהם הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של הסכום, ההתחייבות נכללת על בסיס המועד המוקדם ביותר שבו החברה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ג. ניתוח של מועדי פירעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים ובריאות *)

	עד שנה	מעל שנה ועד 5 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 15 שנים	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
	אלפי ש"ח						
ליום 31 בדצמבר, 2016	1,182,305	1,860,865	1,439,671	997,617	810,053	1,541,585	7,832,096
ליום 31 בדצמבר, 2015	1,019,708	1,713,940	1,330,368	984,914	812,173	1,509,645	7,370,748

*) לא כולל חוזים תלויי תשואה.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

	עד שנה	מעל שנה ועד 3 שנים	מעל 3 שנים ועד 5 שנים	מעל 5 שנים	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
	אלפי ש"ח					
ליום 31 בדצמבר, 2016	1,401,875	1,745,913	831,055	694,786	147,728	4,821,357
ליום 31 בדצמבר, 2015	1,174,732	1,535,733	773,069	730,372	125,844	4,339,750

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ג. ניתוח של מועדי פירעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו (המשך)

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

	עד שנה	מעל שנה ועד 5 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 15 שנים	סה"כ
	אלפי ש"ח					
ליום 31 בדצמבר, 2016						
התחייבויות פיננסיות	99,685	840,385	429,420	323,626	-	1,693,117
התחייבויות בגין חוזי השקעה	5,099	-	-	-	-	5,099
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	4,425,741	-	-	-	-	4,425,741
ליום 31 בדצמבר, 2015						
התחייבויות פיננסיות	99,927	649,632	689,923	216,398	-	1,655,880
התחייבויות בגין חוזי השקעה	5,185	-	-	-	-	5,185
התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה	4,443,762	-	-	-	-	4,443,762

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי

א. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם:

	ליום 31 בדצמבר, 2016		
	סחירים *)	שאינם סחירים	סה"כ
	באלפי ש"ח		
בארץ	2,806,581	5,761,456	8,568,037
בחו"ל	330,508	61,238	391,746
סך הכל נכסי חוב	3,137,089	5,822,694	8,959,783

	ליום 31 בדצמבר, 2015		
	סחירים *)	שאינם סחירים	סה"כ
	באלפי ש"ח		
בארץ	2,753,407	5,522,472	8,275,879
בחו"ל	364,590	70,143	434,733
סך הכל נכסי חוב	3,117,997	5,592,615	8,710,612

*) נכסי חוב סחירים מסווגים בעיקר לקטגוריית זמינים למכירה ונמדדים בשווי הוגן.
ראה גם פירוט הנכסים בחלוקה לדירוגים להלן.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים:

1. נכסי חוב

דירוג מקומי *)
ליום 31 בדצמבר, 2016

	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בארץ					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	1,760,392	-	-	-	1,760,392
אגרות חוב קונצרניות	719,917	297,864	15,044	13,364	1,046,189
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ	2,480,309	297,864	15,044	13,364	2,806,581
נכסי חוב שאינם סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	2,532,409	-	-	-	2,532,409
אגרות חוב קונצרניות	570,581	155,906	3,056	7,335	736,878
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסים	1,009,865	-	-	-	1,009,865
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:					
משכנתאות	-	-	-	186,534	186,534
הלוואות על פוליסות	-	-	-	5,006	5,006
הלוואות בשיעבוד נדל"ן	170,846	270,550	-	38,426	479,822
בטחונות אחרים	336,281	326,120	-	108,018	770,419
בשעבוד מניות המקנות שליטה	-	25,611	-	-	25,611
לא מובטחים	-	-	-	14,912	14,912
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ	4,619,982	778,187	3,056	360,231	5,761,456
סך הכל נכסי חוב בארץ	7,100,291	1,076,051	18,100	373,595	8,568,037
מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי **)	105,107	310,107	-	-	415,215

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד+A.

**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים: (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג מקומי *)

ליום 31 בדצמבר, 2015

	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בארץ					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	1,799,848	-	-	-	1,799,848
אגרות חוב קונצרניות	546,920	378,039	4,159	24,441	953,559
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ	2,346,768	378,039	4,159	24,441	2,753,407
נכסי חוב שאינם סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	2,528,172	-	-	-	2,528,172
אגרות חוב קונצרניות	571,054	179,587	-	3,392	754,033
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסים	1,049,857	-	-	-	1,049,857
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:					
משכנתאות	-	-	-	76,746	76,746
הלוואות על פוליסות	-	-	-	7,739	7,739
הלוואות בשיעבוד נדל"ן	91,749	178,463	-	83,342	353,554
בטחונות אחרים	282,061	291,832	-	130,132	704,025
בשעבוד מניות המקנות שליטה	-	24,683	-	6,657	31,340
לא מובטחים	-	-	-	17,006	17,006
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ	4,522,893	674,565	-	325,014	5,522,472
סך הכל נכסי חוב בארץ	6,869,661	1,052,604	4,159	349,455	8,275,879
מזה-נכסי חוב בדירוג פנימי **)	90,522	282,355	-	-	372,877

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים: (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2016				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בחו"ל					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	20,531	-	-	-	20,531
אגרות חוב קונצרניות	-	184,666	117,256	8,055	309,977
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל	20,531	184,666	117,256	8,055	330,508
נכסי חוב שאינם סחירים בטחונות אחרים	-	-	-	61,238	61,238
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	20,531	184,666	117,256	69,293	391,746

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים: (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר 2015				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בחו"ל					
נכסי חוב סחירים					
אגרות חוב ממשלתיות	20,998	-	-	-	20,998
אגרות חוב קונצרניות	2,921	234,412	98,134	8,125	343,592
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל	23,919	234,412	98,134	8,125	364,590
נכסי חוב שאינם סחירים בטחונות אחרים	-	-	-	70,143	70,143
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	23,919	234,412	98,134	78,268	434,733

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך):

2. נכסים אחרים (בארץ)

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	-	-	-	114,221	114,221
נכסי מסים נדחים	117	-	-	-	117
השקעות פיננסיות אחרות	-	-	3,644	5,858	9,502
מזומנים ושווי מזומנים	520,360	6,137	-	6,541	533,038
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים	520,477	6,137	3,644	126,620	656,878

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2015				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	-	-	-	30,410	30,410
נכסי מסים נדחים	176	-	-	-	176
השקעות פיננסיות אחרות	-	-	5,675	1,836	7,511
מזומנים ושווי מזומנים	186,317	52,593	-	20,163	259,073
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים	186,493	52,593	5,675	52,409	297,170

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים: (המשך)

3. נכסים אחרים (בחו"ל)

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 לדצמבר, 2016				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	-	-	-	35	35
השקעות פיננסיות אחרות	172,201	-	-	-	172,201
מזומנים ושווי מזומנים	17,908	-	-	-	17,908
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים	190,109	-	-	35	190,144

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 לדצמבר, 2015				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה	-	-	-	10,097	10,097
השקעות פיננסיות אחרות	144,395	-	-	-	144,395
מזומנים ושווי מזומנים	14,241	-	-	-	14,241
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים	158,636	-	-	10,097	168,733

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים: (המשך)

4. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 לדצמבר, 2016				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	16,722	130,580	-	129,526	276,828

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 לדצמבר, 2015				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סה"כ
	אלפי ש"ח				
מסגרות אשראי בלתי מנוצלות	-	134,812	-	17,352	152,164

*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

ג. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי:

1) החברה מבצעת דרוג אשראי לנכסי חוב לא סחירים שאינם מדורגים על ידי חברות דירוג חיצוניות ע"פ מודל פנימי שגובש ואושר על ידי הדירקטוריון ועל ידי הממונה. המודל אושר לראשונה לצורך הכרה בהפחתת הקצאת הון עבור הלוואות שדורגו לפי המודל בשנת 2014 ועודכן ואושר ביום 4 בינואר 2017. המודל המעודכן שאושר אינו תקף להערכת אשראי לא סחיר עבור נדל"ן יזמי, חברות אחזקה, פרויקטים ותשתיות, מוסדות פיננסיים חברות בנקים וחברות ביטוח ו/או למוצרים מובנים ונגזרים.
2) קיים שוני בסולמות דרוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. יצוין, כי בהתאם לחוזר שוק ההון 1-6-2008, בדבר פרסום סולם המרה בין סולם הדירוג הישראלי לסולם הדירוג הבינלאומי, פרסמו חברות הדירוג, בשנת 2009, סולם המרה בין הדירוג המקומי לבין סולם הדירוג הבינלאומי.
3) מידע בדבר סיכוני אשראי בסעיף זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בסעיף 7 להלן.
4) לעניין חשיפה למבטחי משנה ליום 31 בדצמבר, 2016 בסך של כ- 1,236 מיליוני ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 1,163 מיליוני ש"ח) ראה סעיף 4 ה' להלן.
5) לעניין יתרות פרמיה לגבייה ליום 31 בדצמבר, 2016 בסך של כ-594 מיליוני ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 584 מיליוני ש"ח) ראה באור 10.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ד. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסים סחירים ושאינם סחירים

	ליום 31 בדצמבר, 2016		
	סיכון אשראי מאזני		סיכון אשראי חוץ מאזני
	אלפי ש"ח	% מסה"כ	אלפי ש"ח
ענף משק			
תעשיה	155,897	1.74	-
נדל"ן ובינוי	1,040,305	11.61	234,880
מסחר ושירותים	879,874	9.82	7,509
השקעה ואחזקות	219,747	2.45	1,403
טכנולוגיה	163,077	1.82	32,240
בנקים	1,691,509	18.88	-
ביטוח	89,312	1.00	796
חיפושי נפט וגז	52,000	0.57	-
אנשים פרטיים	354,730	3.97	-
	4,646,451	51.86	276,828
אג"ח מדינה	4,313,332	48.14	-
סך הכל	8,959,783	100.00	276,828

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ד. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסים סחירים ושאינם סחירים (המשך)

	ליום 31 בדצמבר, 2015		
	סיכון אשראי מאזני		סיכון אשראי חוץ מאזני
	אלפי ש"ח	% מסה"כ	אלפי ש"ח
ענף משק			
תעשיה	175,241	2.01	-
נדל"ן ובינוי	927,265	10.64	124,413
מסחר ושירותים	826,322	9.49	11,620
השקעה ואחזקות	266,593	3.06	999
טכנולוגיה	76,653	0.88	14,336
בנקים	1,667,079	19.14	-
ביטוח	80,056	0.92	796
ביומד	8,558	0.10	-
חיפושי נפט וגז	75,794	0.87	-
אנשים פרטיים	258,033	2.96	-
	4,361,594	50.07	152,164
אג"ח מדינה	4,349,018	49.93	-
סך הכל	8,710,612	100.00	152,164

ה. ביטוח משנה

(1) תיאור אופן ניהול סיכוני אשראי הנובעים מהחשיפה למבטחי משנה

החברה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את החברה מחובתה כלפי מבוטחיה על פי פוליסות הביטוח.

החברה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו.
החברה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית הממונה קובע דירקטוריון החברה, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מירביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר החברה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי.

מסגרות החשיפה מנוהלות ברמת סוג חוזה ביטוח המשנה. כלומר, לכל סוג חוזה נקבעת מגבלת חשיפה מקסימאלית למבטח משנה בודד ובנוסף נקבעת חשיפה מקסימאלית לקבוצות דירוג.

החברה מבצעת מעקב שוטף אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי, שינויים בדירוג האשראי שלו, וקיום התחייבויותיו הכספיות השוטפות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

(2) מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר, 2016:

קבוצת דירוג	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2016	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	נכסי ביטוח משנה: בביטוח חיים	בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	ביטוח כללי: בביטוחי חבויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות בפיגור: בין חצי שנה לשנה	מעל לשנה
	באלפי ש"ח									
AA ומעלה										
Swiss Reinsurance	203,297	(36,264)	107,566	326,059	46,415	133,712	140,285	437,203	-	-
אחרים	136,094	(12,995)	90,296	126,356	100,878	69,321	107,779	266,077	3	-
	339,391	(49,259)	197,862	452,415	147,293	203,033	248,064	703,280	3	-
A										
Everest Reinsurance Co	73,317	(3,723)	-	-	77,116	54,956	26,494	101,855	-	-
אחרים	313,311	(32,411)	6,838	7,095	206,821	307,806	69,413	426,736	1,132	1,755
	386,628	(36,134)	6,838	7,095	283,937	362,762	95,907	528,591	1,132	1,755
BBB	3,434	(76)	-	-	2,476	75	1,245	1,230	-	3
נמוך מ-BBB- או לא מדורגות	1,281	652	101	152	649	1,325	102	2,777	-	45
סך הכל	730,734	(84,817)	204,801	459,662	434,355	567,195	345,318	1,235,878	1,135	1,803

*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

(2) מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015:

קבוצת דירוג	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2015	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	נכסי ביטוח משנה: בביטוח חיים	בביטוח בריאות	בביטוח רכוש	ביטוח כללי: בביטוחי חבויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות בפיגור: בין חצי שנה לשנה	מעל לשנה
	באלפי ש"ח									
AA ומעלה										
Swiss Reinsurance	199,496	(10,939)	93,616	295,778	28,035	167,465	151,342	422,613	-	-
Munich Reinsurance Co AG	53,416	(2,824)	44,324	107,784	9,583	24,418	52,674	130,611	-	-
אחרים	93,960	(12,821)	36,311	71,467	101,085	37,130	45,427	187,745	477	159
	346,872	(26,584)	174,251	475,029	138,703	229,013	249,443	740,969	477	159
A										
Everest Reinsurance Co	75,770	2,651	-	-	66,284	34,162	27,170	75,927	-	-
אחרים	306,771	(35,783)	2,634	8,675	205,366	224,885	67,363	338,414	2,469	1,177
	382,541	(33,132)	2,634	8,675	271,650	259,047	94,533	414,341	2,469	1,177
BBB	8,660	401	-	-	4,425	848	3,230	2,444	-	-
נמוך מ-BBB- או לא מדורגות	1,216	1,334	326	161	1,480	2,375	106	5,570	70	511
סך הכל	739,289	(57,981)	177,211	483,865	416,258	491,283	347,312	1,163,324	3,016	1,847

*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל -A ועד +A.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו בתוספת נכסי ביטוח משנה ובניכוי פיקדונות וכתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם.

(ב) בשנת 2016 בוצעה הפחתה בשל הפרשה לחובות מסופקים בסך של כ- 2,812 אלפי ש"ח (בשנה קודמת בוצעה הפחתה של כ- 1,492 אלפי ש"ח).

(ג) סך כל ההפרשות לחובות מסופקים, בתוספת (הקטנת) חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, הסתכם בכ- 2,812 ש"ח המהווים כ- 0.23% מסך החשיפה.

(ד) היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.

(ה) הדירוג של מבטחי המשנה נקבע על סמך דירוגים של חברות הדירוג S&P ו- AM Best.

(ו) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בשיעור נזק מירבי (MPL) 2% הינה כ- 4,388 מיליוני ש"ח (לעומת כ- 4,356 מיליוני ש"ח בשנה קודמת), מתוכה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר הינו כ- 862 מיליוני ש"ח, של חברת Swiss Reinsurance Co, המדורגת -AA (לעומת כ- 902 מיליוני ש"ח בשנה קודמת).

(ז) בשנת 2016, לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו בטבלה לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה.

(ח) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2013 אשר החשיפה בגינם הינה כ- 1,313 אלפי ש"ח.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד.

ליום 31 בדצמבר, 2016

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	תעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (**)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
	אלפי ש"ח									
ישראל	4,313,332	1,753,341	134,283	140,730	-	136,351	3,106,974	9,585,011	-	9,585,011
ארה"ב	-	165,411	54,381	69,304	313,552	-	540,819	1,143,467	(39,139)	1,104,328
בריטניה	-	-	-	-	-	-	267,051	267,051	(31,839)	235,212
גרמניה	-	-	2,397	1,291	-	-	307,252	310,940	-	310,940
שוויץ	-	38,936	4,042	-	-	-	696,916	739,894	-	739,894
אחר	-	135,356	582	56,276	66,438	-	370,357	629,009	-	629,009
סך הכל	4,313,332	2,093,044	195,685	267,601	379,990	136,351	5,289,369	12,675,372	(70,978)	12,604,394

*) הגילוי בבאור לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*) (המשך)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד. (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2015

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	תעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות (**)	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ
	אלפי ש"ח									
ישראל	4,349,018	1,675,906	127,684	127,604	-	122,156	2,598,077	9,000,445	-	9,000,445
ארה"ב	-	125,816	46,587	60,337	293,782	-	517,150	1,043,672	(92,635)	951,037
בריטניה	-	-	588	-	-	-	241,696	242,284	(37,147)	205,137
גרמניה	-	-	2,586	6,929	-	-	337,428	346,943	-	346,943
שוויץ	-	61,432	1,367	-	-	-	642,920	705,719	-	705,719
אחר	-	188,030	641	51,003	64,393	-	377,271	681,338	-	681,338
סך הכל	4,349,018	2,051,184	179,453	245,873	358,175	122,156	4,714,542	12,020,401	(129,782)	12,020,401

*) הגילוי בבאור לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים

תיאור סיכונים ביטוחיים עיקריים

סיכוני הביטוח כוללים, בין היתר:

סיכוני חיתום: הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון שהוערך בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל, כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רזרבה: הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות ביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספיקות לכיסוי ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטוארים על פיהם, בין היתר, מעריכה החברה את התחייבויותיה הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת החברה להערכה בחסר מורכבת מהסיכונים הבאים:

א) סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי להערכת ההתחייבויות הביטוחיות.

ב) סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים וביניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של החברה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות יהיה שונה מהצפוי.

סיכון קטסטרופה: חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, מלחמה, טרור או מגיפה יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע רעידת אדמה בשכיחות נזק של 1:500 שנה (שיעור נזק מרבי (MPL) 2% הוא כ-4,474 מיליון ש"ח ברוטו וכ-86 מיליון ש"ח בשייר עצמי (בשנה קודמת 4,444 מיליון ש"ח חשיפה ברוטו ו- 88 מיליון ש"ח בשייר עצמי בשיעור נזק מרבי (MPL) של 2%).

בביטוח חיים, סך הסכום בסיכון כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, עומד על כ-214 מיליארד ₪ בשייר. החברה מבטחת את החשיפה בשייר באמצעות חוזה Cat Cover. הכיסוי של הסכם ביטוח משנה הינו כ- 250 מיליון ש"ח מתוכם השתתפות עצמית שהופחתה החל משנת 2017 של 25 מיליון ש"ח.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצרת למבטח חשיפה לסיכונים הביטוחיים - ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סיכוני ביטוח בבאור 3. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי, בבאור 17 (א), נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בבאור 18, נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות בבאור 19(א-ב).

א. ביטוח חיים ובריאות

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים, הסיכונים הגלומים ואופן מדידת הסיכונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

בהתאם להוראות הממונה ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

א) תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס":
בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס" קיים מרכיב חיסכון מזוהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:
- קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
- קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת ההתחייבות הביטוחית בנפרד כאמור להלן.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

תיאור סיכונים ביטוחיים עיקריים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

ב) תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתי"):
תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים, כולל שיעורי הריבית (להלן - הריבית התעריפית), לוח התמותה או התחלואה. החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול ובניכוי הריבית התעריפית.

ג) התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים אשר פורסמו על-ידי אקטואר האוצר בחוזר הממונה משנת 2013.

ד) התחייבויות לגמלאות שטרם התחיל תשלום הקצבה או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל בגין פוליסות בתוקף (משלמות פרמיה ומסולקות), כוללות עתודה בסיסית המשקפת את ערך הפדיון שנצבר לזכות המבוטח ועתודה משלימה לגמלאות.
העתודה המשלימה לגמלאות מחושבת בהתאם להסתברות למשיכת גמלה ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. ככל שהפער בין לוחות התמותה המעודכנים לבין לוחות התמותה שעל בסיסן תומחרו הפוליסות גדול יותר (התארכות תוחלת החיים) ו/או ככל ששיעורי ההסתברות למימוש הקצבה גבוהים יותר, ההתחייבות להשלמה לגמלאות תהיה גבוהה יותר.
כמו כן שינויים בהנחות לגבי שיעור ההיוון, שיעורי הביטולים, ו/או שינויים אחרים ישפיעו גם הם על ההתחייבויות האמורות. אומדנים אלו מחושבים בהתאם לניסיון החברה בשילוב עם נתונים שפורסמו על ידי הממונה או נתוני שוק.
ההפרשה לעתודה המשלימה לגמלאות מבוצעת באופן הדרגתי על ידי שימוש בפקטור היוון K, הנקבע כך שיביא לצבירה הדרגתית נאותה של העתודה עד למועד הפרישה הצפוי.
פקטור זה מוגבל עד לשיעור ההכנסות העתידיות הצפויות מדמי ניהול או ממרווח פיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד עתודת הביטוח בשל הפוליסה או מתשלומי פרמיות בניכוי ההוצאות המתייחסות לפוליסה. באופן דומה תחושב הפרשה הדרגתית גם עבור פרמיות שתתקבלנה בעתיד במסגרת הפוליסות וזאת ממועד קבלת הפרמיות.
החל מ- 2013 בעקבות חוזר שפרסם הממונה, החלה החברה בקביעת שני ערכי K, אחד בגין פוליסות שמרכיב החסכון בהן תלוי תשואה ("פוליסות תלויות תשואה") ושני בגין פוליסות שמרכיב החסכון שלהן כולל תשואה מובטחת ("פוליסות שאינן תלויות תשואה") לעומת החישוב הקודם שהתבסס על ערך יחיד של K. החברה קבעה ערך של 0.36% בגין פוליסות תלויות תשואה ו- 0% לפוליסות שאינן תלויות תשואה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

ד) התחייבויות לגמלאות שטרם התחיל תשלום הקצבה (המשך)

לפרוט סך העתודה המשלימה לגמלאות, ויתרת ההפרשות אשר תיזקף לרווח והפסד, על ידי שימוש בפקטורי ההיוון K בצורה הדרגתית עד הגעת המבוטחים לגיל פרישה, ראה באור 18 א' לעיל.

יצוין כי הנתונים, בקשר לעתודה המשלימה לגמלאות ובקשר ליתרת ההפרשות אשר תיזקף בעתיד מתייחסים לכספים שנצברו בפוליסות עד לתום כל אחת מתקופות הדיווח ואינם כוללים התחייבות בגין תוספת צבירה עתידית.

תוכניות ביטוח חיים ובריאות אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "סטטוס" "מסורתי" או סיכון טהור. באובדן כושר עבודה וסיעודי עם פרמיה קבועה, חישוב ההתחייבויות האקטואריות נעשה על בסיס Net Premium Reserve. באובדן כושר עבודה, השיטה מתחשבת בשיעורי ביטולים ואילו בסיעודי מתחשבת בחשבון ללא ביטולים.
בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בענפי ביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת ההתחייבות הביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר וצפי לתקופה העתידית של התביעה בהתאם לגיל התובע וותק התביעה.

ה) ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין עתודה לתביעות תלויות ידועות ו-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו) והוצאות עקיפות לסילוק תביעות, עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.

ו) התחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים פוליסות פרט כוללות הפרשות לתביעות שטרם שולמו כולל IBNR, בכל הענפים למעט ענפי סיעודי ואובדן כושר עבודה אשר נכללים בסעיף עתודות. הפרשה לתביעות תלויות בענפי מוות, נכות, מחלות קשות וניתוחיים מתבססת על הערכת מחלקות התביעות בתוספת אקטוארית על בסיס ניתוח התפתחות ריאלית לפי שנת פתיחה. ההתפתחות נבדקת בשיטת ה"משולשים" המסורתית (incurred claims triangle). ביתר הענפים נסמכים על הערכת מחלקת תביעות. בענפי אובדן כושר עבודה וסיעוד, עתודת IBNR לתביעות שקרו אך טרם דווחו, מחושבת על בסיס ניסיון תביעות קודם בחברה ונכללת בסעיף עתודות. ה-IBNR מחושב על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדווח והתביעה הממוצעת לענף.

ז) עתודה להוצאות עקיפות לסילוק תביעות עבור ביטוחי חיים ובריאות מחושבת על בסיס נתוני הוצאות בהתאם למודל הוצאות אשר מתעדכן בהתאם לשינויים החלים בחברה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

ח) ההתחייבויות העיקריות בגין פוליסות בריאות הינן ממספר סוגים, לקולקטיבים ולפוליסות פרט בנפרד:

- הפרשה לפרמיה בחסר שמחושבת כעודף (אם גבוה מאפס) של הערך הנוכחי של כל העלויות העתידיות פחות הערך הנוכחי של כל ההכנסות העתידיות, לפי פוליסה וכיסוי (Gross Premium Reserve). הנחות החישוב לגבי פרמטרים הקשורים להנחות תחלואה התבססו על בסיס ניסיון החברה ומבטחי המשנה. הנחות הקשורות להוצאות, עמלות וביטולים התבססו על ניסיון החברה.
- תביעות תלויות, כולל הפרשה בנפרד ל-IBNR ותביעות ידועות. ה- IBNR מחושב על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדווח והתביעה הממוצעת לענף. בתביעות הידועות החברה נשענת על משולש התפתחות בענף המחלות הקשות וניתוחים על הערכות מחלקת התביעות ביתר הענפים.

ט) בדיקת נאותות העתודות (LAT):
בחודש אוגוסט 2015 פורסם חוזר ביטוח שעניינו אופן חישוב בדיקת נאותות העתודות (LAT) בביטוח חיים ובריאות ("חוזר ה-LAT"). החוזר מתייחס להנחיות מדידה ולבחירת הנחות מסויימות.

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

(א) שיעור ההיוון

בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתי") ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:

1) בתוכניות ביטוח המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות - בריבית בשיעורים של בין 2.5% ל-4.8% צמודה למדד; בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה, החלק שאינו מגובה באגרות חוב מיועדות - בריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
2) בתוכניות מבטיחות תשואה ומבטיחות מקדם קצבה שאינן מגובות באגרות חוב מיועדות - ריבית של 2.5% צמודה למדד, ובחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
3) בתוכניות ביטוח תלויות תשואה (שהונפקו החל משנת 1991) - ריבית של 2.5% צמודה למדד. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים. בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
4) בפוליסות המשלמות תשלומי סיעוד ואובדן כושר עבודה, הריבית הריאלית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
   - פיצויים שאינם תלויי תשואה השיעור הוא 2.5%.
   - פיצויים תלויי תשואה מהוונים בשיעור 3.1% לפני חישוב דמי ניהול.
5) שיעורי היוון במגזר הבריאות- החברה מחשבת את העתודות להוצאות רפואיות פרט לפי שיטה Gross Premium Reserve כאשר הריבית השנתית להיוון הינה 2.5%.

בגין תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ופוליסות ביטוח מסוג מסלולי השקעה קיים חישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

(א) שיעור ההיוון (המשך)

ירידה בשיעור הריבית לטווח הארוך עלולה להגדיל את עתודות הביטוח בגין המרכיב החופשי (שאיננו מגובה באגרות חוב מיועדות) של פוליסות שמרכיב החיסכון בהן כולל תשואה מובטחת הגבוהה משיעור ריבית ההיוון, וזאת כתוצאה מהצורך בהעמדת עתודה נוספת במסגרת בדיקת נאותות העתודות (LAT), לפרטים בדבר השפעת השינוי ראה סעיף 4 להלן "שינויים מהותיים שנעשו בהנחות ובאומדנים ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות".

(ב) שיעורי תמותה

שיעורי התמותה ששימשו לחישוב התחייבויות ביטוחיות בפוליסות מסוג מעורב ("קלאסי") בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי של אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף.

ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים (שלא מהענף הסיעודי), מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים שפרסם הממונה. עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה לכיסויים עם מרכיב ריסק ולקיטון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמה של גידול בתוחלת החיים וקיטון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

(ג) שיעורי תחלואה

שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, הוצאות רפואיות, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה ותקופת תשלום הקצבאות (לעניין ביטוח סיעוד ואי כושר עבודה) נקבעו על בסיס ניסיון החברה או מחקרים של מבטחי משנה. ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין הענפים הנ"ל.

(ד) שיעורי לקיחת קצבה ותמהיל מסלולי הקצבאות

חוזי ביטוח חיים הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו משנת 2000 עד לסוף שנת 2007 בשני מסלולים אפשריים: מסלול הוני או מסלול קצבתי עם מקדם מובטח להמרה לקצבה. לעניין פרמיות שהופקדו עד חודש מאי 2000 רשאי המבוטח לבחור, במועד הפרישה, את המסלול המועדף עליו. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני המסלולים, נדרשת החברה להעריך את שיעור הפוליסות בהן יבחרו המבוטחים במסלול הקצבתי בשל ההשלכה לעניין העתודה הנדרשת בגין התחייבויות מסוג זה. שיעור זה נקבע על פי הניסיון שנצבר בחברה מתואם להנחות הפיקוח לאור אמינות הניסיון בחברה. יצוין, כי החל משנת 2008 מרבית התוכניות מסוג קופת גמל והפקדות בתוכניות הישנות מיועדות לקצבה. בנוסף החברה מעדכנת בהתאם לניסיון שנצבר את תמהיל מסלולי הקצבאות שהמבוטחים יבחרו. שיעור לקיחת הקצבה מחושב בנפרד לגבי הפוליסות תלויות התשואה ופוליסות שאינן תלויות תשואה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

(ה) שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על אמידת ההתחייבויות הביטוחיות בגין חלק מביטוחי הבריאות וביטוחי אובדן כושר עבודה וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על ידי החברה עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיון פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה לפי סוג מוצר ומשך הזמן שעבר מתחילת הביטוח עד תאריך הדיווח. שיעור הביטולים משפיע גם על בדיקת נאותות העתודה בכל הענפים, וגם על בחינת ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות.

(ו) שיעורי הנחות מפרמיה שניתנו למבוטחים

בחישוב ההפרשות השונות, החברה מניחה גביה של פרמיה תוך התחשבות בשיעורי הנחות בגין אותם פרמיות. שיעורים אלו מתבססים על ניסיון החברה והערכות לגבי מגמות המכירה.

(ז) שיעורי הוצאות
החברה מקצה הוצאות על בסיס מודל הקצאת הוצאות.

(ח) בדיקת נאותות העתודות (LAT)

במהלך שנת 2016 החברה בחנה, שיפרה ועדכנה הנחות אקטואריות הרלוונטיות גם לבדיקת נאותות העתודות. במסגרת זאת, בין השאר, נקבעו שיעורי מימוש נפרדים לתיק מבטיח תשואה ותיק משתתף לעניין שיעורי מימוש גמלא, עודכנו הנחות ביטולים, תמותה, תחלואה, שיעור הנחות, והוצאות ומשכך התחשבה החברה בייחוס נכסים לא סחירים בהתאם לחוזר 2015-1-14 שפורסם על ידי הפיקוח.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

3. מבחני רגישות בביטוח חיים ובריאות

ליום 31 בדצמבר, 2016:

	שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		שיעור תחלואה		שיעור תמותה		שיעור לקיחת גמלא	
	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+5%	-5%
	אלפי ש"ח							
רווח (הפסד)	11,229	(12,287)	(51,268)	35,593	100,871	(117,728)	(34,664)	38,640

ליום 31 בדצמבר, 2015:

	שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		שיעור תחלואה		שיעור תמותה		שיעור לקיחת גמלא	
	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+5%	-5%
	אלפי ש"ח							
רווח (הפסד)	14,045	(15,313)	(50,777)	34,421	87,016	(99,837)	(30,331)	29,905

*) לסכום העתודה המשלימה לגמלאות - ראה באור 18א'.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

4. שינויים מהותיים שנעשו בהנחות ובאומדנים ששימשו בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

להלן השפעת עדכון ההנחות והתופעות הנ"ל על התוצאות הכספיות מפורטת להלן (בשייר):

א. השפעה על העתודה המשלימה לקצבאות ובחינת נאותות העתודה (LAT):

	ליום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	במיליוני ש"ח		
הגדלת השפעת העתודה המשלימה לגמלאות בעקבות הקיטון בשיעור ריבית ההיוון המשמש לחישובה	38	13	30
שינוי בשיעור מימוש וסוג הקצבה ותמהיל מסלולי הקצבה	12	26	104
סך כל ההשפעה על עתודה משלימה לגמלאות	50	39	134
גידול בעקבות בחינת נאותות העתודות:			
- בביטוח חיים	13	-	-
- בביטוח בריאות	3	-	-
סך הכל גידול בעקבות בחינת נאותות העתודות	16	-	-
סך הכל לפני מס	38	39	134

ב. הפרשה בגין התחייבויות ביטוחיות באובדן כושר עבודה

החברה עדכנה במהלך השנה את ההנחות בקשר להתחייבויות ביטוחיות בענף אובדן כושר עבודה במגזר ביטוח חיים בקשר עם מבוטחים אשר הכיסויים בגינם נמכרים למעסיקים בתנאי הטבות מיוחדים. ההנחות שעודכנו הינן: תקופת ההטבה, הנחת שיעור ההטבה והסתברות חידוש ההטבה לאחר סיומה. כתוצאה מיישום ההנחות קטנו ההתחייבויות הביטוחיות בשייר בכ- 27 מיליון ש"ח.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת החברה, והסיכונים הגלומים בהם:

פוליסת ביטוח רכב חובה, מכסה את בעל הפוליסה והנוהג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים תשל"ה-1975, בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות במגזר רכב חובה מתאפיינות ב "זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבוטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרים כגון אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת התביעה וסילוקה מושפע ממספר גורמים כגון סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה, חקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב- "זנב ארוך"LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן ארוך ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

פוליסה לביטוח נזקי רכב ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקים למבוטח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה על הביטוח והינו תעריף אקטוארי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבוטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבוטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכיו"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבוטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו'). תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבוטח הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו'. הנהלים משולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות. במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבוטח כיסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו. הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכוני אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כיסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בהובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי

(1) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:
- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (מרכיב חשבונאי, לא אקטוארי).
- תביעות תלויות כולל הפרשה להוצאות עקיפות ומרווח סיכון.
- הפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (פרמיה בחסר).
- בניכוי הוצאות רכישה נדחות (מרכיב חשבונאי, לא אקטוארי).

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, הוצאות הרכישה הנדחות מחושבות בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור מדיניות חשבונאית.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי

(2) בהתאם להוראות הממונה התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות, שכיחות התביעות ובחומרת התביעות בקבוצת הסיכון הרלוונטית. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשיעורי הריבית, שערי חליפין ובעיתוי ביצוע התשלומים וחומרתם. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.

(3) השימוש בשיטות אקטואריות המבוססות על התפתחות התביעות מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף) כגון L/R אפריאורי לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות.

(4) כמו-כן, נכללות הערכות איכותיות באשר לשינוי מגמות בעתיד אחרי הפעלת שיקול דעת. כאשר השינויים, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר. האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.

(5) בתביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

(6) בענפים בהם אין מודל סטטיסטי מתאים, ההתחייבות הביטוחית נקבעת ברמת הברוטו על סמך חוות דעת מומחי החברה ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

(7) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי) ונתוני התביעות בפועל.

(8) הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה בפול התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי

(9) החל מיום 31 בדצמבר, 2015 יושמה החברה את עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי הכוללת, בין היתר, את הקביעות הבאות:

- "זהירות" משמעה כי, לגבי עתודה שחושבה על ידי אקטואר, "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פרושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairl likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. לעניין הסיכון הרנדומלי - בחינת מספר שיטות אקטואריות ושימוש בשיקול דעת בקביעת האומדן ביחס לתוצאות השיטות. לעניין הסיכון הסיסטמי - זיהוי השפעות סיסטמיות מהותיות הן פנימיות והן חיצוניות והפעלת שיקול דעת בדרך שילובן. כמו כן נלקחה בחשבון ההשפעה של השימוש בשווי הוגן של הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות אלה.

- שיעור היוון תזרים המזומנים – נלקח עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות.

- קיבוץ - לצורך חישוב מרווחים בגין חוסר הוודאות בענפים סטטיסטיים (כהגדרתם בחוזר), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את הסיכונים מכל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים שאינם סטטיסטיים, ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת. כמו כן בוצעה הפחתת מרווח הזהירות בהתאם לעמדת הממונה בגין העדר מתאם מלא בין הענפים.

- קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים ליום המאזן ולסיכונים שטרם חלפו.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

3. פרוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים (המשך)

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים אקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות:

שיטת chain ladder

שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות בהיבטים שונים (התפתחות התשלומים ו/או עלות התביעות ו/או התפתחות כמות התביעות ועוד). השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר לאחר תקופה מספיקה ממועד האירוע כאשר קיים מידע מספיק מתביעות שאירעו/קרו בעבר על מנת להעריך את סך התביעות הצפויות.

שיטת Bornhuetter-Ferguson (BF)

שיטה זו משלבת בין אומדן מוקדם (אפריורי) ואומדן נוסף המבוסס על התפתחות התביעות עצמן. האומדן האפריורי בחברה מבוסס ברובו על חומרה וכמות תביעות צפויה ו/או יחס תביעות צפוי. במסגרת שיטה זו, הערכת התביעות המשולבת משקללת את שני האומדנים. המשקולות הינן פונקציה של גורמי ההתפתחות כאשר בדרך כלל ניתן משקל גדול יותר להערכה המבוססת על ניסיון התביעות ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר במקרים בהם אין מספיק מידע מהתביעות או כאשר מדובר בעסק חדש או כזה ללא מידע היסטורי מספק.

שיטת הממוצעים ו/או מודל התביעה הגלומה

לעיתים, בדומה לשיטת BF, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, ישנו שימוש בשיטת ממוצעים היסטוריים. בשיטה זו נקבעת עלות התביעות על סמך עלות התביעה הגלומה לפוליסה בשנים מוקדמות וכמות הפוליסות בשנים מאוחרות. בדומה, עלות התביעות מחושבת על סמך תחזית כמות התביעות (שיטת chain ladder) מודל זה מתבסס על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), והתביעה הממוצעת ההיסטורית.

בענף רכב רכוש - בוצע מודל התפתחות תשלומים ותשלומים ותלויות חודשי ובחודשי הנזק האחרונים, שאינם בשלים, נעשה שימוש בשיטת הממוצעים בקביעת עלות תביעה לפוליסה (מודל התביעה הגלומה).

בענפי רכב חובה, חבויות והנדסי- בוצעו מודלים חצי שנתיים של התפתחות תשלומים והתפתחות תשלומים ותלויות. לתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש באמצעים נוספים, בין היתר, בשיטת BF ושיטת ה-Expected Loss Ratio.

בענפי מקיף דירות, רכוש אחר ותאונות אישיות - בוצע מודל רבעוני של התפתחות תשלומים ותלויות ברוטו (chain ladder) ובתקופות שאינן בשלות, נעשה בין השאר שימוש בשיטת הממוצעים ובשיטת BF תוך הפעלת שיקול דעת.

בענפים הבאים - אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. בענפים אלו התביעות התלויות נכללות על בסיס הערכות מחלקת התביעות בחברה וכוללת עודף הכנסות על הוצאות למשך שלוש שנים. גישה זו מהווה שמרנות מספיקה לצורך עמידה בהנחיות הנוהג המיטבי.

שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות.

חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות בהסכמים היחסיים והפקולטטיביים על פי שיעור ביטוח המשנה מתביעות תלויות בפועל. בענפי חובה וחבויות, בתקופות שאינן בשלות, הערכה עבור ביטוח המשנה מסוג פקולטטיבי וחוזי עודף (EXCESS) מבוסס בעיקרו על שילוב בין תביעות גדולות בפועל ובשנים הלא בשלות על פי שיעור L/R.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

א) בעקבות יישום הערכת ההתחייבויות בביטוח כללי על פי עקרונות הנוהג המיטבי, בשנת 2015, החברה מהוונת את תשלומי התביעות העתידיים. ההיוון הינו לפי עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות ובהתחשב באופן שיערוך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות אלו. בנוסף החברה כוללת ליום 31 בדצמבר, מרווח סיכון להתחייבויות בהתאם לעקרונות האמורים כפי שתוארו לעיל.

ב) רגישות ההפרשות לשינויים בהנחות

ההערכה האקטוארית כפופה לאי וודאות משמעותית. האומדנים האקטואריים לחיזוי התביעות התלויות, מתייחסים לתוחלת התביעות. בגלל האופי הסטוכסטי של תשלומי התביעות, יש אפשרות של סטיות סביב התוחלת. בנוסף לכך, האומדן הסטטיסטי מבוסס על הנחות שונות, אשר לא בהכרח יתממשו. במידה ויחול שינוי באופן סילוק ובחומרת התביעות או לחילופין בהיקף התביעות המדווחות, עלול להיווצר פער בין ההערכה האקטוארית לבין התוצאה בפועל. גם שינוי בגובה התשואה, עלול לגרום לפערים בין ההערכות לתוצאה בפועל.

היות והמודל האקטוארי מבוסס על ניסיון העבר, הרי ששינוי לא צפוי בהנחות המודל או בהתנהגות סילוק התביעות, יתכן ויגרמו לשינוי בעתודה.

5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות

בשנת 2016 שינתה החברה חלק מהאומדנים וההנחות בהם השתמשה בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות. לשינויים אלה היתה השפעה זהה על הרווח ועל התחייבויות החברה כמפורט להלן:

א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("**מל"ל**") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המל"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיהן.

בחודש יולי 2014, מונתה ועדה בין משרדית לבחינה ועדכון של הנתונים המשמשים את ביטוח לאומי בבואו לחשב את גובה הערך המהוון של הקצבאות ששולמו לנפגעי תאונות עבודה ואת אופן היוונן של אותן קצבאות, אשר נקבע בהתאם לתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"), ואשר מבוססים על לוחות תמותה ושיעורי ריבית שלא עודכנו מאז שנת 1987.

בחודש מרס 2016 פורסמו מסקנות הועדה כאמור הקובעות, בין היתר, כי יש לעדכן את התקנות הן לגבי מרכיב לוחות התמותה והן לגבי שיעור ההיוון (להלן - "ההמלצות"). כמו כן קובעות ההמלצות כי לאחר העדכון האמור יעודכנו התקנות ביום 1 בינואר, 2020 (להלן - מועד העדכון) ובכל ארבע שנים. יחד עם זאת, בכל תקופת עדכון השינוי לא יהיה יותר מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית. הועדה ממליצה כי כל עוד לא נקבע אחרת, יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% הקבועים בתקנות הקיימות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות (המשך)

א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בחודש ספטמבר 2016 נדחה מועד כניסת התיקון האמור לעיל לתוקף בשנה אחת, ללא דחיה של מועד העדכון.

להערכת החברה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה וכן יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

כתוצאה מהעדכון האמור בשיעור ההיוון, ביצעה החברה אומדן ראשוני בגין השפעת התיקון האמור ובהתאם הגדילה את ההפרשות להתחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי בשנת הדוח בכ- 164 מיליוני ש"ח (בענף ביטוח רכב חובה בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח לפני מס ובענפי חבויות אחרים בסך של כ- 43 מיליוני ש"ח לפני מס).

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון האמור על התחייבויות החברה, שכן אין להן ביטוי של ממש בפסיקת בתי המשפט ולא בתשלומי התביעות הנוכחיים, ולפיכך ייתכן שהתפתחות התביעות בעתיד תהיה שונה משמעותית מאומדני החברה והיא תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם.

ב. שינויים בריביות

כתוצאה מהשינויים בעקום הריבית ופרמיית אי הנזילות והשפעתם על השווי ההוגן של הנכסים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות, הגדילה החברה בשנת הדוח את התחייבויותיה הביטוחיות בסך של כ- 16 מיליון ש"ח לפני מס.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

	ליום 31 בדצמבר, 2016			
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סה"כ
	אלפי ש"ח			
מזומנים ושווי מזומנים	1,603,223	-	229,221	1,832,444
נכסים סחירים	5,966,503	3,419,890	5,425,586	14,811,979
נכסים בלתי סחירים	877,118	3,365,384	2,091,170	6,333,672
סך הכל הנכסים	8,446,844	6,785,274	7,745,977	22,978,095

	ליום 31 בדצמבר, 2015			
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סה"כ
	אלפי ש"ח			
מזומנים ושווי מזומנים	1,168,452	-	76,733	1,245,185
נכסים סחירים	4,780,777	3,776,626	5,626,744	14,184,147
נכסים בלתי סחירים	699,441	3,236,948	2,099,296	6,035,685
סך הכל הנכסים	6,648,670	7,013,574	7,802,773	21,465,017

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ **)
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בארץ:					
אגרות חוב ממשלתיות	3,906,393	-	-	-	3,906,393
נכסי חוב אחרים - סחירים	1,654,508	670,814	37,164	27,587	2,390,073
נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים	2,182,306	1,098,016	9,350	619,974	3,909,646
סך הכל נכסי חוב בארץ	7,743,207	1,768,830	46,514	647,561	10,206,112
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי ***)	136,654	278,613	-	-	415,267

	דירוג מקומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2015				
	AA ומעלה	BBB עד A	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ **)
	אלפי ש"ח				
נכסי חוב בארץ:					
אגרות חוב ממשלתיות	3,584,132	-	-	-	3,584,132
נכסי חוב אחרים - סחירים	1,735,331	832,384	4,751	60,989	2,633,455
נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים	2,289,462	1,064,236	-	453,204	3,806,902
סך הכל נכסי חוב בארץ	7,608,925	1,896,620	4,751	514,193	10,024,489
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי ***)	139,546	331,661	-	-	471,207

*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדרוג". נתוני חברת מדרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

***) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של החברה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2016				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ **)
	אלפי ש"ח				
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	22,923	555,426	372,230	200,328	1,150,907

	דירוג בינלאומי *)				
	ליום 31 בדצמבר, 2015				
	A ומעלה	BBB	נמוך מ - BBB	לא מדורג	סה"כ **)
	אלפי ש"ח				
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	45,714	641,893	430,362	251,006	1,368,975

*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו- Fitch.

**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מרבי.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר, 2016

	בעל שליטה (החברה האם)	חברות כלולות **)	בעל עניין וצדדים קשורים אחרים
	אלפי ש"ח		
נכסי חוב בלתי סחירים	-	53,375	54,343 *)
חייבים ויתרות חובה	-	-	27,727
זכאים ויתרות זכות	16,234	-	6,874
התחייבויות פיננסיות	274,582	-	-

*) כולל יתרה בסך של כ-43,149 אלפי ש"ח בגין הלוואה שנתנה החברה לחברה אחות - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ ביום 1 באוגוסט, 2016. קרן ההלוואה צמודה למדד ותיפרע ב- 6 תשלומים שווים, ונושאת ריבית בשעור של 3.43% אשר ישולמו מידי שנה החל מיום 1 באוגוסט, 2020 ועד ליום 1 באוגוסט, 2026. הריבית על ההלוואה צמודה למדד ותשולם מידי שנה החל מיום 1 באוגוסט, 2017 ועד לתום ההלוואה. הריבית נקבעה בהתאם לתנאי שוק רגילים. נקבעו תניות פיננסיות לפיהן דירוג ההלוואה לא יפחת מדירוג השקעה וכן חל איסור שעבוד לנכסי מנורה נדל"ן.

ליום 31 בדצמבר, 2015

	בעל שליטה (החברה האם)	חברות כלולות **)	בעל עניין וצדדים קשורים אחרים
	אלפי ש"ח		
נכסי חוב בלתי סחירים	-	63,742	10,988
חייבים ויתרות חובה	-	-	22,823
זכאים ויתרות זכות	7,824	-	7,393
התחייבויות פיננסיות	275,663	-	-

**) להלן הרכב ההלוואות לחברות כלולות:

החברה	מטבע ההלוואה	% ריבית שנתית נקובה	מועד פרעון	ליום 31 בדצמבר 2016	ליום 31 בדצמבר 2015
				אלפי ש"ח	
Surrey Street Limited Partnership	ליש"ט	5.423%	עד תום שנת 2017	29,528	38,001
Surrey Street Limited Partnership	ליש"ט	12%	עד תום שנת 2017	12,891	14,014
MMZ Properties B.V.	יורו	10%	מאי 2024	1,775	1,948
MMZ Properties Alaska Haarlem . B.V	יורו	10%	ספטמבר, נובמבר 2024	9,181	9,779
				53,375	63,742

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

	בעל שליטה (החברה האם)	חברות כלולות	בעל עניין וצדדים קשורים אחרים
	אלפי ש"ח		
רווחים מהשקעות והכנסות מימון	108	15,050	784
הכנסות מעמלות	-	-	3,787
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	-	-	33,300
הוצאות (השתתפות בהוצאות) הנהלה וכלליות	14,364	-	(95,688)
הוצאות מימון	13,311	-	35
	(27,566)	15,050	66,924

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2015

	בעל שליטה (החברה האם)	חברות כלולות	בעל עניין וצדדים קשורים אחרים
	אלפי ש"ח		
רווחים מהשקעות והכנסות מימון	109	13,902	1,044
הכנסות מעמלות	-	-	3,462
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	-	-	27,725
הוצאות (השתתפות בהוצאות) הנהלה וכלליות	12,672	-	(91,394)
הוצאות מימון	11,616	-	41
	(24,179)	13,902	68,134

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2014

	בעל שליטה (החברה האם)	חברות כלולות	בעל עניין וצדדים קשורים אחרים
	אלפי ש"ח		
רווחים מהשקעות והכנסות מימון	109	15,442	1,337
הכנסות מעמלות	-	-	3,156
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	-		25,779
הוצאות (השתתפות בהוצאות) הנהלה וכלליות	8,769	-	(95,739)
הוצאות מימון	13,800	-	44
	(22,460)	15,442	74,409

נושאי משרה בחברה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על-ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

1. התקשרות עם מנורה החזקות - החברה האם

החברה התקשרה בהסכם עם מנורה החזקות, אשר על פיו, החל מיום 1 בינואר, 2012, ניתנים לחברה שירותי ניהול על ידי מנהלים בכירים המועסקים על ידי מנורה החזקות, וזאת בתמורה לדמי ניהול בהתאם לעלות שכרם של המנהלים והיקף העסקתם בחברה, בתוספת מרווח של 10%.

2. התקשרויות עם חברות קשורות

החברה התקשרה בהסכמים שונים עם חברות קשורות, אשר מוחזקות על ידי החברה האם. ההסכמים כוללים, בין השאר, מתן ערבויות, גיוס כספים ומתן שירותים בהתאם לצרכי החברות השונות. השירותים הכלולים בהסכמים השונים הינם, בין היתר, ניהול מערך השקעות ושירותי "בק אופיס", שירותי ניהול סיכונים, שירותי sox, פעילות דוברות, שירותי תיווך באמצעות סוכני החברה, שירותי תפעול, ניהול ואחזקה של מערכות המחשב ושירותי תפעול, תיווך והפצה של מוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.
לאחר תאריך הדיווח, ביום 19 בינואר 2017 העמידה החברה הלוואה בסך של כ- 20,000 אלפי ש"ח לחברת אמפא קפיטל בע"מ, חברה כלולה של החברה האם. ההלוואה הינה לתקופה של שנתיים, ונושאת ריבית שיקלית בשיעור של 5% אשר תשולם מידי חודש. ההלוואה תיפרע ב- 24 תשלומים שווים עד ליום 19 בינואר, 2019. בנוסף, החברה התקשרה בהסכם מסגרת עם חברה קשורה לקבלת שירותי ייעוץ להנפקת התחייבויות פיננסיות. לפירוט אודות ערבויות ראה ביאור 38ב' להלן.

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2016		2015		2014	
	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום
		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח
הטבות לטווח קצר	4	12,127	3	11,486	3	14,118
תשלומים מבוססי מניות (ראה באור 33 לעיל)	-	-	2	(63)	2	(1,669)
		12,127		11,423		12,449

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

1) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ארי קלמן, יו"ר דירקטוריון החברה המכהן גם כמנכ"ל מנורה החזקות

ביום 27 באוגוסט, 2003, אישרו דירקטוריון החברה האם מנורה החזקות והאסיפה הכללית, את תנאי כהונתו והעסקתו של מנכ"ל החברה האם ויו"ר דירקטוריון החברה, ה"ה ארי קלמן, לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003 עם הודעה מוקדמת של 12 חודשים. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם לשנה בכל פעם אלא אם כן הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. תנאי העסקתו של היו"ר עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה האם והחברה בכפוף לסטיות לא מהותיות ובהתאם להוראות המעבר בחוזר גופים מוסדיים 2-9-2014, "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים" החל על החברה (להלן - "חוזר התגמול"), כמפורט להלן: על פי הסכם ההעסקה שבתוקף, זכאי היו"ר לשכר חודשי בסך 141 אלפי ש"ח, למענק שנתי מובטח בסך של 591 אלפי ש"ח (צמוד למדד יוני 2003), ללא הפרשות סוציאליות, ולתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. שכרו צמוד למדד בתוספת ריאלית של 1% לשנה, ואיננו כולל תגמול משתנה כלשהו. בנוסף, זכאי היו"ר, במקרה של סיום העסקה, להודעה מוקדמת של 12 חודשים. כמו כן, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד (למעט במקרה של נסיבות פוטרות) יהא היו"ר המכהן זכאי לתוספת של 50% על מרכיב פיצויי הפיטורים שהיה מגיע לו על פי החוק בתוספת מרכיב פיצויי הפיטורים שיצטבר לזכותו בפוליסת ביטוח המנהלים. בנוסף, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד עקב פיטורים, יהיה זכאי היו"ר המכהן להמשך תשלום השכר והתנאים הנלווים לתקופה נוספת של 12 חודשים (מעבר לתקופת ההודעה המוקדמת האמורה לעיל) בתמורה להתחייבותו לאי תחרות במשך תקופה של שנתיים, וזאת כל עוד לא מתקיימים בין העובד לבין צד ג' כלשהו יחסי עובד-מעביד.

במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה אושרה למר קלמן תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות החברה אשר הומרו, במהלך השנים, למניות מנורה החזקות (ראה באור 34(ב)). יצוין, כי בחודש אוגוסט 2013, הבשילו מלוא המניות בהתאם לתכנית כאמור. נכון למועד זה, מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות מנורה החזקות, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של מנורה החזקות.

החל מיום 1 בינואר, 2012 מקבל היו"ר את שכרו מהחברה האם (לעניין דמי ניהול מהחברה לחברה האם ראה סעיף ב' לעיל).

בחודש אוגוסט 2016, אישרו האסיפה הכללית של החברה ושל החברה האם עדכון למדיניות התגמול שלהן (להלן - "מדיניות התגמול"). בהתאם לאמור בזימון האסיפה של החברה האם, מנכ"ל החברה האם ויו"ר דירקטוריון החברה, יהא זכאי לתנאי הכהונה שנקבעו בהסכם העסקתו כמפורט לעיל, אשר יחולו בכפוף למגבלות הקבועות בחוק לתגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "חוק התגמול"), וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה ליו"ר החברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבוע בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף ביום 12 באוקטובר 2016 (להלן: "המועד הקובע"), לא יעלה על התקרה האמורה. יצוין, כי החברה ביצעה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה שלה עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

תנאי העסקתו של המנכ"ל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה, למעט לעניין המענק הקבוע (חלף מענק משתנה), גידול ריאלי בשכר (חלף הצמדה למדד בלבד), תשלום בגין הודעה מוקדמת ובמקרה של פיטורים (בשל התחייבות לאי תחרות) לתקופה מצטברת של 24 חודש (חלף תקופת הודעה מוקדמת והסתגלות מצטברת של 16 חודשים).

עלות השכר מר קלמן, המכהן כיו"ר החברה, עמדה על סך של 3,215 אלפי ש"ח, סך של 3,118 אלפי ש"ח ו- 2,578 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015, ו- 2014, בהתאמה. בנוסף, בשנת 2016 עודכנו סכומי ההפרשות בגין הסתגלות בסך של כ- 5,102 אלפי ש"ח.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

2) תנאי כהונתו והעסקתו של מר מוטי רוזן, מנכ"ל החברה

ביום 19 בספטמבר, 2010 אישר דירקטוריון החברה את מינויו ואת תנאי ההתקשרות עם מנכ"ל החברה (לאחר קבלת אישורה והמלצתה של ועדת הביקורת של החברה), וזאת באמצעות הסכם למתן שירותי ניהול עם חברה בבעלותו המלאה של המנכ"ל (להלן: "חברת הניהול", "הסכם הניהול").

על רקע כניסתו לתוקף של חוק התגמול וכן לאור הוראת חוזר התגמול, לפיו החל מחודש ינואר 2017, לא יוכל מבטח להתקשר עם חברת ניהול בבעלות נושא משרה בו, אלא בהסכם העסקה ישיר, אישרו, בחודש נובמבר 2016, ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, התקשרות בהסכם עבודה אישי עם מנכ"ל החברה (להלן: "הסכם ההעסקה החדש") וזאת חלף הסכם הניהול, ובתוקף מהמועד הקובע על פי חוק התגמול ואילך, כאשר תנאי הסכם ההעסקה החדש דומים בעיקרם לתנאי הסכם הניהול שהיה בתוקף קודם לכן, תוך החלת המגבלות הקבועות בחוק התגמול, ובהתאם למדיניות התגמול של החברה, ולאחר ביצוע "סגירת חשבון" עם חברת הניהול על-פי הסכם הניהול.
בהתאם, בשנת 2016, חל הסכם הניהול עד למועד הקובע, ומיום זה ואילך חל הסכם ההעסקה החדש. להלן מפורטים עקרונות ההעסקה של מנכ"ל החברה בהתאם להסכמים הנ"ל.
על פי הסכם חברת הניהול ועל פי הסכם ההעסקה החדש, לכל אחד מהצדדים זכות להביא ההסכם לסיומו בכל עת בהודעה מוקדמת מראש ובכתב של שישה חודשים (להלן: "תקופת ההודעה המוקדמת"). במידה והחברה תודיע על סיום ההסכם, היא רשאית לוותר על שירותיו של המנכ"ל, אולם תידרש לשלם את מלוא התמורה בגין שירותיו עד לתום תקופת ההודעה המוקדמת. בנוסף, ובמקרה של סיום ההסכם על ידי מי מהצדדים (למעט בנסיבות פוטרות) יהיה המנכ"ל זכאי לתקופת הסתגלות (החופפת לתקופת ההודעה המוקדמת) של שנים עשר חודשים (להלן: "תקופת ההסתגלות"). במהלך תקופת ההסתגלות ולהבטחת התחייבות המנכ"ל לאי תחרות, כמפורט להלן, המנכ"ל ימשיך להיות זכאי למשכורת ולתנאים הנלווים הנזכרים בהסכם, אולם לא יידרש לעבוד בפועל (למעט בששת החודשים הראשונים של תקופת ההסתגלות המהווים כאמור תקופת הודעה מוקדמת), לאחר תום תקופת ההודעה המוקדמת, יהיה המנכ"ל רשאי לעסוק בכל עיסוק שאינו עיסוק נוגד אלא בהתאם למפורט להלן. המנכ"ל לא יהא רשאי לעבוד בחברה אחרת בתקופת ההודעה המוקדמת, אף אם ויתרה החברה על עבודתו של המנכ"ל בפועל, והחברה תהא רשאית לא לשלם למנכ"ל בגין ההודעה המוקדמת באם מתברר שהמנכ"ל הפר הוראה זו. מבלי לפגוע בכלליות האמור לעיל, בתקופת ההסתגלות, אך רק לאחר תום ששת החודשים הראשונים המהווים את תקופת ההודעה המוקדמת, המנכ"ל יהיה רשאי לעסוק בעיסוקים נוספים המתחרים עם עיסוקה של החברה ו/או הקבוצה ו/או שבעתיים יש לה ניגוד עניינים עימן ("עיסוק נוגד"), ובלבד שהודיע על כך מראש ובכתב לחברה, ובמקרה זה, לא יהיה זכאי המנכ"ל לכל תשלום נוסף בגין תקופת ההסתגלות, וזאת החל ממועד תחילת העיסוק הנוגד.
בהסכם חברת הניהול נקבע כי התמורה בגין שירותי הניהול של המנכ"ל הינה בסך של כ- 252 אלפי ש"ח לחודש (12 חודשים בשנה) כתמורה הכוללת זכויות סוציאליות. התשלום החודשי צמוד למדד (כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע לספטמבר 2010) ועודכן אחת לשנה. המנכ"ל יהיה זכאי לתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. כמו כן, בהתאם להסכם חברת הניהול המנכ"ל זכאי (באמצעות חברת הניהול) לבונוס שנתי בהתאם לתכנית התגמול כפי שאושרה על ידי דירקטוריון החברה מידי שנה (להלן - "תכנית התגמול"), וזאת בטווח, במונחי תשלומים חודשיים, שבין בונוס מטרה בשיעור של 10 התשלום חודשי (ל- 100% עמידה ביעדים) לבונוס מכסימלי של 14 תשלומים חודשיים (ל- 150% עמידה ביעדים), כהגדרתם בתכנית התגמול השנתית.
על פי הסכם ההעסקה החדש, בתמורה לעבודתו של המנכ"ל בשירות החברה, ובתמורה ליתר התחייבויותיו עפ"י ההסכם, תשלם לו החברה משכורת חודשית (ברוטו) בסך של כ- 192 ש"ח (להלן - "המשכורת החודשית"). המנכ"ל יהיה זכאי לשתים עשרה משכורות בשנה. המשכורת החודשית כהגדרתה לעיל, תהיה צמודה למדד המחירים לצרכן ותתעדכן אחת לחודש בהתאם לשינוי במדד, כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע ביום 12 באפריל, 2016. בנוסף, זכאי המנהל להפרשות סוציאליות (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) כמקובל, רכב, טלפון ומחשב, וכן ל- 24 ימי חופשה בשנה, כאשר זכות הצבירה או הפדיון לימי חופשה תהיה מוגבלת לשנתיים, ל- 30 ימי מחלה בשנה, אשר אינם ניתנים להמרה בתשלום, ל- 5 ימי הבראה בשנה ולהחזר הוצאות ותשלומים שונים כמקובל למנהל במעמדו.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

2) תנאי כהונתו והעסקתו של מר מוטי רוזן, מנכ"ל החברה (המשך)

הסכם הניהול והסכם ההעסקה החדש כוללים גם התחייבות לסודיות של חברת הניהול והמנכ"ל, לפי העניין לתקופה בלתי מוגבלת, וכן להגבלת תחרות כמקובל (למשך שנה מתחילת תקופת ההסתגלות). כמו כן, זכאי המנכ"ל לכתב התחייבות לפטור ולשיפוי, ולביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל לנושאי משרה בחברה.
בחודש יולי 2016, אושר למנכ"ל הפרשים למענק בגין שנת 2015, זאת בהתאם למדיניות התגמול ובהתבסס על פרמטרים השוואתיים לתוצאות קבוצות הביטוח הגדולות האחרות, תוצאות אשר פורסמו, במסגרת הדוחות הכספיים של אותן חברות, לרבעון הראשון של שנת 2016. לא חלו שינויים מהותיים בין הסכומים שנכללו כאומדן בדוח התקופתי לשנת 2015 לבין הסכומים הסופיים כאמור.
עלות השכר מר רוזן עמדה על סך של 4,530 אלפי ש"ח, סך של 5,226 אלפי ש"ח ו- 6,346 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015, ו- 2014, בהתאמה. בנוסף, בשנת 2016 עודכנו סכומי ההפרשות בגין הסתגלות בסך של כ- 2,752 אלפי ש"ח.

3) תנאי כהונה של קרוב משפחה של איש מפתח ניהולי

ביום 16 מרס 2016, אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, בהתאמה, את תנאי כהונתו והעסקתו של מר מיכאל קלמן, בנו של מנכ"ל מנורה החזקות ויו"ר החברה, כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף אלמנטרי בחברה ובתוקף מחודש ינואר 2016. בהתאם להסכם ההעסקה, מר קלמן יהיה זכאי ל- 13 משכורות חודשיות בסך 65 אלף ש"ח, צמודות, מדי שנה, למדד המחירים לצרכן, ולהודעה מוקדמת של 90 יום; הפרשות פנסיוניות וסוציאליות (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) כמקובל, וכן לתנאים נלווים נוספים כפי שנהוג לבעלי תפקיד בדרגת משרתו, ובכלל זה, תשלום חלף העמדת רכב צמוד, בסך חודשי של 7 אלפי ש"ח, וכן לכתב התחייבות לשיפוי ולביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל לנושאי משרה בחברה. בנוסף, זכאי מר קלמן לתגמול משתנה תלוי ביצועים, בהיקף של 4 משכורות חודשיות ("מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית תגמול השנתית ובכפוף לאישור האורגנים המוסמכים. תנאי העסקתו של מר קלמן הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה.
עלות השכר של מר קלמן עמדה על סך של 1,500 אלפי ש"ח, סך של 932 אלפי ש"ח ו-1,056 אלפי ש"ח לשנים 2016, 2015, ו- 2014, בהתאמה.

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה

מדיניות התגמול לגבי נושאי משרה בחברה שהינם נושאי משרה גם בחברה האם (להלן - "נושאי משרה משותפים") אושרה על ידי האסיפה הכללית של החברה האם, שהינה חברה ציבורית. מדיניות התגמול האמורה איננה חלה על נושאי משרה בכירה בקבוצה שאינם נושאי משרה בחברה האם, באשר הינם מכהנים בחברות בנות שהינן גופים מוסדיים הכפופים לתכנית תגמול מוסדרת בהתאם להוראות הממונה, ואשר כוללת הוראות בדבר תגמול משתנה לנושאי משרה אלו, הדומות בעיקרן לעקרונות המרכזיים הנכללים במדיניות התגמול של החברה האם ואינן סוטות מהם באופן מהותי.

בחודש אפריל 2014, פורסם חוזר 2-9-2014, שעניינו מדיניות תגמול בגופים מוסדיים (להלן - "חוזר התגמול") החל על החברה, וזאת בהמשך לטיוטת החוזר בנדון שפורסמה ביום 25 בדצמבר 2013. תחילת החוזר החדש נקבעה ליום 1 ביולי 2014, למעט לגבי הסכמי תגמול שאושרו לפני תאריך פרסום טיוטת החוזר כאמור (להלן - "הוראת מעבר") אשר לגביהם תמשיך לחול מדיניות התגמול שהיתה בתוקף עובר לפרסום החוזר וזאת, עד ליום 31 בדצמבר 2016 (להלן - "תקופת המעבר").

בהתאם, אישרו האורגנים המוסמכים בחברה מדיניות תגמול עדכנית העונה לדרישות החוזר כמפורט להלן (להלן - "מדיניות התגמול"). במדיניות הוגדרו, בין היתר, המטרות והשיקולים המרכזיים בקביעת מדיניות התגמול, שעיקרם מניעת תמריצים שיעודדו נטילת סיכונים שאינם עקביים עם יעדיו ארוכי הטווח של הגוף המוסדי, עם מדיניות ניהול הסיכונים שלו, ועם הצורך בניהול מושכל של כספי החוסכים באמצעותו; נקבעו עקרונות להתאמת תגמול לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי (כהגדרתם בחוזר) ועובדים המועסקים בפונקציות בקרה; נקבע יחס רצוי בין רכיב התגמול הקבוע לרכיב המשתנה לנושאי משרה; נקבעו טווחי שכר רצויים לנושאי משרה; נקבעו עקרונות להתאמה של רכיב משתנה, בין היתר, לסיכונים המהותיים בחברה;

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה (המשך)

נקבעו עקרונות להגדרת תכנית מענקים שנתית לרבות עקרונות להגדרת תקציב המענקים, ככל שרלוונטי, תנאי סף לחלוקתו, עקרונות על פיהם יחושב המענק השנתי תוך התחשבות, בין היתר, גם ביעדי תשואה למבוטחים ועמיתים ומנגנון דחיה של תשלום רכיב משתנה; נקבעו עקרונות ותקרות לתנאי סיום העסקה של בעל תפקיד מרכזי וכן כללים להשבה ו/או הפחתה של רכיב משתנה במקרים מסוימים.

מדיניות התגמול תחול על תגמול שיאושר החל ממועד אימוץ המדיניות על-ידי החברה, ואין בה כדי לפגוע בהתקשרויות קיימות, בכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול לעניין זה. מדיניות התגמול פורסמה במלואה באתר האינטרנט של החברה.

יודגש, כי החל משנת 2017, הסתיים תוקף הוראת המעבר, כהגדרתה לעיל, ולא חלה עוד הפרדה בין מדיניות התגמול לנושאי משרה שונים בחברה, בהתאם למועד חתימת הסכם ההעסקה עמם.

בחודש מרס 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, שינויים במדיניות התגמול של החברה שעיקרם התאמות לחוזר "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים- תיקון" מיום 7 באוקטובר 2015 (מס' 31-9-2015) ("חוזר אוקטובר") לענין שכר יו"ר דירקטוריון, גמול דירקטור שאינו דח"צ, הגדרת "יחס ההכפלה" כמשמעו בחוזר אוקטובר, נשיאה בעלויות עובדים בקבוצה, קביעת "נזק חריג" כמשמעו בחוזר אוקטובר.

בחודש מאי 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, שינויים במדיניות התגמול של החברה שעיקרם עדכון תנאי הסף לחלוקת מענקים כמפורט להלן, תוך ביטול סל המענקים המהווה סך הכל התקציב למענקים לנושאי משרה כפי שהיה נהוג עד שנת 2016, ושינוי אופן חישוב המענק האישי של נושאי המשרה, ביטול טווחי מענקי המטרה וקביעת תקרה למענקי מטרה לאוכלוסיות נושאי המשרה ובעלי תפקיד מרכזי השונים, פריסת תשלום המענק והפחתת מענק בשיקול דעת.

בחודש יולי 2016, אישרו וועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, שינויים במדיניות התגמול של החברה שעיקרם התאמת מדיניות התגמול בחברה לחוק התגמול.

להלן פירוט בדבר שלבי יישום מדיניות התגמול של החברה לעניין הרכיב המשתנה:

שלב א' - בחינת עמידה ביעדי סף

תנאי הסף (תנאים מצטברים) לתשלום המענק בשנה מסוימת הינם:

1. עמידה ביעד הרווח הכולל לפני מס ומענקים של מנורה מבטחים החזקות, בנטרול אירועים חריגים (בכפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון), בשיעור של 75% לפחות, לפי חישוב ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%).
2. השגת תשואת רווח כולל על ידי מנורה מבטחים החזקות (לפי רווח כולל המיוחס לבעלי המניות) בשיעור של 7% ומעלה בשנת המענק. בתשואה של עד 4%, לא ישולם המענק השנתי, ובשיעור תשואה שבין 4% ל- 7%, ישולם חלק יחסי של המענק השנתי, על בסיס ליניארי, כאשר ב- 4% תשואה ישולם 4/7 מהמענק השנתי המחושב בהתאם למדיניות, ב- 5% ישולם 5/7 מהמענק המחושב וכן הלאה.
3. תשואה ריאלית חיובית (לפחות בגובה האינפלציה) עבור החוסכים, לפי ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%), בהתאם לתיק משוקלל (ביחס לנכסים צבורים בתחילת השנה) של קרן י' שבניהול החברה והמסלול הכללי של "מבטחים החדשה" שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל (בנטרול תשואה הנובעת מאג"ח מיועדות ו/או מאיזון אקטוארי).

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה (המשך)

שלב א' - בחינת עמידה ביעדי סף (המשך)

3. (המשך)

במקרה של אי-עמידה בתנאי סף לתשלום המענק השנתי, יכול שישולם מענק בסך כספי מצטבר, שלא יעלה על 40% מסך מענקי המטרה של נושאי המשרה (סך התקציב). תשלום כאמור יבוצע בכפוף לעמידה של נושא המשרה בציון של 85% לפחות במדדים האישיים (ממוצע משוקלל כולל ציון הערכת מנהל). המענק השנתי כאמור לא יעלה על 75% ממענק המטרה של נושא המשרה, והינו כפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון.

שלב ב' - חלוקת המענק לנושאי המשרה

לכל נושא משרה ובעל תפקיד מרכזי הכפוף למדיניות התגמול נקבע פוטנציאל מענק (להלן - "מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים ומענק מקסימלי לעמידה עודפת (עד 150%) ביעדים (להלן- "טווח המענק"), והכל כנגזרת של מספר משכורות. נושאי המשרה והמנהלים ימדדו על ביצועים ברמות מדידה שונות - החברה, האגף או היחידה וביצועים אישיים על פי הערכת מנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו, תוך אבחנה בין מנהל עסקי לבין מנהל יחידת מטה לבין פונקציות בקרה.

לכל נושא משרה נקבעו רמות המדידה, הרכיבים הרלוונטיים והמשקל לכל רכיב. המדדים שעל פיהם יחושב המענק השנתי לכל נושא משרה שייכלל בתכנית המענקים, אופן הגדרתם, חישובם ומשקלותיהם יוגדרו מידי שנה ויאושרו על ידי האורגנים המוסמכים. המדדים שייקבעו יבוססו על ביצועים ברמות מדידה שונות, אשר ייתכן ויכללו - ביצועים ברמת החברה, האגף/היחידה וביצועים אישיים לרבות על פי הערכת מנהל, כאשר לכל מדד ייקבעו היעדים הרלוונטיים ומשקל אותו מדד בחישוב המענק. בכל מקרה, משקל מרכיב הערכת המנהל יהיה לא מהותי בהיקפו. המדדים לפיהם יחושב המענק עבור נושאי משרה שייכללו בתכנית המענקים, יהיו תלויים בעמידה בקריטריונים שנקבעו מראש; הקריטריונים יהיו ניתנים למדידה ומשקלם של משתנים פיננסיים, משתני שוק ומשתנים חשבונאיים, בסך המענק השנתי יהיה (ככל הניתן) גבוה מ-50%. על אף האמור, אפשר כי חלק לא מהותי מהמענק השנתי יוענק על פי קריטריונים שאינם ניתנים למדידה, בהתחשב בתרומתו של בעל נושא המשרה לחברה ולניהול כספי החוסכים באמצעותה (ככל שרלוונטי לתפקיד); היחס בין הקריטריונים לעיל ישקף את מאפייני התפקיד ותחומי האחריות של בעל התפקיד המרכזי כאמור; הערכת הביצועים לפי הקריטריונים תהא מבוססת על מדדי ביצוע, ובכללם מדדי ביצוע ארוכי טווח וכן על מדדי יחוס והשוואה; תקופת המדידה של מענק שנתי התלוי בתוצאות ניהול השקעות החברה או של כספי חוסכים באמצעותה תהא שלוש שנים; בעל תפקיד מרכזי שנקבעה לגביו תקופת מדידה ארוכה מתקופת העסקתו בחברה באותו תפקיד (או בתפקיד רלוונטי דומה), יימדד רק על תקופת העסקתו בחברה (או באותו תפקיד או בתפקיד רלוונטי דומה, לפי העניין).

המענק לכל בעל תפקיד מרכזי, יחושב כמכפלה של הציון המשוקלל של מדדי החברה, המדדים האישיים (אגף/יחידה) והערכת המנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו בתוכנית המענקים השנתית, במענק המטרה של נושא המשרה.

מדיניות התגמול המלאה מפורסמת באתר האינטרנט של החברה.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

3) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה (המשך)

ד. הטבות לצדדים קשורים ולבעלי עניין אחרים

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2016		2015		2014	
	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום
		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח
דמי ניהול לשאינם מועסקים בחברה או מטעמה	6	605	6	666	6	699

הגמול הניתן לכלל הדירקטורים בחברה למעט הגמול לה"ה ערן גריפל, מהווה את הגמול המרבי בהתאם לחוזר "גמול לדירקטורים חיצוניים בגופים מוסדיים" (2009-9-4).

ה. הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין

תנאי העסקאות עם צדדים קשורים

חלק מפעילותה הכספית והביטוחית של החברה נעשה עם צדדים קשורים ובעלי עניין במהלך העסקים הרגיל ובמחירי שוק. במהלך שנת 2016, נערכו עסקאות ביטוח שונות בחברה עבור נושאי משרה ובכלל זה עבור בעל השליטה וקרוביו. כל העסקאות הנ"ל נעשו במהלך העסקים הרגיל ובתנאי שוק המקובלים. יצוין, כי בהתאם להוראות סעיפים 117(1א) ו- 117(2א) לחוק החברות, ובהתאם לתקנון החברה, אישרה, ביום 25 בדצמבר 2016, ועדת הביקורת של החברה, ושל החברה האם, כי עסקאות כנ"ל בהיותן עסקאות במהלך העסקים הרגיל ובתנאי "ישירים" (תנאים הניתנים באופן כללי לעובדי החברה) הינן בגדר סוג של עסקאות שאינן חריגות ואשר הטיפול בהן יעשה בהתאם לנהלי עסקאות בעלי עניין, ללא צורך באישור פרטני.

יתרות שטרם נפרעו לתום השנה אינן מובטחות ויישובן נעשה במזומן. לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 החברה לא רשמה כל הפרשה לחובות מסופקים בגין סכומים שטרם נגבו.

ו. ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

בחודש יוני, 2015 באישור ועדת הביקורת, דירקטוריון החברה והאסיפה הכללית בחברה, אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, עד ליום 31 ביולי, 2016, בגבול אחריות כולל של 100 מיליוני דולר למקרה ולתקופה. גבול האחריות של הפוליסות מורכב מרובד כיסוי בסיסי, לכל אחת מחטיבות הקבוצה, בגבול אחריות של 15 מיליוני דולר, ומרובדי כיסוי נוספים במסגרת פוליסות "מטריה", לכלל החטיבות בקבוצה, בגבול אחריות כולל של 85 מיליוני דולר.

בחודשים יולי ואוגוסט 2016, באישור ועדת הביקורת, דירקטוריון החברה והאסיפה הכללית בחברה, אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות של החברה האם, עד ליום 31 ביולי 2017, בגבול אחריות מצטבר לקבוצת מנורה מבטחים כולה בגובה של 110 מיליון דולר, המורכב מפוליסת בסיס בסך 15 מיליון דולר למנורה החזקות ולחברות הבנות שלה, וכיסוי משותף בפוליסת מטריה, לכלל החטיבות בקבוצת מנורה מבטחים בגבול אחריות כולל של 95 מיליון דולר נוספים.

.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

3) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה (המשך)

ז. הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים

ביום 1 בדצמבר, 2002, אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור הדירקטוריון, מיום 29 באוגוסט 2002, ואישורי האורגנים המוסמכים בחברה האם, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה, ובכללם בעל השליטה, בכפוף להוראות חוק החברות. סכום השיפוי למקבלי השיפוי, במצטבר, לא יעלה על 25 מיליון דולר ארה"ב לנושא משרה ו- 30 מיליון דולר ארה"ב לאירוע, כולל סכום הביטוח שבפוליסת הביטוח ובכל מקרה, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים המאוחדים שלה ערב מתן השיפוי.

ביום 28 בדצמבר, 2006 אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור הדירקטוריון מיום 30 באוגוסט 2005, ואישורי האורגנים המוסמכים בחברה האם, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה ובכללם בעל השליטה וקרוביו בכפוף להוראות חוק החברות. סכום השיפוי למקבלי השיפוי, במצטבר, לא יעלה על 25 מיליון דולר ארה"ב לנושא משרה ו- 30 מיליון דולר ארה"ב לאירוע, כולל סכום הביטוח שבפוליסת הביטוח ובכל מקרה, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים המאוחדים שלה ערב מתן השיפוי.

ביום 24 בנובמבר, 2011 אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת ביום 21 בנובמבר 2011 ואישור הדירקטוריון בימים 24 בנובמבר 2011 וכן לאחר קבלת אישור האורגנים המוסמכים של החברה האם, הענקת כתבי פטור ושיפוי, בין היתר, לעניין הרחבת החבויות ו/או ההוצאות בגינן תהיה החברה רשאית להעניק שיפוי ו/או ביטוח לדירקטורים ונושאי משרה בנוגע להליכים מנהליים שונים בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, ובהתאם אישרה הענקת כתב שיפוי חדש, על ידי החברה, לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה בחברה דאז בגין כהונתו כדירקטור בחברה. כתב השיפוי הינו בהתאם למגבלות סכומי השיפוי כמפורט לעיל. בכל מקרה, על פי כתב השיפוי, סכום השיפוי (נטו) לאחר הפחתות של תגמולי ביטוח ששולמו בגין אותו אירוע על פי פוליסות ביטוח נושאי משרה שרכשה החברה, לפי שיקול דעתה, אם רכשה, או בשל סכום השיפוי ששולם על ידי החברה בגין אותו אירוע מכוח כתבי שיפוי קודמים שהוענקו, לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים המאוחדים שלה, ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי האמור נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק), והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם, סך התחייבויות החברה לשיפוי לא יעלה בסכום על האמור בכתב השיפוי האמור.

ביום 5 בינואר, 2015, וכחלק מאישור תנאי העסקתו של ה"ה ערן גריפל כיו"ר דירקטוריון החברה האם, אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור הדירקטוריון מיום 26 בנובמבר 2014 ואישור ועדת ביקורת מיום 23 בנובמבר 2014, מתן כתבי התחייבות לשיפוי בחברה, בה הוא מכהן כדירקטור, בנוסחים המקובלים ליתר נושאי המשרה בחברה, ובהתאם למדיניות התגמול בחברה. כתב השיפוי שהעניקה החברה הינו בהתאם למגבלות שנקבעו לעניין זה בחוק החברות ואילו ההתחייבות לשיפוי מוגבלת לסך של 25 מיליוני דולר לנושא משרה ולסך של 30 מיליוני דולר לכלל מקבלי השיפוי באירוע בודד ובכל מקרה, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים המאוחדים שלה ערב מתן השיפוי.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

3) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה (המשך)

ז. הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה ודירקטורים

ביום 30 במאי, 2016, אישר ואשרר דירקטוריון החברה, לאחר אישור ואשרור ועדת הביקורת, מיום 26 במאי, 2016, בהתאמה, הענקת כתב פטור לנושאי משרה בחברה, בכפוף לסעיפים 259 ו-263 לחוק החברות ולהוראות מדיניות התגמול בחברה והענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה, זאת בהמשך להחלטת דירקטוריון החברה מיום 24 בנובמבר 2011.

ביום 9 ביוני, 2016 אישרה ואשררה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור ואשרור דירקטוריון החברה מיום 30 במאי 2016, בהתאמה, הענקת כתב פטור לדירקטורים ובכללם ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, בכפוף לסעיפים 259 ו-263 לחוק החברות ולהוראות מדיניות התגמול בחברה, והענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים בחברה, זאת בהמשך להחלטת דירקטוריון החברה מיום 24 בנובמבר 2011, לפיה, אושרה הענקת כתב פטור והתחייבות לשיפוי, כמפורט לעיל, לנושאי משרה אשר כיהנו באותו מועד, ואשר מונו מעת לעת מאותו מועד ואילך.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות

בשנים האחרונות ניכר גידול משמעותי בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות נגד הקבוצה ובכמות התובענות שהוכרו כייצוגיות. זאת, כחלק מגידול כללי של בקשות לאישור תובענות כייצוגיות בכלל, לרבות כנגד חברות העוסקות בתחומי העיסוק של הקבוצה, אשר נובע בעיקרו מחקיקת חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 ("חוק תובענות ייצוגיות"). מגמה זו מגדילה באופן מהותי את פוטנציאל החשיפה של הקבוצה להפסדים במקרה של אישור תביעה כייצוגית כנגדה.

בקשה לאישור תובענה כייצוגית ניתן להגיש בתביעה מהסוג כמפורט בחוק האמור או בעניין שנקבע בהוראת חוק מפורשת אחרת כי ניתן להגיש בגינה תובענה ייצוגית. יצוין, כי החל משנת 2006, ההגדרה של תביעה שבגינה ניתן להגיש בקשה לאישורה כייצוגית כלפי חברות הקבוצה, הינה הגדרה רחבה הכוללת כל עניין שבין חברה ללקוח, בין אם הצדדים התקשרו בעסקה ובין אם לאו. על מנת שבקשה לאישור תובענה ייצוגית תאושר על התובע הייצוגי להוכיח, בין היתר: (1) קיומה של עילת תביעה אישית (2) כי העילה מבוססת דיה כדי כך שמתקיים סיכוי לכאורה לזכיית התובע בתביעתו (3) כי עילת התביעה מעוררת שאלה מהותית של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה המיוצגת וקיימת אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות יוכרעו לטובת הקבוצה (4) התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת לבירור המחלוקת (5) התאמת התובע ובא כוחו לייצג את הקבוצה המיוצגת.

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות מוגשות באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות. ההליך הדיוני בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות נחלק לשני שלבים עיקריים: ראשית, שלב הדיון בבקשה לאישור התובענה כייצוגית ("בקשת האישור" ו- "שלב האישור", בהתאמה). במידה ובקשת האישור נדחית באופן חלוט - תם שלב הדיון ברמה הייצוגית. על החלטה בשלב האישור ניתן להגיש בקשת רשות ערעור לערכאות הערעור. בשלב השני, במידה ובקשת האישור מתקבלת, תתברר התובענה הייצוגית לגופה ("שלב התובענה כייצוגית"). על פסק דין בשלב התובענה כייצוגית ניתן להגיש ערעור לערכאות הערעור.

במסגרת המנגנון לפי חוק תובענות ייצוגיות קיימים, בין היתר, גם הסדרים ספציפיים לעניין הסכמי פשרה, הן בשלב האישור והן בשלב התובענה כייצוגית, וכן הסדרים לעניין הסתלקות התובע מבקשת האישור או מהתובענה הייצוגית.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות אשר בהם, להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה וההליך ידחה (לגופו או, במקרה של תובענה ייצוגית, ידחה בית המשפט את אישורה כייצוגית), לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בהליכים אשר בהם, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות, כולן או חלקן ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות. בהליכים אשר מצויים בשלב ראשוני ולא ניתן להעריך את סיכויי ההליך, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים (ראה סעיף א1' ס"ק 21-1, סעיף א2' ס"ק 2-1 וסעיף א3' ס"ק 2-1 להלן). במקרה בו, במי מההליכים יש לחברה ו/או לחברות מאוחדות נכונות לפשרה, נכללה הפרשה בגובה הנכונות לפשרה, וזאת אף אם יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה או שההליך מצוי בשלב ראשוני שבו לא ניתן להעריך את סיכויי ההליך.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המתוארות בסעיף א1' ס"ק 6-1, להלן, אשר אושרו כייצוגיות על ידי בית המשפט המחוזי, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות, אלא אם להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות בתביעה לגופה תתקבלנה והתובענה, אף אם תנוהל כתובענה ייצוגית, תידחה.

יצוין, כי לעניין באור זה, תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית תיחשב כמהותית אם הסכום הנתבע בה, עולה על סך של 15 מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות:

מס"ד	תאריך ועדכון (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	01/2008 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח חיים נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	הטענה הינה גבייה ביתר ושלא כדין לכאורה של מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". עילות תביעה: הפרת הוראות הדין הרלבנטיות, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן.	כל מבוטח אשר נגבה ממנו בגין מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות", בנסיבות ובסכום החורגים מהוראות הדין.	ביום 19 ביולי 2016, החליט בית המשפט המחוזי לאשר את התובענה כתובענה ייצוגית. עילת התביעה העיקרית שאושרה היא עשיית עושר ולא במשפט, תוך דחיית עילות נטענות נוספות. הסעד המבוקש הינו החזר הסכומים שנגבו שלא כדין בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה וצו עשה המורה לנתבעת לתקן את התנהלותה. ביום 26 בספטמבר 2016, הגיש התובע ערעור לבית המשפט העליון בדבר דחיית הטענה הפרטנית כנגד חלק מהמשיבות (ובכללן החברה), שעניינה גביית "תת שנתיות" בשיעור העולה (לפי הטענה) על המותר בדין. הערעור, כאמור, מצוי בשלב הסיכומים. ביום 3 בנובמבר 2016, הגיש המבקש כתב תביעה מתוקן. ביום 15 בדצמבר 2016, הגישה החברה בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית. ביום 8 בינואר 2017, הגישו המשיבות כתב הגנה.	כ- 2.3 מיליארד ש"ח, בגין תקופה של 7 השנים האחרונות. מתוכם יוחסו לחברה כ- 229 מיליון ש"ח.

(1) תאריך הגשת התובענות והבקשות הינו התאריך המקורי בו הוגשו. הערכאה המצוינת הינה הערכאה בה הוגש ההליך במקור.

(2) מבוסס על הקבוצה אותה ביקש התובע לייצג לפי כתב התביעה, המהווה בסיס לאומדן סכום התובענה.

(3) סכום התביעה המפורט לעיל הינו הסכום שהוערך ע"י התובע בעת הגשת התובענה. הסכומים הנקובים בתובענות מוערכים ע"י התובע בהתאם לאומדנים של הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג. ישנן תובענות בהן התובע לא נקב בסכום תביעה, ועל כן לא צוין. ככל וצוין על ידי התובע סכום שיוחס לחברה, קיימת התייחסות מפורשת.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
2.	04/2008 בי"ד אזורי לעבודה י-ם	מבוטחות בביטוח חיים נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	הפליה לרעה לכאורה של נשים במסגרת פוליסות "ביטוחי מנהלים" וזאת על ידי הענקת גמלא חודשית נמוכה לנשים מבוטחות, בהגיען לגיל פרישה, מזו שמקבל מבוטח זכר בעל נתונים זהים, בנימוק כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר אך גביית פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שנגבה מהגברים, על אף ששיעורי התמותה הנמוכים יותר של נשים. עילות תביעה: הפליה אסורה מאחר והנתבעת מבחינה בין המגדרים כאשר ההבחנה פועלת לטובתה. סעדים מבוקשים: קביעה כי: א) ההפליה בה נוהגת הנתבעת, לפי הטענה, מנוגדת לדין, וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו - בטלות ומבוטלות; ב) 1) השוואת מקדמי הגמלא למבוטחת אישה לאלה הנוהגים למבוטח גבר באותו גיל. או 2) הפחתה של סכומי הריסק שנגבו מהתובעת בפוליסה נשוא התובענה כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון של חברי הקבוצה המיוצגת. כמו כן, התובעת מבקשת מבית הדין להתיר פיצול סעדים כך שניתן יהיה לתבוע בנפרד את הפיצוי ללא הוכחת נזק כקבוע בחוק איסור הפליה.	כלל הנשים העובדות שיש להן פוליסות ביטוח אצל הנתבעת, ואשר בחישוב פרמיית הריסק שלהן לא נעשתה אבחנה בין תעריפי נשים לתעריפי גברים.	ביום 17 באוגוסט, 2014, החליט ביה"ד האזורי לעבודה לאשר את התובענה כייצוגית ואת הקבוצה, תוך החלתה גם על נשים שאינן עובדות אך ברשותן פוליסת ביטוח בתקופה הרלוונטית. ביום 3 בדצמבר 2014, הוגשה בקשת רשות ערעור על ההחלטה לבית הדין הארצי לעבודה אשר קבע כי הערעור מצריך תשובה מצד המשיבות, ובתוך כך הורה לתובעת להגיש תשובה. ביום 16 באפריל 2015, קבע בית הדין הארצי, כי יש מקום ליתן רשות ערעור ולקיים דיון בפני מותב. ביום 23 בפברואר, 2016, החליט ביה"ד לבקש עמדת הפיקוח בנוגע לתובענה. ביום 22 בדצמבר 2016, ניתנה עמדת הממונה, לפיה הוא מתנגד לבקשת האישור ובעד קבלת הערעור.	מאות מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
3.	04/2009 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח בריאות נ' החברה.	הטענה בתובענה היא שבפוליסות ביטוח בריאות בהן המבוטח בחר שלא לתבוע את הפוליסה ולקבל את מחצית ערכו של "טופס 17" הנתבעת עורכת חישוב של תגמולי הביטוח, באופן המפחית את סכום התגמולים המגיע לתובעת ולחברי הקבוצה. עילות התביעה: הטעיה והפרת חוזה הביטוח בניגוד לדין. סעדים מבוקשים: השבת תגמולי ביטוח לחברי הקבוצה וצו המחייב את הנתבעת לפעול מעתה ואילך בהתאם לפרשנות התובעת את הפוליסה.	כלל המבוטחים בביטוח בריאות שעברו ניתוח אלקטיבי שבעלויותיו נשאה קופת החולים בה הם חברים, ולא הנתבעת.	ביום 16 באוגוסט, 2012 אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית בעילה של הפרת חוזה. ביום 4 בפברואר, 2013 החליט ביהמ"ש העליון לדחות את בקשת רשות הערעור שהגישה החברה תוך קביעה כי שמורות לה כל טענותיה, היה ויוגש ערעור על פסק הדין הסופי. ביום 4 באפריל, 2013, הוגש כתב תביעה מתוקן ע"י התובעת, בהמשך לכך, הגישה החברה כתב הגנה. ביום 8 במאי, 2016 ניתן פסק דין הדוחה את התובענה. ביום 23 ביוני 2016, הגישה התובעת ערעור לבית המשפט העליון על החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את התובענה.	סכום העולה על 10 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
4.	04/2010 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח חיים ובריאות נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	הטענה העיקרית בתובענה הינה שבעת ביטול הביטוח, מכל סיבה שהיא, המשיבות גובות פרמיות עודפות שלא כדין ממבוטחים. כמו כן, לפי הטענה בעת ביצוע החזר פרמיה של החלק היחסי שנגבה ביתר, ההחזר מבוצע בערכים נומינליים. עילות תביעה: הפרות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, חוסר תום לב, הטעיה, מצג שווא, ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: החזר סכום הפרמיות העודפות שנגבו שלא כדין ו/או שלא הוחזרו שלא כדין ו/או של הפרשי שערוך שלא שולמו לכאורה לחברי הקבוצה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר בתובענה.	כל מי שהוא ו/או שהיה מבוטח אצל מי מבין המשיבות בפוליסת ביטוח כלשהיא (למעט פוליסת ביטוח רכוש) או יורשו של מבוטח כאמור ופוליסת הביטוח הופסקה מסיבה כלשהיא בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות אירוע ביטוח.	23 ביוני, 2015, אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית לגבי חלק מהעילות והסעדים שנתבקשו. ביום 29 בספטמבר 2016, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה	כ- 225 מיליון ש"ח לכלל המשיבות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
5.	04/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח חיים נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	גביית כספים, ללא כל עיגון בהסכם בין הצדדים, המהווים לטענת התובעים שיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת על ידי המבוטח והמכונים "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים". עילות תביעה: הטעיית לקוחות הן בשלב הטרום חוזי והן בשלב החוזי; הפרה של הוראות הדין ובפרט של חוק הפיקוח והתקנות מכוחו; חוסר תום לב; התעשרות שלא כדין; הפרת הסכם; הפרת חובת חקוקה; תנאי מקפח בחוזה אחיד. סעדים מבוקשים: תשלום סכום פיצוי/השבה השווה לסכום גורם הפוליסה שנגבה מחברי הקבוצה המיוצגת בפועל, בצירוף 85% מהתשואה שנמנעה מהם ביחס לסכום זה בשל כך שנוכה מן הפרמיה ולא הושקע בעבורם ולאור זכאותה של חברת הביטוח ל- 15% מהתשואה; מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את הדרך בה הן נוהגות בכל הקשור בגביית "דמי ניהול אחרים" ו/או "גורם פוליסה".	כל מי שהוא מבוטח של המשיבות בפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1982 – 2003, ושנגבה ממנו סכום כלשהו כ"גורם פוליסה" ו/או כ"דמי ניהול אחרים".	ביום 10 ביוני, 2015, הוגש הסדר פשרה על ידי הצדדים, לאישור בית המשפט ("הסדר הפשרה"). ביום 11 ביוני, 2015 הורה בית המשפט על מינוי בודק להסדר הפשרה ועל קבלת התייחסות היועץ המשפטי לממשלה להסדר. ביום 18 באוקטובר, 2015, ובהמשך להגשת חוות דעת הבודק והתנגדות שהוגשה להסדר הפשרה, התקיים דיון בו הביע בית המשפט עמדתו הראשונית לפיה נטייתו הברורה הינה שלא לאשר את ההסדר כפי שהוגש ותוך שהוא ממליץ לצדדים לשפר את תנאי ההסדר באופן משמעותי, בית המשפט ציין כי לאחר קבלת עמדת הנתבעות ועמדת בא כח היועץ המשפטי לממשלה, תינתן החלטה ביחס להסדר הפשרה וככל שיידחה ביחס לבקשות האישור. ביום 25 בפברואר, 2016, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה. ביום 21 באפריל, 2016 הגישו הנתבעות תגובתן לעמדת היועץ המשפטי לממשלה ולהצעת בית המשפט. ביום 21 בנובמבר, 2016, דחה בית המשפט את הסדר הפשרה וכן אישר באופן חלקי את התובענה כייצוגית. ביום 12 בינואר, 2017, הגישו המבקשים כתב תביעה בתובענה הייצוגית.	סך של כ-254 מיליוני ש"ח מתוך סך כולל של כ-2.3 מיליארד המיוחס לכלל המשיבות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
6.	06/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	עיכוב תשלום תגמולי ביטוח, בשל עיקול או צווי כינוס או זכויות אחרות כלשהן של צדדים שלישיים, בערכים נומינליים ללא שיערוך וללא שהן משיבות למבוטחים הזכאים לתגמולי ביטוח את הפירות שנצמחו על אותם כספים. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט. סעד מבוקש: תשלום הפרשי הצמדה וריבית בגין תקופת העיכוב.	כל מי ששולמו לו תגמולי ביטוח שלוש שנים לפני מועד הגשת התובענה הנ"ל לאחר עיכוב מחמת עיקול ושולמו בערך נומינלי ללא הפרשי הצמדה וריבית בגין תקופת העיכוב.	ביום 12 בדצמבר, 2012, אישר בית המשפט את הבקשה כתובענה ייצוגית, תוך שהוא קובע כי יש להגביל את הקבוצה הרלבנטית לתובענה כך שתתייחס רק לזכאים שעילת תביעתם קמה שלוש שנים לפני מועד הגשת התובענה כנ"ל. עילות התביעה בגינן אושרה התובענה היא זכותם של חברי הקבוצה לקבלת הפרשי הצמדה וריבית המייצגים את טובת ההנאה שהפיקו הנתבעות בתקופת העיכוב בשל העיקול. בהמשך להודעת ב"כ התובע הייצוגי הופסקו הליכי הגישור ובית המשפט הורה על הגשת כתב הגנה וכתב תשובה על ידי הצדדים. התובענה מצויה בשלב ההוכחות. ביום 13 באוקטובר 2016, הגישו הצדדים הסכם פשרה לאישור בית המשפט.	כ- 43 מיליון ש"ח מתוך סך כולל של כ- 350 מיליון ש"ח, המיוחס לכלל הנתבעות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
7.	12/2012 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	טענה להפליה בשל כך שהמשיבות מסווגות, לכאורה בניגוד להוראות הדין, כלי רכב מסוג הפנאי-שטח והמיני-וואנים אשר יוצרו עד שנת 2007 ("כלי הרכב"), מועד כניסתה לתוקף של הרפורמה בענף רישוי הרכב, כרכבים מסחריים מסוג N-1 ולא כרכבים פרטיים מסוג M-1. בנוסף נטען, כי ביחס לרכבים שייוצרו לאחר כניסת הרפורמה לתוקף, כלומר החל משנת 2008 ואילך, שינו המשיבות את התנהלותן וכלי רכב אלו מבוטחים על ידן ככלי רכב פרטיים. עילות תביעה: עילת ההשבה; עשיית עושר ולא במשפט; הפרת חובות חקוקות לפי חוק הפיקוח וחוזר ביטוח בעניין נושא התובענה דנן; חוסר תום לב ואי גילוי נאות; הטעיה; דוקטרינת הציפיות הסבירות; עוולת הרשלנות הכללית; התנהלות קרטליסטית. סעדים מבוקשים: להצהיר כי הסכומים שנגבו מחברי הקבוצה בגין פוליסות ביטוח בהן סווגו רכבים פרטיים כרכבים מסחריים נגבו שלא כדין ולהורות לנתבעות להשיבם בתוספת הפרשי הצמדה וריבית; מתן כל סעד אחר כפי שנראה לבית המשפט לנכון לעשות בנסיבות העניין; ותשלום גמול למבקשים בשיעור של 5% מסכום ההשבה ושכר טרחה לבאי כוחם בשיעור של 15% מהסכום האמור.	מבוטחים אשר התקשרו בחוזה לביטוח רכב בביטוח חובה ו/או רכוש, מיום 9 בינואר, 2007, אשר ברישיון הרכב שברשותם ו/או היה ברשותם במועד הרלוונטי, מופיע הסיווג M -1, ואשר נגבתה מהם פרמיית ביטוח בהתאם לסיווג רכבם ככלי רכב מסחרי.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תשובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ-72 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
8.	04/2014 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' החברה.	גביית דמי ביטוח ביתר ושלא כדין בגין הצמדה לא סימטרית של דמי הביטוח למדד, רק בעליית המדד ולא כאשר המדד יורד מתחת למדד הבסיס. עוד נטען, כי המשיבה נוקבת במדד בסיס נמוך ממדד הבסיס שאמור להיות וכי ערכי מדד הבסיס שבפירוט החיובים שונים מאלו שבהם נוקבת החברה בפוליסות. עילות תביעה: הפרת הסכם לפי חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, הפרת החובה לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב לפי סעיפים 12 ו- 39 לחוק החוזים, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת הוראות הממונה, הטעיה לפי סעיף 55 לחוק הפיקוח והפרת סעיף 58 לחוק זה, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (איסור גביית תוספת לדמי הביטוח), התשמ"ג-1983 והפרת חובה חקוקה. סעדים מבוקשים: (1) להורות לנתבעת להשיב לכל תובע הנמנה על הקבוצה המיוצגת, את הכספים שנגבו מהם ביתר, בתוספת הפרשי הצמדה למדד ובתוספת ריבית מיוחדת ולחילופין ריבית כדין; (2) לפסוק פיצוי לקבוצה או לציבור בגין הפירות שנצברו לטובת המשיבה על הכספים שנגבו ביתר שלא כדין; (3) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחיובי יתר בגין הצמדת דמי הביטוח למדד וליישם את הוראות הדין המורות על הצמדה סימטרית של דמי הביטוח; (4) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחישוב הפרשי הצמדה על פי מדד בסיס שאיננו המדד הידוע במועד תחילת תקופת הביטוח ו/או תחילת תקופת השינוי שגרר תשלום של דמי ביטוח נוספים.	כל בעלי הפוליסות ו/או המוטבים ו/או המבוטחים שבוטחו על ידי החברה בפוליסות ביטוח ו/או תוספות לפוליסות, בענפי הביטוח הכללי, אשר שילמו להחברה בשבע השנים שקדמו לתובענה, הפרשי הצמדה בגין דמי ביטוח, מבלי שהחברה הפחיתה את תשלום דמי הביטוח עקב מדדים שליליים, כאשר המדד היה נמוך ממדד הבסיס בפוליסה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. בית המשפט מינה מומחה מטעמו בתיק. ביום 7 בדצמבר 2016, הוגשה לבית המשפט חוות דעת המומחה.	כ- 31 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
9.	06/2014 מחוזי - י-ם	מבוטח בביטוח חיים למשכנתא נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	גביית תשלומי פרמיה עודפים, כביכול, בפוליסות לביטוח חיים המונפקות לצורך ביטוח משכנתא, באמצעות קביעת סכומי ביטוח שהינם גבוהים מסכום ההלוואה בבנק המלווה וזאת תוך התעלמות, בין היתר, ממסלולי המשכנתא השונים בעלי הריביות השונות. עילות תביעה: רשלנות והפרת חובה חקוקה לפי סעיף 63 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968; הפרת סעיפים 55 ו- 58 לחוק הפיקוח; הפרת חובת תום הלב וכן התעשרות שלא כדין ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: (א) השבה של הפרשי הפרמיות (לפי הטענה) בין הפרמיות אותן היו אמורים לשלם, בהתאם ליתרת הלוואה בבנק המלווה, לפרמיות ששולמו בפועל, בתוספת פיצוי בגין עוגמת נפש; (ב) להורות למשיבות לשנות את אופן פעולתן, כך שתחשיב סכום הביטוח, וכנגזרת - סכום הפרמיה, יתבסס על נתונים מדויקים של הלווים, ויעודכן באופן יזום על ידי המשיבות מידי חצי שנה, לפחות; (ג) להורות לנתבעות למסור למבוטחים מידע מפורט בדבר אופן חישוב סכום הביטוח והפרמיה, לרבות אפשרות עדכון אודות גובה יתרת הלוואה על ידי הלווים.	כל מי שהיה או הינו מבוטח של אחת או יותר מן המשיבות, בפוליסת ביטוח חיים לצורך ביטוח הלוואת משכנתא אותה נטלו באחד הבנקים למשכנתאות בישראל, ואשר כתוצאה מההתנהלות המתוארת לעיל, סכום הביטוח ממנו נגזרות פרמיות הביטוח שנדרשו לשלם, בשבע השנים האחרונות, עלה על יתרת ההלוואה בבנק.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בהליך גישור.	כ- 114 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך ועדכון (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
.10	01/2015 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת תאונות אישיות וביטוח חיים נ' החברה.	אי תשלום תגמולי ביטוח למבוטחים, בפוליסות תאונות אישיות ובפוליסות ביטוח חיים הכוללות נספח "נכות מתאונה", מקום בו נגרמה למבוטחים נכות צמיתה כתוצאה מתאונה, לרבות ובמיוחד מסוג צלקת אסתטית ואשר המשיבה מוצאת אותה כנכות בלתי תפקודית. עילות תביעה: הפרת חוזי הביטוח והפוליסות, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת חוק הפיקוח והטעיה. סעדים מבוקשים: קביעה כי יש לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח, בהתאם לאחוז הנכות שנקבע להם על ידי המוסד לביטוח לאומי, גם בגין פגיעות אסתטית כאמור.	מבוטחים בפוליסת תאונות אישיות ובפוליסות ביטוח חיים: נספח נכות מתאונה, אצל החברה, שנפגעו בתאונה ואשר נקבעה להם בגינה נכות לצמיתות בעטיה של פגיעה, אשר החברה מגדירה כבלתי תפקודית.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. הבקשה מצויה בשלב הסיכומים.	לא כומת. מוערך במיליוני ש"ח.
.11	09/2015 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסות ביטוח נ' החברה	התעלמותה (לפי הטענה) של הנתבעת במודע ובמכוון, כמדיניות, מחובתה על פי דין ומכוח ההלכה הפסוקה, כאשר היא משלמת תגמולי ביטוח ללא ריבית כדין. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוזה, קיפוח, הפרת הוראות הממונה על הביטוח והפרת חובה חקוקה. הסעדים מבוקשים: להצהיר ולקבוע כי הנתבעת מפרת את חובתה לצרף ריבית והצמדה כדין לתגמולי ביטוח המשולמים על ידה ולהורות לה לתקן את מדיניותה באופן מיידי מכאן ואילך; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה ריבית צמודה כדין כהגדרתה בסעיף 1 לחוק פסיקת ריבית והצמדה, תשכ"א-1961 או בהתאם לשיעור הריבית ההסכמית שנקבעה בפוליסה (הגבוה מביניהם), בגין התקופה שתחילתה במועד קרות מקרה הביטוח ועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל, או לחילופין, בגין התקופה שתחילתה 30 יום מיום מסירת תביעת הביטוח לנתבעת ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה הפרשי הצמדה וריבית בגין תשלום חסר שבוצע על ידה, ממועד תשלום תגמולי הביטוח בחסר ועד למועד בו תשלם הנתבעת לחברי הקבוצה את הריבית הצמודה; בנוסף ו/או לחילופין, היה ובית המשפט יקבע כי פיצוי לחברי הקבוצה אינו מעשי, להורות על מתן פיצוי לטובת הציבור.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד למתן פסק הדין בתובענה, תגמולי ביטוח מן המשיבה, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. יצוין, כי על פי הנטען בבקשה, תובענות בגין אותה עילה וכן בקשות לאישורן כתביעות ייצוגיות הוגשו כנגד חברות ביטוח נוספות ואושרו כייצוגיות ובשלן הוגשה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון. ביום 3 באוגוסט 2016, התקיים דיון בפני בית המשפט העליון בו הסכימו החברות הנוספות על מחיקת בקשת רשות הערעור תוך שמירה על זכויותיהן.	כ- 50 מיליוני ש"ח לכל הפחות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
12.	09/2015 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח רכב (מקיף) נ' החברה וכנגד חברות ביטוח נוספות	גביית דמי הביטוח ביתר בגין ביטוח רכב מקיף, המחושבים לפי שווי רכב גבוה משווי הרכב בפועל כפי שהוא משוקלל על ידי הנתבעת בעת מקרה ביטוח של אובדן גמור, במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים", ובפרט כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת ליסינג. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוק חוזה הביטוח, היות החוזה פסול ולא חוקי ונוגד את תקנות הציבור, חוסר תום לב, גזל לפי דיני הנזיקין ועוד. סעדים מבוקשים: לחייב את המשיבות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר בניגוד לדין מהמבוטחים, בצירוף ריבית כדין; להצהיר כי המשיבות אינן רשאיות לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; ליתן צו מניעה האוסר על המשיבות להמשיך בפרקטיקה של הגבייה ביתר כאמור וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו, בשבע השנים האחרונות, ביטוח מקיף מאת המשיבות בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, שבפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג אובדן גמור או אובדן גמור להלכה יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. הצדדים ממתינים להחלטת בית המשפט בבקשת האישור.	כ- 550 מיליון ש"ח לכל הנתבעות.
13.	11/2015 מחוזי - מרכז	העמותה למען משרתי המילואים נ' החברה וכנגד 5 חברות ביטוח נוספות.	פסולה, לפי הטענה, של פרמיות ביטוח ממבוטחים המשרתים במילואים, אשר מחויבים בפרמיית ביטוח מלאה גם במהלך תקופת שירות המילואים, למרות שהכיסוי הביטוחי שניתן בפוליסה בתקופה כאמור חלקי וחסר, ושוויו נמוך משמעותית מהפרמיות הנגבות ממנו בפועל. עילות התביעה: עשיית עושר ולא במשפט; תנאי מקפח בחוזה אחיד; אפליה פסולה; הפרת חובה חקוקה; הפרת חובת הגילוי היזום וקיום חוזה בחוסר תום לב. סעדים מבוקשים: לחייב את המשיבות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר מחברי הקבוצה בתוספת הפרשי הצמדה וריבית ממועד גבייתם ועד למועד השבתם בפועל; להורות למשיבות, מכאן ואילך על התאמת גביית פרמיית הביטוח של המבוטחים בתקופת שירות המילואים וכן להורות על ידוע המבוטחים בדבר המגבלות החלות על מימוש הפוליסה מכח הדין הצבאי.	כל מי שהייתה או שנמצאת בבעלותו פוליסת ביטוח שכללה החרגה שעניינה שירות מילואים, וששילם למשיבות בשבע השנים שקדמו להגשת בקשה זו ועד למועד אישורה כייצוגית, פרמיות ביטוח בתקופה בה המבוטח היה מצוי בשירות מילואים.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה.	עשרות מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
14.	03/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב נ' החברה.	הפחתה מתגמולי הביטוח סכומי מע"מ ו/או פיצוי בגין ירידת ערך וביצוע תשלום מופחת של שכר טרחת שמאי, לכאורה, בניגוד לדין. עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט, תרמית, הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב) התשמ"ו-1986 ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986, הפרת חוזה והפרת חובת תום הלב. סעדים מבוקשים: חיוב המשיבה להשיב את סכומי המע"מ, סכומי ירידת הערך שלא שולמו לחברי הקבוצה וכן את סכומים שלא שולמו בהחזר שכר טרחת שמאי, בערכים ריאליים כשהם כוללים הפרשי הצמדה וריבית כדין; ולקבוע כי שיטת ההפחתה לפיה פועלת המשיבה מנוגדת לדין ולהורות למשיבה לחדול מין השימוש בה.	כל מבוטח, מוטב או צד שלישי אשר לא תיקן את הנזק שנגרם לרכוש המבוטח עובר להגשת תביעה לקבלת תגמולי ביטוח, ושולמו לו פיצויים, תגמולי ביטוח ו/או שיפוי ו/או החזר שכר טרחת שמאי, שלפי הטענה, הופחתו מהם סכומים בניגוד לדין, ובכלל זה סכום המע"מ ו/או ירידת הערך, או חלקם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה. המבקשים ביקשו לאחד את הדיון בתביעה דנן, עם הדיון הקבוע בהליך שבסעיף 17 לעיל, אשר על פי הנטען בבקשה, השאלות המשותפות בו, דומות בעיקרן לאלו העולות בהליך דנן. טרם התקבלה הכרעת בית המשפט בשאלה זו.	לא כומת. הוערך בכ-60 מיליון ש"ח בשנה.
15.	06/2016 מחוזי-מרכז	מבוטח בביטוח מנהלים נ' החברה.	פגיעה, לכאורה, בזכויות המבוטחים עקב מחדלה של הנתבעת בקליטת הכספים המופרשים על ידי המעסיקים לטובת פוליסות ביטוחי המנהלים וקופות הגמל ואי שיוכם במועד כגון: פגיעה בתשואה לה המבוטח זכאי בפוליסה, פגיעה בזכות המבוטח לניוד הפוליסה לחברת ביטוח אחרת ופגיעה בכיסויים הביטוחיים להם זכאי המבוטח. כמו כן, נטען כי למרות שלכאורה הסיבה לאי הפקדת הפרמיה בפוליסה נעוצה במחדלה של הנתבעת, הנתבעת חייבה לכאורה את התובע בריבית פיגורים עקב איחור בתשלום הפרמיה. עילות התביעה: הפרת הסכם הביטוח; רשלנות; הטעיה; קיום חוזה בחוסר תום לב; הפרת חובה חקוקה; ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים מבוקשים: צו עשה לחברה להסיר את מחדלה הנטען ולחייב אותה לקלוט את כספי המבוטחים והעמיתים ולשייכם לפוליסות הרלוונטיות; להורות לחברה שלא לפגוע במקדם החישוב של זכויות העמיתים; לקבוע, כי חברי הקבוצה לא יחויבו בריבית פיגורים בגין החודשים בהם תגמולי הפנסיה שהופרשו על-ידי מעסיקיהם לא נקלטו על-ידי החברה, ולחלופין להשיב לחברי הקבוצה את סכומי ריבית הפיגורים שנגבתה מהם.	כלל לקוחות הנתבעת בפוליסות ביטוח מנהלים או קופות גמל, אשר במהלך התקופה החל מחודש פברואר 2016 ועד למועד הגשת הבקשה, הופרשו משכרם כספים לטובת הפוליסות אצל הנתבעת אולם כספים אלה לא נקלטו על ידי הנתבעת ולא שויכו לפוליסות.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה.	לא כומת.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
.16	09/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת "טופ פיננס" נ' החברה.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות") וזאת מעבר לדמי הניהול, בהיעדר, לכאורה, הוראה בפוליסה המאפשרת לגבותו. עילות התביעה: גביית ההוצאות הישירות בהיעדר זכות חוזית לביצועה תוך הפרת הפוליסה, תוך הטעיה, אי גילוי, חוסר תום לב והפרת חובת הנאמנות. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של ההוצאות הישירות שנגבו על ידי החברה; (ב) צו האוסר על החברה לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לבאי כוחו.	כל בעלי פוליסת "טופ פיננס" של הנתבעת, בעבר ובהווה ובשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה.	כ- 23.6 מיליוני ש"ח.
.17	09/2016 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסת ביטוח בריאות נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	גביית פרמיות, לכאורה, מן המבוטחים בביטוח בריאות, בגין כיסויים מיותרים שהמבוטחים אינם זקוקים להם, וכן מכירה, לכאורה, במודע ובמכוון, פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטח אין כל צורך בהם, שכן הוא מחזיק בביטוח בריאות משלים מטעם קופת החולים אליה הוא משתייך. עילות התביעה: הטעייה, התעשרות שלא כדין ועשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובת תום הלב, הפרת חובה חקוקה, הפרה של הוראות הדין לרבות חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, הפרה של הוראות חוזר הממונה מס' 6-1-2007 וכן תניה מקפחת בחוזה אחיד בניגוד לחוק החוזים האחידים, התשמ"ג-1982. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו לכאורה שלא כדין; (ב) צו עשה המורה למשיבות לשנות את דרך פעולתן כפי המתואר בתובענה; (ג) תשלום גמול למבקשים ושכר טרחה לבא כוחם בשיעור יחסי לשווי הסעד ממנו יהנו חברי הקבוצה; (ד) כל סעד נוסף כפי שבית המשפט ימצא לנכון בנסיבות העניין.	כלל מבוטחי הנתבעת בשבע השנים האחרונות, בפוליסת בריאות הכוללת כיסויים חופפים באופן מלא או חלקי.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-4.45 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של החברה הוערך בכ-314 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
18.	11/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת ביטוח חיים נ' החברה וחברות נוספות.	אי תשלום על ידי הנתבעות למבוטחים בפוליסות ביטוח חיים, אגב הלוואה לדיור, בהן מסלול ההלוואה הינו כזה שבו קרן ההלוואה מוחזרת בסוף התקופה (הלוואות גישור), בעת קרות מקרה הביטוח את מלוא יתרת סכום ההלוואה הרשומה בספרי הבנק המוטב וזאת תוך הטעיה בוטה, לכאורה, בכיסוי הביטוחי הניתן. עילות התביעה: עילות בהתאם לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א - 1981 כגון - הטעיה, הפרת חובת הגילוי, הפרת הוראות חוק חוזה ביטוח התשמ"א - 1981, הפרת חובה חקוקה, רשלנות מכח פקודת הנזיקין, חוסר תום לב והפרת הוראות הפוליסה. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעות לשנות את התנהלותן ביחס לכיסוי הביטוחי כך שבכל מקרה ביטוחי תשולם מלוא יתרת ההלוואה הרשומה בספרי הבנק, בלי קשר למסלול שבו נטל הלקוח את ההלוואה וכן להורות לנתבעות לבצע אבחנה בין סוגי ההלוואות כבר במעמד מילוי טופס ההצעה; (ב) פיצוי בסך מלוא יתרת ההלוואה שהופיעה בספרי הבנק במועד קרות מקרה ביטוח בשבע השנים האחרונות על דרך אומדן הנתונים ששולמו לאורך השנים על ידי הנתבעות או באמצעות מינוי מומחה; (ג) פסיקת גמול לתובעים המייצגים ושכר טרחה לבאי כוחם.	לקוחות (או יורשיהם), שנטלו הלוואה לדיור ("משכנתא"), שבה קרן ההלוואה מוחזרת בסוף התקופה, אשר רכשו פוליסות חיים אגב משכנתא מהנתבעות ("הפוליסות") שלא באמצעות סוכנויות הביטוח של הבנקים, ובכללם אלו שבקרות אירוע ביטוח מזכה לא קיבלו מהנתבעות את מלוא יתרת חוב המשכנתא כפי שהופיע בספרי הבנק; לקוחות המחזיקים כיום בפוליסות מהסוג האמור.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-75 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של החברה הוערך בכ-15 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך ועדכון (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
19.	12/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחת בפוליסת ביטוח חיים נ' החברה.	פירעון חלקי של יתרת חוב הלוואת דיור הנותר למבוטח בבנק במסגרת הלוואת משכנתא ואיננה כוללת בתגמולי הביטוח המשולמים את עמלת הפירעון המוקדם, העולים על סכום הביטוח בפוליסה. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה; הטעיית המבוטחים והפרת חובת הגילוי על-פי סעיפים 55 ו-58 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981; הפרת סעיף 3 לחוק חוזה ביטוח, תשמ"א-1981; רשלנות והפרת חובה חקוקה על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעת להשיב את מלוא הפער בין הסכום ששולם לחלק מחברי הקבוצה לבין יתרת החוב של אותם חברים בספרי הבנק; (ב) להורות לנתבעת לחדול מהתנהלותה המתוארת בתובענה כלפי חלק מחברי הקבוצה ולפצותם בגין נזק לא ממוני כמפורט לעיל; (ג) לפסוק גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל לקוחות החברה המחזיקים או שהחזיקו בפוליסה לביטוח חיים אגב נטילת משכנתא ("ביטוח חיים"), במהלך שבע השנים שקדמו להגשת הבקשה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-53.85 מיליון ש"ח.
20.	01/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח מנהלים נ' החברה.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות"), בפוליסות ביטוחי מנהלים המשווקות על ידי הנתבעת, וזאת, לפי הטענה, מעבר לדמי הניהול ו/או דמי הביטוח ובהיעדר הוראה בפוליסה המאפשרת לגבותו. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה, הפרת חובת האמון, הפרת חובת הגילוי והפרת חובת תום הלב במשא ומתן, מסירת תיאור מטעה תוך הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל), התשס"ה-2005, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) פיצוי של חברי הקבוצה בגין הנזקים שנגרמו להם לכאורה תוך השבת כלל הסכומים שנגבו לכאורה בניגוד לפוליסה כנטען לעיל, והעברתם ישירות ליתרת הכספים הצבורה בפוליסה; (ב) צו האוסר על הנתבעת לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות כאמור; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל המבוטחים בביטוחי המנהלים ששווקו על ידי הנתבעת (משתתף ברווחים, "מרב", "סטטוס" וכיו"ב), אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות כאשר הפוליסה לא כללה הוראה המאפשרת לגבות הוצאות אלו.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	כ-185 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
21.	01/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברה נוספת.	גביית יתר על ידי הנתבעות, תוך הימנעות מלנהוג כלפי המבוטחים על פי פרקטיקה נוהגת, לפי הטענה, של הפחתה בדמי הביטוח בעת חציית מדרגת גיל ו/או ותק נהיגה המזכה בהפחתה בפרמיית הביטוח. עילות התביעה: הפרת חובת האמון, הפרת חובת הגילוי וחובת תום הלב המוגברת, הפרת חובת תום הלב במשא ומתן ובדרך מקובלת, הפרת הוראות בפקודת הנזיקין, מסירת תיאור מטעה תוך הפרת חוק הפיקוח שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981, ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) לחייב את הנתבעות בפיצוי ו/או השבה לחברי הקבוצה בגובה מלוא סכומי הפרמיה שנגבו ביתר כנטען לעיל בתוספת הפרשי הצמדה וריבית עד למועד ההשבה בפועל; (ב) להורות לנתבעות לגלות למבוטחים ו/או למועמדים לביטוח באופן יזום בפוליסות ביטוח רכב מכל סוג שהוא שהינם עתידים להגיע במהלך תקופת הביטוח לגיל ו/או ותק נהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח וזאת טרם ההתקשרות בפוליסה וכן בהודעה נפרדת סמוך לפני הגעת המבוטח לגיל המזכה ו/או הותק המזכה; (ג) לפסוק גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל המבוטחים בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג', בתקופה שתחילתה 7 שנים קודם להגשת התובענה ועד למתן פסק דין בתובענה, אשר הגיעו במהלך תקופת הביטוח למדרגת הגיל ו/או וותק הנהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח, ואשר הנתבעות נמנעו מלנהוג כלפיהם על פי הפרקטיקה הנוהגת, לפי הטענה, ואשר כתוצאה מכך לא קיבלו את ההפחתה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	חלקה היחסי של החברה הוערך בכ-12.5 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א2. תובענות נגזרות ומהותיות אחרות:

בנוסף לתובענות המהותיות ולבקשות לאישורן כייצוגיות, המתוארות לעיל, שאושרו או שטרם אושרו, קיימות תובענות ובקשות לאישורן כייצוגיות כאמור, אשר סכום התביעה בכל אחת מהן אינו מהותי ולפיכך לא נכלל לגביהן תיאור מפורט בדוחות הכספיים:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות	פרטים	סכום התביעה
.1	11/2015 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	הפחתת סכומי הנזק הנתבעים על ידי צד ג', בטענה ל"רשלנות תורמת" מצדו של צד ג', ללא הנמקה. וזאת, בניגוד להוראות הדין וחוזרי הממונה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה הגישה תגובתה לבקשה.	6 מיליון ש"ח.
.2	03/2016 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' החברה.	חיוב בפרמיה מוגדלת (בגין הגדלת סכום הביטוח) למן ה- 1 לחודש בו הוגדל סכום הביטוח בפוליסות ביטוח מבנה, גם באותם מקרים שבהם בפועל הורחבה הפוליסה (כלומר, סכום הביטוח הוגדל) לאחר ה- 1 לחודש.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. החברה טרם הגישה תגובתה לבקשה. ביום 13 במרס 2017, הוגש על ידי הצדדים הסדר פשרה ("ההסדר"). ההסדר כפוף לאישור בית המשפט.	כ- 14 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א3. תובענות נגזרות ומהותיות אחרות:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
.1	02/2014 04/2014 מחוזי - ת"א	חברי קופ"ח כללית ומכבי נ' קופות החולים, החברה, חברות ביטוח נוספות.	אי מימוש זכות ההשתתפות העומדת לקופות החולים, לכאורה, מכוח הדין כלפי חברות הביטוח לצורך כיסוי ההוצאות ששולמו על ידה בתוכניות שירותי הבריאות הנוספים (השב"ן) ביחס למקרים בהם קיימת חפיפה בחבות בינן לבין חברות הביטוח במסגרת פוליסות ביטוח בריאות הנמכרות על ידן. עיקר החפיפה הנטענת הינה בתחום הניתוחים (בחירת מנתח ועלויות נלוות) ובתחום הייעוץ הרפואי. עוד נטען כי חברות הביטוח מתמרצות, לכאורה, את המבוטחים להפעיל את תוכניות השב"ן בקופות החולים באמצעות גמול כספי על מנת להימנע כביכול מלספוג את התממשות הסיכון של האירוע הביטוחי תוך גלגול הסיכון לכאורה לקופות החולים ובראשן הכללית. עילת התביעה: התעשרות שלא כדין. הסעד המבוקש: מימוש זכות ההשתתפות של קופות החולים כלפי חברות הביטוח על ידי חיוב כל אחת מחברות הביטוח לשלם להן לפחות מחצית מהתשלומים שנשאה בהן לצורך כיסוי ההוצאות ששולמו על ידה בתוכניות השב"ן ברכיב הניתוחים ובחירת מנתח בישראל והן ברכיב הייעוץ הרפואי בשבע השנים שקדמו להגשת הבקשה, וזאת במקרים בהם למבוטחי הקופות קיים ביטוח בריאות מסחרי בגין רכיבים אלה.	החברה הגישה תגובתה לבקשה. ביום 14 במאי 2015 נערך דיון בטענתן המקדמית של קופות החולים וחברות הביטוח באשר לשאלת מעמדם של המבקשים בהגשת בקשת האישור. ביום 11 ביוני, 2015, קבע בית המשפט כי חבר באגודה עותמנית רשאי להגיש בקשה לאישור תובענה נגזרת בשם האגודה. על החלטה זו הגישו קופות החולים בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, אליה הצטרפו המבטחות. ביום 2 במרס, 2016, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה לבית המשפט, לפיה לתובעים לא עומדת הזכות להגיש תובענה נגזרת כנגד קופות החולים.	3.5 מיליארד ש"ח, ביחס לכללית. 1.7 מיליארד ש"ח, ביחס למכבי.
.2	06/2016 מחוזי - מרכז	סוכן נ' החברה	לטענת הסוכן (התובע) בשל הפרת ההסכם בינו לבין החברה ובשל הפרת חובת הזהירות שלה כלפיו, בוטלו פוליסות ביטוח שתווכו על ידו בשיעורים ניכרים וסוכנות הביטוח שבבעלותו קרסה. במקביל מתנהל הליך בהוצאה לפועל אגב בקשה לביצוע שטר שהוגשה על ידי החברה.	ביום 19 ביוני 2016, הגיש הסוכן תביעה כנגד החברה. ביום 1 בספטמבר 2016, הגישה החברה כתב הגנה.	כ- 35 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א4. תובענות שהסתיימו:

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
.1	07/2015 מחוזי - מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח חיים נ' החברה.	עניינה של התובענה הינה תשלום מופחת, לכאורה, של תגמולי ביטוח בפוליסות מסוג "נכות מתאונה" על בסיס נכות פחותה מזו שנקבעה לתובעים והוסכם עליה בפוליסה.	ביום 9 במאי, 2016, הוגשה בקשה להסתלקות מבקשת האישור כתובענה ייצוגית, ללא צו להוצאות. בית המשפט אישר את בקשת ההסתלקות והורה על דחיית התביעה האישית של המבקשים. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-50 מיליוני ש"ח לכל הפחות.
.2	08/2008 מחוזי - ת"א	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	עניינה של התובענה הינה אי תשלום שיפוי למבוטחי המשיבה בביטוחי רכב, בגין הנזק שנגרם לאמצעי המיגון שהותקן ברכב על-פי דרישתה, תוך הפרת הוראות סעיף 1 לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986.	ביום 19 ביוני 2016, אישר בית המשפט את הסדר הפשרה שהוגש על ידי הצדדים, נתן לו תוקף של פסק דין וכן אימץ את המלצת הצדדים לעניין שכר טרחה וגמול לתובעים, תוך תיקון לא מהותי להמלצה לעניין שכר הטרחה לתובע הייצוגי. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-23 מיליון ש"ח.
.3	12/2013 מחוזי-י-ם	מבוטחים בביטוח בריאות נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	עניינה של התובענה הפלייה ופגיעה בכבוד ובזכות לשוויון לאור סירוב המשיבות לבטח לקוחות בעלי מוגבלויות בביטוחי פרט, בניגוד, לכאורה, להוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998.	ביום 13 באפריל 2016, הגישו המבקשים לבית המשפט בקשה להסתלקות מבקשת האישור. ביום 7 בספטמבר 2016, הורה בית המשפט על הסתלקות המבקשים מבקשת האישור ועל מחיקת תביעותיהם האישיות. בכך באה התובענה לידי סיום.	כ-230 מיליון ש"ח לכלל המשיבות.
.4	06/2016 עליון - י-ם	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	גביה ביתר של פרמיית ביטוח חובה לרכב לתקופה של שנה שלמה, גם כאשר תעודת הביטוח משולמת על ידי המבוטח במועד המאוחר מהתאריך הנקוב בתעודת הביטוח, ונכנסת לתוקף רק במועד התשלום.	ביום 5 באפריל 2016, ניתן על ידי בית המשפט המחוזי פסק דין הדוחה את בקשת האישור. ביום 8 ביוני 2016, הגיש המבקש בבקשת האישור, ערעור לבית המשפט העליון על פסק הדין. ביום 9 באוקטובר 2016, קיבלו המבקשים את המלצת בית המשפט וחזרו בהם מן הערעור. בכך באה התובענה לידי סיום.	4.35 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א4. תובענות שהסתיימו: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה
.5	10/2013 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח חיים נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	עדכון פרמיות הביטוח במהלך חיי הפוליסה עקב שינוי גיל המבוטח במועד מוקדם מדי וכן בדבר קביעה בפוליסה של מדד בסיס בהתאם ליום הראשון בחודש בו ביקש המבוטח להתקבל לתכנית ביטוח ולא במועד בו התקבל לתכנית בפועל.	ביום 15 בספטמבר 2016, דחה בית המשפט את הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 35 מיליון ש"ח מתוך סך של כ-399 מיליון ש"ח המיוחס לכלל המשיבות.
.6	09/2013 מחוזי - מרכז	מבוטחת בביטוח אלמנטרי נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	גבייה עודפת של דמי ביטוח חובה לרכב ע"י המשיבות, לאור חישוב גילו של הנהג הצעיר ביותר הנוהג דרך קבע ברכב נכון למועד כריתת חוזה הביטוח ולא באופן יחסי לתקופת הביטוח, כך שהחל מיום הולדתו של הנהג הצעיר, ייגבה תעריף יחסי מופחת.	ביום 3 בנובמבר 2016, דחה בית המשפט את הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-28 מיליון ש"ח
.7	04/2010 מחוזי - מרכז	המועצה הישראלית לצרכנות נ' החברה וחברות ביטוח נוספות.	הפרה לכאורה של החובות המוטלות על המשיבות לאיתור בעלי זכויות (מבוטחים, מוטבים ו/או יורשים), אי איתור בעלי זכויות, אי העברת כספים, בהגיע המועד לכך לידי האפוטרופוס הכללי, זאת תוך התעשרות שלא כדין בשל גביית דמי ניהול בשיעור העולה על המותר או מתשואה שמניבים הכספים שלא נדרשו.	ביום 13 בפברואר 2017, אישר בית המשפט את הסדר הפשרה תוך קביעה כי הינו הסדר ראוי, הוגן וסביר ובהתאם נתן לו תוקף של פסק דין, תוך הפחתת שכר הטרחה והגמול לתובעים לכדי מחצית הגמול ושכר הטרחה שהומלץ על ידי הצדדים. בכך באה התובענה לידי סיום.	לא כומת.
.8	04/2016 מחוזי - י-ם	מבוטחת בפוליסת נכות נ' החברה.	הטעייה לכאורה, בעת מענה לפניות ו/או תביעות לתשלום תגמולי הביטוח ושלילת תגמולי ביטוח ממבוטחים, לכאורה, בגין נכות שנגרמה להם בשל מחלה ו/או תאונה בהתבסס על טענת התיישנות לאחר 3 שנים מיום קרות מקרה הביטוח וזאת בניגוד להוראת תיקון 6 לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, לפיה, תקופת ההתיישנות לתשלום תגמולי ביטוח במקרים בהם נגרמה הנכות בשל מחלה ו/או תאונה תחל מהיום שקמה למבוטח הזכות לתבוע תגמולי ביטוח לפי תנאי חוזה הביטוח.	ביום 23 בפברואר 2017, אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 416 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

טבלה מסכמת:

להלן טבלה מסכמת של הסכומים הנתבעים במסגרת בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית ותביעות מהותיות אחרות כנגד הקבוצה, כפי שצויינו על ידי התובעים בכתבי הטענות אשר הוגשו מטעמם. מובהר כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה המוערכת על ידי הקבוצה, שכן המדובר בהערכות מטעם התובעים אשר דינן להתברר במסגרת ההליך המשפטי. עוד מובהר כי הטבלה להלן אינה כוללת הליכים שהסתיימו, לרבות בהליכים שהסתיימו לאחר שאושר בהן הסכם פשרה.

	כמות תביעות	הסכום הנתבע אלפי ש"ח
תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית:		
צוין סכום המתייחס לקבוצה	4	535,254
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לקבוצה	1	225,000
לא צוין סכום התביעה	1	-
בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות:		
צוין סכום המתייחס לקבוצה	12	890,950
התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס סכום ספציפי לקבוצה	1	55,000
לא צוין סכום התביעה	4	-
תביעות מהותיות אחרות *)	2	5,235,000

לתאריך הדיווח, סכום ההפרשה המצטבר בגין התביעות שהוגשו כנגד החברה כמפורט לעיל, מסתכם בכ- 20 מיליוני ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2015, כ- 22 מיליוני ש"ח)

*) ראה סעיף 3א' לעיל

בנוסף על הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות שהוגשו כנגד הקבוצה וההליכים המשפטיים ואחרים, קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה ו/או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הקבוצה למבוטחיה. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות פרשנות ואחרות עקב פערי מידע בין הקבוצה לבין המבוטחים ו/או צדדים שלישיים לחוזי הביטוח הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. חשיפה זו באה לידי ביטוי בעיקר בתחומי החיסכון הפנסיוני והביטוח ארוך טווח, לרבות ביטוח בריאות, בהם פועלת הקבוצה. בתחומים אלו המדובר בפוליסות אשר נבחנות על פני שנים בהן מתרחשים שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. שינויים אלה מיושמים על ידי מערכות מיכוניות העוברות שינויים והתאמות באופן תדיר. על כן בתחומים אלו בקבלת פרשנות חדשה לאמור בפוליסות ביטוח ובמוצרים פנסיונים ארוכי טווח, יש לעיתים בכדי להשפיע על הרווחיות העתידית של הקבוצה בגין התיק הקיים, זאת בנוסף לחשיפה הגלומה בדרישות לפיצוי לקוחות בגין פעילות העבר. לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם חוזי הביטוח, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה, אשר בשלב זה לא ניתן להעריכה או לכמתה, לתקלות באופן תפעול המוצרים בתחום החיסכון ארוך הטווח ובתחום הבריאות המאופיינים כאמור באורך חיים ממושך וכפופים לשינויים רגולטוריים ואחרים, תכופים ומורכבים, לשינויים ותוספות לנוסח המוצרים ולשינויים רבים אחרים המבוצעים לאורך חיי המוצר, לרבות על ידי המבוטחים ו/או המעסיקים ו/או מי מטעמם, ביחס לכיסויים הביטוחיים ו/או ביחס להפקדות למרכיב החיסכון. מורכבות ושינויים אילו נוגעים, בין היתר, להיקפי ההפקדות ושיעורן, לרכיבי המוצר השונים, לאופן שיוך הכספים למבוטחים ו/או למרכיבים השונים של המוצרים, למועד זקיפתם, לזיהוי פיגורים בהפקדות ולטיפול בהם. מורכבות זו מועצמת לאור ריבוי הגורמים המעורבים בניהול המוצרים ותפעולם ולעתים תוך מתן הנחיות סותרות מצדם או מטעמם.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

הגופים המוסדיים בקבוצה, עוסקים באופן שוטף בלימוד, איתור, ניטור וטיפול בסוגיות העולות עקב המורכבויות האמורות, לרבות אגב פניות ציבור, מעסיקים ויועצים פנסיוניים, ישירות או באמצעות הממונה, הן ביחס למקרים פרטניים והן ביחס לסוגי מוצרים ו/או לקוחות. כמו-כן, לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בהקשר זה ו/או את החשיפה הנובעת מהן אשר יכול ויועלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני של תובענות ייצוגיות.

החברה עוסקת באופן שוטף בלימוד, איתור, ניטור וטיפול בסוגיות העולות עקב המורכבויות האמורות, לרבות אגב פניות ציבור, מעסיקים ויועצים פנסיוניים, ישירות או באמצעות הממונה, הן ביחס למקרים פרטניים והן ביחס לסוגי מוצרים ו/או לקוחות. כמו-כן, ובהמשך להוראת החוזר בעניין טיוב נתוני זכויות עמיתים בגופים מוסדיים שפרסם הממונה בחודש דצמבר 2011 (מס' 2011-9-10) ואשר עניינו חובת גוף מוסדי לבצע פעולות טיוב שונות ביחס לנתונים וזכויות הלקוחות, החברה מבצעת הליך יסודי של בדיקה וטיוב של הנתונים במערכות בתחום החסכון ארוך הטווח להשגת יעדי החוזר. במסגרת יישום החוזר, החברה אינה יכולה להעריך את היקף ועלות הליכי הטיפול והטיוב האמורים, אשר טרם הסתיימו, ואת ההשלכות האפשריות שלהן, לרבות בגין מוצרים שנמכרו בעבר. כמו-כן, לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בהקשר זה ו/או את החשיפה הנובעת מהן אשר יכול ויועלו, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני של תובענות ייצוגיות.

ב. ערבויות שניתנו

1. החברה העמידה ערבויות לטובת עמיתי קופות הגמל "יתר" ו"אמיר" (המנוהלות על-ידי מבטחים פנסיה וגמל) להבטחת התחייבות הקופה כלפיהם לשיעור תשואה מובטח. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 4,707 מיליוני ₪ (שנה קודמת 4,689 מיליוני ש"ח). יצוין, כי החשב הכללי במשרד האוצר התחייב כלפי הקופות לקבל את מרבית הפקדונות של כספי העמיתים כאמור בתשואה מובטחת העולה על שיעור התשואה המובטח לעמיתים. בנוסף לאמור, נתנה החברה ערבויות דומות להבטחת קרן ההשקעות של העמיתים במסלול שאינו מבטיח תשואה וזאת לטובת עמיתים שהצטרפו לקופה עד לשנת 1994 ולגבי הפקדותיהם הנומינליות עד לחודש ינואר, 2009. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 94 מיליוני ש"ח.

2. קיימות ערבויות בסך כולל של כ- 4,222 אלפי ש"ח, אשר הועברו לקבוצה, כתוצאה מעסקת מיזוג החברה לפיתוח התעשיה.

ג. התקשרויות

1. בשנת 2003 התקשרה החברה עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפיינס") בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ("טופז חיים"). על רקע רכישתה של מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטוריים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של החברה, התקשרה החברה בשנים 2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל ("טופז פנסיה וגמל") (טופז חיים וטופז פנסיה וגמל יחד - להלן: "מערכת טופז"). מערכת טופז חיים נמצאת בשלב המאפשר הפקה ותפעול של הפוליסות החדשות הנמכרות על ידי החברה. מערכת טופז פנסיה וגמל נמצאת בשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת.

בהמשך לאמור לעיל, התקשרה החברה בחודש אוקטובר 2011 בהסכם המעגן ומסדיר את ההתקשרות רבת שנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לקבוצה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "המערכות") ולשירותים שסופקו לקבוצה בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "ההסכם").

ההסכם מעגן את רישיונות השימוש של החברה במערכות ואת זכויות השימוש של החברה בתוכניות המקור של המערכות וכן את הקניין הרוחני ברכיבים ייחודיים מסוימים במערכות שפותחו בעבר וככל שיפותחו בעתיד על ידי סאפיינס עבור הקבוצה. לאור שיתוף הידע המקצועי של עובדי הקבוצה במסגרת הליך הפיתוח של המערכות, עוגנו בהסכם גם זכויות לתמלוגים על מכירת טופז וביטוח משנה לצדדים שלישיים ללא מגבלת זמן ועד לתקרה של ההשקעה במוצרים. בנוסף, ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לחברה בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות (המשך)

1. (המשך)

בגין ההסכם כאמור לעיל שילמה החברה לסאפיינס בשנים 2016 ו- 2015 סך של כ- 45 מיליוני ש"ח וסך של כ- 39 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

בחודש ספטמבר 2013, נחתם הסכם משלים להסכם מחודש אוקטובר 2011, וזאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף ליישום מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את הקבוצה. במסגרת ההסכם המשלים, התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצה תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים, אשר ישולמו על פני מספר שנים. בנוסף הוארכה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור הקבוצה, לפחות עד ליום 31 בדצמבר, 2018 בשינויים מסחריים מסויימים. בעקבות יישום המערכת אצל הלקוח הנוסף כאמור, הכירה החברה בשנת 2015 בהכנסות מתמלוגים בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח.

בחודש ספטמבר 2016, נחתם בין החברה לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "עידית"), השייכת לקבוצת סאפיינס, הסכם לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת בחברה בתחום זה. ההסכם שנחתם כולל פרויקט של התאמת המערכת לצרכי החברה לרבות תכנון, פיתוח, התקנה, הטמעה, התאמה, בדיקות מסירה, אחריות ותמיכה ותחזוקה (אופציונאלי) של המערכת. מעבר לתקופת ביצוע הפרויקט, תקופת ההסכם כוללת תקופת אחריות שמסתיימת 36 חודשים לאחר מועד הקבלה הסופי של המערכת בשלמותה ובכללותה. לאחר תום תקופת האחריות, החברה רשאית להזמין מעידית שירותי תחזוקה לתקופה של 10 שנים לפחות מתום תקופת האחריות. עלות הפרויקט, הכוללת את עלויות הרישוי, השירותים והאחריות למערכת נאמדת בכ- 46 מיליוני ש"ח. בנוסף, סוכמה עלות שירותי תחזוקה שנתית, אם וככל ויתבקשו. כן הוסכמו תעריפים ומחירים עבור ממשקים נוספים, דוחות נוספים, מוצרים נוספים, ימי הדרכה נוספים ושירותים נוספים שיסופקו על בסיס T&M (כל העלויות הנ"ל הינן ללא מע"מ).

2. לקבוצה קיימות התחייבויות עתידיות כחלק מפעילויות ההשקעה כמפורט להלן:

א. התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2016 הינו סך של 588,606 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 579,859 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2015 סך של 519,694 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 469,486 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

ב. התחייבויות להעמדת הלוואות לחברות שונות שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2016 הינו 335,157 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 85,734 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2015 הינו 263,885 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 111,721 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

3. לחברה הסכמים להקמת הבניין ברמת גן. לפירוט אודות השקעת החברה בפרויקט ועלויות לצורך השלמתו ראה באור 6 ג'.

4. ביום 24 באפריל, 2014, חתמה החברה על הסכם עם בזק - החברה הישראלית לתקשורת בע"מ (להלן - "בזק"), לביצוע הסדרי ביטוח ותשלומי קצבה בקשר עם פרישה מוקדמת של עובדיה. בהתאם להסכם, בזק תעביר לחברה סכום חד פעמי עבור כל פורש, והחברה תשלם לפורשים סכומים חודשיים במסגרת פוליסת ביטוח, כמוסכם בין הצדדים. אומדן הסכומים שיופקדו בחברה בתקופת ההסכם עומד על סך של כ- 600 מיליוני ש"ח. הרווח הצפוי מהעסקה אינו מהותי. תוקף ההסכם הינו עד ליום 31 בדצמבר, 2019, או עד השלמת סכום הפרמיות שנקבע, כמוקדם מביניהם. הרווח הצפוי מהעיסקה אינו מהותי. ליום 31 בדצמבר 2015 היתה קיימת יתרת זכות בסך של כ- 126 מליוני ש"ח אשר נבעה ממקדמה על חשבון ביצוע הסדרי הביטוח ותשלומי הקצבה אשר נרשמה בפועל כהכנסה מפרמיה לאחר שהפוליסה אושרה על ידי הפיקוח בשנת 2016.

5. בחודש דצמבר 2014, חתמה החברה האם על הסכם למתן חסות ומיתוג להיכל הספורט ביד אליהו בתל אביב, אשר, בעקבות ההסכם, ישונה שמו ל- "היכל מנורה מבטחים". ההסכם נחתם לתקופה של שמונה שנים החל מיום 1 בינואר, 2015. סך התמורה שנקבעה הינה כ- 23.6 מיליוני ש"ח (כולל מע"מ), אשר תשולם ב- 32 תשלומים רבעוניים. בנוסף, כולל ההסכם אופציה להארכת תקופת ההתקשרות לשמונה שנים נוספות. להבטחת מילוי התחייבויות החברה האם, הופקד שטר ערבות בסך כ- 1.2 מיליוני ש"ח. חברות הקבוצה, וביניהן החברה, משתתפות בעלויות החברה האם.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ד. חכירות

1. חכירות בהן החברה היא החוכרת בחכירה תפעולית

הקבוצה קשורה בהסכמי חכירה מסחריים, אשר כוללים, בין השאר, חלק ממשרדי הקבוצה.

חכירות אלו בעלות אורך חיים שבין שנה ל- 5 שנים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
שנה ראשונה	11,718	10,800	5,584
שנה שנייה עד חמש שנים	6,999	14,250	6,662
יותר מחמש שנים	-	871	2,180
	18,717	25,921	14,426

הסכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 לדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
דמי חכירה מינימליים	14,070	11,768	12,023

2. חכירות בהן החברה היא המחכירה בחכירה תפעולית

החברה מחכירה מספר מבנים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים.
הסכמי החכירה הם לתקופה שבין שנה ל- 10 שנים ואינם ניתנים לביטול.
חידוש החוזים בתום התקופה כפוף להסכמת שני הצדדים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידים להתקבל בגין חוזי חכירה שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
שנה ראשונה *)	10,670	10,353	9,843
שנה שנייה עד חמש שנים **)	17,569	19,453	15,818
יותר מחמש שנים	2,281	11,843	7,910
	30,520	41,649	33,571

*) כולל סך של 279 אלפי ש"ח בשנת 2016, סך של 648 אלפי ש"ח בשנת 2015 וסך של 537 אלפי ש"ח בשנת 2014 בגין חברות קשורות.

**) כולל סך של 609 אלפי ש"ח בשנת 2015 וסך של 45 אלפי ש"ח בשנת 2014 בגין חברות קשורות.

לפרטים נוספים בדבר הכנסות שהוכרו בגין נדל"ן להשקעה, ראה באור 26 לעיל.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

נספחים לדוח הכספי

ליום 31 בדצמבר, 2016

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' עמינדב 3,
תל-אביב 6706703

טל. 6232525-3-972+
פקס 5622555-3-972+
ey.com

לכבוד
בעלי המניות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

הנדון: <u>דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר על מידע כספי נפרד לפי דרישת הממונה על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981</u>

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד המובא לפי דרישת הממונה על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - החברה) לימים 31 בדצמבר, 2016 ו- 2015, ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2016, 2015 ו- 2014 ואשר נכלל כנספח א' לדוחות הכספיים המאוחדים של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של הכללים החשבונאיים שיושמו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם לדרישות שנקבעו על ידי הממונה על הביטוח בחוזר ביטוח 4-1-2010.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 38(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

תל אביב
27 במרס, 2017

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח

להלן נתונים כספיים תמציתיים על בסיס הדוחות הכספיים הנפרדים של החברה (להלן - דוחות סולו), הערוכים לפי תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) למעט העניינים הבאים:

1. בדיקת ירידת ערך בחברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, נעשית לפי הוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS 36 - ירידת ערך נכסים ולא לפי הוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS28 - השקעות בחברות כלולות.

2. זכויות במקרקעין כוללות גם זכויות במקרקעין של חברה מוחזקת שהחזקת זכויות אלה היא עיסוקה היחיד.

המדיניות החשבונאית שפורטה בבאור 2 בדבר עיקרי המדיניות החשבונאית, יושמה בהכנת באור תמציתי זה.

א. דוחות על המצב הכספי

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
נכסים בלתי מוחשיים	352,013	341,465
הוצאות רכישה נדחות	1,129,198	1,087,732
רכוש קבוע	779,698	561,303
השקעות בחברות מוחזקות	207,435	247,103
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	76,211	74,937
נדל"ן להשקעה אחר	136,351	122,156
נכסי ביטוח משנה	1,666,013	1,568,617
נכסי מסים שוטפים	63,887	120,448
חייבים ויתרות חובה	245,913	190,976
פרמיות לגבייה	594,538	584,350
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה	21,145,651	20,219,832
השקעות פיננסיות אחרות:		
נכסי חוב סחירים	3,137,089	3,117,997
נכסי חוב שאינם סחירים	5,822,694	5,592,615
מניות	195,685	179,453
אחרות	969,404	931,837
סה"כ השקעות פיננסיות אחרות	10,124,872	9,821,902
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה	1,810,470	1,228,134
מזומנים ושווי מזומנים אחרים	523,718	252,209
סך כל הנכסים	38,855,968	36,421,164
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה	23,229,398	21,670,828

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

א. דוחות על המצב הכספי (המשך)

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	אלפי ש"ח	
הון:		
הון מניות	291,332	291,332
פרמיה על מניות	333,486	333,486
קרנות הון	302,758	168,730
יתרת עודפים	640,933	681,074
סה"כ הון	1,568,509	1,474,622
התחייבויות:		
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	11,510,509	10,559,500
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	22,867,527	21,361,189
התחייבויות בגין מסים נדחים	138,362	141,152
התחייבויות בשל הטבות לעובדים	121,595	113,082
זכאים ויתרות זכות	1,273,486	1,425,748
התחייבויות פיננסיות	1,375,980	1,345,871
סך כל ההתחייבויות	37,287,459	34,946,542
סך כל ההון וההתחייבויות	38,855,968	36,421,164

27 במרס, 2017			
תאריך אישור הדוחות הכספיים	ארי קלמן יו"ר הדירקטוריון	מוטי רוזן מנהל כללי	אילן שגב משנה למנהל כללי ומנהל אגף כספים

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

ב. דוחות רווח או הפסד

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
פרמיות שהורווחו ברוטו	5,869,872	5,078,599	4,762,482
פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה	734,156	715,474	762,536
פרמיות שהורווחו בשייר	5,135,716	4,363,125	3,999,946
רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	1,159,047	912,781	1,563,358
הכנסות מדמי ניהול	234,849	219,571	245,278
הכנסות מעמלות	119,747	109,418	134,016
הכנסות אחרות	1,414	7,945	480
סך כל ההכנסות	6,650,773	5,612,840	5,943,078
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	5,808,382	4,675,736	5,317,974
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי התחייבויות בגין חוזי ביטוח	(518,082)	(493,567)	(810,469)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	5,290,300	4,182,169	4,507,505
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	1,012,314	952,857	923,897
הוצאות הנהלה וכלליות	363,189	388,030	380,980
הוצאות אחרות	769	-	-
הוצאות מימון	61,342	52,946	60,987
סך כל ההוצאות	6,727,914	5,576,002	5,873,369
חלק בתוצאות חברות מוחזקות לפי שיטת השווי המאזני	4,109	17,193	36,824
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	(73,032)	54,031	106,533
מסים על הכנסה (הטבת מס)	(30,908)	9,074	36,656
רווח נקי (הפסד)	(42,124)	44,957	69,877

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

ג. דוחות על הרווח הכולל

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2015	2014
	אלפי ש"ח		
רווח נקי (הפסד)	(42,124)	44,957	69,877
רווח (הפסד) כולל אחר:			
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד			
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	(7,700)	(3,722)	21,264
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	83,078	(11,675)	130,937
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	(51,104)	(107,147)	(97,668)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	6,519	16,539	7,965
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	30,793	(106,005)	62,498
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה	8,336	(39,538)	15,549
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטי רווח כולל אחר	(2,917)	(1,454)	8,018
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	25,374	(65,013)	38,931
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד			
הערכה מחדש בגין רכוש קבוע	141,042	-	-
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	1,495	-
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	3,093	7,175	7,955
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד	144,135	8,670	7,955
מסים על ההכנסה	33,498	3,092	3,000
פריטי רווח כולל אחר,נטו שלא יועברו לרווח והפסד	110,637	5,578	4,955
רווח (הפסד) כולל אחר, נטו	136,011	(59,435)	43,886
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	93,887	(14,478)	113,763

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

ד. דוחות על השינויים בהון

	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ
	אלפי ש"ח								
יתרה ליום 1 בינואר, 2016	291,332	333,486	40,085	114,535	5,977	1,099	7,034	681,074	1,474,622
הפסד	-	-	-	-	-	-	-	(42,124)	(42,124)
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-	-	-	(7,700)	-	-	-	(7,700)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	83,078	-	-	-	-	83,078
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(51,104)	-	-	-	-	(51,104)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	6,519	-	-	-	-	6,519
הערכה מחדש רכוש קבוע	-	-	-	-	-	141,042	-	-	141,042
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	-	3,093	3,093
הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח כולל אחר	-	-	-	(8,336)	2,917	(32,388)	-	(1,110)	(38,917)
סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר	-	-	-	30,157	(4,783)	108,654	-	1,983	136,011
סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל	-	-	-	30,157	(4,783)	108,654	-	(40,141)	93,887
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016	291,332	333,486	40,085	144,692	1,194	109,753	7,034	640,933	1,568,509

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

ד. דוחות על השינויים בהון (המשך)

	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ
	אלפי ש"ח								
יתרה ליום 1 בינואר, 2015	291,332	333,486	40,085	177,280	8,245	-	7,034	688,994	1,546,456
רווח נקי	-	-	-	-	-	-	-	44,957	44,957
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-	-	-	(3,722)	-	-	-	(3,722)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	(11,675)	-	-	-	-	(11,675)
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(107,147)	-	-	-	-	(107,147)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	16,539	-	-	-	-	16,539
הערכה מחדש בגין בנייני משרד שייעודם שונה לנדל"ן להשקעה	-	-	-	-	-	1,495	-	-	1,495
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	-	7,175	7,175
הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח כולל אחר	-	-	-	39,538	1,454	(396)	-	(2,696)	37,900
סה"כ רווח כולל אחר	-	-	-	(62,745)	(2,268)	1,099	-	4,479	(59,435)
סה"כ הרווח כולל	-	-	-	(62,745)	(2,268)	1,099	-	49,436	(14,478)
השפעה מצטברת, נטו ליום 31 בדצמבר, 2015 של שינויים בהערכת נכסים והתחייבויות בביטוח כללי	-	-	-	-	-	-	-	(57,356)	(57,356)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2015	291,332	333,486	40,085	114,535	5,977	1,099	7,034	681,074	1,474,622

תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולו") לצורך חישוב דרישות ההון בהתאם להנחיות הממונה על הביטוח (המשך)

ד. דוחות על השינויים בהון (המשך)

	הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ
	אלפי ש"ח							
יתרה ליום 1 בינואר, 2014	291,332	333,486	40,085	151,595	(5,001)	7,034	664,162	1,482,693
רווח נקי	-	-	-	-	-	-	69,877	69,877
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	-	-	-	-	21,264	-	-	21,264
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	-	-	-	130,937	-	-	-	130,937
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	-	-	-	(97,668)	-	-	-	(97,668)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	-	-	-	7,965	-	-	-	7,965
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	-	-	-	-	-	-	7,955	7,955
מסים על ההכנסה המתייחסים לפריטים של רווח כולל אחר	-	-	-	(15,549)	(8,018)	-	(3,000)	(26,567)
סה"כ רווח כולל אחר	-	-	-	25,685	13,246	-	4,955	43,886
סה"כ הרווח הכולל	-	-	-	25,685	13,246	-	74,832	113,763
דיבידנד שחולק	-	-	-	-	-	-	(50,000)	(50,000)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2014	291,332	333,486	40,085	177,280	8,245	7,034	688,994	1,546,456

התקשרויות ועסקאות מהותיות עם חברות מוחזקות

החברה חתמה על הסכם עם חברת בת מנורה גיוס הון בהתייחס לכתבי ההתחייבות שהונפקו על ידי מנורה גיוס הון. על פי ההסכם הופקדה תמורת הנפקת כתבי ההתחייבות בחברה, לשימושה על פי שיקוליה ועל אחריותה. החברה התחייבה לשלם לבעלי כתבי ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על פי תנאי כתבי ההתחייבות. כתבי ההתחייבות הינם בדרגה שווה לכתבי התחייבות נדחים שהנפיקה/שתנפיק החברה, ונדחים מפני כל התחייבויותיה האחרות של החברה לנושיה. בנוסף, על פי ההסכם מחוייבת החברה לשאת בכל הוצאותיה של מנורה גיוס הון לרבות הוצאות ההנפקה, הוצאות התפעול השוטפות וכן החזר הוצאות שיפוי לדירקטורים, אם וככל שתהיינה כאלה.

מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות

א. נכסי חוב סחירים

	ליום 31 בדצמבר, 2016	
	הערך בספרים	עלות מופחתת
	אלפי ש"ח	
אגרות חוב ממשלתיות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	607	598
זמינות למכירה	1,780,316	1,742,306
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	1,780,923	1,742,904
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	13,272	12,826
זמינים למכירה	1,342,859	1,322,358
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	1,356,131	1,335,184
נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	35	25
סך הכל נכסי חוב סחירים	3,137,089	3,078,113
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	7,441	

	ליום 31 בדצמבר, 2015	
	הערך בספרים	עלות מופחתת
	אלפי ש"ח	
אגרות חוב ממשלתיות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	626	623
זמינות למכירה	1,820,220	1,763,363
סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	1,820,846	1,763,986
נכסי חוב אחרים:		
שאינם ניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	22,139	20,789
זמינים למכירה	1,274,979	1,274,264
סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	1,297,118	1,295,053
נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה		
נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:		
שיועדו בעת ההכרה לראשונה	33	23
סך הכל נכסי חוב סחירים	3,117,997	3,059,062
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	25,333	

מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. מניות

	ליום 31 בדצמבר, 2016	
	הערך בספרים	עלות
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	16,022	11,935
זמינות למכירה	170,142	147,623
סך הכל מניות סחירות	186,164	159,558
שאינן סחירות		
זמינות למכירה	9,521	13,448
סך הכל מניות	195,685	173,006
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	40,529	

	ליום 31 בדצמבר, 2015	
	הערך בספרים	עלות
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	14,670	12,317
זמינות למכירה	163,156	148,005
סך הכל מניות סחירות	177,826	160,322
שאינן סחירות		
זמינות למכירה	1,627	6,111
סך הכל מניות	179,453	166,433
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	34,278	

מידע נוסף אודות השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. השקעות פיננסיות אחרות

	ליום 31 בדצמבר, 2016	
	הערך בספרים	עלות
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	12,146	9,976
זמינות למכירה	639,088	582,521
מכשירים נגזרים	183	-
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות	651,417	592,497
שאינן סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	115,080	111,927
זמינות למכירה	193,495	183,706
מכשירים נגזרים	9,412	-
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות	317,987	295,633
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	969,404	888,130
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	38,202	

	ליום 31 בדצמבר, 2015	
	הערך בספרים	עלות
	אלפי ש"ח	
סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	14,710	12,571
זמינות למכירה	595,040	569,859
מכשירים נגזרים	644	-
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות	610,394	582,430
שאינן סחירות		
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	144,431	142,614
זמינות למכירה	175,213	169,453
מכשירים נגזרים	1,799	-
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות	321,443	312,067
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	931,837	894,497
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	31,929	

רשימת חברות מאוחדות של החברה

	ליום 31 בדצמבר	
	2016	2015
	מניות המקנות זכויות הצבעה וזכויות לרווחים	
	שיעור החזקה	
מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ	100%	100%
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	80%	80.1%
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	100%	100%
Menora Surrey Street Company 1, Ltd	50.3%	50.3%
Menora Surrey Street Company 2, Ltd	100%	100%
Menora Surrey Street Company (Nostro), Ltd	100%	100%
MM Nostro Residential, LP	100%	100%
MM Participating Policies Residential, LP	100%	100%

מנורה מבטחים

פרק ד':

דוח פרטים נוספים על התאגיד

תוכן עניינים

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2015 (תקנה 10א).....3
2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11).....6
3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12).....9
4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13).....10
5. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14) 11
6. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21(א)).....11
7. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א).....14
8. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22).....14
9. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד ובחברה מוחזקת מהותית* (תקנה 24).....14
10. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א) 14
11. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב).....14
12. מען רשום (תקנה 25א).....14
13. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26).....15
14. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א).....21
15. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27).....25
16. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28).....25
17. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29).....25
18. החלטות החברה (תקנה 29א).....26

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2015 (תקנה 10א)

אלפי ש"ח	ינואר-מרץ	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2016
פרמיות שהורווחו ברוטו	1,323,587	1,503,209	1,543,886	1,499,190	5,869,872
פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה	184,215	185,691	183,443	180,807	734,156
פרמיות שהורווחו בשייר	1,139,372	1,317,518	1,360,443	1,318,383	5,135,716
רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון	(126,134)	330,952	465,269	488,707	1,158,794
הכנסות מדמי ניהול	41,262	45,267	65,211	83,109	234,849
הכנסות מעמלות	31,191	32,026	31,613	34,015	128,845
הכנסות אחרות	353	79	633	349	1,414
סך כל ההכנסות	**1,086,044**	**1,725,842**	**1,923,169**	**1,924,563**	**6,659,618**
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו	1,104,645	1,588,464	1,635,945	1,479,328	5,808,382
חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח	(191,374)	(141,565)	(158,387)	(26,756)	(518,082)
תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	913,271	1,446,899	1,477,558	1,452,572	5,290,300
עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	247,738	246,771	253,040	256,943	1,004,492
הוצאות הנהלה וכלליות	90,825	83,315	97,468	99,264	370,872
הוצאות אחרות	-	-	-	769	769
הוצאות מימון	4,852	22,963	19,683	13,844	61,342
סך כל ההוצאות	1,256,686	1,799,948	1,847,749	1,823,392	6,727,775
חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	1,783	(3,013)	1,606	(1,255)	(879)
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה (הטבת מס)	(168,859)	(77,119)	77,026	99,916	(69,036)
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	(45,577)	(23,098)	21,082	19,280	(28,313)
רווח נקי (הפסד)	**(123,282)**	**(54,021)**	**55,944**	**80,636**	**(40,723)**
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	(123,840)	(54,394)	55,571	80,539	(42,124)
זכויות שאינן מקנות שליטה	558	373	373	97	1,401
רווח נקי (הפסד)	**(123,282)**	**(54,021)**	**55,944**	**80,636**	**(40,723)**

אלפי ש"ח	ינואר-מרץ	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2016
רווח נקי (הפסד)	(123,282)	(54,021)	55,944	80,636	(40,723)
רווח (הפסד) כולל אחר:					
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד					
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ	(9,205)	4,037	(6,173)	3,641	(7,700)
שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	23,640	42,965	(845)	17,318	83,078
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	(34,627)	3,801	(14,067)	(6,211)	(51,104)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	3,172	46	1,242	2,059	6,519
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	(17,020)	50,849	(19,843)	16,807	30,793
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה	(5,138)	16,805	(4,908)	1,577	8,336
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטים אחרים של רווח כולל אחר	(3,426)	1,449	(2,216)	1,276	(2,917)
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד	(8,456)	32,595	(12,719)	13,954	25,374
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד					
הערכה מחדש בגין רכוש קבוע	126,322	-	-	14,720	141,042
רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	(2,577)	(993)	1,407	5,256	3,093
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד	123,745	(993)	1,407	19,976	144,135
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	30,655	(357)	505	2,695	33,498
פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד	93,090	(636)	902	17,281	110,637
רווח (הפסד) כולל אחר, נטו	84,634	31,959	(11,817)	31,235	136,011

סך-הכל רווח (הפסד) כולל	**(38,648)**	**(22,062)**	**44,127**	**111,871**	**95,288**
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	(39,206)	(22,435)	43,754	111,774	93,887
זכויות שאינן מקנות שליטה	558	373	373	97	1,401
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	**(38,648)**	**(22,062)**	**44,127**	**111,871**	**95,288**

2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11)

חברות בנות וכלולות מהותיות של החברה (הנתונים בטבלה נכונים לתאריך הדוח על המצב הכספי)

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך בדוח הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ₪	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ	רגילה	1,000	1,000	1	100%					
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	רגילה	1,000	1,000	7,039	80%					
מנורה נכסים והשקעות בע"מ (**)	רגילה	14,001	14,001	123,668	100%	151,040	מועד אחרון לפירעון - אוקטובר 2031	2.56%	ללא הצמדה	הגבוה מבין הריבית הנקובה (2% + מדד) ובין שיעור הריבית שנקבע בתקנות מס הכנסה לעניין סעיף 3(י).
Surrey Street, LP	שותפות זרה			9,067	7.95%	29,528 12,891	עד תום שנת 2017	5.423% 12%	נקובות בליש"ט	החברה מחזיקה 20.15% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*).
surrey Menorah street company 1 Ltd	חברה זרה			-	50.31%					כל פעילותה - החזקה ב- 40.05% מזכויות Surrey Street, LP
Menorah surrey street company nostro) Ltd)	חברה זרה			-	100%					כל פעילותה - החזקה ב- 4.45% מזכויות Surrey Street, LP
Menorah surrey company 2 street Ltd	חברה זרה			-	100%					כל פעילותה - החזקה ב- 3.5% מזכויות Surrey Street, LP

(*) החזקות החברה באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה מטופלות כהשקעות פיננסיות.

(**) מאוחדת גם בדוח הכספי הנפרד של החברה וזאת בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח.

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך בדוח הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ₪	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
RI Menora German Holdings .S.a.r.l	שותפות זרה			6,192	12.50%					החברה מחזיקה 25.5% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Landmark at Autumn Vista LLC	שותפות זרה			6,912	7.50%					החברה מחזיקה 15% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Gaia 200 Plaza Drive LLC	שותפות זרה			5,187	6.67%					החברה מחזיקה 13.33% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Gaia Houston Portfolio LLC	שותפות זרה			31,526	6.90%					החברה מחזיקה 10.34% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
MM Fenwick LLC	שותפות זרה			3,556	7.19%					החברה מחזיקה 14.39% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
MMZ Properties .B.V	שותפות זרה			1,341	4.50%	1,775	מאי 2024	10%	נקובה ביורו	החברה מחזיקה 14% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Michelson Real Estate Fund IV, LLC	שותפות זרה			7,882	7.50%					החברה מחזיקה 15% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
MMZ Properties Alaska Haarlem .B.V	שותפות זרה			5,247	5.57%	9,181	ספטמבר, נובמבר 2024	10%	נקובה ביורו	החברה מחזיקה 16.38% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)

(*) החזקות החברה באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה מטופלות כהשקעות פיננסיות.

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך בדוח הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ₪	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
MM Nostro Residential, LP	שותפות זרה			(945)	100%	18,853			נקובה בדולר	
MM Participating Policies Residential, LP	שותפות זרה			(1,270)	100%	23,242			נקובה בדולר	
Gaia Journal Square Holdings LLC	שותפות זרה			22,740	18.33%					החברה מחזיקה 20% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Boulder Texas Holdings LLC	שותפות זרה			7,569	10.10%					החברה מחזיקה 20% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Baltimore Portfolio Finance LP	שותפות זרה			27,012	10.00%					החברה מחזיקה 13.23% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
MM peachtree Holdings LP	שותפות זרה			37,233	14.49%					החברה מחזיקה 22.8% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)
Wall Holdings 120 LLC	שותפות זרה			31,145	7.00%					החברה מחזיקה 13.1% נוספים באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה (*)

(*) החזקות החברה באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה מטופלות כהשקעות פיננסיות.

3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12)

תאריך השינוי	מהות השינוי	שם החברה	באלפי ש"ח
מאי 2016	דיבידנד	אורות סוכנות לביטוח בע"מ	4,005
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שנפרעו	מנורה נכסים והשקעות בע"מ	8,143
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שניתנו	MM Nostro Residential, LP	4,298
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שניתנו	MM Participating Policies Residential, LP	5,684
במהלך שנת 2016	הלוואות בעלים שנפרעו	Surrey Street, LP	1,658
ינואר 2016	החזר השקעה	Landmark at Maple Glen, LP	4,300
אוגוסט 2016	החזר השקעה	Gaia Houston Portfolio LLC	4,952
דצמבר 2016	החזר השקעה	Wichford VGB Holdings s.a.r.l	17,945

4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13)

(באלפי ש"ח)

שם החברה	רווח נקי (הפסד) לתקופה	רווח (הפסד) כולל אחר לתקופה	רווח כולל לתקופה	דיבידנד עד תאריך הדוח	ריבית שנתקבלה עבור שנת הדיווח
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	11,681	60,875	72,556	-	3,905
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	5,604	-	5,604	4,005	-
MM Nostro Residential, LP	(278)	-	(278)	-	-
MM Participating Residential, LP Policies	(338)	-	(338)	-	-
Surrey Street, LP	1,072	-	1,072	1,078	1,813
Landmark at Maple Glen, LP	(99)	-	(99)	4,260	-
Gaia Journal Square Holdings LLC	(14,443)	-	(14,443)	-	-
Boulder Texas Holdings LLC	625	-	625	-	-
Baltimore Portfolio LP Finance	(7,560)	-	(7,560)	-	-
MM peachtree Holdings LP	6,768	-	6,768	-	-
Wall Holdings LLC 120	2,249	-	2,249	-	-
Wichford VGB Holdings s.a.r.l	5,257	-	5,257	-	-
RI Menora German .Holdings S.a.r.l	(281)	-	(281)	-	-
Landmark at Autumn Vista LLC	1,212	-	1,212	-	-
Gaia 200 Plaza Drive LLC	283	-	283	-	-
Gaia Houston Portfolio LLC	3,411	-	3,411	-	-
MM Fenwick LLC	(12)	-	(12)	-	-
.MMZ Properties B.V	153	-	153	184	232
Michelson Real Estate Fund IV, LLC	618	-	618	-	-
MMZ Properties Alaska .Haarlem B.V	(130)	-	(130)	22	934

5. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)

	סכום בש"ח		סכום בש"ח	מספר הלווים
מ	-	עד	50,000	156,458
מ	50,001	עד	100,000	2,293
מ	100,001	עד	250,000	425
מ	250,001	עד	500,000	55
מ	500,001	עד	750,000	16
מ	750,001	עד	1,000,000	9
מ	1,000,001	עד	1,500,000	15
מ	1,500,001	עד	2,000,000	5
מ	2,000,001	עד	3,000,000	1
מ	3,000,001	עד	9,000,000	14
מ	9,000,001	עד	10,000,000	1
מ	10,000,001	עד	15,000,000	7
מ	15,000,001	עד	40,000,000	27
מ	40,000,001	עד	70,000,000	14
מ	70,000,001	עד	150,000,000	14
מ	150,000,001	עד	999,999,999	1
סה"כ				**159,355**

6. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21(א))

לפרטים בדבר תכנית התגמול בחברה (להלן: "**תכנית התגמול**"), בהתאם להנחיות הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון, ראה באור 37 לדוחות הכספיים. יצוין, כי לגבי נושאי משרה בחברה המכהנים גם כנושאי משרה במנורה מבטחים החזקות, החברה האם של החברה ("**נושאי משרה משותפים**"), חלה מדיניות התגמול אשר אומצה על ידי מנורה מבטחים החזקות ביום 10 באוגוסט 2016 וכן תכנית המענקים שאושרה בחברה בהתאם להנחיות הממונה כאמור (להלן: "**מדיניות התגמול**" ו-"**מנורה מבטחים החזקות**", בהתאמה).

להלן פרוט התגמולים ששולמו לנושאי משרה בכירה בחברה ובתאגידים בשליטתה בשנת 2016 כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2016 (באלפי ש"ח)[1]:

פרטי מקבל התגמולים				תגמולים עבור שירותים*						תגמולים אחרים			
שם	תפקיד	היקף משרה	שיעור החזקה בהון התאגיד	שכר**	מענק[2]	דמי ניהול	דמי ייעוץ	עמלה	אחר	ריבית	דמי שכירות	אחר	סה"כ
ערן גריפל (1)	דירקטור	מלאה	(1)	2,267									2,267
ארי קלמן (2)	יו"ר דירקטוריון	מלאה	2.72%	2,573	642								3,215
מוטי רוזן (3)	מנכ"ל	מלאה	אין	785	1,135	2,610							4,530
יוני טל (4)	משנה למנכ"ל	מלאה	אין	1,564	474				200				2,238
רון גריסרו (5)	משנה למנכ"ל	מלאה	אין	1,329	546								1,875

* סכומי התגמול במונחי עלות לתאגיד. הסכומים הנ"ל אינם כוללים מס שכר ו/או מע"מ, לפי העניין.

** רכיב השכר המפורט לעיל כולל את הרכיבים הבאים (לפי המקרה והעניין): שכר חודשי ברוטו צמוד למדד (כולל משכורת 13), הפרשות סוציאליות (לרבות הפרשות בשל סיום יחסי עובד-מעביד), קרן השתלמות ואי כושר עבודה כמקובל, רכב, החזר הוצאות שונות ובכלל זה הוצאות אש"ל, טלפון נייח ונייד וכן ימי חופשה, מחלה והבראה.

(1) מר גריפל מכהן כדירקטור בחברה וכיו"ר דירקטוריון החברה האם מנורה מבטחים החזקות, החל מיום 1 בדצמבר 2014. מר גריפל הינו בן זוגה של ה"ה טלי גריפל, מבעלות השליטה בקבוצה, המחזיקה ב- 30.93% ממניות החברה. בנוסף, מכהן מר גריפל כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ וכדירקטור בחברות הבאות – מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ומנורה מבטחים נדל"ן בע"מ. שכרו של מר גריפל משולם על ידי מנורה מבטחים החזקות בהתאם להסכם העסקה אשר הינו בתוקף מיום 1 בדצמבר 2014, למשך 3 שנים. הסכם ההעסקה אושר בידי האסיפה הכללית של מנורה מבטחים החזקות ביום 4 בינואר, 2015, לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור דירקטוריון החברה האם, מימים 23 ו- 26 בנובמבר 2014, בהתאמה. תנאי העסקתו של מר גריפל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה האם והחברה. מר גריפל מכהן כאמור כדירקטור במספר חברות בקבוצה, והוא איננו מקבל גמול נוסף בגין כהונתו בתפקידים אלה.

---

[1] אלא אם צוין במפורש אחרת, רכיבי התגמול המפורטים בטבלה להלן עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה, המתוארת בבאור 37 לדוחות הכספיים. ביום 12 באוקטובר 2016 ("**מועד התחילה**") נכנס לתוקף חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "**חוק התגמול**"), בו נקבע, בין היתר, כי התקשרות של גוף פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, או של תאגיד שליטה של גוף פיננסי (להלן: "**תאגיד פיננסי**") עם נושא משרה בכירה או עובד, בתאגיד כאמור, במישרין או בעקיפין, באשר לתנאי כהונתו או העסקתו, הכוללת מתן תגמול שההוצאה החזויה בשלו צפויה לעלות על 2.5 מיליון ש"ח בשנה, טעונה אישורים מיוחדים, וכי ההתקשרות כאמור תאושר כאשר היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול, לבין ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד הפיננסי לעובד התאגיד, לרבות עובד קבלן שהגוף הפיננסי הוא המעסיק בפועל שלו, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ- 35. בהיות החברה תאגיד פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, חלות עליה ועל עובדיה לרבות נושאי המשרה הבכירה בה הוראות חוק התגמול. בהתאם, חוק התגמול חל במקביל ובכפיפה אחת עם מדיניות התגמול של החברה. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות שבחוק התגמול, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים (להלן: "**מנגנון הקטימה**"). לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. יצוין, כי עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ביצעה הקבוצה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי ההעסקה קיימים שבתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

[2] לפרטים בדבר עקרונות חישוב מענקים לנושאי משרה, במסגרת מדיניות התגמול בחברה ובחברות בנות, ראה באור 37 לדוחות הכספיים. המענק של חלק מנושאי המשרה בקבוצה מבוסס על נתונים השוואתיים למתחרים בענף, אשר מטבע הדברים, אינם ידועים במלואם נכון למועד אישור הדוח. לפיכך, בסמוך למועד אישור הדוח, החברה מבצעת הערכה ואומדן של סכום המענק, ואומדן זה, המאושר על ידי האורגנים המוסמכים, משולם לנושאי המשרה כמקדמה על חשבון המענק בגין שנת הדיווח. לכשיתבררו הנתונים ההשוואתיים הרלוונטיים לחישוב המענקים הסופיים, החברה תחשב באופן סופי את סכומי המענק, ותבצע התחשבנות ככל הנדרש, אל מול אותם נושאי משרה.

(2) מר קלמן מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות וכיו"ר דירקטוריון החברה ווחבר דירקטוריון בתאגידים נוספים בקבוצה. הסכם ההעסקה עימו שבתוקף הינו לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם לשנה בכל פעם, אא"כ הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. שכרו של מר קלמן משולם בידי מנורה מבטחים החזקות. לפרטים נוספים בדבר הסכם ההעסקה לרבות לעניין סטיות ממדיניות התגמול, ראה באור 37 לדוחות הכספיים. יצוין, כי מר קלמן יהא זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול, וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למר קלמן, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון ה"קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. תחולתו של מכתב הקטימה הנ"ל הינה בגין גמול לו זכאי מר קלמן בתוקף מיום התחילה של חוק התגמול ואילך. בהמשך לבדיקת ההתחייבויות מכוח הסכם ההעסקה שבתוקף עם מר קלמן, הפרישה מנורה החזקות, עובר למועד התחילה, סך כולל של 5,102 אלפי ש"ח, בגין זכויות מוקנות שנצברו לו עובר למועד האמור, בעיקר בגין זכויות בעת פרישה לרבות בגין אי תחרות. במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה, אושרה למר קלמן תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות מנורה מבטחים ביטוח, אשר הומרו במהלך השנים למניות מנורה מבטחים החזקות. יצוין, כי בחודש אוגוסט 2013, הבשילו מלוא המניות בהתאם לתכנית כאמור. נכון למועד זה מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות מנורה מבטחים החזקות, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של החברה.

(3) מר רוזן מכהן, החל מחודש אוקטובר 2010, כמנכ"ל החברה. על רקע כניסתו לתוקף של חוק התגמול וכן לאור הוראות חוזרי הממונה על שוק ההון, לפיהם החל מחודש ינואר 2017, לא יוכל מבטח להתקשר עם חברת ניהול בבעלות נושא משרה בו, אלא בהסכם העסקה ישיר, אישרו, בחודש נובמבר 2016, ועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח, התקשרות בהסכם עבודה אישי עם מר רוזן (להלן: "**הסכם ההעסקה החדש**"), זאת חלף הסכם ניהול באמצעות חברה בשליטתו שהיה קיים עד אותו מועד (להלן: "**הסכם הניהול**"), ובתוקף מהמועד הקובע על פי חוק התגמול ואילך, כאשר תנאי הסכם ההעסקה החדש דומים בעיקרם לתנאי הסכם הניהול, תוך החלת המגבלות הקבועות בחוק התגמול, ובהתאם למדיניות התגמול של החברה, ותוך ביצוע "גמר חשבון" עם חברת הניהול על-פי הסכם הניהול וביצוע הפרשות, עובר למועד התחילה, להתחייבויות מכוח הסכם הניהול בסך כולל של 2,752 אלפי ש"ח, בגין זכויות מוקנות שנצברו לו עובר למועד האמור, בעיקר בגין זכויות בעת פרישה לרבות בגין אי תחרות. בהתאם, בשנת 2016, חל הסכם הניהול עד למועד הקובע, ומיום זה ואילך חל הסכם ההעסקה החדש. בהסכם הניהול נקבע כי התמורה בגין שירותי הניהול של מר רוזן הינה בסך של כ- 252 אלפי ש"ח לחודש (12 חודשים בשנה) כתמורה הכוללת זכויות סוציאליות. התשלום החודשי צמוד למדד (כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע לחודש ספטמבר 2010). מר רוזן זכאי לתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. כמו כן, בהתאם להסכם הניהול זכאי מר רוזן (באמצעות חברת הניהול) למענק מטרה שנתי של 10 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת. חישוב המענק למר רוזן מבוסס על עמידה ביעדי החברה (70%) והערכת דירקטוריון (30%). יצוין, כי בהתאם לתכנית התגמול החלה עליו, זכאי מר רוזן למענק שנתי בגין שנת 2016 לגבי התקופה שעד למועד התחילה בסכום כמפורט בטבלה. הסכם ההעסקה החדש הינו לתקופה בלתי קצובה כאשר הפסקת ההתקשרות כפופה להודעה מוקדמת של 6 חודשים ותקופת הסתגלות (החופפת להודעה המוקדמת) של 12 חודשים (למעט בהתקיים נסיבות פוטרות) תוך התחייבות של מר רוזן שלא לעסוק בתקופה זו ב"עיסוק נוגד" כהגדרתו בהסכם. בתמורה לעבודתו של מר רוזן כמנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח, ובתמורה ליתר התחייבויותיו עפ"י ההסכם, תשלם לו החברה משכורת חודשית (ברוטו) של 191,524 ש"ח ("**המשכורת החודשית**"). מר רוזן יהיה זכאי לשתים עשרה משכורות בשנה. המשכורת החודשית תהיה צמודה למדד המחירים לצרכן ותתעדכן אחת לחודש בהתאם לשינוי במדד, כאשר "מדד הבסיס" הוא המדד הידוע ביום 12 באפריל, 2016. בנוסף, זכאי מר רוזן להפרשות סוציאליות (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) כמקובל, רכב, טלפון ומחשב, וכן ל- 24 ימי חופשה בשנה, כאשר זכות הצבירה או הפדיון לימי חופשה תהיה מוגבלת לשנתיים, ול- 30 ימי מחלה בשנה אשר אינם ניתנים להמרה בתשלום, ל- 5 ימי הבראה בשנה ולהחזר הוצאות ותשלומים שונים כמקובל למנהל במעמדו. מר רוזן התחייב לסודיות (לזמן בלתי מוגבל) ולאי-תחרות (לתקופה של שנה) כמקובל.

(4) מר טל מכהן כמנהל השקעות ראשי במנורה מבטחים החזקות ומשנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות בחברה. הסכם ההעסקה עמו הינו בתוקף מחודש מאי 2002 לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר טל משולם בידי מנורה מבטחים החזקות. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר טל, מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 6 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת. בנוסף, זכאי מר טל למענק שימור בסך של 1 מיליון ש"ח לתקופה של 5 שנים, החל משנת 2016. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטרות) זכאי מר טל לתקופת הסתגלות של 5 חודשים. המענק בגין שנת 2016 מבוסס כאמור על מדיניות התגמול בחברה, ובהתאם, אישרו ועדת התגמול והדירקטוריון בישיבותיהם בחודש מרס 2017, את המענק המפורט לעיל. כמו כן, יצוין, כי תנאי התגמול של מר טל תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של החברה.

(5) מר גריסרו מכהן כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף מערכות מידע בחברה. הסכם ההעסקה עמו הינו בתוקף מחודש מאי 2014 לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר גריסרו משולם בידי החברה. על פי הסכם ההעסקה זכאי מר גריסרו, מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 8 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת. בנוסף, זכאי מר גריסרו ל- 3 חודשי הודעה מוקדמת. המענק בגין שנת 2016 מבוסס כאמור על מדיניות התגמול בחברה, ובהתאם, אישרו ועדת התגמול והדירקטוריון בישיבותיהם בחודש מרס 2017 את המענק המפורט לעיל. כמו כן, יצוין, כי תנאי התגמול של מר גריסרו תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של החברה.

<u>גמול דירקטורים</u>

בנוסף לאמור לעיל, סך הגמול וההוצאות הנלוות שקיבלו כל הדירקטורים בחברה (למעט למר קלמן ולמר גריפל, עימם נחתם הסכם העסקה כמפורט לעיל), עמד בשנת 2016 על סך של כ- 605 אלפי ש"ח.

7. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

בעלת השליטה בחברה הינה מנורה מבטחים החזקות. מנורה מבטחים החזקות הינה חברה ציבורית, שמניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב. בעלי השליטה במנורה מבטחים החזקות ובחברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט, תאגידים זרים, המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בשיעור של 61.86% ממניות החברה (להלן: "**בעל/י השליטה בתאגיד**").

8. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)

לפירוט עסקאות עם בעל שליטה או שלבעל השליטה יש בהם עניין אישי, המנויות בסעיף 270(4) לחוק החברות ועסקאות אחרות, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

9. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד ובחברה מוחזקת מהותית* (תקנה 24)

בעל עניין	מס' ת.ז/ מס' חברה	מס' נייר ערך בבורסה	מניות 1 ש"ח ליום 31 למרס 2017	שטר הון צמית ניתן להמרה למניות	% בהון	% בהצבעה	%בהון בדילול מלא	%בהצבעה בדילול מלא
מנורה מבטחים החזקות בע"מ	520007469	אין	230,869,539	אין	100%	100%	100%	100%

*למיטב ידיעת החברה נכון ליום 31 במרס, 2017.

10. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א)

לפרטים בדבר הונה הרשום והמונפק של החברה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, ראה באור 14 לדוחות הכספיים.

לחברה אין ניירות ערך המירים, למעט הנפקת הון ראשוני מורכב למנורה מבטחים החזקות (חברה האם של החברה), אשר בהתקיים נסיבות שקבע המפקח לעניין זה, יכול שיומרו להון מניות.

11. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב)

מלוא הונה המונפק והנפרע של החברה מוחזק על ידי מנורה מבטחים החזקות, כמפורט בסעיף 9 לעיל.

12. מען רשום (תקנה 25א)

המען הרשום של התאגיד: רחוב אלנבי 115, תל-אביב, 6581708.

כתובת דואר אלקטרוני: mokedsherut@menora.co.il

מספר טלפון: 03-7107801.

מספר פקס: 03-7107633.

13. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת ומובהקת בתחום הביטוח כאמור 2(2)(א)[4] בתקנה
מר ארי קלמן, יו"ר דירקטוריון, ת.ז. 50898501 21.10.1951 ישראלית	אלנבי 115, תל אביב.	--	כן, מנכ"ל מנורה מבטחים החזקות בע"מ, החברה האם של החברה.	06.11.2001. מונה ליו"ר הדירקטוריון ביום 17.10.2010.	השכלה על תיכונית. מכהן כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, ומנורה מבטחים נדל"ן בע"מ וכדירקטור במנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ ובמנורה נכסים והשקעות בע"מ. כמו כן, מכהן כדירקטור בחברת אי.אר.אן ישראל בע"מ.	כן, אביו של ה"ה מיכאל קלמן, מנהל אגף אלמנטרי.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	---
מר שלמה מילוא, ת.ז. 07559669 29.08.1942 ישראלית	צמרות 14, הרצליה.	ועדת ביקורת איננו דירקטור חיצוני או בלתי תלוי.	לא.	26.06.1995.	MBA בהנדסת תעשיה וניהול מהטכניון. מכהן כדירקטור בחברה וכן כדירקטור בחברת מנורה מבטחים החזקות. משמש כמנכ"ל קבוצת TailWind.	לא.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	---

[3] תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007.
[4] תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת בתחום ומובהקת כאמור בתקנה 2(2)(א)[4] הביטוח בתקנה
מר ערן גריפל, ת.ז. 058447137 20.11.1963 ישראלית	אלנבי 115, תל אביב.	---	כן.	29.08.2002.	תואר ראשון במדעי המדינה ובמשפטים מאוניברסיטת תל-אביב. מכהן כדירקטור בחברה וכן כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים החזקות וכיו"ר מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, וכן מכהן כדירקטור בחברות בנות נוספות בקבוצה. בעבר כיהן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ.	כן, בן זוגה של ה"ה טלי גריפל (כמפורט בסעיף 7 לעיל).	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	---

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת בתחום כאמור 2(2)(א)[4] ומובהקת הביטוח בתקנה
גב' אורלי ירקוני, ת.ז. 053664595 18.01.1956 ישראלית	דב הוז 2, תל-אביב.	ועדת מאזן.	לא.	01.05.2009.	לימודי תעודה באקטואריה באוניברסיטת חיפה, לימודי תואר שני (M.Sc.) בחקר ביצועים בביה"ס למתמטיקה באוניברסיטת ת"א, תואר ראשון (B.Sc.) במתמטיקה מהאוניברסיטה העברית בי-ם. מכהנת כדירקטורית בחברה וכדירקטורית בלתי תלויה במנורה מבטחים החזקות בע"מ. וכן, מכהנת כדירקטורית חיצונית בפלסטו שק בע"מ. בעבר, כיהנה כדירקטורית בלתי תלויה באמות השקעות בע"מ וכדח"צית בביוקנסל בע"מ, כדירקטורית בפנינסולה פיננסים בע"מ וכדח"צית במעיינות טמדא בע"מוכן כמנכ"לית ישיר איי.די.איי חברה לביטוח (**"ביטוח ישיר"**), וכמשנה למנכ"ל וראש תחום ביטוח כללי ובריאות בקבוצת מגדל.	לא.	בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.	---

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת בתחום ומובהקת כאמור 2(2)(א)[4] בתקנה הביטוח בתקנה
מר חיים אהרון, ת.ז. 069716157 16.01.1943 ישראלית	בר יוחאי 18, ראשון לציון.	חבר ועדת ביקורת (יו"ר). דירקטור חיצוני.	לא.	03.10.2011 (מונה לכהונה שניה כדח"צ ביום 03.10.2014).	עו"ד, תואר ראשון במשפטים (LL.B), האוניברסיטה. מכהן כדירקטור חיצוני בחברה ובמנורה מבטחים החזקות, העברית בירושלים. בעל משרד פרטי לעריכת דין; משמש כנשיא כבוד המועדון התעשייתי מסחרי תל אביב; יו"ר כבוד לשכת המסחר ישראל אמריקה הלטינית; יו"ר הנהלת ארגון הגג של לשכות המסחר הדו-לאומיות; קונסול כבוד של קולומביה בישראל; הנספח האזרחי בשגרירות צ'ילה בישראל; חבר בחוג ידידי קשת איילון; חבר ועדת פרס אמ"ת; וחבר מועצת המנהלים של "הפנים של ישראל" (חל"צ), וכדירקטור בחברת עושרד גז טבעי בע"מ דירקטור ובעל מניות בלטין קונקשיון בע"מ וכדירקטור בחברת פיתוח משה בע"מ בעבר, שימש כדירקטור בתעשייה האווירית וחבר ועדות דירקטוריון.	לא.	בעל כשירות מקצועית.	---

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת בתחום ומובהקת כאמור בתקנה 2(2)(א)[4]
מר יחזקאל (חזי) צאיג, ת.ז. 056599996 28.09.1960 ישראלית	שדרות העם 28, הצרפתי רמת גן.	חבר ועדת ביקורת וועדת מאזן. בנוסף חבר בוועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (**"נוסטרו"**). דירקטור חיצוני.	לא.	24.06.2013. (מונה לכהונה שניה כדח"צ ביום 24.06.2016).	רו"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בן גוריון והנגב. מכהן כדירקטור חיצוני בחברה, בחברה האם - מנורה מבטחים החזקות ובמנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ. כמו כן, מכהן כיו"ר הנהלת רשות נחל הירקון וכיו"ר חברת דואר ישראל. בעבר, כיהן כדירקטור בלתי תלוי בקבוצת א.דורי, כסגן יו"ר הדירקטוריון בחברה לפיתוח יפו העתיקה וכמנהל מרכז השקעות במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה.	לא.	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	כן.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בית דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כן/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כן/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, חברה קשורה או של בעל ענין - התפקיד או התפקידים שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כן/לא)	בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (לרבות כאמור בתקנה 2(3)[3])	דח"צ בעל מומחיות מוכחת בתחום ומובהקת כאמור בתקנה 2(2)(א)[4] הביטוח בתקנה
גב' יוכבד (יוכי) דביר, ת.ז. 51583078 27.07.1952 ישראלית	אמירים 15, תל אביב.	חברה בוועדת ביקורת וועדת מאזן (יו"ר).	לא.	01.04.2015.	תואר ראשון בכלכלה וסטטיסטיקה מאוניברסיטת חיפה. לימודים מלאים לתואר שני בסטטיסטיקה - חקר ביצועים מהאוניברסיטה העברית, ללא עמידה בבחינת התזה המזכה בתואר עצמו. מכהנת כדירקטורית חיצונית בחברה, כדירקטורית חיצונית בשומרה חברה לביטוח בע"מ וכדירקטורית באלרוב נדל"ן, נייס מערכות ואנדימד. בעבר כיהנה כדירקטורית בויזה כ.א.ל ובפסגות ביטוח.	לא.	בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.	כן.

דירקטורים שתקופת כהונתם הסתיימה במהלך תקופת הדוח:

גב' אלה רובינק
ת.ז: 008089310
תפקידה בחברה: דירקטורית.
תחילת כהונה: 01.06.2012.
סיום כהונה: 17.07.2016.

14. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)

שם מספר ת.ז. תאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא).	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר מוטי רוזן, ת.ז. 054664271 26.11.1956	מנהל כללי. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	17.10.2010.	לא.	תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת תל אביב.
מר שי קומפל, ת.ז. 059696443 28.07.1965	משנה למנכ"ל. כמו כן, מכהן כמנהל כספים במנורה מבטחים החזקות ומנהל מערך הסיכונים הקבוצתי, וכן כדירקטור במנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, אמפא קפיטל בע"מ, שומרה חברה לביטוח בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	01.12.2006.	לא.	רו"ח מוסמך. תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני בכלכלה מהאוניברסיטה העברית.
מר יוני טל, ת.ז. 53343331 18.06.1955	משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות. כמו כן, מכהן כמנהל השקעות ראשי במנורה מבטחים החזקות, וכדירקטור במנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, אמפא קפיטל בע"מ וחברות אחרות בקבוצה. בעבר כיהן כדירקטור בשומרה חברה לביטוח בע"מ.	01.04.2000.	לא.	תואר ראשון בכלכלה ומנהל עסקים מאוניברסיטת בר אילן, תואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן.
מר משה מורגנשטרן, ת.ז. 034269555 20.10.1977	משנה למנכ"ל, מנהל אגף ביטוח חיים. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים הסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה.	01.01.2011.	לא.	בוגר תואר ראשון במנהל עסקים מהמרכז האקדמי רופין.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא).	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר רון גריסרו, ת.ז 029006970 25.02.1972	משנה למנכ"ל, מנהל אגף מערכות מידע.	15.08.2014	לא.	בוגר תואר ראשון בהנדסת תעשייה, (B.sc) מאוניברסיטת ת"א, בוגר תואר שני (M.B.A) במנהל עסקים מהקריה האקדמית אונו. מכהן כמשנה למנכ"ל, מנהל אגף מערכות מידע. בעבר, שימש כסמנכ"ל מערכות מידע בחברת כאל וכמנהל אגף פיתוח מערכות מידע בחברת פרטנר.
גב' הדס מרגלית, ת.ז. 059797084 30.06.1965	סמנכ"ל בכירה, מנהלת אגף משאבי אנוש. כמו כן, מכהנת כדירקטורית בחברות אחרות בקבוצה.	01.05.2011	לא.	תואר ראשון במדעי הרוח מהאוניברסיטה העברית, תואר שני במנהל עסקים מהקריה האקדמית אונו. מכהנת כסמנכ"ל בכירה, מנהלת אגף משאבי אנוש בחברה. בנוסף, משמשת כדירקטורית בחברות אחרות בקבוצה. כיהנה בעבר כסמנכ"לית משאבי אנוש בחברת אי.די.בי תיירות וסמנכ"לית משאבי אנוש בחברת הוט.
מר דן בר-און[5], ת.ז. 319549788 04.03.1964	משנה למנכ"ל, אקטואר ראשי ומנהל תחום אקטואריה ואנליטיקה.	01.06.2016	לא.	בעל תואר BSC במדעי האקטואריה מאוניברסיטת טורונטו ו- MBA מאוניברסיטת יורק, אקטואר ומנהל סיכונים מוסמך. שימש כמשנה למנכ"ל, אקטואר ראשי ומנהל סיכונים בהראל חברה לביטוח בע"מ עד לסוף 2012 וכאקטואר עצמאי בשנים 2013 עד 2016.
גב' אתי הירשמן, ת.ז. 22904288 1.02.1967	סמנכ"ל בכירה, מבקרת פנימית ראשית בחברה ובחברת האם מנורה מבטחים החזקות ובחברות בנות וקשורות.	01.03.2013	לא.	רו"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בר-אילן. סמנכ"ל בכירה בחברה, מכהנת כמבקרת פנימית ראשית בחברה, בחברת האם ובחברות בנות וקשורות. שימשה בעבר כמבקרת פנים בחברת אקסלנס גמל ופנסיה בע"מ, אקסלנס קרנות נאמנות בע"מ, אקסלנס ניהול השקעות בע"מ, קסם תעודות סל בע"מ,

[5] מונה ביום 1 ביוני 2016, למשנה למנכ"ל, אקטואר ראשי ומנהל תחום אקטואריה ואנליטיקה.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא).	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר עמוס רוקח, ת.ז. 058456906 23.01.1964	משנה למנכ"ל, מנהל אגף מכירות ושיווק.	10.08.2015	לא.	תואר ראשון בכלכלה (בהצטיינות) מהאוניברסיטה העברית. מכהן כמשנה למנכ"ל, מנהל אגף מכירות ושיווק. כיהן בעבר, כמנכ"ל מבטח סימון סוכנויות בע"מ ודירקטור בחברות בנות בקבוצת "מגדל" וכן כסמנכ"ל ומנהל מרחב סוכנויות במגדל חברה לביטוח בע"מ.
מר שמעון עיר-שי, ת.ז. 055922918 24.06.1959	סמנכ"ל בכיר, יועץ משפטי ומזכיר החברה והחברה האם מנורה מבטחים החזקות.	01.07.2002	לא.	עו"ד. תואר ראשון במשפטים (LL.B), מהאוניברסיטה העברית. סמנכ"ל בכיר בחברה, מכהן כיועץ משפטי ומזכיר החברה והחברה האם, מנורה מבטחים החזקות.
גב' אורית קרמר, ת.ז. 23045453 20.07.1968	סמנכ"ל בכירה, מנהלת תחום בריאות.	01.09.2011	לא.	תואר ראשון בכלכלה וייעוץ חינוכי מאוניברסיטת תל-אביב, תואר שני (MBA) במנהל עסקים מאוניברסיטת בן-גוריון. סמנכ"ל בכירה, מכהנת כמנהלת תחום בריאות בחברה. בעבר, כיהנה כסמנכ"לית בכירה וסגנית ראש חטיבת הבריאות בהראל חברה לביטוח בע"מ.
גב' רונה לרר, ת.ז. 033727256 12.02.1977	ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה, וממונה על האכיפה הפנימית במנורה מבטחים החזקות ומנורה מבטחים גיוס הון בע"מ. קצינת הציות של מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים בע"מ.	27.08.2012	לא.	תואר ראשון במשפטים (LL.B), אוניברסיטת תל אביב. תואר שני במנהל עסקים (MBA), המכללה למנהל. ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה ובחברה האם, מנורה מבטחים החזקות בע"מ וכן קצינת הציות בחברות אחרות בקבוצה. בעבר, שימשה כבקרית הסיכונים של מנורה מבטחים פיננסים.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא).	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר ירון כתב, ת.ז.58770355 17.4.1964	סמנכ"ל, מנהל תחום תפעול ורכש. כמו כן, מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.	13.05.2014	לא.	תואר ראשון (B.A) במדעי המדינה וסוציולוגיה, אוניברסיטת תל אביב. תואר שני (M.A) ביחסים בינלאומיים ואסטרטגיה, אוניברסיטת תל אביב. תואר שני E.M.B.A (בהצטיינות) ב- Integrative Management מהאוניברסיטה העברית. מכהן כסמנכ"ל, מנהל תחום תפעול ורכש. בנוסף, משמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה. כיהן בעבר, כמנהל חטיבת התפעול ושרשרת האספקה בחברת הוט מובייל וכמנהל תפעול ורכש בחברת YES.
מר אילן שגב, ת.ז 029425014 04.07.1972	משנה למנכ"ל, מנהל אגף כספים. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ וכמנכ"ל מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ.	27.01.2015	לא.	רו"ח, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות (B.A.) במסלול כלכלה וחשבונאות, אוניברסיטת תל-אביב. בעבר, כיהן כסמנכ"ל, מנהל תחום חשבות וכספים בחברה.
מר מיכאל קלמן[6] ת.ז 033991498 28.03.1977	משנה למנכ"ל, מנהל אגף אלמנטרי.	01.01.2016	כן, בנו של ה"ה ארי קלמן, יו"ר דירקטוריון החברה.	עו"ד. תואר ראשון במשפטים (בהצטיינות), אוניברסיטת תל-אביב. תואר ראשון בניהול (בהצטיינות), אוניברסיטת תל-אביב. משנה למנכ"ל, מנהל אגף אלמנטרי בחברה. בנוסף מכהן כדירקטור בפול' חברות הביטוח. בעבר, כיהן כסמנכ"ל, מנהל תחום ביטוחי פרט ומטה באגף אלמנטרי בחברה.
מר אלעד שלף[7] ת.ז 029425014 19.08.1978	משנה למנכ"ל, מנהל אגף עסקים. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ.	01.01.2016	לא.	תואר ראשון (B.A) בניהול ומדע המדינה (בהצטיינות), אוניברסיטת תל-אביב. משנה למנכ"ל, מנהל אגף עסקים. בעבר, כיהן כסמנכ"ל, מנהל תחום עסקים וביטוח משנה באגף אלמנטרי, ומנהל תחום ביטוח משנה ותכנון בחברה וכן, כיו"ר הדירקטוריון בארנון את ויינשטוק סוכנות לביטוח בע"מ.

[6] מונה כמשנה למנכ"ל, מנהל אגף אלמנטרי ביום 1 בינואר 2016.

[7] מונה כמשנה למנכ"ל, מנהל אגף עסקים ביום 1 בינואר 2016.

<u>נושאי משרה שתקופת כהונתם הסתיימה במהלך תקופת הדוח</u>

<u>מר אברהם לוונגליק</u>

תפקידו בחברה: סמנכ"ל בכיר, אקטואר ראשי.

ת.ז.: 15323165

תחילת כהונה: 01.01.2001

סיום כהונה: 01.06.2016

15. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27)

קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, עמינדב 3 תל-אביב.

16. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)

ביום 6 באוקטובר 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה, את תיקון תקנון החברה, באופן בו הותאם תקנון החברה, לשינויי החקיקה שחלו ממועד אישור התקנון הקודם ועד מועד אישור האסיפה הכללית האמורה.

17. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)

א. החלטות אסיפה כללית מיוחדת:

1. **ביום 9 ביוני 2016, אישרה האסיפה הכללית המיוחדת של החברה את הנושאים הבאים:**

(א) בהמשך לאישור דירקטוריון החברה מיום 30 במאי 2016, לחדש את מינויו של ה"ה רו"ח יחזקאל (חזי) צאיג, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית, כדירקטור חיצוני של החברה, לתקופת כהונה נוספת (שניה) של 3 שנים, החל מיום 24 ביוני 2016, ובהתאם למנותו מחדש לוועדות בהן הוא מכהן עובר למינוי, כאמור. הגמול שישולם למר צאיג בגין כהונתו כדירקטור חיצוני בחברה, יהיה בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000 (להלן: "**תקנות הגמול**") ובהתאם לתקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה), התשס"ז-2006 ("**תקנות הזיקה**") וכן בהתאם לאמור בסעיף 4(1) לחוזר גופים מוסדיים (2009-9-4) "גמול לדירקטורים חיצוניים בגופים מוסדיים", מאחר וה"ה רו"ח יחזקאל (חזי) צאיג מכהן במקביל כדח"צ גם בחברה האם - מנורה מבטחים החזקות, ובחברה קשורה מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, ישולם לו בגין כהונתו כדירקטור חיצוני בחברה, במצטבר, בכל שנה, גמול השתתפות בישיבות בלבד, לרבות בגין החלטות ללא התכנסות והחלטות באמצעי התקשורת, לפי הסכום המרבי לחברה מדרגה ה', בהתאם לתוספת השלישית לתקנות הגמול, ובכל מקרה לא יותר מהסכום השנתי הקבוע לחברה מדרגה ה' כמשמעותו בתקנות הגמול, כשהסכומים צמודים למדד המחירים לצרכן, כאמור בתקנות הגמול. לסכומים אלה יתווסף מע"מ כחוק. יצוין, כי מר צאיג, יהיה זכאי, לכיסוי ביטוחי ולכתב פטור ושיפוי מהחברה, בדומה לדירקטורים אחרים ובנוסח שאושר כדין, וזאת כחלק מתנאי כהונתו והעסקתו;

(ב) אישור ואשרור הענקת כתבי פטור ושיפוי לדירקטורים בחברה. לפרטים נוספים ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

2. **ביום 19 ביולי 2016, התכנסה אסיפה כללית שנתית ומיוחדת של החברה**, שדנה ואישרה את הנושאים הבאים: (1) דוחות כספיים לשנת 2015; (2) חידוש מינוי ואישור שכר טרחה של רואה החשבון המבקר; (3) חידוש מינוי של הדירקטורים המכהנים: ה"ה ארי קלמן, ערן גריפל, שלמה מילוא ואורלי ירקוני; (4) גמול דירקטורים; (5) התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה. לפרטים נוספים ראה באור 37 לדוחות הכספיים.
3. **ביום 18 באוגוסט 2016, אישרה ואשררה האסיפה הכללית המיוחדת של החברה**, התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה בחברה. לפרטים נוספים ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

4. ביום 6 באוקטובר 2016, אישרה האסיפה הכללית המיוחדת של החברה, את תיקון תקנון החברה. לפרטים נוספים ראה סעיף 16 לעיל.

18. החלטות החברה (תקנה 29א)

פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי :

א. לפרטים בדבר פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

ב. לפרטים בדבר ביטוח הניתן לנושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

ארי קלמן **יו"ר דירקטוריון**	**מוטי רוזן** **מנהל כללי**

תל אביב, 27 במרס 2017.

מנורה מבטחים

פרק ה':
נספחים

הצהרת אקטואר ביטוח חיים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן-"המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים, עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – "ההפרשות") ליום 31 דצמבר 2016.

אני משמשת כאקטוארית ממונה בביטוח חיים של המבטח החל ממרץ 2009. אינני בעלת עניין במבטח או בת משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

ההפרשה שחושבה בגין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מובילה, חושבה כחלק היחסי של מנורה מבטחים בהפרשה שחושבה על ידי המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בנספח ב' (טופס 12א' ו12ב') מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) –
Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות –

א. עתודה לתכנית עם צבירה;

ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי ואכ"ע.

4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה.

6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא.

ב. השפעת השינויים המפורטים בהמשך על ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר:

א. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

ב. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים.

<u>פרק ג' – חוות הדעת</u>

אני מצהירה ומאשרת כי בענף ביטוח חיים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;

ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;

ג. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

<u>פרק ד' – הערות והבהרות</u>

1. הערות

פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן מופיע בביאור ניהול סיכונים לדוחות הכספיים.

הטבלאות הרצ"ב נערכו עפ"י הנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם להרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.

ההפרשה בגין השתתפות ברווחים נרשמת במאזן בסעיף זכאים ולא בעתודות ביטוח חיים.

כבכל שנה, אנחנו בודקים את מידת התאמת התביעות התלויות (כולל תביעות בתשלום ו-IBNR) לעומת ההתפתחות בפועל ומעדכנים את גורמי ההכפלה במידת הצורך.

2. שינויים והתאמות מהותיים

החברה עדכנה את ההנחות לשיעורי מימוש קצבה, ביטולים, תמהיל מסלול קצבה. החברה עדכנה את העתודה לכיסוי אובדן כושר עבודה הנמכר למעסיקים.
השפעת השינויים המהותיים בהנחות מוצגת בפירוט בביאור שמספרו 36.6.א.4 – ביאור ניהול סיכונים.

27 מרץ 2017	רגינה חייקין	
תאריך	שם האקטואר	חתימה

טופס 12 א'

טופס 12א' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו

שם החברה :מנורה חב' לבטוח בע"מ ליום: 31/12/2016

(באלפי ₪)

		סה"כ	חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		אכ"ע	סיעודי		כיסויים אחרים 1)
			מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי		פרט	קבוצתי	
			1א	1ב	2א	2ב	3א	3ב	4	5א	5ב	6
1	תביעות תלויות	244,919	5,500	2,484	3,644	14,995	98,124	5,653	0	0	0	114,521
2	עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)	29,019,203	2,030,967	1,351,339	2,638,070	21,291,421	47,740	5,306	938,227	713,767	2,147	219
1א2	פוליסות הכוללות פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	3,581,250	1,471,921	0	2,041,348	56,490	801	0	10,470	219	0	1
2א2	מרכיב חסכון (לרבות פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	10,594,898	0	1,125,683	0	9,402,433	1,545	0	60,631	4,606	0	0
3א2	נספחים) לפי מועד פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	11,382,897	0	0	27,467	11,174,284	31,860	0	149,286	0	0	0
4א2	הנפקת הפוליסה: סה"כ (1א2 עד 3א2)	25,559,045	1,471,921	1,125,683	2,068,815	20,633,207	34,207	0	220,388	4,824	0	1
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון	725,691	0	0	0	0	13,534	2,405	74,893	633,891	890	78
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	2,018,329	508,699	214,049	262,740	320,693	0	0	635,892	75,051	1,204	0
4	השתתפות ברווחים	10,148	0	0	0	0	0	2,901	7,054	0	53	140
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה	26,578	9,236	0	17,342	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	אחר	679,411	41,111	11,607	289,173	337,521	0	0	0	0	0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'												
8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1ב8	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים שינויים בהנחות	72,293	15,457	1,427	77,212	-14,724	0	10	-15,926	8,839	2	-2
2ב8	שינויים בשיטות	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3ב8	הבדלים בגובה הפרמיה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4ב8	שינויים אחרים	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

תאריך : 27/03/2017 תפקיד 1: אקטוארית ממונה שם האקטואר 1 : רגינה חייקין

טופס 12 ב'

טופס 12ב' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

שם החברה :מנורה חב' לבטוח בע"מ — ליום: 31/12/2016

(באלפי ₪)

		סה"כ	חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		אב"ע	סיעודי		כיסויים אחרים 1)
			מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי		פרט	קבוצתי	
			1א	1ב	2א	2ב	3א	3ב	4	5א	5ב	6
1	תביעות תלויות	193,943	4,388	2,193	3,644	14,995	73,469	5,595	0	0	0	89,659
2	עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)	28,644,196	2,027,259	1,351,289	2,627,848	21,291,001	47,740	5,306	806,124	485,263	2,147	219
1א2	פוליסות הכוללות פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	3,580,489	1,471,855	0	2,041,258	56,488	801	0	9,968	118	0	1
2א2	מרכיב חסכון (לרבות פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	10,584,735	0	1,125,633	0	9,402,015	1,545	0	53,371	2,172	0	0
3א2	נספחים) לפי מועד פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	11,376,565	0	0	27,467	11,174,284	31,860	0	142,954	0	0	0
4א2	הנפקת הפוליסה: סה"כ (1א2 עד 3א2)	25,541,789	1,471,855	1,125,633	2,068,724	20,632,787	34,207	0	206,293	2,289	0	1
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון	538,336	0	0	0	0	13,534	2,405	66,471	454,958	890	78
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	1,858,359	508,699	214,049	262,740	320,693	0	0	526,305	24,668	1,204	0
4	השתתפות ברווחים	10,148	0	0	0	0	0	2,901	7,054	0	53	140
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה	16,152	5,594	0	7,211	0	0	0	0	3,348	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	אחר	679,411	41,111	11,607	289,173	337,521	0	0	0	0	0	0
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'

8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1ב8	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים שינויים בהנחות	91,974	15,340	1,430	66,984	-14,795	0	10	-15,926	38,931	2	-2
2ב8	שינויים בשיטות	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3ב8	הבדלים בגובה הפרמיה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4ב8	שינויים אחרים	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ליום 31 דצמבר 2016 כפי שמפורט להלן.

אני עובדת שכירה של המבטח.

מינוי לתפקיד מיום 01.09.2013.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. <u>היקף חוות הדעת האקטוארית</u>

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י ה"פול".

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, לפי הניסיון של חלקנו בעסקים אלה.

3) בוצעה הפחתה, בחישוב מרווח הזהירות בלבד, בשיעור של כ- 4% בגין העדר מתאם מלא בין הענפים השונים, בהתאם לעמדת הממונה.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

		ליום 31 בדצמבר 2016 באלפי ש"ח ברוטו	שייר
	תביעות תלויות		
1) א)	ענפים שאינם מקובצים:		
	רכב חובה	1,718,350	1,632,276
	אחריות מעבידים	324,866	279,318
	צד שלישי	423,461	332,876
	רכב רכוש	289,423	262,097
	מקיף דירות	31,901	15,045
	בנקים למשכנתאות	2,426	398
	סה"כ ענפים שאינם מקובצים	2,790,427	2,522,010
1) ב)	סה"כ ענפים מקובצים ושאינם מקובצים[1]	3,209,681	2,677,095
2)	הוצאות עקיפות[2]	98,122	98,122
3)	הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הרווחה		
	רכב חובה	17,140	16,296
	רכב רכוש	24,292	25,058
	מקיף דירות	אין חובת דיווח	-
	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית	3,349,235	2,816,571

[1] ענפים מקובצים –אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית –למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שייט ,מטענים בהובלה.

[2] למעט ענפים: יהלומים, כלי שייט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהירה ומאשרת כי בענפים הבאים, כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה – 1985:

א. ביטוח מפני אחריות מעבידים – סעיף 1(א)(7)
ב. ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל-1970 סעיף 1(א)(8)
ג. ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי) – סעיף 1(א)(9)
ד. ביטוח מקיף לדירות ובתי עסק – סעיף 1(א)(12)
ה. ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי – סעיף 1(א)(14)
ו. ביטוח מפני אבדן רכוש – סעיף 1(א)(15)
ז. ביטוח הנדסי – סעיף 1(א)(18)
ח. ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים – סעיף 1(א)(22)
ט. ביטוח מפני סיכונים אחרים – סעיף 1(א)(25)

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
ג. עמדת המפקח בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי;
ד. כללים אקטואריים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1)א), בגין הענפים שאינם מקובצים (רכב חובה, אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד שלישי, רכב רכוש, מקיף דירות, בנקים למשכנתאות), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

5. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1)ב), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים[1] ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2, מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור כל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי[2].

7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.3, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הרווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

---

[1] ענפים מקובצים – אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית –למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שייט ,מטענים בהובלה.

[2] למעט ענף אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענפים: יהלומים, כלי שייט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה

פרק ד' – הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לסך עלות התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף יתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.

2. החל מדצמבר 2015 אמצה החברה, על פי הנחיית הפיקוח, את עמדת הממונה[1] (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות. עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, נקבע ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות.

3. אי הודאות בעתודות, מיוחסת לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת ולכן היכולת למדל את הסיכון הסיסטמי באופן סטטיסטי מוגבלת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.

4. לאור העובדה כי יישום עמדת הממונה בוצע לראשונה אשתקד, ייתכנו בשנים הבאות עדכונים למודל, תוך בחינת הסיכונים הכלולים בו, בחינת יציבותו על פני זמן, לרבות שינויים עתידיים בפרמטרים ובערכם.

5. ריבית ההיוון ששמשה בחישוב היא על פי עקום ריבית חסרת סיכון ריאלית בתוספת מחצית מפרמיית אי-נזילות. כמו כן, נלקח בחשבון הפער בין השווי ההוגן של נכסים שאינם סחירים לעלותם המתואמת כפי שרשומה במאזן כנגד התחייבויות אלו.

[1] "חוזר 1-1-2015 ; עמדת ממונה, נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

6. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי ולענייננו את חברות הביטוח לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"). גובה הערך המהוון של הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה ואופן היוונן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות"). בחודש יוני 2016 פורסם תיקון לתקנות ("התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעורי ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיו קבועים בתקנות ערב תיקונן. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעורי היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה, אך לא יותר משינוי של 1% בכל תקופה כאמור. בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתיקון האמור לפיו נדחה מועד כניסת התיקון לתוקף בשנה אחת, ללא דחייה של מועד עדכון שיעור ההיוון.

להערכת החברה, בעקבות האמור, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים, בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה ובהתאמה יכול והדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות.

לאור האמור החברה ביצעה אומדן של השלכת עדכון התקנות ובהתאם לכך הגדילה את ההפרשות, בשנת 2016, בענף רכב חובה בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח ובענפי חבויות בסך של כ- 43 מיליוני ש"ח בשייר לפני מס. יצוין כי תיקון התקנות ,מנגנון עדכון הריבית מדי תקופה של 4 שנים והשפעתם על תשלומי התביעות ובפרט פסיקות בתי המשפט אשר יתבקשו להבהיר ולקבוע את כללי היישום לאור תיקון התקנות, יוצרים אי ודאות גדולה אשר ישפיעו על אומדן ההתחייבויות הביטוחיות. מכאן, שתשלומי התביעות בפועל עלולים להיות שונים משמעותית מהאומדן שבוצע. לפרטים נוספים ראה ביאור 36(6)(ב)(6)(א) בדוח הכספי.

7. עבור ענפים מקובצים, כהגדרתם בחוזר המפקח (חוזר1-1-2015), חוות הדעת האקטוארית ניתנת על סך ההפרשות בגין כל הענפים (מקובצים ושאינם מקובצים) בכללותם, וזאת מפאת רמת אי ודאות גבוהה.

8. בענפים הבאים: אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. החברה מחשבת את ההפרשה בהתאם לשיטת עודף הכנסות על הוצאות בענפים אלה.

27 מרץ 2017_____
תאריך

_____
נעמה חשמונאי .F.IL.A.A
אקטואר ממונה ביטוח כללי

מבוא כללי

חוזר ביטוח 2005/10 מורה בסעיף 1 כי מבטח העוסק בענפי ביטוח בריאות ישתמש בשירותיו של אקטואר בעל ידע וניסיון מתאימים, להערכת ההפרשות. בסעיף 8 (תחולה) מובהר כי החוזר חל הן על פעילות המדווחות בדוח עסקי ביטוח כללי והן על פעילות המדווחת בדוח עסקי ביטוח חיים לרבות נספחים. בשנת 2011 מנורה מבטחים ביטוח החלה לדווח על מגזר בריאות והיום הענפים מדווחים במגזר הבריאות, חוץ מתאונות אישיות טווח קצר.

לפי סעיף 5 באותו חוזר על האקטואר להכין דין וחשבון אקטוארי המפרט את עבודתו בהערכת כל ההפרשות הנ"ל. דין וחשבון זה מוגש להנהלת המבטח ומצורף לדוחות הכספיים המוגשים למפקח, לרבות דיווח על-פי נספח ב' של החוזר (טפסי 11א' -י') המצורף.

פרק א' - הצהרת אקטואר ביטוח בריאות

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) ליום 31 בדצמבר 2016 כפי שמפורט להלן.

הנני שכירה של חברת מנורה מבטחים ומשמשת כאקטוארית ממונה בריאות משנת 2016. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) הפרשות בגין עסקים נכנסים מישיר איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, אשר הוערכו על ידי אקטואר חברה זו. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה- 1984.

2) ביטוחים משותפים בהם אין החברה מובילה - אין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטחת מובילה בענפים שהוערכו.

2. **נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית באלפי ש"ח:**

תת הענף:	פוליסות פרט		פוליסות קבוצתיות	
	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר

א.1. הפרשה לתביעות תלויות וההוצאות הישירות הנובעות מהן, באלפי ש"ח

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	585	433	0	0
מחלות קשות	37,838	16,720	251	251
תאונות אישיות	35,314	26,575	6	6
סה"כ	**73,737**	**43,728**	**257**	**257**

עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	44,229	22,982	8,393	8,391
שיניים	0	0	7,282	7,282
עובדים זרים	16	16	0	0
תאונות אישיות	33,901	2,476	0	0
נסיעות לחו"ל	970	970	כלול בפרט	כלול בפרט
דמי מחלה	2,073	2,073	0	0
סה"כ	**81,189**	**28,517**	**15,675**	**15,673**

א.2. ההפרשה להוצאות עקיפות לישוב התביעות, באלפי ש"ח

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	37	37	0	0
מחלות קשות	479	479	5	5
תאונות אישיות	210	210	0	0
סה"כ	**726**	**726**	**5**	**5**

עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	3,868	3,868	829	829
שיניים	0	0	635	635
עובדים זרים	0	0	0	0
תאונות אישיות	751	751	0	0
נסיעות לחו"ל	24	24	0	0
דמי מחלה	274	274	0	0
סה"כ	**4,917**	**4,917**	**1,464**	**1,464**

א.3. ההפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח (Contract Reserve), באלפי ש"ח:

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	25,176	24,105	0	0
מחלות קשות	17,375	17,375	168	168
תאונות אישיות	6,097	2,726	10	10
סה"כ	**48,648**	**44,206**	**178**	**178**
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	223,649	40,871	4,706	4,706
שיניים	0	0	329	329
עובדים זרים	0	0	0	0
תאונות אישיות	0	0	0	0
נסיעות לחו"ל	0	0	0	0
דמי מחלה	0	0	0	0
סה"כ	**223,649**	**40,871**	**5,035**	**5,035**

א.4. ההפרשה בגין השתתפות ברווחים, באלפי ₪:

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
מחלות קשות	0	0	205	205
סה"כ	**0**	**0**	**205**	**205**
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	0	0	163	163
שיניים	0	0	0	0
עובדים זרים	0	0	0	0
תאונות אישיות	0	0	כלול בפרט	כלול בפרט
נסיעות לחו"ל	0	0	כלול בפרט	כלול בפרט
דמי מחלה	1,095	1,095	0	0
סה"כ	**1,095**	**1,095**	**163**	**163**

ב. פירוט השפעת השינויים המפורטים להלן על סכומי ההפרשות:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה מוצגים בטפסים - אין שינויים מהותיים.

2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - ראה להלן פרק ד סעיף 2.

<u>פרק ג' – חוות הדעת</u>

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי הבריאות הבאים :

א. הוצאות רפואיות
ב. מחלות קשות
ג. שיניים
ד. תאונות אישיות
ה. נסיעות לחו"ל
ו. עובדים זרים
ז. דמי מחלה

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכל כתוקפם ביום הדו"ח הכספי :
   א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א- 1981 והתקנות לפיו ;
   ב. הוראות המפקח על הביטוח ;
   ג. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

<u>פרק ד' – הערות והבהרות</u>

1. הערות, הבהרות והסברים:

א. אומדנים אקטואריים מטבעם הינם לא וודאיים מאחר והם תלויים באירועים עתידיים מותנים. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש למלא את ההתחייבויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב.

ב. למרות שהחברה מדווחת על מגזר בריאות בנפרד, דו"ח זה מתייחס לענפי הביטוח בהתאם להנחיות הפיקוח בחוזר הערכה אקטוארית בביטוח בריאות, מספר 2005-10.

ג. בענף עובדים זרים קיים הסדר קפטיציה כך שרוב הסיכון מועבר לספק השירות.

2. **שינויים מהותיים בהנחות ובשיטות אקטואריות:**

רף המהותיות נקבע בהתאם לרף המהותיות של מאזן. בהינתן קביעה זו לא חלו שינויים מהותיים בשנת 2016.

3. **תיקונים מהותיים בחישוב הפרשות שפורטו בפרק ב':** אין שינויים מהותיים.

4. **עסקים מסוימים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית:**

לא ניתן היה להפריד בין הקולקטיבים לפוליסות הפרט בענפי תאונות אישיות ונסיעות לחו"ל, ולפיכך הנתונים נכללו בעמודת פוליסות הפרט.

27 מרץ 2017	אקטוארית בריאות	יקטרינה רזניק	_____
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה